

Class DL511

Book N5

Huitfeldt-Kaas Collection

Til H. J. Huitfeldt venskabl. fra Forf.

AF

NORGES NYERE HISTORIE

GREV SANDELS'S STATHOLDERSKAB

1818—1827

AF

YNGVAR NIELSEN

KRISTIANIA
FORLAGT AF
P. T. MALLINGS BOGHANDEL
1873

TRYKT HOS A. W. BRØGGER.

AF

NORGES NYERE HISTORIE

GREV SANDELS'S STATHOLDERSKAB

1818—1827

AF

YNGVAR NIELSEN

KRISTIANIA

FORLAGT AF

P. T. MALLINGS BOGHANDEL

1873

DL 511
.N5

117774
'08.

TRYKT HOS A. W. BRØGGER.

Til

højvelbårne

herr Ulric Fabian Sandels,

kabinets-kammerherre, general-major, fhv. første adjutant hos kong Karl XV og ordonnans-officer hos kong Karl XIV Johan, chef for overbestyrelsen af de svenske stuterier, kommandør med storkors af Sværd-ordenen, storkors af Danebroge, kommandør af Æreslegionen, indehaver af Medjidjie-ordenens anden klasse og ridder af St. Anna-ordenens anden klasse.

Forord.

Hovedkilden til denne fremstilling af Norges historie i årene fra 1818 til 1827 eller den tid, hvori grev J. A. Sandels som statholder var den norske regerings første medlem, har været den brevveksling, som i disse år førtes mellem ham og kongen, og som hans familie med megen liberalitet har stillet til min rådighed. Karl Johans originale *lettres particulières* til grev Sandels fra 23 November 1818 til 4 November 1827 ere 203 i tallet, af hvilke de fleste ere skrevne før udgangen af 1822, kun 62 efter denne tid. Grev Sandels's breve til kongen ere af en dobbelt art, først hans *lettres particulières* og dernæst hans *rapports*, hvilke sidste ere omhyggelig indførte i hans kopibøger, syv i tallet. Af disse har jeg kun havt adgang til rapporterne; men de private breves indhold kan i regelen sees af kongens svar. Rapporterne, der tildels ere meget vidtløftige, indeholde en fuldstændig beretning om, hvad der har tildraget sig i den siden sidste skrivelse forløbne tid, fornemlig et resumé af statsrådets forhandlinger, hvormed kongen først blev bekendt gennem dem.

Efter den vejledning, som disse rapporter yde, har jeg desuden stadig søgt oplysninger i forskellige regerings-departementers, fornemlig finans-departementets arkiv. Af dette sidste er en del afgivet til rigsarkivet, derimellem alt, som vedkommer opgøret med Danmark fra 1815—1820, hvilket har været min vigtigste kilde for andet afsnit. Af andre utrykte kilder har jeg kun havt ad-

gang til ganske få, derimellem et i rigsarkivet (blandt Langes efterladte samlinger) opbevaret uddrag af konsul Meltzers dagbogs-optegnelser. Fra hr. overkammerherre grev A. C. Lewenhaupt på Sjøholm har jeg erholdt en del breve (29 i tallet), skrevne af grev Sandels til kronprins Oskars hofmarschal, grev Posse, som indeholde flere udtalelser om forholdene i Norge, der have ydet mig adskillig vejledning. Ligeledes har jeg fra hr. sorenskriver E. M. Falsen i Bergen modtaget nogle uddrag af hans fader, amtmand Falsens optegnelser og et brev fra denne til Karl Johan. Desuden har jeg ved godhed af hr. stud. juris L. Olssøn erholdt nogle optegnelser af og om brødrene Halvor og Jakob Hoel, som dog først kom mig i hænde, efterat bogens trykning var begyndt, således at jeg ikke kunde benytte de deri indeholdte oplysninger, hvorefter den beretning om, at Halvor Hoel i 1814 skulde have bevæget sine sambygdinger til at negte edsaflæggelsen til Kristian Frederik, og som jeg (side 11) har benyttet, må være en ligefrem opdigtelse. Ligeledes skal jeg her gøre opmærksom på den opfatning af Halvor Hoels agitationer, som der gøres gældende, at han kun var en hensynsløs rabulist og løsmundet skvadronør, men at han aldrig havde havt til hensigt at fremkalde opløb eller deslige, ligesom hans hele karakter gjorde ham det umuligt at blive en handlingens mand; han skulde efter dette have været en letsindig person, men ingen forbryder, en mand, hvis anseelse i egnen gjorde, at der blev lagt en vægt på hans udtalelser, som de aldrig fortjente. Skønt det rigtignok ikke er sandsynligt, at denne karakteristik af ham er aldeles korrekt, kan det dog være, at den indeholder nogen sandhed, da den skriver sig fra folk, som stod ham meget nær, og i ethvert fald fortjener den at være kendt. Med hensyn til den påstående forbindelse mellem Karl Johan og Halvor Hoel, da erklæres det i disse optegnelser med bestemthed, at ingen sådan existerede, men at derimod Karl Johan, der allerede tid-

lig var gjort opmærksom på Halvor Hoel, havde søgt at skaffe sig underretning om ham og om betydningen af den indflydelse, som man tillagde ham, hvilket havde givet anledning til de senere udspredte rygter. — For alle således modtagne oplysninger tillader jeg mig herved at aflægge min ærbødige taksigelse.

Af trykte kilder har jeg omtrent benyttet alt, som findes, fornemlig Stortings-forhandlingerne for 1821, 1822, 1824 og 1827, tidens forskellige norske blade, de i disse år udkomne politiske brochurer, de franske biografier af Karl Johan o. s. v. Da jeg i noterne har anført alle benyttede bøger, anser jeg det her ufornødent at gøre nærmere rede for disse.

Grunden til, at nærværende fremstilling stanser med udgangen af året 1827, altså på et punkt, der ikke egentlig frembyder nogen bekvem afslutning, er kun den, at de for mig tilgængelige utrykte kilder stanse med dette år. Jeg håber imidlertid med tiden at kunne fortsætte mit arbejde og føre det videre ned, ialfald til Stortinget i 1830. Derimod vilde jeg, selv om jeg for øjeblikket havde havt tilstrækkeligt materiale til at begynde min fremstilling fra et tidligere punkt, f. ex. med Karl Johans tronbestigelse og Stortinget i 1818, alligevel ikke være gået længere tilbage, idet Karl XIIIs død for Norges vedkommende kun tilsyneladende danner epoke, af grunde, som jeg nedenfor har forsøgt at udvikle. Forsåvidt jeg har omtalt begivenheder, der ligge foran grev Sandels's udnævnelse til statholder, da har derfor dette kun været som en indledning.

Tiden fra November 1814 til Oktober 1818 danner det første afsnit af Norges konstitutionelle historie, og bør derfor helst behandles under et, medens det andet går fra 1818 og, om man vil, lige til 1830 eller 1833. Hvis jeg derfor, som jeg håber, i en nær fremtid kan få anledning til at offentliggøre nye oplysninger om grev Mørners statholderskab, vil dette sandsynligvis kun

blive en kildesamling i lighed med de af mig i 1867 og 1869 udgivne Essenske papirer.

Under udarbejdelsen af denne fremstilling af et vigtigt afsnit af vor nyere politiske historie har jeg den hele tid i høj grad følt savnet af forarbejder. Så meget mere har jeg havt anledning til at sætte pris på de få, som existerede, i hvilken henseende jeg særlig må nævne de to af hr. J. A. C. Hellstenius besørgede indholdsrige sidste bind af Schinkels minnen, der omtrent omfatte det samme tidsrum, som jeg her har behandlet, således at vore fremstillinger gensidig kunne supplere hinanden. Min hensigt har også nærmest været at tilvejebringe et norsk sidestykke til Hellstenius's verk. Da min bog er det første forsøg på at levere en sammenhængende bearbejdelse af et større tidsrum af Norges historie efter 1815, hvis forfatter ikke selv har deltaget i de skildrede begivenheder, tør jeg forhåbentlig af hensyn til de vanskeligheder, som have været forbundne dermed, ikke forgæves gøre regning på overbærelse med mit arbejdes svage sider, hvilke ingen kan være villigere til at erkende end jeg selv. Jeg håber således, at den interesse, som knytter sig til stoffet, vil være stor nok til at opveje de mangler, som kunne findes ved min fremstilling.

Kristiania 7 Oktober 1873.

Yngvar Nielsen.

I.

Legitimisternes uvilje mod Karl Johan. — Karl XIII's død. — Karl Johans tronbestigelse og anerkendelse af stormagterne. — Rygter om en sammensværgelse mod Karl Johans liv. — Kongens rejse til Kristiania. — Kroningsfærden. — Kroningen i Trondhjem i September 1818. — Halvor Hoels agitationer i de oplandske distrikter. — Syv og tyve bønders ansøgning til Stortinget. — Grev De la Gardies optegnelser om stemningen i Gudbrandsdalen og Orkedalen. — Bondeopløbene om høsten 1818. — Forskellige betragtninger af disse. — Grev Mörners afskedigelse som Norges statholder. — Grev Sandels's udnævnelse til hans efterfølger. — Dennes tidligere virksomhed. — Betydningen af hans udnævnelse. — Det norske statsråd. — Grev Sandels's besøg i Kristiania i Oktober og November 1818.

Af de mange fyrster, som på forskellige måder skyldte den franske revolution og Napoleons sejre sin ophøjelse, var Karl Johan den eneste, hvis magt overlevede kejserdømmets fald, og hvis slægt formåede at fæste rod i sine lande, skønt heller ikke han kunde undgå, at der intrigeredes for at styrte ham fra hans høje stilling, som de forenede rigers tronfølger. Det legitimistiske parti, som efter de store begivenheder i 1814 og 1815 var kommet til roret i Europas fleste og største stater, kunde nemlig ikke forsone sig med den tanke, at en af Napoleons fordums marschaller skulde indtage to troner, af hvilke der til den ene gaves en efter dets anskuelser ene berettiget arving, medens den anden nys var frataget sin tidligere indehaver. Til en tid synes det virkelig også, som om legitimisterne, der

ingenlunde gjorde nogen hemmelighed af sine ønsker i denne henseende, havde vundet flere af Europas mægtigste fyrster for det fordrevne svenske dynastis sag; men denne for dem gunstige stemning blev ialfald ikke af lang varighed. Efterat først enhver indblanding af denne art var afværget ved kejseren af Rusland, der ikke havde glemt Karl Johans fortjenester af de allieredes sag, synes der hurtig at være indtrådt et afgjort omslag, således at der neppe var nogen grund for legitimitetens ivrige våbendragere til at nære de forhåbninger, hvormed de fremdeles imødeså den gamle Karl XIII's dødelige afgang, som efter deres mening burde efterfølges af den ældre Vasalinjes restauration i Sverige.

Hverken Karl XIII eller Karl Johan synes dog at have næret fuld tillid til stormagternes seneste holdning i tronfølge-spørgsmålet, og nærede derfor også frygt for, at tronskiftet vilde fremkalde nye legitimistiske intriger og muligvis endog politiske forviklinger. Når det således berettes, at den gamle konge, da han mærkede, at den sidste time nærmede sig, selv opfordrede kronprinsen til at underrette de fremmede gesanter ved hoffet i Stockholm herom [1]), da må vel dette opfattes som et forsøg på at sondere stemningen og i forvejen opnå et tilsagn om, at der ikke vilde blive forsøgt nogen pression udenfra til fordel for det fordrevne svenske dynasti. Ialfald fik de fremmede magter, på hvis stemning der måtte lægges mest

---

[1]) Histoire de Charles XIV (Jean Bernadotte) roi de Suéde et de Norvège, par Touchard-Lafosse. III, 159. Om Karl Johans stilling lige over for den legitimistiske reaktion kan henvises til samme verk, III, 130 flg., samt Histoire de Bernadotte, Charles XIV-Jean, roi de Suède et de Norvège etc. par B. Sarrans Jeune. II, 175 flg. 182 flg. og Minnen ur Sveriges nyare historia, samlede af B. von Schinkel, författade och utgifne af Carl Rogberg, IX, 306 flg.

vægt, derved i tide underretning om, hvad der forestod, og kunde derefter træffe sine forholdsregler og instruere sine sendebud. Det må således antages, at disse have handlet efter speciel ordre, da de i dagene nærmest efter Karl XIII's død, der indtraf om aftenen 5 Februar 1818, dels personlig, dels skriftlig bragte den nye konge sine lykønskninger [1]), — et sikkert bevis på, at den formelige anerkendelse af det nye dynasti ikke vilde udeblive.

De fremmede monarkers handlemåde var også i den nøjeste overensstemmelse med deres gesanters optræden. Kejseren af Rusland [2]), der modtog underretningen om Karl Johans tronbestigelse under et ophold i Moskwa, skrev øjeblikkelig et privat brev til ham for at bevidne sin deltagelse i hans sorg og sin glæde over at se ham bestige tronen og kuldkastede derved det håb, hvori legitimitetens forkæmpere havde levet sig ind om, at han forbandt politiske hensigter med det formynderskab, han havde påtaget sig over sine slægtninge, Gustav IV Adolfs børn. [3]) Dette var navnlig en skuffelse for ultra-legitimisterne i Paris, som med greven af Artois i sin spidse især havde bygget på Ruslands understøttelse mod Karl Johan, og som nu, da denne svigtede, endog måtte finde sig i, at Ludvig XVIII, skønt han neppe havde meget tilovers for det nye dynasti, umiddelbart efter at have

---

[1]) Den norske Rigstidende, fjerde årgang, (1818), No. 13 (14 Februar).

[2]) Kejseren af Ruslands brev til Karl Johan, dat. Moskwa 26 Februar 1818 er trykt hos Sarrans Jeune II, 204. Jvfr. Minnen ur Sveriges nyare historia, samlede af B. von Schinkel, X, författad och utgifven af I. A. C. Hellstenius, side 4.

[3]) Hellstenius, l. c. 4—8. Blandt dem, som lykønskede den nye konge til hans tronbestigelse, var også Gustav IV Adolf, hvis brev til Karl Johan er trykt hos Touchard-Lafosse II, 168 flg.

modtaget budskabet om Karl XIII's død lod sin udenrigsminister personlig komplimentere den nye dronning, som opholdt sig i Paris under navn af grevinde af Gotland. Det nye dynasti var således straks anerkendt af Rusland og Frankrige, og da der heller ikke fra de øvrige stormagter gjordes noget skridt til fordel for det fordrevne svenske kongehus, var dermed ethvert håb ude for dettes legitimistiske venner.

Det synes, som om disse for en del have bygget sit håb på, at der inden de forenede rigers område skulde udbryde en bevægelse imod dynastiet Bernadotte, der kunde hjælpe dem til lettere at nå sit mål; men i så fald ere de blevne aldeles skuffede. I Sverige gaves der visselig fremdeles enkelte, som i det længste søgte at bevare sine sympatier for Gustav IV Adolfs søn; men disse opgav netop på denne tid den passive opposition, hvori de hidtil havde stillet sig til Karl Johan, og nærmede sig til ham, som heller ikke stødte tilbage den hånd, der blev ham budt[1]). Endnu mindre grund var der til at drømme om en antidynastisk bevægelse i Norge, skønt der jo rigtignok også her gaves enkelte, som ikke kunde forsone sig med „Pontecorvos" herredømme og derfor helst ønskede en Gustaviansk restauration i Sverige for derved at se Norge genforenet med Danmark[2]); men disses tal var aldeles forsvindende ved siden af folkets store flerhed, der var for Karl Johan og så op til ham med tillid. Endog hans ivrigste modstandere fra 1814 havde på få undtagelser nær sluttet sig til ham, og da efterretningen om tronskiftet nåede Norge, var f. ex. en mand, som statsråd Anker en af de første,

---

[1]) Om de svenske legitimisters nærmelse til Karl Johan kan henvises til Hellstenius, l. c. X, 10 flg. og XI, 224.

[2]) Jvfr. Provst Fredrik Schmidts Dagbøger, udgivne i Uddrag af N. Hancke, s. 309, 328, 348, 350—353.

der skrev et lykønskningsbrev til den nye konge og forsikrede ham om sin troskab, idet han med en fin hentydning til fortidens begivenheder citerede disse linjer af Corneille:

Le ciel a resolu Votre grandeur
— — — — — — — — — —
Ce coeur est devenu sujet fidèle
— — — — - — — — — —
Et prenant désormais cette vaine resistance en horreur,
Le désir de Vous servir succède à son ardeur.

Det kunde imidlertid tiltrods for den fuldstændige ro, hvormed tronskiftet foregik, ikke undgåes, at der fra de hold, mod hvis interesser dette stred, udspredtes rygter om, at roligheden i Norge kun var tilsyneladende, og at der bag den endog skjulte sig skumle planer mod kongens liv. Hvor lidet grundede disse end vare, fandt de alligevel mange villige troende og nåede endog frem til kongen selv, som dog behandlede dem med fortjent foragt. Det kan imidlertid være muligt, at de ikke ligefrem vare opdigtede, men kun skrev sig fra en misforståelse af den bevægelse, som på samme tid kom til udbrud i Norge, men i virkeligheden havde ganske andre øjemed end at berøve kongen livet eller støde ham fra tronen. Karl Johan lod sig heller ikke derved afholde fra at foretage sin en gang bestemte kroningsrejse til Norge. Denne blev dog udsat i nogen tid på grund af enkedronningens død, så at kongen, der ledsagedes af kronprins Oskar, først forlod Stockholm 5 August. Undervejs besøgte han først Göta kanal, hvor han beså de af grev Platen ledede arbejder, og drog derpå videre over Mariestad, Venersborg og Blomsholm til Svinesund, hvor de tre medlemmer af den norske statsrådsafdeling i Stockholm mødte ham på den svenske side. Ved landstigningen på norsk grund blev han modtagen af sthathol-

deren, grev Mörner og statsrådets øvrige medlemmer tilligemed distriktets egne embedsmænd, hvorpå der indtoges en af Frederikshalds borgere foranstaltet frokost. Efter at have overnattet på statsråd Sommerhielms ejendom, Tom, fortsattes rejsen den følgende dag, 11 August til Kristiania. Ved den sidste station, Prinsdal fremmødte byens ridende borgergarde, som tilligemed en del bønder af Aker, anførte af sin lensmand eskorterede kongen og kronprinsen til Oslo, hvor de steg af for at indtage en i et privat hus arrangeret gouter, hvorved grevinderne Mörner og Wedel Jarlsberg forrettede som værtinder, og hvor der blev afsunget en velkomstsang „ved et kor af damer fra Kristiania og omegn". Tiltrods for det noget stereotype præg, som hvilede over det hele festarrangement, var dog modtagelsen fra befolkningens side inderlig og begejstret. Da det kongelige tog atter satte sig i bevægelse, var det allerede mørkt; men alle gader vare illuminerede. Ved Storgadens begyndelse var der opført en æreport, som ligeledes var illumineret, hvor kongen modtoges af stiftamtmanden med byens magistrat og eligerede mænd.[1])

Den kongelige rejserute fra Kristiania til Trondhjem var lagt over Hedemarken, Østerdalen og Røros. 25 August forlod kongen og kronprinsen Kristiania under kanonernes torden fra Akershus og mængdens hurraråb; rejsen begyndte som et triumftog og fortsattes på samme måde. Mellem alle stationer ledsagedes den kongelige vogn af en eskorte af ridende bønder; overalt mødtes Karl Johan af almuens varmeste taksigelser for den rundhåndede hjælp, han havde ydet dem det foregående år; overalt bragtes

---

[1]) Hellstenius l. c. 22. Rigstidenden for 1818. no. 65 Touchard-Lafosse, III, 174—176.

ham den oprigtigste hyldest, der kom fra hjærtet og gik til hjærtet. Søndenfor Røros mødtes kongen af stiftamtmanden i Trondhjem, grev Trampe med andre civile og militære embedsmænd fra Trondhjem; ledsaget af disse og eskorteret af ridende bergmænd med fakler drog han om aftenen den otte og tyvende ind i Røros, hvor han hvilede over den følgende dag. Fra Røros drog han i tre korte dagsrejser til Trondhjem, da han her af hensyn til de besværlige veje havde fastsat en mere magelig rejserute; den første nat tilbragtes på Holtålens prestegård, den anden på Størens prestegård. Herfra afrejste kongen kl. 1 den første September og holdt samme aften sit højtidelige indtog i Norges gamle kongestad, som ikke havde seet en kroning siden kong Hanses i 1483. I gaderne, hvor tropperne og borgerkorpset vare opstillede en haye, ventede en jublende menneskemasse, hvis hurraråb blandede sig med kanonernes torden fra fæstningerne og de på reden liggende norske og svenske orlogsbrigger. Midt på Munkegaden var opført en æreport med kongens og kronprinsens navnechiffere og inskriptioner; her steg kongen ud af vognen, modtaget af stiftamtmanden og biskopen og gik derpå til stiftsgården, hvis navn for anledningen var forandret til palæet, mellem en dobbelt rad af hvidklædte damer, som strøede blomster for hans fødder.

Kroningen foregik 7 September med endnu større pragt end den i Maj afholdte svenske. Regalierne, som første gang vare benyttede ved Karl XIII's begravelse, vare en gave fra kongen. I kronen var anbragt den store smaragd, kongen nylig havde fået gennem den brasilianske konsul i Stockholm; sværdets klinge var den samme, som han havde båret i slaget ved Leipzig. Et glimrende vejr udmærkede selve kroningsdagen. Under en himmel, båren af 8 høje embedsmænd gik

kongen i stor procession til domkirken, omgiven af statsminister, grev Engestrøm, de norske og svenske generaladjutanter samt enkelte højere hoffunktionærer. Foran ham bares regalierne af statsminister Anker samt statsråderne Fasting, Krohg, Collett og Sommerhielm; umiddelbart efter kongen fulgte rigsbanneret, båret af general Arenfeldt. Prædikenen holdtes af biskopen over Trondhjems stift, Peter Olivarius Bugge, medens kongens salving udførtes af biskopen over Akershus stift, Frederik Julius Bech, som derpå tillige med statsminister Anker satte kronen på hans hoved. Efterat processionen var vendt tilbage til stiftsgården, red stiftamtskriveren, eskorteret af 50 mand af Trondhjemske ridende jægerkorps, omkring i gaderne og udkastede de i dette øjemed prægede kroningspenge på byens torve og pladse.

Om middagen spiste kongen og kronprinsen alene, hvorimod statsminister Anker gav et stort selskab på 150 personer for Stortingets og de svenske stænders deputerede. Om aftenen var byen illumineret; kongen og kronprinsen spadserede selv omkring i gaderne for at tage denne i øjesyn og mødtes overalt af folkets levende glædesytringer.

Midt under jublen indtraf der et meget ubehageligt optrin; biskop Bugge havde i sin kroningsprædiken tilladt sig de fornærmeligste udfald mod sine landsmænd, hvis navn han neppe kunde nævne uden de mest krænkende bemærkninger. Denne tale, der mindst af alt passede i Bugges mund, virkede uhyggelig både på Svenske og Normænd; selv kronprinsen tilkendegav under prædikenen tydelig sin misfornøjelse, og iblandt de øvrige tilhørere var uviljen almindelig. Om aftenen gav forbitrelsen sig også luft i et opløb udenfor bispegården, hvorunder samtlige vinduer i denne bleve sønderslåede; de stene, som kastedes ind i huset,

havde påskrifter, som: „*Tak for Din tale; som Du har hædret os, hædre vi Dig igen*", eller: „*Bifrons orator infamis pereat, millies pereat!*" — tydelige beviser for, at det ikke alene var pøbel, som deltog i dette opløb. Traditionen ved endnu at angive de akademiske borgeres navne, som kastede stenene ind i biskopens hus.

Dette optrin glemtes dog snart under de glimrende fester, som slag i slag afløste hinanden under kongens ophold i Trondhjem; byen gav et stort bal, som varede til kl. 5 den følgende morgen; kronprinsen gav en dag bal, en anden dag middag; begge deputationer gav i forening en stor middag for kongen og kronprinsen o. s. v. Forholdet mellem begge nationer var herunder det hjærteligste; ethvert af fortidens minder syntes begravet i glemsel. Kongen udviste en storartet gavmildhed; man anslår de gaver, som han ved denne lejlighed skænkede til offentlige indretninger og private personer, til 50,000 spd. Allerede nogle dage før kroningen var der uddelt et stort antal svenske ordener, hvorved bl. a. statsråd Rosenkrantz og grev De la Gardie blev Serafimeriddere, general Lowzow storkors af Sværdordenen, statsråd Fasting kommandør af samme orden og statsråderne Collett, Treschow, Diriks og Krohg samt højesterets-justitiarius Bull kommandører af Nordstjerne-ordenen. Ved samme lejlighed erklærede kongen tillige, at han agtede at imødekomme det allerede to gange af Stortinget ytrede ønske om oprettelsen af en særskilt orden for Norge, såsnart Stortinget vilde bevilge en sum af 5000 spd. til pensioner for de fremtidige riddere. Derhos udnævntes allerede nu grev Wedel til „ordens-skatmester for Norge" og statsråd Sommerhielm til „underkansler ved Hans Majestæts ordener for kongeriget Norge". Efter kroningen forlod kongen og kronprinsen Trondhjem 12

September og rejste gennem Sverige tilbage til Stockholm uden denne gang at lægge vejen over Kristiania.[1])

Medens kroningsfærden og højtidelighederne i Trondhjem havde beskæftiget alles sind i det nordenfjeldske Norge, havde der imidlertid i det søndenfjeldske tildraget sig mærkelige begivenheder, hvis sande foranledning endnu ikke er bleven opklaret, men som måske netop derfor have tildraget sig forøget opmærksomhed og givet anledning til meget forskellige udtydninger. Dette var de bekendte bondeopløb i 1818, som hvis egentlige ophavsmand man har anseet den vel bekendte Hedemarking, Halvor Hoel, en velstående gårdbruger i Næs prestegæld — og som vel kunne have været den sande anledning til de ovenfor omtalte rygter.

Halvor Hoel havde af sine forældre fået en meget god opdragelse og skal endog efter en (dog neppe ganske pålidelig) beretning en tid have studeret i København, medens hans Broder, Jakob Hoel, der repræsenterede Hedemarkens amt på Stortingene i 1818, 1821, 1822 og 1833, havde fået en militær uddannelse

---

[1]) Hellstenius, X. 25-28. Touchard-Lafosse III, 177-184. Rigstidenden for 1818, no. 71 tillæg, no. 72—74, no. 75 tillæg, og no. 78. Karl Johans dronning, Desideria, blev flere år senere kronet i Sverige, derimod aldrig i Norge, uagtet det i 1830 var påtænkt, at hun skulde krones i Kristiania, i hvilken anledning kronings-regalierne befaledes nedbragte fra Throndhjem. Jvfr. Rigstidenden for 1830, no. 62. I 1814 havde der også været tale om at krone Kristian Frederik i Trondhjem. I en skrivelse af 28 Maj foreslog således biskop Bugge for regeringen, at domkirken skulde sættes istand til kongens kroning, hvorom denne under 20 Juli forlangte stiftamtmandens erklæring; under 16 Juli blev der også anvist 3000 rdl. til istandsættelse af stiftsgården i Trondhjem. [Statssekretariatets referatprotokol for 1814, I (referat-no. 603 og 614) i rigsarkivet]. Den sidste konge, der før Karl Johan havde ladet sig særskilt krone for Norge, var Kristian II, hvis kroning foregik i St. Halvards kirke i Oslo 1514.

og var bleven løjtnant ved det oplandske dragon-regiment. — Meget tidlig var Halvor Hoel bleven smittet af den irreligiøsitet, der havde vundet almindelig indgang i hans bygd gennem en residerende kapellan, der udbredte bøger som „Jesus og fornuften“ og deslige iblandt almuen og derved banede vejen for en gennemgående religiøs og moralsk slappelse. En af dem, hos hvem denne fremtrådte stærkest, var Halvor Hoel, som også snart så sig indviklet i flere smudsige sager. I 1806 kom han endog på en gang under tiltale for at have købt falske vidner, for i fællesskab med sin sambygding, Peder Aske at have overlagt om at bestjæle Næs kirke og for — ligeledes i forening med Peder Aske — at have villet overtale den på slaveriet inddømte Svenske, Kristian Carlstrøm til at skyde general-major Harbo. Disse forbrydelser bleve rigtignok ikke beviste; men de under sagen fremkomne oplysninger var dog af den beskaffenhed, at han ved dommen kun opnåede „frifindelse for videre tiltale“. I sin egen og nabobygderne øvede Halvor Hoel en betydelig indflydelse, der ikke led noget skår ved dette sagens udfald; i de følgende år optrådte han som en rasende fiende af alle embedsmænd, fornemlig af alle prester og ved siden deraf også som politiker. I 1814 skal han således have forsamlet almuen og overtalt den til at nægte edsaflæggelse til Kristian Frederik, ligesom han allerede da synes at have havt forbindelser i Sverige.[1]) At hans indflydelse ikke dalede i den følgende tid, viste sig, da han i 1815 blev valgt til Stortingsmand. Da Stortinget åbnedes, indfandt

---

[1]) Claus Pavels's Dagbogs-Optegnelser 1815—1816, udgivne af C. P. Riis, s. 634 flg. Norske Stamtavler, udgivne af Wilhelm Lassen, I, s. 275 flg. Grev Essens Breve, XL flg. Stiftsoverrettens dom af 8 Juni 1807 og overkriminalrettens dom af 20 Januar 1808 i rigsarkivet (mellem justitsdepartementets journalsager).

Halvor Hoel sig i Kristiania med de øvrige repræsentanter; men ved fuldmagternes prøvelse blev hans valg ikke godkendt på grund af hans tidligere forhold —, noget, hvortil for øvrigt Stortinget neppe var grundlovsmæssig berettiget. [1])

Ved valgene i 1817 blev Halvor Hoel valgt til første suppleant ved det kommende Storting. I mellemtiden havde han udvidet sine forbindelser og sin indflydelse over hele Hedemarken, Toten, Valdres, Hallingdal og flere andre distrikter i Kristianias og Drammens Oplande, hvor der efterhånden dannede sig en vidt forgrenet konspiration. Det hårde økonomiske tryk, hvorunder almuen på denne tid led, gjorde agitatorernes arbejde meget let; den uvidende mængde, som ikke selv kunde dømme om forholdene, blev uden vanskelighed indbildt, at grunden til dette tryk ene og alene lå i de af regering og Storting trufne finansielle forholdsregler, og at det hurtig vilde hæves, når disse bleve tilbagekaldte eller forandrede, hvilket bedst kunde ske ved at overdrage kongen den samme enevoldsmagt, som de tidligere dansk-norske konger havde havt.

Allerede i Juli 1818 kom der i omløb en anonym skrivelse, betitlet *„spørgsmål til veltænkende landmænd“*, og alene undertegnet *„Hedemarken i Juli 1818“*. Det hele var et tåbeligt og uklart produkt, men indeholdt tillige udfald mod embedsstandén, som vare vel egnede til at sætte ondt blod hos en uvidende og mistænksom almue. [2]) Sandsynligvis er idéen til denne skrivelse

---

[1]) Grev Essens Breve, s. 89 flg. H. Munk og M. Birkeland, Storthings-Efterretninger, 1814—1821, s. 204.

[2]) Kristiania Intelligentssedler for 1818, no. 57. Jvfr. no. 33, hvor løjtnant Hoel bekendtgør for sine „ærede medborgere på Hedemarken“, at han har forelagt Stortinget alle de andragender fra dem, som indkom inden udløbet af den reglements-

udgået fra det samme hold, som den ansøgning, der i samme måned indleveredes til Stortinget, undertegnet af syv og tyve mænd fra forskellige oplandske bygder, der havde indfundet sig i Kristiania og påstod at være deputerede for almuen. De foreholdt heri, hvor nødvendigt det var at træffe øjeblikkelige foranstaltninger til at afhjælpe den imellem dem herskende nød, blandt andet ved at oprette en låneindretning, hvor der uden benyttelse af stemplet papir kunde erholdes penge mod pant i jordegods og fire procents rente — hvis dette ikke blev dem indrømmet, antydedes, at mangelen vilde drive dem til raseri, og at følgerne heraf ikke kunde beregnes. Denne ansøgning blev 23 Juli anmeldt i Stortinget, men ikke oplæst, hvorimod de såkaldte deputerede „fik afskrift af noget, som skal være om bank- og pengevæsenet, men som ikke for denne tid hjælper os".[1])

I løbet af August måned tiltog ophidselsen mellem almuen i de oplandske landdistrikter mere og mere, indtil den netop i de dage, da kongen tiltrådte sin kroningsrejse, nåede sin højde. På de kanter, hvor kongen selv færdedes, synes det imidlertid, som om bønderne forstod at holde sin virkelige stemning skjult, ialfald for ham personlig — dog blev der også overleveret ham en mængde bønskrifter, hvilke Karl Johan atter gav til distriktets amtmand, Weidemann, for at besvare dem, når denne havde erklæret sig om ansøgernes forhold og trang[2]). Lige overfor andre var

---

mæssige tid, men derimod ikke det sidste med underskrifter fra 5 sogne, som han først modtog efter dette.

[1]) Kristiania Intelligentssedler for 1818, no. 60. Jvfr. Rigstidenden for 1818 no. 61, tillæg og Betragtninger i Anledning af Normændenes Folkefest: Den 17de May, af en Normand (ↄ: C. B. Rosen), Kristiania 1829, s. 11 flg.

[2]) Ifølge en rapport fra grev Sandels til kongen, dat. 31 Oktober

almuen ikke så forsigtig. Grev Jakob De la Gardie, der i de samme dage også var på vejen til Trondhjem og rejste over Gudbrandsdalen og Orkedalen, har således optegnet i sin dagbog, at mange bønder kom til ham med klager over tidens tryk, hvorfor de gav Stortinget alene skylden, og mente, at det vilde være godt for landet, om kongen kunde blive erklæret suveræn, som de gamle danske konger. Da håbede de også at blive kvit Stortingsmændene, „*som voro några lappare, de der blott pålade skatter.*“ Greven søgte at overbevise dem om, hvor urimeligt det var at ønske noget sådant og at ville opgive så betydelige rettigheder, som den gennem sine valgte repræsentanter at kunne bestemme styrelsens grundsætninger og skatterne; men hans ord have neppe udrettet noget[1]).

Umiddelbart efter at kongen havde passeret Hedemarken, brød misfornøjelsen rigtig løs såvel der, som i de andre oplandske distrikter, idet almuen samledes i store skarer for at marschere mod Kristiania og opløse Stortinget. Underretningen om disse opløb traf kongen paa Størens prestegård, men havde ingen indflydelse på hans en gang lagte rejseplan. Han traf imidlertid sine foranstaltninger med sin sædvanlige kraft og hurtighed. Weidemann, der fremdeles befandt sig i hans følge, fik straks befaling til at vende

---

1818, havde Weidemann da foreslået *pour quelques-uns des supplians des pensions et pour d'autres des gratifications, celles-là au montant de 40 spécies et celles-ci à celui de 140.* Disse midler skulde naturligvis udredes af kongens private kasse.

[1]) Hellstenius, l. c. 23 flg. Dela Gardiska Archivet, utg. af P. Wieselgren, XIX, 220—225. I det sidstnævnte verk berettes også følgende: „*En gammal bonde i Örkedalen, som kom med samma klagomål på Storthinget och fik svaret: men Du har ju sjelf valt Din Storthingsman, inföll: det skall Du ej tro. Vi måste ju taga den länsmannen ville. Jag vet* (en kötted) *ej hvem jag valt; ännu mindre, om det är en ärlig man eller en lappare.*“

tilbage til sit amt for der i kongens navn at opfordre bønderne til at gå fra hverandre. Derefter afsendte kongen en af sine adjutanter, den senere general, Palle Rømer Fleischer til Frederikshald med befaling til at samle de nærmeste tropper for med dem at stanse Hedemarkingerne på deres marsch. Ligeledes afsendtes officerer med bud til statholderen, grev Mørner, der tilligemed statsråderne, grev Wedel, Treschow, Diriks og Motzfeldt var forbleven i Kristiania. Neppe havde kongen bestemt sig for disse foranstaltninger, før en skare bønder fra Kristians amt indfandt sig hos ham for at tilkendegive ham, hvorledes det var dem umueligt at tåle længere det tryk, hvorunder de led på grund af Stortingets vilkårligheder, og at de derfor nu vilde opløse dette.

Kongen lod bøndernes udsendinge forklare, hvad de vilde, og lod dem så gennem sin søn i nærværelse af amtmand Weidemann, som endnu ikke havde forladt Støren, alvorlig foreholde det forbryderske i deres forehavende og de ulykker, som dette uundgåelig vilde drage efter sig, om de fremturede deri. Han gav dem derpå løfte om det korn, som de sagde, at de behøvede, og formanede dem til øjeblikkelig at vende tilbage til sine kamerater og i hans navn befale dem at gå hjem. Bevægelsen blev ikke af lang varighed. Hedemarkingerne opløstes af sig selv på amtmandens opfordring, medens de vestligere distrikters almue fortsatte sin marsch mod Kristiania, indtil de mødtes af de mod dem udsendte tropper, som arresterede et par hundrede og førte disse til Akershus. De fleste bleve imidlertid meget snart satte på fri fod, tildels mod kaution[1]). Efterat derpå de foreløbige undersøgelser

[1]) Ifølge et brev fra grev Sandels til Karl Johan af 25 Oktober 1818 havde de kommissarier, til hvem den foreløbige undersøgelse af opløbet var overdraget, fundet det mest passende — efter mod-

vare tilendebragte ved to af kongen udvalgte kommissærer, blev det under 12 November 1819 nådigst bestemt, at 17 personer skulde sættes under tiltale, deriblandt Halvor Hoel selv. Først under 14 Marts 1826 faldt der højesterets dom i sagen, hvorved Halvor Hoel blev dømt til et års og nogle andre til et, to eller tre års fæstningsarbejde, foruden at omkostningerne pålagdes næsten samtlige anklagede i fællesskab. Denne dom blev imidlertid formildet ved kongelig benådning efter statholderens og statsrådets forslag.

Samtiden tillagde i almindelighed „Sveriges reaktionære“, der da søgtes blandt kongens nærmeste omgivelser,[1]) skylden for disse opløb; som støtte for denne opfatning har man dels anført de oprørske bønders offentlig udtalte hensigt at ville overdrage kon-

---

taget kaution — at løslade fire af de fem bønder, som endnu sad arresterede på Akershus: *„Il n'y reste donc maintenant que le nommé Kniplingsdunken, qui est le plus coupable. L'Østen Ormerud n'est pas encore attrapé.“* Østen Ormerud var fra Flå i Hallingdalen, Ole Olssøn Kniplingsdunken fra Gol.

[1]) Neumann, der på denne tid var sogneprest i Asker, skal have „bidraget til at berolige gemytterne“, men derved være bleven dårlig anskreven hos grev Sandels, som endog foranledigede, at, N., da Bergens bispestol var ledig i 1822, ikke af statsrådet blev indstillet til dette embede, som allerede tidligere havde været ham tiltænkt, men som han da ikke ønskede. Da N. erfarede dette, skrev han straks til Karl Johan og fik embedet. Jacob Neuman, Biskop over Bergens Stift, biografisk skildret af Conrad N. Schwach, (1848) side 28. Uagtet denne biografi skal grunde sig på N.s egne optegnelser, er den dog i dette punkt neppe ganske pålidelig, da der i grev Sandels's breve ikke findes nogen antydning til en sådan udpræget uvilje. Under 20 April 1822 underrettede grev Sandels kongen om, at regeringen havde indstillet stiftsprovst Siegvardt, provst Munch og provst Normann til Bergens bispestol, hvorpå Karl Johan underrettede greven om, at Neumann var udnævnt, og i den anledning omtalte denne som *un homme, qui par la logauté de ses principes et par sa bonne conduite a merité ma bienveillance.*

gen den uindskrænkede magt, dels Halvor Hoels vel bekendte svenske sympatier og forbindelser, dels endelig den mildhed, som tilsidst fra kongens side vistes ham og hans medtiltalte.[1]) På den anden side stod Karl Johan selv i den tro, at opløbet var en frugt af danske intriger. Den nyeste svenske forfatter, som har skrevet over disse begivenheder, og som har støttet sin fremstilling på kilder, som ikke have været tilgængelige for andre, udtaler imidlertid som sin overbevisning, at begge disse anskuelser ere lige ugrundede. I det sted ser han i opløbene en følge af den misfornøjelse, som herskede imellem almuen over den strenghed, hvormed skatterne inddreves, og over enkelte af Stortingets beslutninger, navnlig den om de tvungne indskud til bankens grundlæggelse. Denne opfatning er visselig også den rette; i tidens økonomiske vanskeligheder haves den bedste forklarings-

---

[1]) Denne Karl Johans mildhed er imidlertid fremgået af ganske andre bevæggrunde. Således skrev han allerede 3 April 1820 til grev Sandels: „*Je suis bien aise que le procés, fait aux paysans, qui se soulevèrent en 1818, tire vers sa fin. J'ai toujours pensé qu'ils étaient plus dans l'erreur que criminels, et qu'ils étaient moins coupables que les fonctionnaires qui ont negligé, dans le tems, de faire les démarches nécessaires pour empêcher leurs rassemblemens. — — — Si l'on avait voulu les traiter avec la sévérité qu'autorise la loi, on aurait dû dès le premier abord entamer cette affaire avec énergie et promptitude. Les lois doivent sans doute avoir leur cours; mais un gouvernement paternel doit s'attacher non seulement à punir les fautes, mais aussi á les prévenir dans leur origine. Sous ce rapport quelques autorités en Norvège ne sont peut-être pas exemptes de blâme. A présent que 19 mois sont écoulés, je crois que l'on ne peut rien faire de mieux que de traiter cette affaire avec beaucoup d'indulgence et de la terminer de manière à ce que l'autorité judciaire éloigne même tout soupçon de partialité. Les désagrémens, que ces pauvres gens ont éprouvés par suite de leur incartade, leur serviront d'une leçon salutaire.*"

grund til den lethed, hvormed almuen lod sig forlede til at låne øre til intrigante lederes forførende røster, medens de grunde, som ere fremsatte for at bevise en anden opfatning, kun synes at fortjene liden opmærksomhed.[1] Derimod er der intet til hinder for at antage, at agitatorerne, da de udvidede skuepladsen for sine intriger, have smigret sig med, at deres planer havde kongens hemmelige bifald; men deraf kan ikke udledes noget bevis for, at denne eller nogen af hans omgivelser i forvejen skulde have været vidende om opløbene.

Man har i almindelighed også villet sætte den norske statholder, grev Mørners kort efter indtrufne afgang fra sin høje post i forbindelse med disse bondeopløb, uden at der dog er bragt sikre facta for dagen, som kunne bestyrke denne mening. Hvad der for nærværende kan oplyses om denne begivenhed, indskrænker sig til følgende: i statsrådsmøde i Kristiania 28 August 1818 refereredes en ansøgning fra grev Mørner om permission på seks måneder, hvilken under kongens ophold i Trondhjem ved resolution af 4 September blev bevilget fra 1 Oktober. Ved en anden resolution af 8 September blev det derefter bestemt, hvorledes der under grev Mørners permission skulde forholdes med den norske regering. 10 Oktober refererede statsminister Anker i statsrådsmøde i Stockholm en ansøgning fra grev Mørner om afsked, hvilken kongen samme dag bevilgede „med hensyn på hans underdanigste andragende og i betragtning af omstændighederne.“

---

[1]) Hellstenius, l. c. side 23. Selv denne forfatter (som mærkeligt nok ikke engang nævner Halvor Hoel) meddeler kun meget lidet af facta, hvoraf de fleste genfindes hos Touchard-Lafosse III, 188—191.

Ved første øjekast ser dette unægtelig noget påfaldende ud — man får uvilkårlig det indtryk, at grev Mørner blot har tænkt at være fraværende fra sit embede vinteren over, og at der så bagefter er indtruffet begivenheder, som have vakt kongens vrede og foranlediget ham til at pålægge greven at indgive sin afskeds-ansøgning. Ved nærmere undersøgelse viser det sig imidlertid, at dette neppe kan være den rette sammenhæng. Da grev Mørner første gang søgte om permission, var det sikkerlig med den tanke, at han aldrig mere vilde vende tilbage til Norge, og at han, såsnart kongen havde designeret hans efterfølger, vilde ansøge om sin endelige afskedigelse. At så forholdt sig, var ingen hemmelighed. I den adresse, som Stortinget dagen før sin højtidelige opløsning, 14 September overleverede greven,[1]) forekommer således følgende ytringer: „Normandens almindelige ønske, at Ds. excellence fremdeles måtte vedblive en post, hvori De så såre udmærkede Dem, må naturligen vige for de helligere fordringer, broderlandet har på Ds. excellences erfarenhed og duelighed, — men De tillade dog et skønsomt folk, ved Deres afrejse, at bevidne Dem størrelsen af dets savn.“ Sådanne udtryk vise, at der her ikke var tale om en kortere rejse, men om en afsked for bestandig, og dog var der, da denne adresse blev udfærdiget, ikke andet officielt bekendt, end at kongen havde tilstået grev Mørner seks måneders permission. Men om det også på denne måde må ansees sikkert, at de begivenheder, som ere indtrufne efter 28 August, da hans ansøgning om permission blev refereret, ikke have gjort nogen forandring i hans oprindelige bestemmelse, er dermed ikke noget oplyst om de grunde, som netop på denne tid

---

[1]) Rigstidenden for 1818, no. 74.

kunne have foranlediget grev Mørner til at forlade sin høje stilling.

I det samme statsrådsmøde, hvori grev Mörner fik sin afsked, udnævntes også grev Johan August Sandels til Norges statholder, kansler for det norske universitet og øverste befalingsmand over rigets krigsmagt tillands og vands. Denne mand tilhørte ikke nogen af de gamle svenske slægter, hvis medlemmer ved Gustav Adolfs, Karl Gustavs og Karl XII's side havde indskrevet sine navne i Europas historie. Det var først hans fader, bergråd Samuel Sandels, som havde opnået adelig værdighed til belønning for sine fredelige fortjenester af sit fædrelands finanser og bergvæsen; sønnen, Johan August Sandels gjorde ved sine glimrende krigerbedrifter navnet udødeligt i den svenske historie. De kampe, han udholdt under den sidste krig i Finland, som oberst for Savolaks feltjæger-regiment og chef over den femte brigade, høre til det vidunderligste, som den svenske krigshistorie, der dog er så rig på overvældende begivenheder, har at opvise. Ved Läppawirta, Tajvola, Pulkila, men fornemlig ved Wirta bro, hvor han med en liden troppestyrke tilbageviste et angreb af 8000 Russere, udførte Sandels bedrifter, som næsten vilde synes utrolige, hvis de ikke kunde godtgøres med uimodsigelige vidnesbyrd. Erindringen om disse bedrifter lever fremdeles hos det finske folk, der — som en af dets nyere forfattere siger — i Sandels ser *„en personifikation af hela finska härens hjeltesträfvan"* og ærer *„detta hjelteminne, til hvilket Finland står i en lika helig, som outplånlig skuld af tacksamhet,"* og som nu atter er oplivet af Finlands store digter i hans mesterlige skildring af Sandels ved „frokosten i Pardala by" og under kanonernes torden ved Wirta bro.

Efter den finske krig blev Sandels udnævnt til

general-løjtnant og interims-præsident i krigskollegiet, samt ophøjet i friherrelig stand. Ved udbrudet af den tyske krig fik han befalingen over det første troppekorps, som gik over Østersøen og besatte Rügen. I denne krig er hans navn fornemlig knyttet til træfningen ved Rosslau, til hvis erindring der blev slået en medalje med den indskrift: *„Bei Rosslau durch Sandels d. 29 Sept. 1813.“* Under felttoget i Norge 1814 var Sandels chef for den svenske hærs anden afdeling, der imidlertid sågodtsom ikke kom i ilden.

I begyndelsen af det følgende år ophøjedes Sandels i grevelig stand, og omtrent samtidig indtrådte han i krigskollegiet som virkelig præsident og opgav de af sine øvrige embeder, der ikke kunde forenes med denne post. Som hoved for en grevelig æt indtog han også under rigsdagen 1817—1818 sæde på ridderhuset, hvor han forrettede som landmarskalk og modtog derpå i den følgende høst kongens tilbud om at gå til Norge, som dette riges statholder.[1]

Denne første udnævnelse til Norges højeste embede efter Karl Johans tronbestigelse havde en helt anden karakter end de to, der vare foregåede, medens han endnu var kronprins og styrede de forenede riger i sin adoptivfaders navn, da han i mangt og meget var bunden af pietets-hensyn til den gamle konge og i regelen ikke kunde optræde med den kraft, som det var ham muligt at udvikle, da han selv overtog styrelsen i sit eget navn. Dette viste sig bl. a. netop i den måde, hvorpå de to første statholdere, greverne Essen og Mørner, udøvede sit embede, idet

[1] En (ufuldført) levnetsbeskrivelse af grev Sandels findes i Adlersparres anteckningar om bortgångna samtida, III, 99—133 Jvfr. Biographiskt lexikon öfver namnkunnige Svenska män, XIII, 313—316. Smstds. 309—313 en levnetsbeskrivelse af faderen, bergråd Sandels.

de i regelen indskrænkede sig til at være regeringens tolk hos kongen og for øvrigt overlod alt til sine norske kolleger. En sådan ordning var ikke overensstemmende med Karl Johans opfatning af deres stilling; men han undlod dog at gøre nogen forandring, sålænge den gamle konge levede, og først da grev Mørner tog sin afsked, over et halvt år efter Karl XIIIs død, benyttede han lejligheden til at besætte statholder-embedet med en mand, om hvem han var overbevist om, at han vilde handle i hans ånd og som kongens repræsentant hos sig koncentrere indflydelsen på de norske anliggender. I denne henseende kom det nemlig især an på indehaverens personlighed, og forsåvidt var unægtelig valget af grev Sandels klogt beregnet. Hans formand, grev Mørner var en retskaffen, dygtig og fortjent embedsmand, men savnede interesse for en administration, hvis detaljer ovenikøbet tidligere havde været ham aldeles fremmede, og hvori tillige hans sygelige slaphed hindrede ham fra at gribe videre ind. Grev Sandels besad en stor naturlig begavelse, forenet med en sjelden virkelyst og en høj grad af kraft og bestemthed, alt egenskaber, som umulig kunde tillade ham at nøjes med sin formands beskedne rolle; for det politiske liv nærede han en varm personlig interesse og var desuden af egen frisk erfaring fuldt fortrolig med dettes labyrint, i hvilken han dristig kunde vove sig ind uden frygt for at forvilde sig i dens krogede gange og uden at tabe sit sikre fodfæste. Den overlegne ro, der aldrig havde svigtet ham på slagmarken, under kuglernes susen, forlod ham heller ikke under de politiske kampe og gjorde ham det muligt at hævde et ophøjet standpunkt og derigennem, når det blev nødvendigt, at træde mæglende imellem. Heller ikke forsmåede han at virke gennem de rent ydre midler,

der for mange ere så imponerende, ved at omgive sig med glans og pragt; i denne henseende var han allerede bekendt fra Sverige og kunde som Norges statholder endmere følge sin tilbøjelighed.

Det var efter dette en nødvendighed, at grev Sandels måtte komme i et ganske andet forhold til det norske statsråd end hans to formænd. Disse havde med hensyn til de indre norske anliggender navnlig rettet sig efter finans-departementets chef, grev Herman Wedel Jarlsberg, der således i deres tid var den virkelige premier-minister, regeringens mest indflydelsesrige medlem. Dette forhold forandredes aldeles ved den nye statholders ankomst, idet han var bestemt på at følge sin egen mening og ikke bøje sig under fremmed indflydelse. Medens statholderen tidligere gærne havde rettet sig efter regeringen, var det grev Sandels's mening, at regeringen skulde rette sig efter ham, og skønt dette ikke altid lod sig drive igennem, var det dog let at mærke, at indflydelsen nu var kommen over i andre hænder. Dette fremkaldte igen en række rivninger inden regeringen mellem ham og grev Wedel, som først ophørte, da den sidste trådte ud af statsrådet.

Af regeringens norske medlemmer var grev Wedel den eneste, der havde nydt en statsmands uddannelse og endnu før 1814 havde været fortrolig med et frit statslivs væsen. Opdragen i udlandet, var han i en ung alder trådt i statens tjeneste, hvor han ligeså meget på grund af sin fremragende begavelse, som sin høje byrd hurtig gjorde karriere; hans skarpe politiske blik viste ham imidlertid snart manglerne ved den bestående forening mellem Danmark og Norge, i hvis sted han ønskede en union med Sverige, hvis politiske liv desuden var mere tiltrækkende for ham end den absolute dansk-norske stats tørre embedsmaskineri. Hans virksomhed for unionen med Sverige er bekendt; efter

dens afslutning var han selvskreven til at træde ind i den nye regering, som også væsentlig blev sammensat efter hans råd, og hvis ledende medlem han var i de første år, gennem sit personlige forhold til statholderne og Karl Johan. Men efterat nogen tid var hengået, begyndte der at vise sig tegn til, at den sidstes velvillige stemning mod ham var i aftagende. Grunden hertil kan neppe endnu ansees for tilstrækkelig oplyst; dog må den især søges i deres forskellige opfatning af finansvæsenet, hvori Karl Johan tiltroede sig selv store indsigter og derfor vilde gøre sin vilje gældende i dets bestyrelse, hvilket grev Wedel altid afviste. Følgen heraf var en stadig tiltagende misfornøjelse hos Karl Johan med finans-departementets forholdsregler, som dog ikke rigtig kunde komme til udbrud, sålænge grev Mørner endnu var i Norge, og Karl XIII endnu levede. Senere derimod udvidedes kløften mere og mere.

Da grev Wedel i 1814 gav kronprinsen sine råd med hensyn til den nye regerings dannelse, viste han sin overlegenhed ved den måde, hvorpå han derunder tilsidesatte ethvert hensyn til de politiske partier; derimod var det ikke så let for ham at finde passende statsrådsemner i et land, som Norge. Valget faldt dog bedre ud, end man kunde ventet. Af statsråderne fra 1814 og 1815 trådte Rosenkrantz og Hegermann allerede tidlig ud af statsrådet, ligesom Krohg tog sin afsked på samme tid, som grev Sandels blev udnævnt til statholder. Denne forefandt således ved sin udnævnelse foruden grev Wedel følgende statsråder: Collett, Sommerhielm, Motzfeldt, Fasting, Diriks og Treschow. Af disse var Jonas Collett den mest fremtrædende som embedsmand. Han havde været medlem af Kristian Frederiks statsråd og da under de forhandlinger, som gik forud for konventionen på Moss,

og ved sin deltagelse i rigets styrelse i September og Oktober 1814 henledet Karl Johans opmærksomhed på sig, således at denne allerede da ønskede at give ham en plads i den nye regering. Ved sit indtagende væsen var han den af alle de norske statsråder, i hvem Karl Johan personlig fandt mest behag; man har imidlertid også bebrejdet ham en altfor stor eftergivenhed og mangel på modstandskraft, der ofte bragte ham til at ligge under for indtryk fra andre, og heri kan der nok være adskillig sandhed, navnlig forsåvidt bebrejdelsen rettes mod hans senere år. Også Matias Otto Leth Sommerhielm var en arv fra Kristian Frederiks regering, men kunde ikke som Collett regnes for en akkvisition for dette; han var en gang anseet for at være et godt hoved, men havde i tidens løb svækket sine naturlige evner ved sine overdrevne epikuræiske tilbøjeligheder. Peder Motzfeldt var næst grev Wedel regeringens dygtigste og mest uafhængige medlem, men måske også den, der mindst faldt i Karl Johans smag — på grund af hans lyst til i statsrådet at komme med udsættelser og gøre vanskeligheder, der forekom kongen unødige. Han var før sin udnævnelse artilleri-kaptejn og havde på Ejdsvold tilhørt det såkaldte selvstændigheds-parti. Tomas Fasting, der før sin udnævnelse til statsråd var kommandør i marinen, nød inden dette våben megen anseelse, men var neppe synderlig skikket til at være medlem af regeringen. Det samme gælder også Kristian Adolf Diriks, hvis sjeldne juridiske kundskaber og indsigter havde skaffet ham plads i statsrådet. Nils Treschow var allerede i 1814 en gammel mand, hvem grev Wedel foreslog til statsråd for at give regeringen anseelse ved hans berømte navn som videnskabsmand; hans politiske anskuelser vare gammeldagse, tildels endog med et svagt reaktionært anstrøg, og gjorde ham så-

ledes lidet skikket til at indtage en plads i en regering som den nye norske. Hertil kommer endnu den gamle statsminister Peder Anker, der som politiker kun var et ekko af sin svigersøn, grev Wedel.

Disse vare de mænd, med hvem grev Sandels for fremtiden skulde arbejde sammen. For det første kom han dog ikke i nogen nærmere personlig berørelse med dem, da han om høsten 1818 indskrænkede sig til et kort besøg i Kristiania (12 Oktober—21 November) for at modtage sit embede af grev Mørner og derpå vendte tilbage til Sverige. Den første Maj 1819 ankom han atter, ledsaget af sin familie til Kristiania, hvor han nu tog fast bolig. Under hans fravær fungerede Sommerhielm som regeringens første medlem; derimod besørgede han selv sine forretninger som øverstbefalende over den norske krigsmagt, i hvilken anledning major Mansbach blev beordret til at indfinde sig i Stockholm for at bistå ham med de nødvendige oplysninger.

II.

Den dansk-norske statsgæld ved udgangen af 1813. — Norges forpligtelse til at overtage en del af denne. — Kielerfredens bestemmelser herom. — Norges fordringer på Danmark. — Udnævnelsen af norske og danske kommissærer til at foretage opgøret. — Den danske regerings uvillighed til at underhandle med norske kommissærer. — Nye norske kommissærer. — Den danske regerings første forsøg på at indblande fremmede magter i opgøret. — Rusland kræver Kielerfreden opfyldt, men afvises af Karl Johan. — Tilbud om at sælge St. Barthélemy. — Stortinget i 1818 overtager en del af de dansk-norske statsobligationer. — Karl Johan tilbyder Danmark Frankfurter-millionen m. m., men får afslag. — Den norske regerings indstilling af 20 November 1818. — Karl Johan lader Danmark tilbyde to millioner; men Danmark fordrer mindst fire. — Londoner-konferencen. — Kongressen i Aachen. — Stormagterne opfordre Karl Johan til at få opgøret afsluttet. — Karl Johans svar. — Grev Engestrøms note af 26 Maj 1819. — Den norske regerings indstilling af 2 Juni 1819. — Møde i den norske statsrådsafdeling i Stockholm 31 Maj 1819. — Prins-regenten af England bliver mægler. — Kgl. resolution af 16 Juni 1819. — Grev Engestrøms note af s. d. — Lejren på Bonarps hede. — Underhandlingerne i Stockholm. — Lord Strangfords instruktion af 2 Juli 1819. — Konventionen af 1 September 1819. — Opgørsakten af 20 April 1820. — Norges mangel på midler til at betale sin gæld til Danmark. — Grev Wedels kystrejse. — Udfærdigelsen af den første obligation til Danmark. — Grev Wedel kaldes til Stockholm.

Da foreningen mellem Danmark og Norge opløstes ved freden i Kiel, vare rigernes fælles finanser betyngede af en uforholdsmæssig gæld. I 1804, altså tre år før begyndelsen af den ødelæggende krig, der endte med at hidføre deres adskillelse, skal monar-

kiets fælles statsgæld være løbet op til den betydelige sum af 27 millioner rigsdaler, hvoraf der svaredes en årlig rente af 1,350,000 rdl. Under krigen voksede gælden med rivende fart og var ved udgangen af året 1813, det sidste, hvorfor der er aflagt et for begge riger fælles statsregnskab, steget til 83 millioner rigsdaler sølv-værdi eller 41½ million rigsdaler Hamburger banko, hvoraf mellem ni og ti millioner vare udenlandsk gæld. Hertil kom endnu den cirkulerende masse af banksedler, omtrent 42 millioner rigsdaler navne-værdi, hvoraf 36 millioner antoges at være i omløb i Danmark og 6 millioner i Norge. [1])

Denne betydelige gæld var stiftet på den kredit, hvoraf det samlede monarki, Danmark, Norge og hertugdømmerne var i besiddelse. Når derfor monarkiet opløstes, kunde selvfølgelig denne forandring ikke have nogen indflydelse på de enkelte landes forpligtelse til at bære sin del af byrden, der fremdeles måtte vedblive lige bindende. Norge var således ligeså vel efter freden i Kiel, som før denne fuldt medansvarligt for statsgælden og vilde have været dette, hvad enten der ved fredstraktaten var truffet nogen udtrykkelig bestemmelse derom eller ikke. Nu blev det første tilfældet, idet traktatens sjette paragraf fastsatte, at kongen af Sverige i sin nye egenskab af Norges hersker skulde tilsvare en efter Norges folkemængde og hjælpemidler afpasset del af det dansk-norske monar-

---

[1]) Efter opgave af den norske regering i dennes indstilling af 20 Novbr. 1818, der igen støttede sig til den fra Danmark modtagne oversigt over statsgældens størrelse ved udgangen af 1813, som er trykt i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, V, 1—71. I den i teksten anførte sum er fratrukket et til statens udestående fordringer svarende beløb; disse udgjorde 1,318,708 rdl. n. v., 10,559,144 rdl. s. v. og 4,250,059 rdl. i klingende mynt.

kis uden- og indenlandske statsgæld i obligationer og banksedler. Hvor stor denne del skulde være, var ikke nærmere angivet; traktaten fastsatte i den henseende kun, at den skulde være afpasset efter rigernes „folkemængde og hjælpekilder", og at der skulde møde kommissærer for begge regeringer i København en måned efter ratifikationernes udveksling, som inden årets udgang skulde være færdige med sit hverv.

Begivenhedernes gang forhindrede udførelsen af den sidste bestemmelse, og da året 1814 var til ende, var der endnu ikke fra nogen af siderne gjort det ringeste for at udligne gælden mellem de to stater. Dog havde i denne mellemtid såvel rigsforsamlingen, som det første overordentlige Storting erkendt Norges forpligtelse til at overtage en del af den fælles statsgæld, som på denne måde måtte blive endnu mere bindende, uanseet at Kielerfreden ikke var anerkendt af Norge. Der var imidlertid en meget væsentlig forskel mellem denne traktat og den ansøgning, som Stortinget under 24 November 1814 indgav til kongen, idet denne sidste også talte om Norges fordringer på Danmark og i stedet for en blot og bar udligning af den gamle statsgæld krævede et fuldstændigt og endeligt opgør af det hele fællesskab mellem de to riger, ligeså vel af deres aktiva, som af deres passiva.

Som punkter, hvorom der ved det forestående opgør fornemlig måtte blive tale, fremhævedes Norges ret til Island, Færøerne og Grønland — som for øvrigt ved Kielerfreden udtrykkelig vare forbeholdte Danmark, — dets ret til en andel i alle fælles offentlige indretninger m. m. Hertil føjede man senere andel i flåden og Øresundstolden, erstatning for Orknøerne og Shetlandsøerne, erstatning for de penge, som vare anvendte til opførelsen af de danske slotte o. s. v. såat mange kom til det resultat, at det, når en

gang opgøret var sluttet, vilde vise sig at være Norge, som havde betydelige summer tilgode hos Danmark, og ikke omvendt. I flere henseender var det en berettiget fordring, at der ved opgørelsen af det internationale mellemværende efter en forening, som den nu opløste mellem Norge og Danmark, også måtte tages hensyn til den forskellige stilling, hvori de to riger befandt sig, da det ene sågodtsom beholdt al fællesejendom; fejlen lå kun i overdrivelsen, idet man længe ikke vilde nøjes med alene at fremhæve denne omstændighed som grund til et større afslag i Norges del af den fælles gæld.

Mådehold er imidlertid altid en sjelden dyd, hvor der er tale om et mellemværende mellem to stater, som hver stræber efter at sætte sine fordringer igennem, og lod sig i dette tilfælde så meget vanskeligere iagttage fra norsk side, som stemningen her på samme tid blev stærkt påvirket af den danskfiendtlige, historisk-politiske doktrin, der udbredtes i Nikolaj Wergelands bekendte pjese om „Danmarks politiske forbrydelser mod Norge", og hvis efterdønninger måske endnu den dag i dag ikke ere aldeles forsvundne. Denne bidrog mere end noget andet til, at folket levede sig ind i en række af illusioner og fordomme, som også gjorde sit til at trække i langdrag afgørelsen af de to gamle broderrigers gensidige fordringer, der selv uden dette kunde have voldt vanskeligheder nok.

Til kommissærer var fra norsk side udnævnt statsråd Severin Løvenskiold og expeditions-sekretær i finans-departementet Jørgen Herman Vogt, hvilke i Maj 1815 indfandt sig i København, hvor der ved deres ankomst endnu ikke var udnævnt danske kommissærer til at forhandle med dem. Da den derværende gesant for de forenede riger, baron Tawast

i den anledning henvendte sig til den danske udenrigs-minister Rosenkrantz, fik han til svar, at da de norske fuldmagter ikke omtalte Kielerfreden, som var det naturlige grundlag for disse, var det vanskeligt for den danske regering at udnævne kommissærer. Imidlertid blev der dog senere udnævnt tre, gehejmekonferentsråd Malling, gehejme-legationsråd Ployen, en født Normand og etatsråd Alberg, og forhandlingerne skulde således kunne tage sin begyndelse.

Ingen af parterne viste sig dog for det første synderlig ivrig for at opnå en hurtig afgørelse. En af de norske kommissærer, Vogt, har senere i sine memoirer ytret, at de egentlig vare bemyndigede til „ikke at gå ind på noget"; de korresponderede blot med udenrigs-ministeren, ikke med den norske regering og sendte ofte breve til Stockholm, men modtog kun sjelden noget derifra. Den danske regering var på sin side kun lidet villig til at anerkende Norges selvstændighed og underhandle med norske kommissærer. Allerede da Tawast første gang skulde forestille Løvenskiold og Vogt for dronningen, der førte regeringen, medens kongen endnu var på sin rejse til kongressen i Wien, kom denne besynderlige uvilje for dagen. Tawast havde anmodet grev Schimmelmann om at spørge dronningen, når hun vilde tillade ham at forestille de norske kommissærer, af hvilke Løvenskiold skulde overbringe en personlig hilsen fra Karl Johan. Dronningen kviede sig imidlertid ved på denne måde at skulle modtage en mand, der var kammerherre ved det danske hof, som repræsentant for en fremmed monark; for at undgå, at han skulde blive forestillet af Tawast, lod hun ham derfor tilsige til audiens alene. Løvenskiold, der ikke anede andet, end at også Tawast var tilsagt, indfandt sig til den bestemte tid og blev meget overrasket ved ikke at træffe gesanten, så at han kunde

lade sig forestille af denne. Her var imidlertid intet andet at gøre end at modtage audiensen. Under denne sagde Løvenskiold rent ud, at han var forbauset over at være tilsagt alene uden Tawast, hvortil dronningen bad ham sige denne, at det havde været hende umuligt at modtage de norske kommissærer i en højtidelig audiens, forinden de officielt vare anerkendte som sådanne, men at hun heller ikke havde kunnet nægte sig den glæde at høre, hvad Løvenskiold havde at sige hende fra Karl Johan, og derfor havde fattet den beslutning at modtage ham som en gammel bekendt og uden ceremonier. Herimod kunde intet indvendes, og dronningen havde opnået, hvad hun havde tilsigtet. [1]) Kort efter vendte kong Frederik VI tilbage fra Wien, og nogle dage senere forestilledes Løvenskiold og Vogt for ham af Tawast; de bleve imidlertid modtagne meget koldt. Derefter begyndte de ovenfor omtalte vanskeligheder med udnævnelsen af de danske kommissærer; da så denne var foregået, nægtede den danske udenrigs-minister at forsyne dem med fuldmagter, hvori ikke Kielerfreden nævntes, og forårsagede derved nye vanskeligheder. Da derpå det første ordentlige Storting blev åbnet i Juli 1815, sendte Tawast et exemplar af trontalen til Rosenkrantz og bad om, at den måtte blive indrykket i de danske aviser; hertil svaredes, at der ikke var nogen grund til at fylde disse med detaljer, som ikke kunde have nogen interesse for deres læsere. [2]) Småtræk, som de her anførte, fortjene vistnok i sig selv ikke synderlig opmærksomhed; tilsammenlagte afgive de imidlertid et ganske godt bidrag til at bedømme den stemning, som var den rådende

[1]) Tawast's depesche til grev Engestrøm af 28 Maj 1815 i udenrigs-ministeriets arkiv i Stockholm.

[1]) Tawasts depescher til grev Engestrøm af 16 Juli og 20 August 1815 i udenrigs-ministeriets arkiv i Stockholm.

ved hoffet i København og med al sin forskellighed dog i grunden danner et passende sidestykke til den stemning mod Danmark, der var bleven den herskende i Norge.

Underhandlingerne gjorde under disse forhold kun små fremskridt og bleve end yderligere sinkede ved de hyppige ombytninger af norske kommissærer. Vogt blev allerede kaldt tilbage om høsten 1815 og afløst af justitiarius Jens Kristian Berg, hvorpå også Løvenskiold den følgende sommer efter ansøgning blev entlediget. I 1817 blev atter Berg afløst af statssekretær Poul Kristian Holst, som senere førte underhandlingerne alene indtil deres endelige afslutning.[1]) Hovedgrunden til denne langsomhed lå imidlertid i vanskeligheden ved at bringe enighed mellem de stridende fordringer. Fra dansk side fremsattes forslag om, at Norge skulde betale en sum under et og dermed være fri for alle videre fordringer, og i September 1815 tilbød de danske kommissærer at afgøre det hele for 6 millioner rdl. Hamb. banko. Men dette tilbud blev ikke modtaget af Karl Johan og den norske regering, som foreløbig helst så det hele spørgsmål skudt tilside for ikke at forøge statens mange finansielle vanskeligheder.[2])

Da nu i stedet de norske kommissærer fremkom med sine vidtgående modfordringer, begyndte den danske regering at anse sig truet i sin gode ret og vendte sig i den anledning med sine klager til samtlige

[1]) Hellstenius X, 39, (hvor dog angivelserne ikke ere ganske nøjagtige). Vogts Optegnelser, 50 og 55. Statholder Severin Løvenskiold, efter Hs. Exellences efterladte Optegnelser skildret ved Andreas Faye (aftr. af „Illustr. Nyhedsblad“ for 1857, no. 48 flg.) side 9. Grev Essens Breve, 102.

[2]) Saml. til det norske Folks. Spr. og Hist. V, 8. Vogts Optegnelser, 48.

europæiske regeringer, ikke en gang den tyrkiske undtagen.[1]) Især satte Frederik VI sit håb til kejseren af Rusland, hvis mellemkomst han i Marts 1816 påkaldte i et egenhændigt brev, hvori han udtrykte sin beklagelse over, at man havde indblandet Norge i denne sag, uagtet Danmark ikke havde noget med dette land at gøre, og derfor opfordrede ham, som den, der i væsentlig grad havde bidraget til Kielerfredens afslutning, til også at våge over, at dens bestemmelser bleve overholdte, og at Danmark opnåede sit tilgodehavende hos Sverige. Gennem den russiske chargé d'affaires i København blev Tawast vidende om denne henvendelse, hvorom han straks sendte Karl Johan underretning og derved satte denne istand til at træffe sine forholdsregler, som for denne gang afværgede alle for Norge og Sverige ubehagelige følger.[2])

Efterat Frederik VI således en gang havde begyndt at indblande fremmede magter i dette skandinaviske spørgsmål, lod han sig ikke afholde fra at fortsætte dermed, da han hos de fleste stormagter kunde gøre regning på en gunstig stemning, som han vilde benytte til sin fordel. Det var nemlig ligeså vigtigt for ham at få en større sum af Norge, som for dette rige at undgå en sådan udbetaling, da de danske finanser omtrent vare ligeså medtagne, som de norske. I 1817 vendte han sig atter med en lignende anmodning, som forrige gang, til samtlige stormagter, der også i det hele taget indtog en mod ham særdeles forekommende holdning. Det stod blot på Rusland, på hvis kejser de øvrige stormagters repræsentanter

---

[1]) Hellstenius, X, s. 37 flg. Jvfr. Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816, udg. af Yngvar Nielsen, s. 235.

[2]) Hellstenius, X, 38 og 291—294.

nu søgte at virke i dansk interesse. Uagtet Alexander fremdeles viste sig personlig velvillig stemt mod Karl Johan og endog underrettede ham om de øvrige monarkers stemning, blev dog omsider resultatet af gesanternes bestræbelser, at der afgik en russisk note til Stockholm, hvori der krævedes hurtig opfyldelse af Kielerfredens sjette paragraf. Denne note fremkaldte et meget skarpt svar fra Karl Johan, hvori han tilbageviste alle fremmede magters ret til at blande sig i opgørssagen, da ingen af dem havde garanteret freden i Kiel.[1])

Uagtet kejseren ikke forandrede sit personlige sindelag efter dette ubehagelige mellemspil, men endog til en begyndelse desavouerede sin gesandt i Stockholm, general Suchtelen, blev det dog efterhånden indlysende for alle, at Rusland ikke stillede sig ganske ligegyldig over for opgørssagen, men havde nærmet sig til de øvrige magter. Dette var meget ubehageligt for Karl Johan. Udsigterne til at opnå en for Norge fordelagtig ordning af striden med Danmark formindskedes i samme grad, som dette rige følte sig sikrere på sine mægtige allieredes bistand, medens man i Norge fremdeles var lige utilbøjelig til at indgå på en afgørelse, hvorved modparten blev den vindende, og denne stemning vilde også efter al sandsynlighed blive den herskende på Stortinget, der i denne sag havde den sidste stemme, skønt dette rigtignok i 1816 uden nogen betingelse havde bemyndiget kongen til at underhandle om opgøret med Danmark. Det nyttede ikke, at Karl Johan gjorde de fremmede magter opmærksomme på, hvad der i dene henseende var foreskrevet af den norske grundlov, og at afgørelsen ikke alene kom an på ham. For nu ialfald at vise sin egen villighed til at istandbringe et opgør lod

[1]) Hellstenius, X, 39 flg.

han i November 1817 kejseren af Rusland underrette om, at den svenske stat ønskede at sælge øen St. Barthélemy for at låne købesummen til den norske stat og derved for denne lette udredelsen af den likvidationssum, som den måtte blive Danmark skyldig. Øen blev tilbudt kejseren; men han vilde ikke købe den. Overhovedet erklærede han, at hans mæglerrolle i den norsk-danske opgørssag nu var udspillet.[1])

Såvidt var man altså kommen, da Karl XIII døde. Det spændte forhold, hvori de forenede riger stod til stormagterne og Danmark, havde imidlertid ingen indflydelse på tronfølge-spørgsmålet; derimod modtog Karl Johan i den samme skrivelse, hvori kejser Alexander lykønskede ham til hans svenske kroning, en fornyet opfordring til at påskynde opgøret med Danmark. Der var således al grund for ham til at gøre alt, som stod i hans magt, for at få dette bragt i orden og imødekomme Danmarks og stormagternes fordringer. Men i dette øjemed måtte der tages mere positive skridt end tidligere, og fremfor alt måtte der gøres betydelige afslag i de fra norsk side opstillede krav. Underhandlingerne antog således nogen tid efter Karl Johans regerings-tiltrædelse et ganske andet præg; i stedet for den langsomhed og modvillighed, hvormed de tidligere vare førte, kom de nu i en livligere gang, der åbnede udsigt til en endelig afslutning.

Der var under dette dog gjort et skridt fra norsk side til at overtage en del af statsgælden, idet der for Stortinget i 1818 var fremsat en kongelig proposition om, at de ældre annuitets-beviser, statsobligationer og aktier i den dansk-norske speciesbank, hvis renter vare anviste af norske kasser, eller som tilhørte Normænd, for fremtiden skulde overtages af den norske stats-

[1]) Hellstenius, X, 41 flg.

kasse, dog under forbehold af „Norges ret til at bringe beløbet i anslag ved opgørelsen med Danmark“. Disse repræsenterede tilsammen et beløb af 1,032,640 rdl. 37³/₈ ß species. Stortinget antog kongens forslag, og efterat dets beslutning var sanktioneret, blev der efterhånden udstedt nye norske statsobligationer for et tilsvarende beløb.[1])

Denne beslutning kom på en meget belejlig tid, da det var af vigtighed at give Danmark og dets protektorer et påtageligt bevis for, at man i Norge oprigtig ønskede at se opgøret bragt til ende. Karl Johan lod da også Engestrøm i August 1818 instruere Holst om at gøre de danske kommissærer opmærksomme på betydningen af dette skridt og tillige give dem en højtidelig forsikring om, at det var kongens oprigtige hensigt „at lade genoptage og uden afbrydelse fortsætte de underhandlinger, som i nogen tid vare trukne i langdrag“, i hvilket øjemed han skulde indhente fuldstændige oplysninger om det danske monarkis befolkningsforhold og indtægter efter freden i Kiel, om oprindelsen til dets statsgæld, samt om hvad der efter 1814 var foretaget for at formindske denne. Hermed var det dog ikke sagt, at Karl Johan vilde gå ind gå de danske fordringer i deres helhed; tværtimod udtalte grev Engestrøm ligefrem, at når kongen på sin side viste en sådan villighed til at hidføre en afslutning af opgøret, var han berettiget til at vente, at modparten vilde vise et tilsvarende mådehold i sine fordringer, så meget mere, som det ikke kunde nægtes, at den danske regering selv for en stor del måtte bære skylden for de ulykker, der havde rammet Norge, og derfor nu måtte være forsigtig med, hvad den krævede af dette land. I betragtning heraf antog Karl Johan, at det fra begge

[1]) Andet ordentl. Storthings Forhandlinger, III, 7—34.

sider vilde være den heldigste ordning, om man kunde istandbringe et opgør *en bloc*. Holst blev dog ikke for det første bemyndiget til at fremsætte noget bestemt forslag, men kun til mundtlig at meddele de danske kommissærer, at Karl Johan var villig til at anvende ved opgøret den million floriner, som udgjorde Sveriges syttendedel af Rhinforbundets krigsskat (Frankfurter-millionen), hvilken i forening med forskellige norske fordringer på Danmark antoges at svare til 1,400,000 rdl. Hamb. bko. Det egentlige tilbud om en opgørelse *en bloc* ved en bestemt sum blev derimod meddelt Danmark gennem den russiske regering. Dette gik ud på, at Danmark skulde erholde Frankfurter-millionen, Sveriges fordringer på Finland, den mulige salgssum for St. Barthélemy, hvilket alt af Sverige skulde overlades som lån til Norge, samt et til Norges modfordringer svarende beløb og en af Stortinget bevilget sum. Den danske regering vilde imidlertid ikke antage dette bud, da de omtalte svenske fordringer vare meget usikre og man ikke vilde anerkende de norske fordringer.[1]) Der måtte altså gøres nye tilbud.

I en konfidentiel samtale med Malling fremsatte Holst følgende forslag: at Norge overtog indløsningen af den i dette rige ved adskillelsen fra Danmark cirkulerende masse af banksedler, — at Norge overtog de ovenfor omtalte statsobligationer til beløb af 1,032,640 rdl. 37 3/8 ß species mod til erstatning at erholde alle

---

[1]) Depesche fra grev Engestrøm til statssekretær Holst, dat. Stockholm 4 August 1818, med apostille af s. d. i rigsarkivet. Det heder i denne udtrykkelig, at Holst skulde forlange de omtalte oplysninger *afin d'obtenir ainsi une solution définitive et équitable, et pour arranger toutes les reclamations mutuelles devant leur origine aux anciens rapports de la Norvège avec le Dannemarc et à leur séparation subsequente.* Hellstenius, X, 44.

de fordringer, som den forrige dansk-norske statskasse havde på private personer i Norge, — samt at Norge udstedte til Danmark obligationer for en, højst to millioner rdl. Hamb. bko., mod fire procents renter, som skulde være indfriede i en tid af ti til femten år. Fra dansk side antoges foreløbig det første forslag uden forandring; ved det andet forlangtes endnu en million spd., da man påstod at have bragt i erfaring, at de nævnte fordringer omtrent balancerede mod de omtalte obligationer; — ved det tredie forlangtes desuden to millioner rdl. Hamb. banko, som skulde betales kontant i det seneste inden 1 Juli 1819. Derhos foresloges fra dansk side, at alle midler, som tilhørte offentlige indretninger og stiftelser, der ikke udtrykkelig vare oprettede for Norge, uden deling skulde tilfalde Danmark.

På basis af disse gensidige forslag skulde altså nu de videre underhandlinger føres. Karl Johan forlangte først at høre den norske regerings betænkning. Da grev Wedel på denne tid var fraværende på en udenlandsrejse, blev den midlertidige chef for finans-departementet, statsråd Collett den, som fik med sagen at gøre på første hånd, forinden den forelagdes den samlede regering. Grev Sandels var på samme tid for første gang i Kristiania, men har neppe havt noget med sagens behandling, der først efter hans afrejse kom fore i statsrådet. Regeringens indstilling var færdig 20 November 1818; den skulde være bygget „på grundsætninger af den strengeste billighed og beregnet efter den grad af fysisk og moralsk mulighed, som den nærværende tilstand af Norges finansielle ressourcer“ anviste regeringen. Indstillingens indhold var i korthed følgende:

Fællesstatens udestående fordringer vare allerede faktisk delte, da Norge på egen hånd havde overtaget

dem af disse, der fandtes i dette rige, til et beløb af 7000 rdl. n. v. og 2,500,000 rdl. s. v. Det samme gjaldt den cirkulerende seddelmasse, hvoraf Norge nu svarede for 6 millioner, hvorimod det af den øvrige gæld (41,500,000 rdl. Hamb. banko) egentlig hidindtil ikke havde påtaget sig mere end 1,032,640 spd. indenlandsk norsk statsgæld. Efter regeringens mening var Norge imidlertid pligtigt til at overtage en andel også af de tilbageværende fælles passiva, men rigtignok ikke efter den af de danske kommissærer opstillede målestok, som alene tog hensyn til forholdet mellem de to landes befolkning. I det sted måtte det medtages i beregningen, at Norge var yderst slet forsynet med de offentlige bygninger og stiftelser, hvorpå Danmark havde overflod, at det sidste land både beholdt de vigtigste militære arsenaler og depoter samt flåden, at det havde beholdt alle bilande og kolonier, at Norge i en række af år havde givet et betydeligt overskud til den fælles statskasse, o. s. v. o. s. v. Ved at tage dette i betragtning tillige med de to rigers indbyrdes forhold og specielt den sørgelige stilling, hvori Norge for øjeblikket befandt sig, kom derfor regeringen til det resultat, at det var en fuldstændig umulighed for Norge at indgå på de nu senest af Danmark opstillede fordringer, selv om man gik ud fra, at Sverige vilde komme det til hjælp med et lån af en million, og at derfor det meste, som for øjeblikket kunde tilbydes Danmark, var, at Norge påtog sig indløsningen af den i landet cirkulerende seddelmasse og tilsvarede de omtalte 1,032,640 spd. mod at beholde alle fordringer, som den fælles statskasse havde havt tilgode hos norske undersåtter, — at Norge i løbet af 20 år betalte Danmark to millioner rdl. Hamb. banko uden renter, med 100,000 rdl. om året, — at Norge fik sig overdraget de fonds, som ene angik det rige, samt andel i de fonds, som

også vare stiftede ved indskud af Normænd, samt at det afstod fra sine fordringer på en del af Øresundstolden.

Idet nu regeringen troede at kunne foreslå for kongen at gøre et sådant tilbud, anholdt den tillige om, at der fra norsk side ikke måtte blive tale om at stille nogen sikkerhed for opfyldelsen af de forpligtelser, som man på denne måde kunde komme til at indgå; ti Norge havde så godt som ingen sikkerhed at byde. Af hensyn til sagens indviklede beskaffenhed foresloges også at anvende „megen forsigtighed i fremstillingsmåden af samtlige, gensidige, eventuelle påstande", således at Norges ret i alle henseender blev iagttagen.

Efter modtagelsen af denne betænkning lod kongen et dermed overensstemmende tilbud gennem Holst fremsætte for de danske kommissærer. Til hans benyttelse blev regeringens indstilling omarbejdet, således, at den, — om det skulde behøves — kunde fremlægges under de fortsatte forhandlinger; selve tilbudet med de motiver, som havde foranlediget det, blev nu gjort til et dokument for sig, medens de betragtninger og detaljer, som det ikke ansåes hensigtsmæssigt at meddele modparten, sammenfattedes i en særskilt „hemmelig apostille". [1]) Derhos blev Holst tillige af grev Engestrøm instrueret om at forlange Færøerne, Island og Grønland, som altid havde udgjort en integrerende del af det norske monarki, og som Karl Johan nu

[1]) Regeringens indstilling findes i rigsarkivet såvel *in extenso*, som i den forandrede og forkortede form, hvori den blev de danske kommissærer meddelt. Dens datering er i de forskellige koncepter og afskrifter noget vaklende; snart heder det, at den er af 20 Novbr., snart af 22 Novbr. Der er imidlertid af disse to dage kun holdt statsrådsmøde 20 Novbr., de følgende møder holdtes 24 og 27 Novbr. Den kgl. resolution, hvorved indstillingen befaledes oversendt til udenrigs-ministeren, er dateret 7 Decbr. 1818.

krævede tilbage som Norges konstitutionelle konge, efterat begivenhedernes gang faktisk havde løst ham fra de forpligtelser, som den ikke opfyldte Kielerfred i denne henseende havde pålagt ham. Dog skulde denne fordring ikke betragtes som en *conditio sine qva non*, såfremt man fra dansk side vilde indgå på de øvrige forslag. For det tilfælde, at de danske kommissærer — mod forventning — skulde nægte at indgå på de nu af kongen tilbudne billige vilkår, blev Holst bemyndiget til at erklære, at man fra norsk side efter forkastelsen af det første forslag ikke vilde fremsætte noget nyt til en afgørelse ved en rund sum, men at man i det sted var bestemt på at forlange et opgør af den masse fordringer og modfordringer, som tidligere vare fremsatte fra begge sider, hvilket på ny måtte fremkalde meget vidtløftige forhandlinger.[1])

I henhold til regeringens betænkning og sin instruktion fremsatte Holst i Januar 1819 de nye norske tilbud for de danske kommissærer. Men disse vilde ikke høre tale om en mindre sum end fire millioner, hvoraf de to skulde betales straks og de andre to i løbet af ti år. Danmark satte nemlig fremdeles sit håb til stormagterne, som også i mellemtiden vare optrådte til fordel for dets interesser, og hvis ministre i London drøftede spørgsmålet om den dansk-norske statsgæld, hvorledes man skulde skaffe Danmark dets fordringer opfyldte. Disse konferencer bleve for en tid indstillede, da om høsten 1818 kejserne af Rusland og Østerrige og kongen af Preussen mødtes på kongressen i Aachen; men for deres tribunal fremtrådte atter den danske regering med de gamle klager over den måde, hvorpå man forholdt den dens ret. Nu

---

[1]) Grev Engestrøms depesche til Holst af 7 Januar 1819 i rigsarkivet.

havde vistnok kongressen selv fattet den beslutning, at man ikke skulde behandle andre staters anliggender uden først at have tilkaldt deres fyrste eller en repræsentant for denne, og Karl Johan havde desuden af kejser Alexander fået et specielt løfte om at blive opfordret til at sende en repræsentant til Aachen, såfremt der skulde blive forhandlet om sager, der vedrørte hans landes interesser. Men herom blev der ikke tale, da de forsamlede fyrster besluttede at antage sig Danmarks sag. Det eneste hensyn, der blev taget til Karl Johans og hans rigers værdighed, var, at der i stedet for at afsende en kollektivnote kun blev sendt tre enslydende breve fra hver af de tre monarker med opfordring til snarest muligt at afslutte opgøret med Danmark; efter kongressens opfordring tilskrev også senere kongen af Frankrige og prins-regenten af England Karl Johan i samme ånd.[1])

Stormagterne havde således atter indblandet sig i et udelukkende nordisk spørgsmål. Tanken på et sådant formynderskab var i højeste grad pinlig for Karl Johan, som da heller ikke i sine svar til de fremmede regenter lagde skjul på det indtryk, som deres sidste henvendelser havde gjort på ham.[2]) For dog at give dem et fornyet bevis på, at han selv oprigtig ønskede at se opgørssagen bragt til ende, antydede han nu tillige, at det fremdeles var hans tanke at komme Norge til hjælp med lån af Frankfurtermillionen, samt at han selv og kronprinsen begge vare villige til i ti år at gøre afkald på de to tredjedele af sine norske apanager, hvorover der ikke var disponeret til hoffets lønning, til velgørende øjemed o. s. v. Men der måtte mere til, da Danmark og

---

[1]) Hellstenius, X, 45—49 og 308 flg.

[2]) Hellstenius, X, 49—58 og 309—320.

stormagterne ikke lod sig afspise med løfter. Foreløbig havde Karl Johan de i regeringens indstilling af 20 November 1818 indeholdte tilbud at holde sig til, og disse bleve også fremsatte i de samme dage, som hans egne svarskrivelser afgik; men stormagterne fandt dem ikke mere antagelige, end den danske regering. Det var efter dette at forudse, at der på minister-konferencen i London, som efter kongressens afslutning atter havde optaget sine forhandlinger, vilde blive truffet aftale om en fælles optræden fra de store magters side, som derpå vilde pålægge Norge udredelsen af en bestemt sum, som forekom dem passende. At undgå denne krænkende yderlighed blev nu målet for Karl Johans politik.

Om at få den endelige afgørelse udsat til det næste ordentlige Storting, der skulde samles i Februar 1821, var der under disse omstændigheder ikke tale. Den eneste fremgangsmåde, som kunde anvendes med håb om et heldigt udfald, for at forekomme en indskriden fra stormagternes side var selv at fremsætte et nyt tilbud umiddelbart efter underretningen om, at det sidste var forkastet. Men da det var umuligt at vide, når man i London var kommen til fuld enighed, gjaldt det herved fremfor alt om at være hurtig.

Efter befaling af kongen tilskrev nu grev Engestrøm 26 Maj statsminister Anker en udførlig note,[1]) hvori han nærmere gjorde rede for opgørssagens stilling, efterat den danske regering havde nægtet at nedsætte sine fordringer under fire millioner og indanket sagen for stormagternes selvlavede folkeretlige tribunal. Grev Engestrøm antydede, at udfaldet af de på ny

---

[1]) Grev Engestrøms note til statsminister Anker, dat. Stockholm 26 Maj 1819 i rigsarkivet. — Om forhandlingerne i London haves for tiden så godt som ingen oplysninger. Jvfr. Hellstenius, X, 59.

åbnede underhandlinger i London utvivlsomt vilde blive til Danmarks fordel, og at der, såsnart de derværende gesanter vare blevne enige om den sum, som de vilde have udredet af Norge, vilde ankomme en kollektivnote fra Rusland, England, Preussen og Østerrige for at opfordre Norge til at overtage den det pålagte andel af statsgælden. Når dette skridt en gang var gjort, havde man intet valg uden enten at finde sig i de fremmede monarkers vilkårlige bestemmelse eller også at optage den ulige kamp med dens uberegnelige og sørgelige følger. I denne forlegenhed åbnede der sig imidlertid en udsigt til at undgå det hårde valg, idet man ved at fremsætte nye forslag for Danmark kunde afværge en sådan kollektiv henvendelse fra stormagterne; det var foreslået at byde Danmark tre millioner i løbet af 10 år, og denne sum fandt kongen passende. Da kongen imidlertid kendte Norges forlegne stilling, var han for at lette landet opfyldelsen af dets nye forpligtelser, tillige med sin søn villig til at afstå det meste af sin norske apanage i løbet af et bestemt antal år, ligesom der også vilde kunne gøres regning på, at Sverige vilde komme Norge tilhjælp med lån af de summer, hvorover det kunde disponere.

Såsnart statsminister Anker havde modtaget denne note, ilede han med endnu samme dag at oversende den med en følgeskrivelse[1]) til grev Sandels, som modtog begge dele om formiddagen 31 Maj og umiddelbart efter sammenkaldte statsrådet til møde. Det blev i dette besluttet, at man først skulde tilstille finansdepartementet sagen til fornyet overvejelse, hvorpå der, efterat dette var færdigt med sit foredrag, afhold-

---

[1]) Statsminister Ankers brev til grev Sandels, dat. Stockholm 26 Maj 1819 i rigsarkivet.

tes et nyt møde 2 Juni, i hvilket statsrådet tiltrådte finans-departementets mening.[1]) Med hensyn til spørgsmålet om Norges evne til at betale, henholdt man sig fremdeles til den tidligere indstilling af 20 November 1818, men fandt dog i betragtning af de af grev Engestrøm oplyste forhold, at man ikke længere kunde betænke sig på at tilbyde Danmark tre millioner rdl. Hamb. banko, der skulde betales med en tiendedel årlig i ti år fra 1 Juli 1820 og forrentes med fire procent årlig. Men idet således regeringen for at undgå den truende intervention, strakte sit tilbud ud over, hvad den troede „med billighed og retfærdighed at kunne fordres af Norge", mente den tillige, at den forøgede byrde ikke alene måtte falde på dette land, men også på Sverige, da den fare, som man nu undgik, lige meget vilde have truet begge riger. Den samme tanke var allerede i 1815 fremsat for udenrigs-ministeren af Løvenskiold og Vogt;[2]) idet den nu atter blev trukket frem, påberåbte man sig som støtte for denne mening, at Danmark havde bygget sin påstand ikke alene på Norges naturlige forpligtelse til at bære en del af den fælles statsgæld, men også „på positive bestemmelser ved traktater, hvilke såsom deklarationen i Wien af 7de Juni 1815, og hvad dermed står i forbindelse,[3]) — — — — have tilbragt

---

[1]) Den norske regerings indstilling af 2 Juni 1819 i rigsarkivet.

[2]) Vogts Optegnelser, s. 62 flg.

[3]) Martens, recueil des traités, VIII, 149—156. Ved traktaten i Wien af 7 Juni 1815, art. 1 afstod Sverige Pomern og Rügen til kongen af Preussen, som ved art. 5 forpligtede sig til derfor at betale 3,500,000 rdl. Preussisk kurant. Til traktaten er føjet en deklaration, hvori erklæres, at kongen af Danmark *renonce par rapport à la Suède à toutes prétentions sur la non-exécution de l'article 7 du traité de paix de 14 Janvier 1814*, og som for øvrigt fritager Sverige for at betale 600,000 rdl. svensk banko, hvormed det endnu stod til rest. I den svensk-norske

Sverige endog pekuniære fordele." Grev Sandels forsøgte at overbevise statsrådet om det urigtige i denne bevisførelse; men han talte for døve øren. Da alle statsråder enstemmig sluttede sig til finans-departementets foredrag, fandt han, at der ikke var mere for ham at gøre og fjærnede sig derfor fra mødet.[1])

Uagtet den norske regering havde anvendt den størst mulige hurtighed ved affattelsen af sin indstilling, tillod dog ikke tidens knaphed kongen at vente med fremsættelsen af sine nye tilbud, indtil han havde modtaget denne, såfremt han ikke vilde overrumples af en endelig erklæring fra de store magter. Han måtte derfor nøjes med at have hørt statsrådsafdelingen i Stockholm. Med dennes tre medlemmer havde

---

gesants deklaration af s. d. heder det, at hans konge gjorde afkald på *toutes prétentions ou réclamations, fondées sur des faits ou événemens postérieurs à la conclusion et notamment pour cause de la non - exécution de l' article 15 du dit traité.* Smlgn. Kong Frederik den Sjettes Regjeringshistorie ved H. P. Giessing, II, s. 129, Schinkels minnen, utg. af C. W. Bergmann, VIII, s. 265 flg. og Schweden unter Karl XIV Johann von Fr. Schmidt (Heidelberg 1842), 117—119.

[1]) Grev Sandels berettede selv denne tildragelse for kongen i sin rapport af 2 Juni 1819 i følgende ord: „*Je lui* [ɔ: statsrådet] *ai représenté, quant à la participation de la Suède aux dettes de la Norvège, que quand même j'étois né Norvégien, je trouverois hors de la compétence du conseil d'état de Norvège de se prononcer sur les obligations de la Suéde à cet égard et qu'on devoit d'autant moins se méler de cette affaire, qu'elle n'étoit pas des questions sur lesquelles V. M. avoit daigné faire demander le très-humble avis du conseil. Mais comme les conseillers persistoient unanimement à l'opinion du département, j'ai cru devoir m'absenter d'une délibération, fondée sur le principe inadmissible, que la Suède qui ne retire aucun avantage des revenues de la Norvège, doit cependant participer au payement de ses dettes particulières.*" I protokollen for dette møde heder det: „*Hans Excellence, Rigets Statholder, lod anmelde Sygdoms Forfald, der hindrede ham fra at deltage i Forhandlingerne i indeværende Samling.*"

grev Engestrøm og hofkansleren, grev Wetterstedt først i dagene nærmest efter 26 Maj forskellige samtaler, hvorpå grev Engestrøm mødte i norsk statsråd 31 Maj — altså samme dag, hans note ankom til Kristiania — og erklærede, at hvis man vilde benytte den gunstige lejlighed, som nu tilbød sig til at istandbringe et rimeligt opgør med Danmark, var det nødvendigt, at kongen straks fattede sin bestemmelse. Efterat derpå kongen havde opfordret statsminister Anker og de to norske statsråder til at ytre sig, om Norge vilde være istand til at bære de udgifter og det tab, som vilde forårsages ved den krig, der rimeligvis vilde blive følgen, om man ikke nu gjorde et antageligt bud, svarede disse, at de helst så, at der ikke blev fattet nogen beslutning i sagen, forinden der var indløbet nærmere underretning om, hvad regeringen i Kristiania vilde foreslå. Hertil erklærede kongen på sin side, „at omstændighederne vare af den natur, at dette ophold ikke kunde finde sted, såsom underhandlingerne vare komne så vidt, at regeringens ære og værdighed fordrede et simpelt, tydeligt og afgørende svar, — ligesom de byde den at afgive sit ultimatum for at gøre ende på det danske hofs fordringer, hvorfor Hans Majest., idet Højstsamme tager hensyn til statsrådets underdanigste formening, — havde bestemt sig til at gøre de foreløbige skridt, som ere nødvendige til afbenyttelsen af den lejlighed, der nu tilbyder sig for at få en rimeligere opgørelse med Danmark end den, som man har villet påtvinge Norge, — og især for at undgå de følger, som fremmed indblandelse i sagen i ethvert fald vilde have.“ I henhold til denne erklæring, svarede statsrådet, at de anså det for afgjort, at Norge ikke kunde tåle nogen krig, uagtet de rigtignok heller ikke vidste, hvorledes det skulde blive det muligt at udrede en så stor sum som tre millioner;

af denne grund anmodede de tillige kongen om, at han ialfald vilde „søge, om muligt, at få betalingstiden forlænget og lavere renter bestemte.“ I sin resolution lovede også kongen at ville tage et sådant hensyn, når han fremsatte de nye tilbud for den danske regering.[1])

Efter dette lod Karl Johan Danmark og de fire stormagter officielt meddele, at Norge var villigt til at overtage tre millioner rdl. Hamb. banko, og foreslog samtidig for prins-regenten af England, med hvem han allerede i flere måneder havde underhandlet i dette øjemed gennem den engelske gesant i Stockholm, viscount Strangford, at han — med udelukkelse fra de øvrige stormagter — skulde optræde som mægler ved de sidste forhandlinger. At han netop vendte sig med denne anmodning til England, var meget naturligt, da denne stat af de fire stormagter var den eneste konstitutionelle, og hvor meget den end kunde nærme sig den hellige allianse dog ikke hørte til dennes medlemmer. Prins-regenten modtog også Karl Johans tilbud. „Kongen af Sverige,“ skal han have ytret, „har mod til at sætte sig imod dette forbund; han er en mand for mig. Jeg modtager hans tilbud.“ Også Danmark og de tre øvrige stormagter erklærede sig tilfredse hermed og indgik derved på at modtage tilbudet om de tre millioner, som således skulde blive grundlaget for de sidste forhandlinger. Karl Johan havde altså været heldig med sit tilbud; udsigten til, at enden var nær, og at det hele vilde blive opgjort i fred, vakte også almindelig glæde hos alle, som havde med sagen at gøre. I København bevidnede de fremmede gesanter sin tilfredshed her-

---

[1]) „*Foredrag i Hans Majestæts norske Statsraad i Stockholm den 31 Maj 1819*,“ i afskrift i rigsarkivet.

over for Tawast, og i Stockholm gav lord Strangford lignende forsikringer.[1]) Forhandlingerne i London vare hermed foreløbig gjorte overflødige.

Den norske regerings indstilling, der i hovedsagen bifaldt kongens forslag, men dog ved sin hentydning til billigheden af Sveriges deltagelse i gældens betaling var ham meget ubehagelig, gjorde ingen forandring nødvendig i det en gang trufne arrangement. Den blev forelagt kongen under hans ophold på Herrevads kloster i Skåne, hvor han 16 Juni resolverede, at han i henhold til regeringens mening om nødvendigheden af at tilendebringe den langvarige underhandling ved en sum *en bloc* lod Danmark tilbyde tre millioner, og at han vilde anvende alle sine bestræbelser for at opnå betalings-terminens forlængelse fra ti til tolv år og renternes nedsættelse fra fire til tre procent. Hvad derimod statsrådets hentydning til Sveriges deltagelse i gælden angik, da afviste kongen denne bestemt, som noget, der var „aldeles stridende mod begge nationers rettigheder og værdighed;" det var en ganske anden sag, at Sverige var villigt til at hjælpe Norge med et lån — om nogen forpligtelse kunde der aldeles ikke være tale.[2])

Den nærmere udvikling af de grunde, der afgørende talte imod, at nogen del af Norges og Danmarks fælles gæld kunde væltes over på Sverige, blev af kongen overdragen til grev Engestrøm, der også under 16 Juni tilstillede den norske regering en note, hvori han imødegik dens argumentation i dette punkt. Denne stemmer endog tildels ordret med kongens egne udtalelser i resolutionen af samme dag og må såle-

---

[1]) Hellstenius, X, 60 og 320 flg.

[2]) Meddelelse fra statssekretariatet til finans-departementet, dat. Kristiania 22 Juli 1819 i rigsarkivet.

des ikke alene være affattet efter kongens befaling, men også under hans egne øjne. Indholdet er tiltrods for formens vidløftighed kraftigt og bestemt; noten opfyldte også sin hensigt, forsåvidt som der foreløbig ikke blev videre tale om Sveriges deltagelse.[1])

Anledningen til Karl Johans rejse på denne tid til det sydlige Sverige, var den store lejr, som i Juni måned afholdtes på Bonarps hede i Skåne, hvor der var samlet 15,000 svenske og norske tropper. Samtiden betragtede denne lejrsamling, som om det dermed var kongens hensigt at indtage en udfordrende stilling lige over for Danmark og, om muligt, indvirke på hoffet i København, for at nedstemme dettes fordringer. Hvorvidt dette virkelig har været tilfældet, får stå derhen; dog må det ansees sandsynligt, at lejren ialfald tildels har skullet være en demonstration. Statsminister Anker og statsråderne Sommerhielm og Motzfeldt tilligemed grev Engestrøm og den svenske hofkansler, grev Wetterstedt ledsagede kon-

---

[1]) Karl Johan skrev selv fra Herrevads kloster 22 Juni til grev Sandels: „*La lecture du protocole Vous mettra au fait de tout, et les notes qui y sont jointes Vous donneront la facilité de refuter d'une manière victorieuse les opinions erronées que le 5ème département a émises. — — — — Si un cas pareil à celui qui est survenu se présentait encore, ce que je ne présume point, je Vous prie de soutenir l'opinion que Votre conscience Vous dictera avec toute la persévérance de Votre caractère, et si Vous trouvez que cette persévérance est infructueuse et que les membres du conseil d'état refusent à se rendre à l'évidence, levez la séance en ajournant l'affaire, dont il s'agira. S'il Vous est démontré que la décision est déjà resolu par ces Messieurs, il ne Vous reste qu'à recueillir les voix de la manière préscrite par la constitution et à consigner Votre opinion sous le protocole. Mais, dans aucun cas, ne Vous absentez du conseil et ne laissez jamais la présidence à aucun de ses membres, si ce n'est pour cause de maladie*". — Af grev Engestrøms note af 16 Juni 1819 haves en norsk oversættelse i rigsarkivet.

gen på hans rejse; fra lejren kunde således Karl Johan fortsætte sine underhandlinger med den danske regering.[1])

På den sjællandske side af Sundet samlede også Frederik VI tropper; men efterat han havde antaget forslaget om at gøre prins-regenten af England til mægler, tabte disse krigerske demonstrationer sin betydning. Fra dansk side indfandt viceadmiral Sten Bille sig i lejren med ingeniør-oberst, kammerherre Haffner og sin søn, søløjtnant Bille for at komplimentere kongen i anledning af hans ankomst til Skåne; det samme var også pålagt Tawast, da han rejste over til Bonarp, og da han vendte tilbage til København, ledsagedes han af grev Adlercreutz, som skulde bevidne det danske kongepar Karl Johans oprigtige ønske om at befæste og vedligeholde det gode forhold mellem nabostaterne. I lignende ånd var også den skrivelse affattet, som grev Engestrøm på samme tid modtog fra Rosenkrantz. Ved hvad der tidligere var passeret, fik disse gensidige høflighedsbeviser en større betydning, end de vilde havt under andre forhold; der lå deri en udtalelse af begge parters oprigtige ønske om at gøre en ende på det spændte forhold og af deres håb om, at de forestående forhandlinger hurtig vilde hidføre en afgørelse.

---

[1]) Hellstenius, X, 60—62. Det der citerede stykke af Inrikes-Tidningar for 1819 er også optaget i Rigstidenden for s. å., no. 48. — Af norske tropper deltog der i lejren på Bonarps hede 1200 menige, underofficerer og musikanter med 77 officerer. Der var i Sverige udbredt det rygte, at de norske soldater ikke vilde rejse til Skåne. Dette var dog, efter hvad grev Sandels oplyste, aldeles ugrundet, da tværtimod *le camp en Scanie a été un sujet d'envie, non moins pour les soldats que pour les officiers. Ceux - ci m'ont rapporté, que parmi ceux - là il-y-en a eu qui ètant au bout de leur engagement l'ont renouvellé pour venir au camp.* [Rapport til kongen af 23 Maj 1819.]

De nye underhandlinger under engelsk mægling åbnedes i Stockholm i de første dage af August. Fra norsk side mødte atter statssekretær Holst, der i København med megen dygtighed havde varetaget Norges interesser og mere end nogen anden havde kendskab til selve sagens og de langvarige forhandlingers mange og indviklede detaljer. Kongen af Danmark repræsenteredes af sin gesant i Stockholm, Hans Krabbe, ligesom også prins-regenten af England af sin gesant, lord Strangford. Den for denne udfærdigede instruktion[1]) udtrykte den engelske regerings villighed til at imødekomme Karl Johans ønsker om at undgå en formelig mellemkomst af de fire stormagter, men dog kun under den forudsætning, at den ordning, som blev resultatet af underhandlingen, blev samvittighedsfuldt overholdt; såfremt dette ikke skulde blive tilfældet, måtte de igen se sig sat i den nødvendighed at skride ind i fællesskab. Med hensyn til den foreslåede sum af tre millioner kunde der ikke være tale om noget afslag, ligeså lidt som om renternes nedsættelse under 4 procent, idet Danmark for en stor del af gælden måtte betale en rente af 5 eller 6 procent og i de sidste fem år alene havde måttet udrede renterne af så godt som hele den samlede gæld. Som den termin, da den norske statskasse skulde overtage rente-betalingen foresloges førstkommende 1 Oktober, og som første termin for kapital-afdragene 1 Januar 1820, i ethvert fald ikke senere end 1 April, ligesom det antydedes, at disse senerehen burde betales hvert fjerdingår. Det hele burde være betalt i løbet af tre år; at sætte en endnu længere frist kunde ikke gå an, især da Danmark under alle de foregående forhandlinger havde gjort påstand på, at den største del af pengene skulde være betalt

[1]) Lord Castlereaghs instruktion for lord Strangford, dat. London 2 Juli 1819 i afskrift i rigsarkivet.

inden et eller senest inden to år. Derimod skulde der ikke fremsættes fordring om, at Norge skulde stille garantier for opfyldelsen af sine forpligtelser.

Da der ikke længer var nogen tvist om den sum, som Norge skulde udrede, og den bestemthed, hvormed lord Strangfords instruktion var affattet, heller ikke levnede tvivl om, at ethvert forsøg på at udvirke forlængede betalings-terminer eller en nedsættelse af renterne vilde være frugtesløst, gik forhandlingerne i Stockholm meget raskt fra hånden, således at den endelige overenskomst allerede var afsluttet inden en måned efter de tre kommissærers første sammenkomst. Ved konventionen af 1 September 1819 forpligtede Karl Johan sig i sin egenskab af Norges konge, „i dette kongeriges navn og i kraft af dets konstitution“ til at lade udbetale som dets andel i det forrige dansk-norske monarkis fælles statsgæld en sum af tre millioner rigsdaler Hamb. banko eller specier (til 9¼ stykke på en mark fin Köllnsk vægt) i løbet af ti år (fra 1 Juli 1820) med en tiendedel årlig og med en årlig rente af fire procent (fra 1 Januar 1820). Ved en særskilt paragraf bestemtes desuden, at Norge ved at have påtaget sig at tilsvare de i dette land cirkulerende 6 millioner i sedler, skulde ansees for fuldelig at have erlagt sin andel i den fælles banks passiva og at det ligeledes skulde erholde alle den forrige regerings direkte gældsfordringer i Norge, da det allerede havde overtaget obligationer til et beløb af 1,032,640 rdl. 37 ß species. Med hensyn til de fonds, som tilhørte forskellige offentlige kasser og indretninger, da skulde alle sådanne som udelukkende vedkom Norge, tilfalde dette rige, hvorhos det skulde have en forholdsmæssig andel i de fonds, hvortil dets indbyggere før 1814 havde ydet bidrag, hvilken senere blev at fastsætte. Dermed skulde

alle andre gensidige fordringer, som de to riger kunde have på hinanden, betragtes som fuldkommen afgjorte, og heller ikke nogen under forhandlingerne fremsat påstand for fremtiden tages tilfølge eller gøres til genstand for undersøgelser.

Norge slap således fra opgøret med en forholdsvis liden andel af den samlede gæld, noget, som neppe havde været muligt, hvis ikke Karl Johan lige til det sidste stadig havde fremholdt dets modfordringer og derigennem bragt den danske regering til efterhånden at slå af på sine krav, uagtet han ikke opnåede en formelig erkendelse af, at de norske fordringer vare berettigede. Derhos opnåede Norge nu foruden en overdragelse af samtlige offentlige fonds, som alene vedkom det, også en anerkendelse af sin ret til en andel i alle sådanne, som havde været fælles for begge riger. Der var således i mange henseender en betydelig forskel mellem det ved konventionen opnåede resultat og de fordringer, som den danske regering et år i forvejen havde ladet fremsætte. Uagtet Danmark i mellemtiden havde havt en kraftig støtte i stormagterne, havde Karl Johan opnået en stor nedsættelse i de summer, som fordredes af Norge, — et udfald, som vistnok i lige grad må tilskrives den bestemthed og klogskab, hvormed han var optrådt ved den sidste del af disse langvarige underhandlinger, som den dygtighed, hvormed disse i København og Stockholm vare ledede af den norske kommissær.

Det stod nu alene tilbage at fastsætte Norges andel i de fælles fonds, i hvilken anledning der åbnedes nye underhandlinger i København, der såvel fra norsk, som fra dansk side førtes af de samme kommissærer, som de foregående, Holst, Malling, Pløyen og Alberg. Disse afsluttede 20 April 1820 den specielle og endelige opgørelses-akt mellem Norge og Dan-

mark, hvorved nitten forskellige fonds deltes mellem begge riger, foruden den almindelige enkekasse, hvis endelige deling først senere kunde foregå, når man havde erholdt de nødvendige schematiske oplysninger.

Konventionen af 1 September 1819 havde ikke hævet Norges økonomiske forlegenhed; det var egentlig først med den, at denne tog sin begyndelse. Ti nu lød spørgsmålet: hvorfra skulle disse tre millioner tages? — et spørgsmål, som ingen magtede at besvare. Allerede i Juli 1819, altså endnu forinden de sidste underhandlinger i Stockholm havde taget sin begyndelse, havde den norske regering på kongens befaling taget under overvejelse, hvorledes det skulde være muligt at præstere de summer, som udkrævedes til opgøret med Danmark. I den betænkning, som derefter forelagdes kongen, antog statsrådet, at det første afdrag, som skulde betales Danmark 1 Juli 1820, kunde dækkes ved et statslån på 300,000 rdl. Hamb. bko. som man da håbede at få afsluttet i Berlin. Hvad de tre følgende kapital-afdrag med rente-betalinger angik, foresloges, at kongen for næste Storting skulde fremsætte proposition om at opføre på budgettet en årlig udgift af 525,000 spd. Det sædvanlige budget kunde ved at foretage enkelte indskrænkninger bringes ned til 1,402,000 spd., således at statens årlige udgifter tilsammen vilde blive 1,927,000 spd. Men dette udgifts-budget oversteg nationens kræfter, da indtægterne umulig kunde drives højere op end til 1,685,000 spd. Om at dække denne underballance ved at forhøje købstads- og landskatten var der ikke tale, og statsrådet kunde således ikke anvise nogen måde, hvorpå man fuldt ud kunde tilfredsstille Danmark. Derved blev også sagen foreløbig stående.

Ifølge konventionen skulde den obligation, der

vilde forfalde til udbetaling 1 Juli 1820, allerede overleveres den danske regering ved ratifikationernes udveksling. Hermed kunde man således ikke vente, indtil der var udfundet midler til at bestride de forestående udbetalinger til Danmark; idet kongen underrettede den norske regering om konventionens afslutning, pålagde han derfor også finans-departementet at udstede og fremsende den første obligation. Da denne befaling ankom til Kristiania, var grev Wedel fraværende. Han havde forladt byen 3 September for at tiltræde en inspektionsrejse til toldstationerne langs kysten lige til Trondhjem. Såsnart grev Sandels havde modtaget kongens brev, afsendte han øjeblikkelig en kurer til Tønsberg for, om muligt, at indhente ham; men denne kom for sent. Først i Bergen modtog grev Wedel underretning om, at hans nærværelse havde været ønsket i Kristiania; han tiltrådte da sin tilbagerejse herfra 21 September og ankom atter til Kristiania 4 Oktober. Her havde imidlertid statsråd Collett i hans fraværelse, som finans-departementets midlertidige chef udfærdiget og afsendt den forlangte obligation, idet det gennem grev Sandels henstilledes til kongen, om det ikke kunde lade sig gøre at ombytte denne senere med en anden, hvis det var nødvendigt at have Wedels personlige underskrift, eller om ikke også denne selv efter sin tilbagekomst skulde rejse til Stockholm for at deltage i de forhandlinger, som angik konventionen.[1])

---

[1]) Rapport fra grev Sandels af 15 Septbr. 1819: „*Si V. M. jugera la signature personelle du comte de Wedel nécessaire, on pourra à son retour faire l'échange de l'obligation, ou le comte pourra même, si V. M. daigne l'ordonner, se rendre incessamment à Stockholm, pour assister aux deliberations par rapport du dit traité.*" Denne grev Wedels indkaldelse til Stockholm var således neppe oprindelig Karl Johans tanke. Jvfr. Vogts Optegnelser, side 64.

Kongen valgte det sidste af de foreslåede alternativer og gav grev Wedel ordre til at indfinde sig i Stockholm, „for mundtlig at meddele flere oplysninger betræffende opgørelsen med Danmark." Disse oplysninger angik de tillæg, som skulde gøres ved den nye instruktion, som var meddelt statssekretær Holst for underhandlingerne om det specielle opgør, hvorom også grev Wedel ved sin afrejse fra Kristiania 26 Oktober medbragte en betænkning fra den norske regering. Det har dog neppe været hensynet til disse forhandlinger alene, der på en så fremrykket årstid foranledigede Karl Johan til at kalde grev Wedel til Stockholm; også andre grunde må have været medvirkende til at fremkalde denne beslutning, og da fornemlig kongens uvilje over indstillingen af 2 Juni. Hvad der forefaldt mellem kongen og grev Wedel under opholdet i Stockholm, er ikke bekendt; den eneste oplysning, som for tiden haves derom, er, hvad statsråd Vogt siger i sine memoirer: „Da han (grev Wedel) indfandt sig, forblev det og ved det mundtlige, og upåtvivlelig var kongen den mest talende." Omkring 15 December kom grev Wedel tilbage til Kristiania, hvor han atter overtog sit departement.

III.

Statsregnskaberne. — Skatte-restanserne og foranstaltninger til deres inddrivelse. — Grev Wedels rejse til England i 1818. — Det indenlandske statslån af 1819. — Karl Johans store lån til den norske almue. — Hans uddeling af sædekorn, dels som lån, dels som gave. — Sorenskriver Grams fortjenester af sit embedsdistrikt. — Kronåret i 1819. — Bordtomtbranden i Kristiania 4 Maj 1819. — Det Ankerske fideikommisses opbud. — Huset Collett & søns opbud. — Statsråd Anker. — Agent Nielsen. — Thranes opbud. — Statsråd Aalls opbud. — Grev Sandels's rejse til Bergen, hans indtryk af denne by og forskellige planer til de vestenfjeldske distrikters udvikling. — Stiftamtmand Christie, biskop Pavels og amtmand Falsen. — Grünings rejse til Tyskland. — Brødrenes Beneckes første lånetilbud. — Averdiecks ankomst til Kristiania. — Kontrakten med brødrene Benecke om et statslån på 600,000 rdl. Hamb. bko. — Karl Johans misfornøjelse over de i denne fastsatte betingelser. — Vanskeligheder ved kontraktens ratifikation. — Udnævnelsen af en direktion for statslånet. — Udlån til private; „Tyvelånet.“ — Grev Wedel optager et lån på 35,000 spd. mod pant i sit grevskab. — Udredelsen af det første afdrag til Danmark. — Uforudseede vanskeligheder i denne anledning. — Grev Wedels rejse til Skåne. — Vanskelighedernes heldige fjærnelse.

En af de stadige ankeposter, Karl Johan havde at fremsætte imod den norske finans-styrelse, var den langsomhed, hvormed statsregnskaberne for de første år efter 1814 bleve afsluttede. Skylden derfor lå imidlertid ikke hos regeringen eller finans-departementet, men var hovedsagelig at søge hos de underordnede embedsmænd, der dels på grund af tidernes forhold, dels ved egen forsømmelse i flere år ikke havde bragt sine regnskaber *à jour* eller indsendt dem til Kristiania.

Omsider lykkedes det i November 1819, efterat kongen gang efter gang havde drevet derpå, at afslutte det første regnskab for 1815; for 1814 er der nemlig af gode grunde hverken forlangt eller aflagt noget regnskab. Med de følgende år gik det hurtigere, og regnskabet for 1819 var allerede aflagt i Januar 1821; kort efter var alt *à jour.*[1]).

Noget, som også i høj grad hindrede en ordentlig og hurtig regnskabsførsel, var den store masse af uopgjorte skatte-restanser, som tyngede på det lille budget og ofte endog gjorde det umuligt at bestride de allernødvendigste udgifter. I lange tider var der således ikke tale om at kunne udbetale den kongelige familie dens apanager, og Karl XIII havde ved sin død adskillige penge tilgode af den norske statskasse, som det blev hans efterfølgers lidet misundelsesværdige lod at kræve i fulde to år. Ligeså vanskeligt faldt det finans-departementet at udrede Norges bidrag for 1815—1817 til de for begge riger fælles institutioner, konvoj-kommissariatet og kabinetskassen, der i alt beløb sig til over 100,000 spd. Også med denne gælds afgørelse, stod det længe hen, da finans-departementet ikke kunde honorere sine egne anvisninger.

Skatte-restanserne vare i de første år af grev Sandels's statholderskab stegne til en foruroligende højde, idet de omtrent udgjorde en million spd. hvoraf efter al sandsynlighed kun en mindre del kunde påregnes at ville komme ind.[2]) Størstedelen måtte betragtes

---

[1]) Vogts Optegnelser, side 61. Tredie ordentlige Storthings Forhandlinger, I, 55.

[2]) I sin rapport til kongen af 18 Marts 1820 meddelte grev Sandels efter en opgave fra finans-departementet, at *le total des impôts arrierés dûs à l'état fait 955,766 spd.* Under 18 Decbr. s. å. opgav han restansernes beløb til over en million, og 17 Januar 1821 skrev han *que les arrérages et les dépenses non-verifiées, à*

som aldeles håbløse, da der ofte selv i tilfælde af udpantning ikke var noget at få for de pantede effekter. For at påskynde inddrivelsen af restanserne og med det samme lette skatteydernes byrder blev det i begyndelsen af 1820 — efter grev Sandels's initiativ — tilladt disse at betale sine resterende skatter med korn, hvorfor enten staten kunde have direkte brug, eller som også ved at frembydes til salg vilde kunne formindske indførselen af fremmed korn. De gavnlige virkninger af denne foranstaltning viste sig hurtig. Allerede i Juni 1820 var der i statens forskellige magasiner indkommet omtrent 15,000 tønder, som ansloges til en værdi af henimod 50,000 spd. Imidlertid sank kornpriserne meget hurtig, således at der blev grund til at antage, at skatteyderne kunde fristes til at anvende den en gang givne tilladelse til egen fordel ved at købe udenlandsk korn for en ubetydelig pris og derpå indlevere det som afdrag på sine resterende skatter efter den af finans-departementet satte højere takst. Af den grund blev terminen for disse indbetalinger foreløbig sat til første August 1820. Dog blev tilladelsen snart fornyet, således at der ved udgangen af 1821 ialt var indkommet noget over 30,000 tønder af forskellige kornsorter. Der var den gang også tale om, at det burde tillades at indbetale skatterne for det løbende år i korn; men da statskassen netop på den tid fremfor alt havde brug for rede penge, besluttede regeringen at fraråde dette, men dog fremdeles

---

ce jour-là montèrent à la somme de 1,327,762 spd. et soustraction faite des dettes de la trésorerie, comme celles à la poste de Suéde, au département de marine &c. il y eut en faveur de l'état un excédant d'arrèrages de 1,041,079 spd, mais dont il ne sera probablement perceptible qu'une partie. Denne sidste opgave var hentet fra en af samme departement udarbejdet oversigt over finanserne for tidsrummet fra 1 Januar 1815 til 31 Decbr. 1819.

anbefale, at de resterende skatter for de ældre terminer kunde indbetales med korn.

I henhold hertil blev det ved kgl. resolution af 21 December 1821 fastsat, at alene de skatter, hvormed nogen stod til rest for et ældre tidsrum end 31 Decbr. 1820, kunde betales i korn, og uagtet der senere indkom ansøgninger fra forskellige distrikter om også at måtte betale senere forfaldne skatter i korn, fandt regeringen for det første ingen grund til at fravige denne bestemmelse. Dog blev terminen senere atter forlænget i enkelte tilfælde.[1])

Disse uforholdsmæssige skatte-restanser ere det mest talende vidnesbyrd om den ynkelige tilstand, hvori de fleste af Norges landdistrikter befandt sig i de første år efter 1814. Navnlig havde det slette udfald af høsten i 1818 bragt nøden til at stige til det yderste, uden at der viste sig udsigter til at få den afhjulpet. Stortinget i 1818 bemyndigede vistnok nogle dage før sin opløsning, under 7 September regeringen til at optage et lån på 600,000 spd. som skulde anvendes til udlån til de nødlidende; men statens kredit var så liden, at det ikke lykkedes at opdrive noget lån, uagtet grev Wedel selv i November og December gjorde rejsen over Nordsøen for at indlede underhandlinger med engelske handelshuse.[2]) Penge måtte imidlertid

---

[1]) Jvfr. Rigstidenden for 1821, no. 8 og for 1825, no. 24 og 30. Ifølge grev Sandels's rapport af 22 Decbr. 1823 udgjorde skatte-restanserne da omtrent 600,000 spd.

[2]) I statsrådet 9 Oktbr. 1818 meddelte grev Wedel, der ved kgl. resol. af 1 Oktober var bemyndiget til at foretage en rejse til England og Holland, at han vilde afrejse den ellevte. Natten mellem 9 og 10 Novbr. kom han til Harwich og den ellevte til London, hvor han først undersøgte stemningen hos sine private bekendte. Hvor han kom, mødtes han imidlertid af *„adskillige fordomme,“* og uagtet han i de første dage af December rapporterede til den norske regering, at den herskende stansning i penge-

skaffes, hvorfra det så skulde være, og da man ikke kunde opdrive dem udenfor landet, måtte man vende sig til det indenlandske marked. Der blev da ved kgl. resolution af 2 Marts 1819 nedsat en „direktion for det ifølge Stortingets beslutning af 7 Septbr. 1818 optagne lån," og denne bemyndigedes til at udfærdige 6 procents rentebærende statsobligationer, hvilke derpå som valuta overlodes de lånsøgende, der selv måtte se til at få dem omsat i rede penge. Til sikkerhed for dette lån bestemtes forskrivelser fra private, tilhørende staten, til et beløb af 800,000 spd. og med pant i faste ejendomme til en værdi af 1,200,000 spd. samt alle rigets told- og konsumtions-intrader. Den hele foranstaltning, der for øvrigt kun var beregnet på at være midlertidig for senere at afløses ved et udenlandsk lån, når en gang det europæiske marked vilde åbne sig, gjorde ikke den tilsigtede nytte, idet der i stedet for 600,000 spd. ikke en gang blev udstedt obligationer for 200,000 spd.[1]) Der var således på denne måde ikke stort at håbe for de mange nødlidende distrikter rundt om i landet.

---

cirkulationen antagelig snart vilde forandres til det bedre, måtte han dog rejse hjem med uforrettet sag. I statsrådet 8 Januar 1819 anmeldte han, at han var kommen tilbage. [Uddrag af grev Wedels depescher i statssekretariatet].

[1]) Vogts Optegnelser, s. 57 flg. Rigstidenden for 1819, no. 20. Statsraadets Laane-Project [af L. Mariboe], Kr.ania 1819. Ifølge grev Sandels's rapport af 1 Juli 1819 var der indtil da kun udstedt obligationer for omtrent 110,000 spd., hvilke *n'ont pas eu le crédit présumé ni valu au public l'avantage qu'on en espérait.* Ifølge sammes rapport af 25 Aug. s. å. var der, da lånet sluttedes 31 Juli 1819, udstedt obligationer for 195,000 spd. som havde *gagné 10 pour cent.* Jvfr. Tredie ordentl. Storthings Forhandlinger V, s. 264. Lånets direktion bestod af justitiarius Berg, expeditions-sekretær J. H. Vogt, højesterets-advokat Aars, overkrigs-kommissær Otto Collet og købmand J. Meyer.

Imidlertid var Karl Johan trådt til med sin hjælpende hånd for at lindre nøden, og uagtet de summer, hvorover han kunde råde, ikke vare tilstrækkelige til at erstatte det fejlslagne statslån, lykkedes det ham dog ved dem at udrette meget godt. Da han i 1818 var i Norge og der på stedet selv var bleven bekendt med den herskende nød, stillede han således på en gang 20,000 spd. til disposition for en komité, som i summer på mindre end 100 spd. skulde besørge dem udlånt på fem år til trængende almuesmænd i de tre sydlige stifter — Akershus, Kristiansands og Bergens; herved var det fornemlig kongens hensigt at sætte bønderne istand til at indløse de effekter, som vare udpantede for skyldige skatter.[1]) Efterat denne sum senere (allerede i November 1818) var forøget til 35,000 spd. og der for disse penges anvendelse af komittéen var udarbejdet en detaljeret plan, blev der ansøgt om lån til et beløb af 30,000 spd. Af mangel på tilstrækkelig sikkerhed blev heraf for det første blot bevilget noget over halvdelen. Senere, efterat kongen allerede på anden måde havde disponeret over den overskydende sum, tillod vedkommende komitté sig på egen hånd endnu at bevilge forskellige lån på tilsammen omtrent 1,500 spd. — en selvrådighed, hvorover kongen viste sig meget misfornøjet. Den fremtidige anvendelse, som blev bestemt for den større del af disse, var også betegnende for kongens gode hjærte. Under sit ophold i Kristiania om sommeren 1820 skænkede han nemlig 10,000 spd. i de for disse lån indkomne obligationer til grundlæggelse af et pensionsfond for enker efter over- og underofficerer ved byens brandkorps.

Dette var dog blot et af de mange tilfælde, hvori

[1]) Rigstidenden for 1818, no. 70. Af disse 20,000 spd. skulde 11,000 udlånes i Akershus stift, 6000 i Kristiansands og 3000 i Bergens stift.

Karl Johan i disse trængselens år ydede virksom understøttelse. Da der om våren 1819, som en følge af den foregående høsts mislige udfald i mange distrikter manglede sædekorn, stillede således kongen øjeblikkelig 1200 tønder byg til statholderens disposition. Denne lod dem derpå gennem vedkommende amtmænd, Collett i Buskerud, baron Wedel Jarlsberg i Bratsberg og Sibbern i Smålenene udlåne til de mest trængende distrikters almue således, at 900 tdr. kom på almuen i Numedal, Sandsvær og Buskerud, 200 på Telemarken og 100 på Smålenene, hvorhos han af kongens private magasin på Frederikshald overlod statsråd Tank 150 tønder til udlån mellem almuen i Aremark. Fremdeles bevilgede kongen på samme tid almuen i Slidre og Nordre Aurdal i Valdres et lån af 200 tdr. byg mod en årlig rente af 3 p. c., der igen skulde uddeles mellem disse prestegælds fattige. Opdals almue fik femti tønder byg som gave og femti som lån, for ikke at tale om det korn, som kongen under sin kroningsrejse havde tilstået andre nordenfjeldske distrikters almue. Senere samme år fik også almuen i Smålenene et nyt lån på 150 tdr. havre. Almuen i Ringerike og Hallingdal, som også i høj grad tiltrængte lignende understøttelse, blev hjulpen derved, at distriktets sorenskriver, Jens Gram under en rejse i Danmark våren 1819 tilvejebragte et lån af 2500 tønder korn. De af kongen bevilgede kornlån bleve sågodtsom alle tilbagebetalte i løbet af 1820 efter at have stiftet uberegnelig nytte.

Mod slutningen af 1819 oprandt atter lysere tider for landbefolkningen, idet dette års høst var aldeles udmærket over det hele land. Ovenpå dette kronår kom der også i 1820 en ret god høst; men det gik dog ikke hurtigt med at genoprette den sunkne velstand. Af de øvrige næringsveje, der ved siden af agerbruget sys-

selsætte den norske almue, havde nemlig de fleste endnu ikke forvundet det knæk, som de havde lidt under den syvårige krig. Såvel skibsfart, som trælasthandel indbragte kun lidet, hvorimod bergverks-driften atter var begyndt at hæve sig noget efter sit forfald. Fiskerierne vare på enkelte undtagelser nær mere indbringende; således gav Lofotfisket både i 1818 og 1819 og tildels i 1820 et meget godt udbytte, hvorfor tilstanden i Nordland i disse år var forholdsvis god. [1]) Vårsildfisket i 1820 var også meget rigt, ligesom sildefisket på Fosens og Namdalens kyster om høsten 1819.

I byerne, navnlig i de østlandske, var tilstanden ikke synderlig bedre end i landdistrikterne. Det var i disse år, at de fleste af de store handelshuse, som før 1807 havde udbredt velstand i vide kredse, det ene efter det andet måtte stanse sine forretninger for aldrig mere at genoptage dem. Hvad der blev igen, var kun lidet; ti blot få af de mere betydelige formuer, som nu findes i vort land, ere ældre end 1820. Selv de handelshuse, som stod krisen igennem, havde megen møje med at undgå at drages ind i de øvriges ødelæggelse under den almindelige stansning af skibsfart og trælast-handel. For Kristianias handelsverden blev trykket endnu mere føleligt ved den voldsomme ildebrand, der fra middagen 4 Maj 1819 til den følgende dags morgen fortærede de store og værdifulde oplag af trælast på Vaterlands bordtomter langs Akerselvens vestre bred, og til en tid endog truede med at angribe byen selv og senere forstaden Vaterland. En ødelæggelse, der har havt sådanne følger, har aldrig hverken før eller senere rammet Kristiania, uagtet de ved denne lejlighed tilintetgjorte værdier neppe kunne

[1]) Jvfr. Rigstidenden for 1819. no. 47. — Om sommeren 1819 modnedes ribsene på Vardø, og af multer var der en overordentlig mængde.

sammenlignes med, hvad der f. ex. gik op i luer ved den store ildebrand i 1858. I 1819 var nemlig modstandskraften allerede i forvejen brudt, og da neppe noget af de tilintetgjorte oplag var assureret, blev den ved branden fremkaldte stansning og lammelse af forretningerne dobbelt følelig. Stillingen blev derved fortvivlet, selv for de forhen rigeste handelshuse, og efterhånden måtte disse opgive håbet om længere at kunne byde konjunkturerne trods.

Det af byens handelshuse, der ved branden i 1819 led det største tab, var det Ankerske fideikommis, som her i løbet af nogle timer mistede trælast til en værdi af omtrent 15,000 £. Det havde allerede i flere år kæmpet for sin beståen, som ovenikøbet var vanskeliggjort ved stifterens lidet overlagte testamentariske dispositioner. Efter branden gjorde administrationen endnu et sidste forsøg for om muligt at redde denne storartede stiftelse fra undergang og henvendte sig til regeringen med ansøgning om et lån på 20,000 £. Da dette ikke kunde bevilges på grund af statskassens egen forfatning — bortseet fra, at der ikke af Stortinget var anvist noget til sådanne øjemed — bestræbte administrationen sig for at få udbetalt den fideikommisset tilkommende erstatning for krigsskade fra 1814. Men heller ikke dette lykkedes, og katastrofen var dermed uafvendelig. I December 1819 stansede det handelshus, som engang havde været det rigeste og mest anseede i Norge, sine betalinger.[1])

---

[1]) Af Rigstidenden for 1819, no. 42 sees, at det Ankerske fideikommis ved udgangen af 1816 havde et fond af 1,199,796 spd. 30 sk. og en gæld af 242,389 spd. 5 sk., altså en beholden formue af 957,407 spd. 25 sk. I samme år stod marsovnen ved Mosseverk stille, skibene vare på grund af de dårlige trælastkonjunkturer oplagte og kun tre små ladninger udskibede. Jvfr. N. Nicolaysen, Norske Stiftelser, III, 24—31.

I nær forbindelse med fideikommisset stod statsminister Peder Anker, en broder af dets afdøde stifter, som imidlertid ikke blev indviklet i katastrofen, uagtet forholdene heller ikke havde været ham meget gunstige, og hans store ejendomme vare behæftede med en betydelig pantegæld, som det ikke lykkedes at afvikle i hans levetid.[1])

Af Kristianias store gamle handelshuse må efter fideikommisset det Collettske regnes som det andet; det var også det hus, som ved bordtomternes brand led det næststørste tab. Det holdt sig dog endnu oppe i over halvandet år efter denne ulykke, skønt dets kredit vistnok var alvorlig rystet. I slutningen af 1819 gjorde dets chef en rejse til England, hvor han dog ikke mødtes med tillid. Hvor han kom, blev han modtagen med kulde; de engelske købmænd viste ham overalt, hvilke fordringer de havde udestående i Norge, og bød ham disse hånlig for ti eller femten procent. Ved nytårstid 1821 gjorde huset Collett & søn opbud; dets aktiva, bestående af landejendomme, skove, sagbrug, skibe m. m. ansloges straks til 587,000 spd. medens dets passiva ikke udgjorde mere end 273,000 spd., og senere viste det sig, at dette endog var for lavt ansat, da dets aktiva i virkeligheden vare værd over 700,000 spd. — imod 292,000 spd. i passiva. Under almindelige forhold vilde dette have været en meget fordelagtig status; nu var det imidlertid umuligt at realisere husets store ejendomme til deres virkelige værdi, og dermed var dets skæbne afgjort. Der gjordes

---

[1]) Han blev for øvrigt netop på denne tid nødsaget til at udvide sine ejendomme på grund af sit forhold til fideikommisset, efter hvis opbud grev Wedel på statsministerens vegne i September 1820 købte Mosse jærnverk for 55,000 spd. og i November Hakedals jærnverk med en del af Hadelands alminding for 68,000 spd.

senere forsøg på atter at bringe det på fode, men uden held.[1])

Også statsråd Carsten Anker, statsministerens fætter, og agent Jakob Nielsen, den ene af fideikommissets administratorer, led betydelige tab ved bordtomternes brand. For den førstnævnte, hvis forfatning længe havde været mindre god, lykkedes det alligevel for denne gang at redde sig; agent Nielsens hus skal være støttet ved hjælp fra hans engelske handelsvenner. Af de andre handelshuse, som led tab ved branden, stansede også flere kort tid efter sine forretninger, deriblandt det Carlsenske hus. En anden større købmand i Kristiania, Paul Thrane måtte ligeledes ved nytårstid 1820 indstille sine betalinger; hvad der især var det ængstelige ved denne fallit, var de betydelige summer, som Thrane skyldte bønderne i Glommens dalføre, med hvem han stod i meget udstrakte forbindelser. Disse plejede nemlig ikke at få kontant betaling for det tømmer, som de leverede, men modtog kun de såkaldte tømmersedler, der først bleve indfriede ved Kristiania marked i Februar måned. Da falliten indtraf ganske kort før dette, skyldte Thrane på denne måde omtrent 15,000 spd. til bønder, som truedes i sin velfærd, hvis tømmersedlerne ikke bleve honorerede til sit fulde beløb. Af hensyn hertil fandt grev Sandels sig, da Thrane ansøgte om, at hans bo måtte blive forvaltet af en særegen kommission, foranlediget til at gøre kongen forestillinger om disse forhold. Statsrådet var af den mening, at hans ansøgning burde bevilges, hvorimod grev Sandels holdt på, at dette ikke kunde indrømmes, forinden man havde hørt kreditor-

---

[1]) Grev Sandels's rapport til kongen af 26 Januar 1821 og Familien Collett, Efterretninger, samlede og bearbejdede af Alf Collett, s. 69 flg. og 94—99.

erne, og at statsrådet ikke umiddelbart burde befatte sig dermed.[1]) Dette bevilgede imidlertid Thranes ansøgning.

Af opbud udenfor Kristiania er der navnlig et, som fortjener at nævnes, nemlig statsråd Aalls. Denne almindelig agtede og anseede mand, der ejede skove og jærngruber i nærheden af Skien, havde allerede i længere tid tiltrængt hjælp for at komme ud af sin økonomiske forlegenhed, hvilken også var ham ydet af kongen.[2]) Det var ham imidlertid umuligt at stå krisen igennem, og omtrent på samme tid, som Thrane, måtte også han opgive sit bo, uagtet hans passiva ikke oversteg hans aktiva.

De forbedrede udsigter, som med året 1819 viste sig for landdistrikterne, åbnede kun lidet håb for stæderne, da de grunde, som virkede hemmende på disses velfærd, først efterhånden kunde fjærnes. De byer, som havde sin hovednæring af fiskerierne f. ex. Bergen vare i denne henseende heldigst stillede og havde heller ikke i den grad, som trælastbyerne lidt under tidernes tryk. For enkelte byer kom også særlige omstændigheder til, af hvilke branden i Kristiania er omtalt ovenfor. I 1817 hjemsøgtes Drammen og Frederikstad af større ildebrande, og i November 1818 blev i Trondhjem i løbet af seks timer 49 huse og 8 søboder et rov for luerne; de nedbrændte bygningers assurancesum udgjorde 108,000 spd.[3])

Under forhold, som disse, havde grev Sandels rig

---

[1]) I sin rapport til kongen af 19 Januar 1820 skrev grev Sandels bl. a.: *„Si ces obligations* (ɔ: tømmersedlerne) *émises par Mr. Thrane seul, jusqu'à la concurrence de 15,000 spécies, ne sont pas honorés, les habitans des contrées susmentionnées manqueront également des moyens de subsister et de payer leurs impôts"*.

[2]) Jvfr. Essens Breve, s. 140 og Bidrag til Norges og Sveriges Historie, s. 113 flg.

[3]) Rigstidenden for 1818, no. 98.

opfordring til at udvikle sin arbejdskraft og energi og lægge for dagen sin interesse for det land, til hvis første embede han var kaldet. Han følte imidlertid selv, at han savnede kendskab til mange forhold, som han måtte sætte sig ind i, hvis han skulde kunne danne sig en grundet mening om de sager, der hørte under administrationen, og lære folket og landet at kende. Den måde, hvorpå han lettest troede at kunne opnå dette, var ved rejser i landet, hvorfor han også med kongens samtykke bestemte sig til allerede i den første sommer efter sin ankomst til Norge at foretage en rejse til Bergen, den største og i udlandet mest bekendte af alle norske byer, — en by, for hvilken Karl Johan oftere udtalte sin varme interesse, men som det dog aldrig faldt i hans lod at besøge.

At foretage en rejse fra Kristiania til Bergen overland var i 1819 ingen let sag; det var den gamle vej langs Randsfjorden og over bakkerne ved Bruflat, med en uendelighed af bakker op igennem Valders, indtil man på højderne opunder Suletinden nærmede sig imod den evige sne for så atter på nogle mil ad halsbrækkende bakker, som Vindhellen og Lærdalsgalderne at stige ned til Sognefjorden, hvorefter man kunde tilbagelægge resten af vejen på båd. Selv under almindelige omstændigheder kunde denne vej med dens mange besværligheder let skræmme den rejsende, som ikke fra barndommen af var fortrolig med vort tyndt befolkede lands vilde natur; i sommeren 1819 vare ovenikøbet disse vanskeligheder fordoblede, da vårflommen havde anrettet store ødelæggelser på vejene gennem Lærdal, fornemlig ved at rive ud broer. Da det gik langsomt med at udslette sporene af denne flom, så det endog til en tid ud, som om rejsen måtte opsættes; dog gik den senere virkelig for sig, efterat en af statholderens adjutanter personlig havde under-

søgt forholdene og ved sin tilbagekomst berettet, at vejen var passabel.

Grev Sandels forlod Kristiania 26 Juli 1819, ledsaget af general Stabel, major Mansbach, sin sekretær, August von Hartmansdorf og sin adjutant, major Carpelan og ankom til Bergen om middagen 5 August. Opholdet her kunde på grund af de vigtige sager, der ventede statholderen i hovedstaden, ikke blive synderlig langvarigt; allerede den tolvte tiltrådtes tilbagerejsen, som for den største del gik den samme vej, som man havde fulgt til Bergen. De dage, som grev Sandels opholdt sig i Bergen, tilbragtes med mønstringer af garnisonen og det borgerlige militær, med inspektion af fæstningen, med besøg i byens offentlige indretninger og med de ved en sådan lejlighed uundgåelige officielle og private fester.

Det indtryk, som grev Sandels ved sin personlige optræden gjorde på Bergenserne, synes at have været meget fordelagtigt. Således har biskop Pavels i sin dagbog nedskrevet følgende bemærkninger: „Sandels er en vakker mand med ædel anstand og et alvorligt udseende. Han holder middelvej mellem Essens stivhed og Mørners vel store ligefremhed“. Selv var han meget tilfreds med sit besøg i den gamle Hansestad, såvel som med den måde, hvorpå befolkningen kom ham imøde under rejsen gennem landet. „Jeg ankom“, skrev han under 25 August til kongen, „netop i rette tid for at få se i Bergen det andet årlige stævne. — — Omtrent 40 jægter, hver med en ladning til en værdi af mellem 6 og 10,000 spd., vare allerede ankomne ved min afrejse, og man ventede endnu en tredive stykker til. Handelen var meget livlig, havnen fuld af skibe, og byen, der er indeklemt mellem de høje fjelde og vågen, vrimlede af travle mennesker. Den har udseendet af en hollandsk eller hanseatisk by, og

dens flittige indbyggere, som holde fast ved sine forfædres sædvaner, have også tiltrods for den sort handel, som de drive, bevaret den hollandske renlighed. Ved siden af en vis strenghed i sæder hersker der en ligefremhed og velvilje, som ikke kan andet end gøre et behageligt indtryk på den, der kommer derhen. Købmændene ere meget oplyste med hensyn til sine egne interesser; de beklage sig undertiden over, at de fremmede gå direkte til Nordland for at konkurrere med dem“.

Af det, som særlig tiltrak sig grev Sandels's opmærksomhed under rejsen, må nævnes Årdals nedlagte kobberverk og projektet om en ny vej mellem det østenfjeldske og vestenfjeldske. På det første blev han gjort opmærksom af amtmand Falsen, i hvis distrikt gruberne vare beliggende; de vare i 1810 undersøgte af grev Vargas de Bedmar og direktør Daldorf fra Røros, som havde fundet dem meget lovende, og i henhold hertil foreslog nu Falsen, at driften skulde genoptages. Uagtet også grev Sandels interesserede sig levende for denne plan, blev den dog aldrig udført; Årdals gruber ligge øde den dag idag. Det andet projekt er derimod forlængst virkeliggjort, om just ikke ganske således, som grev Sandels havde tænkt sig. Han vilde nemlig have den nye vejlinje ført over Kongsberg, Numedal og Storvidda til Kinservik ved Hardangerfjorden; men uagtet denne plan ikke endnu er opgivet, er der dog af flere grunde ikke gjort noget forsøg på at føre vejen over det brede højfjeldsplateau. Derimod er der senere lagt en ny vej over Hemsedalsfjeldene, og en over Haukelid, som begge have forkortet distancerne mellem Norges to største byer — og nu allersenest er endog den dristige tanke udkastet, at forbinde dem ved en jærnvej.

De mænd, med hvem statholderen hyppigst fær-

dedes sammen under sit ophold i Bergen, vare kommandanten, general Lowzow, stiftamtmand Christie, biskop Pavels og amtmand Falsen. Af disse havde Karl Johan forinden hans afrejse særlig henledet hans opmærksomhed på Christie og Pavels, som tvende mænd, „der ved sine talenter og sin karakter nyde en velfortjent agtelse". Pavels modtog også under statholderens besøg Nordstjerne-ordenens kommandørkors, en ære, hvorpå han utvivlsomt har sat megen pris. Den, der mest tiltalte grev Sandels, synes dog at have været amtmand Falsen. At kongen ikke havde anbefalet denne, var hel naturligt; ti Kristian Magnus Falsen var i hans øjne en meget tvetydig person, som hoved for „selvstændigheds-partiet" på Ejdsvold og som oppositionsmand fra 1815. Det ry, der i denne henseende gik af ham, kunde ikke være ukendt for statholderen, som imidlertid ikke derfor synes at have næret nogen fordom imod Falsen. Tværtimod følte grev Sandels sig tiltrukken af den begavede statsmand og viste også tydelig, hvor megen pris han satte på ham, efterat han havde gjort hans personlige bekendtskab. [1])

Da grev Sandels på tilbagerejsen var kommen til Randsfjorden, tog han vejen over til Toten og langs Mjøsen over Ejdsvold til Kristiania, hvor han ankom 21 August. „Aldrig har en rejse", skrev han selv til kongen, „der har været så interessant, som denne, kunnet afsluttes på en mere behagelig måde end ved synet af Totens og Hedemarkens frugtbare marker, som nu strålede i al sin rigdom".

Han ventedes i Kristiania af vigtige forretninger. Ti Norge skulde nu afslutte sit første udenlandske statslån. Efterat det mislykkede forsøg om høsten 1818

---

[1]) Claus Pavels's Biografi og Dagbøger, (1864) s. 490.

havde gjort landets pengetrang kendt på det store europæiske marked, havde det ikke varet længe, før enkelte udenlandske spekulanter begyndte at vende sine blikke mod vort afsides land. Om våren 1819 ankom der således til Kristiania en vis Kellermann, som henvendte sig til finans-departementet med underretning om, at et bankierhus i Berlin, brødrene Benecke var villigt til at skaffe den norske statskasse et lån på 600,000 spd., og i henhold til denne underhånds meddelelse indløb der i Juni måned s. å. virkelig et tilbud fra det nævnte firma om at låne den omtalte sum på betingelser, der efter dets udsagn skulde være så billige, som man under de daværende forhold kunde vente. Statsrådet, som fandt, at man på den måde vilde få den bedste anledning til at afløse det indenlandske lån, antog, at man, såfremt det lykkedes at afslutte det nye lån, for dette kunde byde de samme hypoteker og garantier, som man havde stillet for de tidligere statsobligationer og indfri de af disse, som allerede var udstedte. Da det under disse forhold fremfor alt gjaldt om at bevare den strengeste taushed, bestemte regeringen sig til at føre de nærmere underhandlinger om lånet gennem den anseede handelsmand, konsul Grüning, da dennes afrejse antoges at ville vække mindre opsigt, end om en af finansdepartementets embedsmænd pludselig drog udenlands. Denne hensigt blev dog ikke ganske opnået, idet der meget hurtig udbredte sig et rygte om hensigten med Grünings rejse, hvilket øjeblikkelig viste sin virkning på kursen. Foruden det oprindelig søgte lån på 600,000 rdl. Hamb. banko, havde Stortinget i 1818 også bemyndiget kongen til at optage et på 300,000 rdl. Da disse nu tiltrængtes ved det forestående opgør med Danmark, fik Grüning tillige det hverv med det

samme at søge at erholde dette lån, hvorpå han 2 Juli tiltrådte sin rejse fra Kristiania.

Så langt var altså denne vigtige lånesag fremrykket, da grev Sandels tiltrådte sin Bergensrejse. Da han vendte tilbage, var der indløbet efterretninger fra Grüning, og man ventede nu kun på statholderens hjemkomst for at fatte en beslutning. Den underretning, man havde modtaget, var imidlertid ikke meget lovende. Brødrene Benecke havde bestemt afslået at indlade sig på noget større lån end de først omhandlede 600,000 rdl. Hamb. banko, og selv for denne sum stilledes der meget hårde vilkår. For at modtage 600,000 eller rettere — efter fradrag af alle provisioner — 540,000 rdl. Hamb. banko skulde den norske stat udstede obligationer til et beløb af 921,000 rdl., hvoraf der skulde betales 5 procent i renter, og som i løbet af 12 år skulde indfries med en tolvtedel årlig. Af de 540,000 rdl. skulde Norge få en tiendedel månedlig i ti på hinanden følgende måneder. Fremdeles skulde tolv af de rigeste mænd i Akershus stift gå i kaution for opfyldelsen af statens forpligtelser, ligesom alt, som stod i forbindelse med lånet, skulde bestyres af en med brødrene Beneckes samtykke udnævnt direktion, hvori også et af dem selv valgt kontrollerende medlem skulde have sæde. Disse betingelser fandt imidlertid regeringen aldeles uantagelige; men på samme tid, som man således måtte afvise tilbudet, antog man dog, at det atter vilde blive fremsat på rimeligere og mindre ydmygende betingelser. Dette håb slog heller ikke fejl.

Da nemlig konsul Grüning i slutningen af November atter vendte tilbage til Kristiania, medbragte han den underretning, at Beneckes hus ikke var aldeles uvilligt til at indgå på mindre trykkende lånevilkår. Som forklaringsgrund til dette omslag blev

det berettet, at de skulde være ejere af endel norske statsobligationer, som de ønskede anbragt på en fordelagtig måde, og man smigrede sig endog med det håb, at dette hensyn skulde gøre dem villige til at slå betydeligt af på sine tidligere fordringer. Man troede ligeledes at vide, at en købmand Averdieck fra Hamburg, hvis ankomst på den tid daglig ventedes, var interesseret med dem i deres spekulationer i norske statspapirer, og at han tillige havde det hverv at fremsætte nye forslag på deres vegne. Samtidig indløb der gennem konsul Prahl et tilbud fra et handelshus i Amsterdam om at skaffe Norge et lån på en million rdl. nominelt, hvoraf det skulde erholde kontant 850,000, og som skulde være tilbagebetalt i løbet af tyve år. Da der imidlertid ikke kunde skaffes de fornødne garantier, havde regeringen betænkelighed ved at indlade sig i nogen underhandling herom.

Som man havde ventet, ankom også virkelig Averdieck til Kristiania nogen tid efter Grüning; men han fremsatte intet lånetilbud. Tvertimod fik alle, som kom i berørelse med ham, det indtryk, at han ventede på, at den norske regering skulde fremsætte sine forslag, og da der ikke kom noget sådant, rejste han snart efter til Drammen, hvor han også havde forretninger. Han blev imidlertid allerede i Juledagene nødsaget til at vende tilbage til Kristiania for om muligt at redde 5000 spd., som han før sin afrejse havde deponeret hos det Ankerske fideikommis, men som nu dettes fallit truede med at berøve ham. Denne sag ordnedes senere ved kongens mellemkomst således, at Averdieck indgik på at modtage uforarbejdet jærn for et tilsvarende beløb og derved slap nogenlunde skadesløs derfra.

Averdieck var altså atter i Kristiania, men bevarede fremdeles sin tidligere taushed. Der var således

ingen anden udvej levnet for regeringen end selv at gøre det første skridt og ydmygt banke på hos Hamburgeren. Det viste sig da, at rygtet ikke havde taget fejl; Averdieck var virkelig forsynet med fuldmagt fra Benecke. Men de vilkår, som han havde at byde, vare ikke meget fordelagtigere end de, som første gang vare budne gennem Grüning. Desuagtet fandt statsrådet, at det ikke længere burde afvise dette tilbud, hvor hårde betingelser der end opstilledes, og åbnede gennem Grüning underhandlinger med Averdieck.

28 December 1819 afsluttedes den foreløbige kontrakt mellem Grüning og Averdieck. Efter denne skulde brødrene Benecke mod pant i rigets toldintrader for de for lånet udstedte obligationer, tilsammen lydende på 900,000 rdl. Hamb. banko, tilsvare 600,000 rdl. af samme penge, med fradrag af provisioner. Disse skulde betales Norge i veksler i løbet af ti på hinanden følgende måneder, hvorpå den nominelle lånesum skulde tilbagebetales i løbet af 21 år.[1]) Vilkårene vare hårde; men grev Wedel holdt desuagtet for, at man ikke havde andet valg end at modtage tilbudet, og indstillede, at kontrakten burde ratificeres. Til denne anskuelse sluttede også statholderen og statsrådet sig og anbefalede kontrakten til kongens sanktion. Samtidig afrejste Averdieck til Berlin for at forelægge den for brødrene Benecke, efterat han bestemt havde erklæret, at disse ikke under nogen betingelse vilde tilstede yderligere indrømmelser.

Da en af tillægsartiklerne til kontrakten bl. a. bestemte, at regeringens endelige svar skulde afsendes med første kurer, hvis brødrene Beneckes appro-

---

[1]) Tredie ordentl. Storthings Forhandl. III, 264—267 og Rigstidenden for 1820, no. 25.

bation var kommen til Kristiania inden 15 Februar, havde man kun liden tid til at betænke sig; vanskelighederne i denne henseende forøgedes end mere ved den lange vej til Stockholm, der hindrede den hurtige korrespodance mellem kongen og den norske regering, som af hensyn til sagens beskaffenhed var højst ønskelig. Kongen, der den hele tid havde betragtet Averdiecks sendelse med megen mistillid, og straks havde frarådet regeringen at indlade sig med ham, var nu kun lidet tilfreds med flere af de betingelser, man fra norsk side havde opnået, bl. a. med den måde, hvorpå den direktion skulde være sammensat, til hvilken bestyrelsen af lånet skulde overdrages. Den norske regering havde vistnok ret til at udnævne de fire af dennes fem medlemmer; men disse måtte tages mellem otte, der vare foreslåede af brødrene Benecke, som desuden selv skulde udnævne det femte medlem. Kongen fandt dette og mere stridende mod nationens og sin egen værdighed og søgte derfor, såvidt muligt, at få alle sådanne bestemmelser fjærnede eller forandrede. Idet kontrakten sendtes tilbage til Kristiania, lod han først statsminister Anker tilstille regeringen et brev angående disse forandringer og udviklede senere selv sine anskuelser herom i et brev til grev Sandels.

Dette foranledigede nye overvejelser inden regeringen, som dog fandt, at tidens knaphed ikke vel tillod at fremsætte ændringsforslag, således at der alene kunde være tale om at antage eller forkaste det hele tilbud, og af disse alternativer foretrak den hele regering med statholderen i spidsen at vælge det første. Regeringens betænkning herom var netop afsendt, da kongens sidste brev nåede Kristiania; da svaret en gang var givet, var der ikke videre at foretage i den anledning. Derimod var der i dette brev et an-

det punkt, som blev genstand for forhandlinger i et statsrådsmøde. Ved en forglemmelse var nemlig i den franske oversættelse af den på Tysk forfattede lånekontrakt udeladt ordene: *pour la Norvége* efter nævnelsen af Grüning, som befuldmægtiget for kongen i dennes egenskab af låntager; dette fordrede kongen nu rettet. „Ti,“ skrev han, „det er ikke mig, som låner; det er nationen i henhold til den af Stortinget i 1818 fattede beslutning. Det er den norske regering, som foretager denne transaktion for statens regning og i de konstitutionelle former, som ere vedtagne af nationens repræsentanter. Jeg deltager ikke deri, uden forsåvidt det er min pligt at våge over grundlovens bevarelse, som er vort Palladium. Jeg kan ikke godkende, at man afviger fra denne, og at man træffer den mindste forholdsregel, som ikke er i fuldstændig, grundlovsmæssig orden.“

Hertil svarede statsrådet — idet det gjorde opmærksom på, at det unøjagtige udtryk kun hidrørte fra en oversætterfejl, — at der ikke i noget tilfælde var fare for, at dette kunde have foranlediget en fejlagtig opfatning af, hvem der var den egentlige låntager, da det for det første i indledningen udtrykkelig var udtalt, at lånet skede for kongeriget Norges regning, og dernæst flere paragrafer omtalte den norske regering, som låntager på nationens vegne. Imidlertid vilde dog statsrådet, såfremt kongen ikke fandt denne sikkerhed tilstrækkelig betryggende, foreslå, at han bemyndigede det til, hvis brødrene Benecke inden den fastsatte tid antog kontrakten, da at erklære, at det også på sin side antog denne for Norges regning, og at det var på dettes vegne, at regeringen havde afsluttet denne transaktion. [1])

---

[1]) Grev Sandels's rapport til kongen af 25 Januar 1820: „*En conférant l'original Allemand de cette transaction avec la traduction*

Disse gentagne erklæringer fra den norske regering formåede ikke at fjærne kongens misfornøjelse med lånevilkårene, uagtet han efter de sidste oplysninger ikke længere fandt, at der var nogen grund til at modsætte sig kontraktens endelige antagelse. Men han tilbageholdt heller ikke sin fortrydelse; da kontrakten blev sanktioneret, lod han også i protokollen indføre et diktamen, hvori han udlod sig misbilligende om de betingelser, hvorpå man var indgået. Uagtet disse kongens udtalelser vidne om hans varme interesse for Norge, var det dog neppe rigtigt af ham at være så oprørt over lånevilkårene, hvor hårde disse end vare. Ti regeringen havde ingen anden udvej, hvorved den for tiden kunde opdrive de nødvendige penge til at holde statsmaskineriet i gang, og måtte af den grund tage, hvad der blev den budt uden at betænke sig for længe. Såfremt der havde været

Française on a trouvé que dans celle-ci sont omis par erreur les mots: „pour la Norvége“, qui dans l'original suivent immédiatement aprés celui d'„emprunteur“, et qui - - - ne laissent aucun doute sur le véritable emprunteur. Elle (ɔ: la régence) ose donc adresser à V. M., par ce courier, une très-humble lettre, où en alléguant ce fait, elle prend la liberté de fixer l'attention de V. M. à ce que le commencement de l'exorde porte explicitement, que l'emprunt est contracté pour compte du royaume de Norvége, en vertu des décrets du Storthing, et que plusieurs §§ du contrat ainsi que l'intitulé des articles additionels et le § 1 de ceux-ci énoncent la régence de Norvége comme emprunteur de la part de la nation. — Mais si V. M. trouve cependant quelque démarche ultérieure être nécessaire pour prévenir tout malentendu à cet égard, la régence propose très-humblement que V. M. veuille en grace l'autoriser, en cas que l'approbation de Mrs. Benecke frères du contrat arrêté avec le Sr. Averdieck parvienne ici dans le temps préscrit, à l'accepter pour compte de la Norvége et à déclarer en même temps, que c'est de sa part que la régence a fait cette transaction. Elle croit que cette déclaration n'occasionnera aucune difficulté du coté des prêteurs, quoique la distance et le court espace de temps ne lui permette pas d'en convenir avec eux dans le terme du 15 Février prochain.“

mere tid til at forhandle med kongen, vilde der måske for et enkelt punkt kunne have været håb om at få indført en forandring eller borttage det stødende ved et eller andet udtryk; men den hast, hvormed Averdieck havde forlangt kontraktens afslutning, og den derefter satte korte termin for ratifikationen var i denne henseende en uoverstigelig hindring. Kongen tog neppe det fulde hensyn til disse forhold, da han af sit varme hjærte for sine undersåters vel lod sig henrive til at udtale sin misfornøjelse over de opnåede vilkår; men heraf blev igen følgen en forøget splittelse mellem ham og grev Wedel, der var den, som på første hånd måtte tage ansvaret på sig. Det gode forhold mellem dem var nu stærkt rystet.

Hvor nødvendigt det var at modtage tilbudet i den form, hvorunder det var fremsat, og hvor umuligt det vilde været at opnå forandrede vilkår, viste sig snart, da man modtog Beneckes ratifikation af kontrakten. Denne blev fra huset tilstillet konsul Grüning, som på samme tid også modtog et privat brev, hvori brødrene Benecke opfordrede ham til ikke at udlevere ratifikationen, forinden regeringen havde indgået på endnu nogle yderligere betingelser. Grüning opførte sig herved med megen konduite. Han meddelte først regeringen brødrene Beneckes ønske; men da man svarede, at det ikke lod sig gøre at antage de nye betingelser uden fuldmagt fra kongen, overleverede han ratifikationen, og dermed var lånesagen afgjort. [1])

---

[1]) Grev Sandels's rapport til kongen af 16 Februar 1820: „*V. M. daignera en* [ɔ: af ratifikationen] *voir combien il sera difficile d'obtenir quelques concessions ultérieures de la part des prêteurs, ainsi que la raison pourquoi la régence n'a pu, pour le moment, faire à cet effet quelques propositions, tandisque ni Mr. Grüning, ni aucune autre personne ici n'est fondé des pouvoirs de Mrs. Benecke frères.*“

Det stod nu kun tilbage at udnævne den direktion, som skulde varetage de forretninger, der vedkom lånet. Til medlemmer af denne havde brødrene Benecke i sit private brev til Grüning foreslået expeditions-sekretær J. H. Vogt, konsul Grüning, konsul Rohde, købmand Egeberg, højesterets-assessor Motzfeldt, købmand Heftye, købmand og fhv. stortingsmand Andresen og bank-direktør Heyerdahl. Da imidlertid regeringen sig imellem var bleven enig om at betragte dette brev, som om det ikke var kommet, blev det på ny henstillet til brødrene Benecke at nævne de otte, som skulde bringes i forslag af dem, og udnævne direktionens femte, kontrollerende medlem. Derhos blev det dem betydet, at Vogt var så optagen af forretninger, at han ikke kunde anvendes i denne direktion, og at derfor i hans sted en anden måtte bringes i forslag. Herpå vilde de dog ikke høre, men bad endog Vogt i et privat brev om ikke at frabede sig posten, hvis regeringen udnævnte ham til medlem af direktionen.[1]) Efter dette valgte regeringen Vogt, Motzfeldt, Grüning og Rohde; et kontrollerende medlem blev foreløbig ikke udnævnt, da det blev anmeldt, at husets chef selv vilde overtage dette hverv. I August 1820 ankom der imidlertid en købmand Feldmann fra Hamburg, der af brødrene Benecke var udnævnt til deres repræsentant i direktionen.[2]) Feldmann skal have havt til hensigt at bosætte sig i Kristiania, men opgav denne tanke allerede i det følgende år, da han mærkede, at han var mistænkt

---

[1]) Grev Sandels's rapport til kongen af 18 Marts 1820: „*Quant à Mr. Vogt ils ont non seulement refusé de proposer un autre à sa place, mais ils l'ont de plus prié par une lettre particulière de ne pas se soustraire à la nomination de la régence, si son choix tombait sur lui.*"

[2]) Rigstidenden for 1820, no. 66.

for at intrigere til fordel for det afsatte svenske dynasti.

Der var mange huller i de norske finanser, hvori de ved lånet indkomne penge kunde komme vel med. Oprindelig havde det været tanken, at den hele sum skulde anvendes til udlån til private, og at det andet lån på 300,000 rdl. Hb. bko. kunde anvendes ved betalingen til Danmark. Da det sidste ikke kunde tilveiebringes, måtte man hjælpe sig med de penge, som vare at opdrive. Det blev da bestemt, at en del af de erholdte summer skulde forbeholdes for statskassen, dels til at afhjælpe den forlegenhed, som var en følge af de betydelige skatte-restanser, dels til at dække den løbende gæld, som var opstået ved at betale Danmark salgssummen af de i 1816 købte brigger, og endelig for en del til at anvendes til afdrag på de betalinger til Danmark, som forestod efter konventionen af 1 September 1819. De øvrige penge skulde derimod alle udlånes til private.

Disse udlån bestyredes også af en direktion på fem medlemmer, hvoraf de fire var de samme, som sad i direktionen for statslånet, og den femte bankdirektør Heyerdahl. De vilkår, hvorpå staten optrådte som långiver, måtte nødvendig være af samme art, som de, på hvilke den selv havde fået pengene. Af den grund bleve disse lån højst byrdefulde for alle låntagere, ødelæggende for mange; da skyldnerne forskrev sig for et tidsrum af tyve år, fik lånet i folkemunde øgenavnet „*Tyvelånet*", under hvilket det er gået over i historien. Mellem dem, som optog lån af disse dyre penge, var også grev Wedel selv, på hvis private stilling tidens forhold havde havt en ufordelagtig indflydelse. Han lånte under ét 35,000 spd., for hvilke han ved kgl. resolution fik tilladelse til at pantsætte Jarlsberg grevskabs intrader. At således også finans-de-

partementets chef delte byrden, måtte bidrage sit til at dæmpe misnøjen hos de øvrige deltagere, som led under lånets tryk.

Den heldigste side ved dette lån var unægtelig den, at det bragte de norske statsobligationer ind på det europæiske pengemarked og derigennem blev forløber for de lån, som vort land senere har optaget på bedre og værdigere vilkår. Den punktlighed og sikkerhed, hvormed den norske stat opfyldte de hårde betingelser, som vare den satte, skaffede den hurtig den kredit, som den hidtil havde savnet, og grundlagde dens anseelse, som pålidelig betaler. Experimentet var nu en gang vovet, og det resultat, som det bragte, blev i denne henseende meget tilfredsstillende.

Det første afdrag til Danmark, som efter konventionen skulde betales første Juli 1820, udgjorde 300,000 rdl. Hmb. bko., hvortil kom renter for et kvartal, 30,000 rdl. Hertil havde man, som omtalt, bl. a. gjort regning på at kunne anvende en del af statslånet; men i de første dage af Juni modtog regeringen fra finansdepartementet den nedslående underretning, at det på grund af indtrufne, uforudseede hindringer ikke var det muligt at erholde mere end 60,000 rdl. fra brødrene Benecke inden første Juli. Der var således fare for, at staten allerede nu måtte svigte sine forpligtelser, og med denne udsigt for øje måtte man fatte en rask beslutning. Da der inden afdrags-terminen ikke var tid til at korrespondere fra Kristiania med bankierer i Hamburg eller København om indtil videre at forstrække staten med de fornødne penge, måtte grev Wedel selv rejse til Skåne for derfra at indlede underhandlinger med sådanne. Der var rigtignok herved den vanskelighed, at kongen den foregående høst i anledning af grevens rejse til Bergen havde truffet den bestemmelse, at ingen statsråd måtte forlade Kristiania

uden hans tilladelse, og hvis denne skulde indhentes, forinden grev Wedel kunde tiltræde rejsen, vilde den kostbare tid snart være gået, terminen udløben og pengene fremdeles ikke bragte tilveje. I betragtning af disse omstændigheder fandt regeringen, at der ikke var noget at betænke sig på, og at grev Wedel burde drage afsted, hvorpå denne tiltrådte sin rejse 10 Juni. Da kongen blev underrettet herom, billigede han også aldeles statsrådets handlemåde.

Grev Wedels rejse var meget heldig. Rigtignok blev ikke afdraget betalt på den i konventionen fastsatte dag; men der blev dog truffet et arrangement, hvorved den hurtigst mulige betaling blev garanteret Danmark. Det viste sig herved, hvor nødvendigt det var, at grev Wedel rejste; ti umiddelbart efter forfaldsdagen satte den danske regering sig i bevægelse og sendte reklamationer til Stockholm i anledning af konventionens mislige overholdelse. [1]) Hvis regeringen ikke havde afsendt en af sine medlemmer for at arrangere betalingerne, vilde landets ære have lidt et skår, som man kun vanskelig kunde have genoprettet. [2])

---

[1]) I et brev til grev Sandels, dat. 11 Juli 1820 ytrer kongen bl. a.: „*Le premier payement à faire par la Norvége, en vertu de la convention du 1er Septembre de l'année passée n'ayant point été effectué le 1er Juillet aux termes de la convention, ce délai n'a pas manqué d'éveiller l'attention du gouvernement Danois. Mr. de Krabbe a eu ordre d'en demander des explications de Mon ministère à Stockholm, et par les copies ci-jointes, Vous prendrez connaissance de la correspondance officielle, qui a eu lieu à cet égard entre Mr. de Rosenkrantz et Mon chargé d'affaires à Copenhague*“.

[2]) I sin rapport til kongen af 28 Juni 1820 skriver bl. a. grev Sandels, at grev Wedel var kommen tilbage tre dage tidligere og havde berettet „*qu'il est parvenu à faire un arrangement au moyen duquel la somme, dûe au Dannemarc le 1 Juillet prochain, sera acquitée ou par des fonds immédiatement disponibles ou par des lettres*

Det blev nu også muligt at bringe i mellemregning med Danmark de Norge fra dette land efter den endelige opgørsakt tilkommende summer. Disse skulde nemlig udbetales til Norge 20 Oktober 1820, men bleve nu i stedet anvendte til at dække den største del, ikke alene af det første kapital-afdrag, men også af det andet, som skulde udredes 1ste Juli 1821. På den måde føltes byrden af de første betalinger foreløbig let.

---

de change, payables à trois mois de vue; mais en tout cas de sorte, que l'on puisse être rassuré que les engagemens pris avec le gouvernement Danois, seront remplis à sa satisfaction.

IV.

„Nationalbladet". — Brødrene Hielm og krigsråd Flor. — Misfornøjelse over konventionen med Danmark. — Den norske adel og dens privilegier. — Greven af Jarlsberg og friherren af Rosendal. — Forslag om adelens ophævelse på Ejdsvold. — Karl Johans ønske om forandring af grundlovens § 23. — Adelsloven i 1816. — Mangler ved denne. — Kongen negter sanktion. — Adelsloven i 1818. — Kongen negter sanktion for anden gang. — Grev Wedels tilbud om at opgive flere af sine privilegier. — Sagens forandrede stilling efter adelslovens gentagelse i 1818. — Pentarkiet og de sydeuropæiske revolutioner i 1820. — Karl Johan i Kristiania i Juli og August 1820. — Treschows udkast til en kgl. proposition om adelsloven. — Den norske regerings indstilling af 17 Novbr. 1820. — Kgl. proposition af 27 Decbr. 1820. — Karl Johans hensigt at foreslå oprettelsen af en ny adel. — Kgl. proposition af 17 Febr. 1821. — Kongresserne i Troppau og Laybach. — Østerriges intervention i Neapel. — Stormagternes forhandlinger om presse-frihedens misbrug i Norge. — Kgl. proposition om bevilling til rustninger. — Karl Johans politik. — Muligheden af en almindelig europæisk krise. — Uddrag af et brev fra Karl Johan til grev Sandels.

I årene omkring 1820 talte den norske periodiske presse kun et ringe antal organer, af hvilke igen blot et par havde sat sig til opgave at behandle dagens spørgsmål. Det mest udbredte og mest bekendte af disse var „Nationalbladet", der sågodtsom udelukkende levede af og for den indre politik, i hvilken det stadig serverede sit publikum med en drøj kost. Dette lille blad eller rettere hefteskrift var oprindelig beregnet på at åbnes for indsendere

i den videst mulige udstrækning for derigennem at danne et udtryk for folkets meninger; det var kun skade, at dette program ikke i længden lod sig overholde uden at bringe bladet i hænderne på et mindre koteri, hvorved det efterhånden sank ned i pressens lavere sfærer og aldeles forfejlede sit mål. Dets redaktør eller udgiver var en ung student, Hans Abel Hielm, som i 1814 ved adskillelsen fra Danmark i en alder af to og tyve år var vendt tilbage til fædrelandet og havde nedsat sig i Kristiania som boghandler og ejer af et bogtrykkeri, fra hvilket Norges første oppositionsblad begyndte at udgå i året 1815. Af alt, hvad man kender til hans personlighed, synes at fremgå, at han har været en veltænkende mand, men svag og uden indsigt i politiken, der aldrig blev hans fag, skønt den i nogen tid tildels skaffede ham hans indtægter. Det vilde derfor være ubilligt at give ham skylden for de voldsomme, ofte ligefrem gemene artikler, som fremkom i hans blad. Ansvaret herfor må lægges på andre mænd, der benyttede bladet som sit parti-organ og i sine personlige interessers tjeneste. Den mest bekendte af disse var udgiverens 10 år ældre broder, højesterets- og efter 1816 tillige regerings-advokat Jonas Anton Hielm, som selv både skrev i bladet og vel endnu oftere inspirerede dettes forfattere. Hans sjeldne dygtighed som praktisk jurist og dialektiske overlegenhed havde med rette tidlig henvendt den almindelige opmærksomhed på ham og åbnet ham en smuk løbebane; ved den hensynsløshed, hvormed han gav efter for sin personlige uvilje mod politiske modstandere, afskar han sig senere disse udsigter og satte en plet på sit minde, som vanskelig kan afvaskes. Ved hans side må endnu nævnes den politiske fusentast, krigsråd Pierre Poumeau Flor, som

dog hverken i begavelse eller kundskaber kunde sammenlignes med Jonas Anton Hielm. Hvad der henledede opmærksomheden på Flor, var i grunden alene den iver, hvormed han selv søgte at pege sig frem, som en forsvarer af folkets frihed og fædrelandets selvstændighed, for hvilke han overalt så truende farer, hvorimod han altid galede til våben.[1]) I 1818 havde han repræsenteret Drammen på Stortinget og håbede i den følgende tid på atter at blive valgt til det næste ting, hvilket også var ham vigtigt af økonomiske grunde, da han ved penge-reduktionen i 1813 havde mistet sin lille arvede formue og nu

---

[1]) I anledning af kongens, i det foregående (s. 64) omtalte gaver af korn til almuen i Buskeruds amt havde Flor pådraget sig en injurieproces med amtmand Collett, hvem han beskyldte for at have overtrådt Drammens privilegier ved indkøbet af dette korn. Flor vandt sagen for overretten i 1820, men tabte ved højesteret i 1821. Jvfr. Trykkefrihedsaktion eller beneficeret Sag, anlagt af Amtmand Collett mod Krigsraad Flor (Drammen 1820). I November 1820 holdt nogle af Flors beundrere en „*nationalfest*“ i Drammen, dels i anledning af hans optræden mod amtmanden, der skildredes som en kamp for folkets sag mod embedsmagtens misbrug, dels i anledning af hans valg til Stortingsmand. Der oplæstes ved denne anledning en takadresse, der begyndte således: „*Livet er en nat, hvilken vi mennesker som vandrere skulle gå igennem. Evigheden er morgensolen. Der står vandreren på en høj og glæder sig ved beskuelsen af den egn, han i jordlivet har gennemvandret*“. I sit svar udtalte Flor sig med overlegenhed om „*døgnets spyfluer*“, hvis angreb han vilde bære med lethed, da han forlængst havde aflagt „*hin sygelige ømfindtlighed, der ej kan tåle en ubillig sarkasmes bråd*“. Jvfr. Belysning af Hr. Krigsraad Flors Færd som Storthingsmand og offentlig Mand (Kristiania 1841) samt de forskellige festberetninger, der ere indtagne i „Rigstidenden“ og „Nationalbladet“, eller som en af dets indsendere ved denne lejlighed forandrede dets navn: „*nationens elskede blad*“. — Flor var født i 1775 og altså på denne tid 45 år gammel.

var kommen i et afhængigheds-forhold til en af sine rige politiske venner. Flor havde for øvrigt et let hoved og var i besiddelse af adskillig tungefærdighed, som dog aldrig strak til, når han kom ud for en overlegen modstander. I Drammen redigerede han „Drammens Tidende" i samme ånd, som „Nationalbladet", der i denne by synes at have havt adskillige troende læsere, fornemlig blandt handelsstanden. Det samme var også tildels tilfældet i hovedstaden, hvor endog et par af byens rigeste kjøbmænd stod i en meget intim forbindelse med Flor og de øvrige politikere, hvis organ dette blad var.

„Nationalbladet" havde altid et højst uensartet indhold og bevægede sig, eftersom tilfældet og indsendernes beskaffenhed førte det med sig, på de mest forskjellige felter; hyppigst gik dog dets artikler ud på at påvise statsstyrelsens virkelige eller formentlige fejl, udfinde regeringens og broderrigets overgreb og føre klage over de trykkede tider og folkets lidelser. Det var øjeblikkets krav, som her kom tilorde, og efter dem tog den opposition sin farve, der fandt sin støtte i „Nationalbladet". Denne opposition var visselig meget stærk. Alle klasser af samfundet led under følgerne af de store ofre, som det havde kostet at grundlægge en selvstændig statstilværelse, og hvorfra der endnu ikke øjnedes nogen redning; i sin utålmodige fortvivlelse fandt man trøst i at kaste skylden for sine lidelser over på styrelsen, i stedet for at søge den, hvor den virkelig var at finde, og tålmodig oppebie bedre tider, som umulig kunde udeblive, når den unge stats første tvingende behov vare afhjulpne. Under sådanne forhold var der selvfølgelig et rigt agitations-stof for skribenter, som de, der i regelen fyldte „Nationalbladets" hefter med politiske inserater i vers og prosa.

Intet var dog i denne henseende så taknemligt, som den med Danmark afsluttede konvention om udbetalingen af de tre millioner, der i Norge kun var modtagen med liden glæde, da den syntes at lægge større byrder på folket, end dette kunde bære. De store forventninger, hvormed opgørets afslutning en gang var imødeseet, havde veget pladsen for en stærk skuffelse, som atter fremkaldte forøgede fordomme mod det gamle og det nye broderrige. Under trykket af disse udviklede der sig en bestemt opinion for, at Norge, da det ikke kunde udrede de tre millioner, heller ikke burde betale dem, og at konventionens opfyldelse måtte blive Sveriges sag, hvis den ikke uden videre kunde gå tilbage, og denne opinion blev efter evne støttet af „Nationalbladet". I bevidstheden om sin egen mangel på de nødvendige resurcer klyngede man sig fast til den indbildning, at det kommende Storting således uden videre kunde vælte Norges forpligtelser over på Sverige, alene ved at nægte bevillingen af de tre millioner; man glemte derunder, at det såvel for stater, som for private er det værdigste at opfylde sine forpligtelser og betale sin gæld, hvor store anstrængelser det end kan koste. Ligeledes overså man, at Sverige, om det virkelig skulde være villigt til at overtage et andet lands gæld, da i fremtiden med fuld ret kunde gøre krav på en lignende deltagelse fra Norges side i Sveriges statsgæld, hvoraf der kunde udledes betænkelige konsekvenser for fædrelandets selvstændighed, som det parti, der fornemlig arbejdede mod konventionens antagelse, ved alle lejligheder førte i munden, — fornemlig nu, da man både for sig selv og andre søgte at skjule den sande anledning til al denne uvilje bag en opstyltet patriotisme, der med overlegen foragt afviste ethvert for-

slag om, at Norge skulde betale de tre millioner, som noget, der var under rigets værdighed. Således sang en af „Nationalbladets“ begejstrede patrioter:

„Nora, vov at tale sandheds sprog!
Bort med masken, som Din manddom skjuler!
Døden ramme brat den fæle snog,
som sig skjuler i sofismens huler!
Norges løve smiler med foragt
til hint vrøvl om Kiel og millioner,
som, skønt udstaffert i nordisk dragt,
kun kan skrække skælvende matroner.
Skræmmer børn med skrål; men Eders larmen
ænses ej af mænd med mod i barmen.“

Udtalelser af denne art vare ikke enestående; men de opnåede dog ikke sin hensigt at dølge den sande sammenhæng, der igennem dem alene kunde vise sig i et endnu ynkeligere lys. Hvormeget man end indhyllede sig i den krænkede værdigheds kappe, var det umuligt at skjule, at Norge i virkeligheden kun var en slet betaler, der betragtede Sverige som sin selvskrevne kautionist, som måtte overtage dets ikke opfyldte forpligtelser. Hvorledes det vilde gå, om Sverige nægtede dette, stod ikke rigtig klart for nogen; idet man overså så meget andet, glemte man også, at konventionen var afsluttet som en følge af samtlige stormagters pression og specielt under Englands mægling, og at et forsøg på at kuldkaste den vilde fremkalde et brud med disse magter. I Norge argumenterede man i det sted således, at da krigsfaren vilde være lige for begge riger, måtte deri ligge en grund mere for Sverige til at afværge denne ved at betale. Det var den samme opfatning, som tidligere var kommen til orde i regeringens indstilling af 2 Juni 1819, og som nu blev almindelig udbredt.

Ved siden af spørgsmålet om konventionens anerkendelse var der endnu på samme tid en anden

vigtig sag, der lagde beslag på den almindelige opmærksomhed, og hvorom der havde dannet sig en ligeså bestemt opinion, nemlig spørgsmålet om ophævelsen af den norske adels arvelige privilegier. For rigtig at kunne bedømme dette og de forudsætninger, hvorunder det blev betragtet af samtiden, er det imidlertid nødvendigt at give en kort oversigt over den norske adels politiske og sociale stiliing, beskaffenheden af dens privilegier, og hvad der tidligere var foregået i anledning af denne sag.[1])

Ved opløsningen af den gamle forening mellem Norge og Danmark fandtes der i det første rige kun et mindre antal adelige familier, af hvilke de fleste enten vare indvandrede fra Tyskland efter 1660, eller nedstammede fra mænd, som havde udmærket sig på embedsbanen, og rige handels-patriciere, der for at give sin formue forøget glans havde ladet sig ophøje i adelsstanden. Kun ganske få af disse ætter tilhørte den gamle danske adel, og af dem havde igen blot to (Huitfeldt og Rosenkrantz) før 1660 tilhørt rigsråds-oligarkiet. Deres privilegier vare ikke mange og sågodtsom ikke trykkende for de øvrige samfundsklasser, fra hvem adelen i Norge, som i Danmark ikke skiltes ved nogen dyb kløft. Kun en mindre del af dem ejede priviligeret jordegods eller en større kapitalformue, og blot to havde den støtte for sin stilling, som ligger i besiddelsen af et stort,

---

[1]) Om den norske adels stilling før 1821 kan henvises til Tingsretten, fremstillet efter den norske Lovgivning af Fr. Brandt, s. 253—262 og J. Chr. Bergs lærde indledninger og anmærkninger i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie, fornemlig VI, 210—236 samt i Budstikken, IV, 801—830. Enkelte oplysninger findes også i den i 1845 udkomne, officielle Opgave over de reelle Privilegier.

fra familien uadskilleligt jordegods; de indtog derfor i regelen ikke nogen synderlig fremragende stilliing og tabte sig let mellem folkets øvrige klasser. I landets udvikling havde adelen i den senere tid ikke taget synderlig del, ialfald ikke som stand. Det må imidlertid ikke glemmes, at førerne for de to store partier i Ejdsvolds-forsamlingen begge vare adelsmænd, grev Herman Wedel og Kristian Magnus de Falsen.

I sin helhed vare den dansk-norske adels privilegier neppe aldeles uforenelige med en fri forfatnings grundsætninger. Herfra gaves dog enkelte undtagelser, navnlig i de rettigheder, der tilkom lensgreven af Jarlsberg og friherren af Rosendal — samt før 1817 besidderen af Laurviks lensgrevskab. De norske lensgrever besad fra Kristian Vs tid aldeles exceptionelle friheder; de vare fødte amtmænd i sit len, der ikke som i Danmark alene bestod af et større gods, men udgjorde et helt administrativt distrikt, som derigennem blev så godt som unddraget fra den sædvanlige statsmyndighed; de vare i besiddelse af retten til at udnævne lenets foged eller amtsforvalter, samt til at foreslå dets dommere og prester; de forestod alt, som angik udskrivning og vejvæsen, havde eneret til bergverks-drift i lenet o. s. v. Til vederlag for alle disse udstrakte rettigheder havde kronen i grunden kun forbeholdt sig retten til at inddrage lenet som statsejendom, naar de i erektions-patentet bestemte arveberettigede linjer uddøde, uanseet om det før besidderens overgang til lensforholdet havde været hans fuldkomne ejendom. Lignende rettigheder tilkom også besidderen af Rosendals baroni, kun med den forskel, at dette ikke indbefattede et helt administrativt distrikt som de to grevskaber, men alene bestod af hovedgården med

det derunder hørende betydelige spredte jordegods, på samme måde som de danske baronier, ligesom det heller ikke efter 1723 var len, men tilhørte vedkommende familier, først som fri ejendom, senere som stamhus.

At privilegier af denne art, der skænkede sin indehaver en næsten fyrstelig stilling og gjorde ham til et statsoverhoved i det små, umulig kunde forenes med den nye samfundsorden, var aldeles indlysende; der kunde i denne henseende kun være spørgsmål om at vælge det rette tidspunkt for deres ophævelse, og om hvordan man derved kunde iagttage hensynet til den størst mulige billighed mod de tabende familier. Forsåvidt var der e dog så meget større grund til at være hensynsfuld, som der, efterat Laurviks grevskab i 1805 var købt af kongen af Danmark og derpå i 1817 var gået over til uadelige ejere, kun var to familier, som vilde lide under en sådan reform, og som derfor ikke forgæves burde påkalde sine medborgeres retfærdigheds-følelse. Heller ikke var der noget hensyn, som talte for at udstrække denne reform videre end til at afskaffe de feudale privilegier og indordne vedkommende distrikter under den sædvanlige statsmyndighed, samt ophæve de enkelte af adelens øvrige, „blandede privilegier“, som kunde være uforenelige med den nye forfatning, men for resten lade den beholde sine personlige, for staten omtrent ligegyldige friheder. Man nøjedes imidlertid ikke hermed, og efterat først den offentlige opinion havde udtalt sig om denne sag, krævede den straks en fuldstændig ophævelse af den hele adelsstand; senere var det umuligt at lede den almindelige mening over i andre spor.

Allerede på Ejdsvold var der under forhandlingerne om grundlovens § 23 tale om adelens fuld-

stændige ophævelse, uden at der dog foreløbig blev fattet anden beslutning, end at sagen skulde behandles af det første ordentlige Storting. Heller ikke fulgte nogen det af Falsen givne exempel, da han højtidelig frasagde sig samtlige adelige rettigheder. Derimod blev der i den nævnte paragraf indtaget en bestemmelse om, at for fremtiden ikke nogen måtte tilståes personlige eller blandede arvelige forrettigheder. Da Karl Johan om høsten 1814 tog under nærmere overvejelse de punkter, hvori han anså det nødvendigt at omdanne Ejdsvolds-grundloven, fæstede han sig bl. a. også ved denne bestemmelse, som derfor udelodes i det forslag til en omredigeret grundlov, der i Oktober 1814 meddeltes det overordentlige Storting. Han anså det nemlig for ønskeligt at åbne kongemagten adgang til at udmærke fortjente mænd ved at tildele dem arveligt eller personligt adelskab, hvilket vilde være ham afskåret, hvis Ejdsvolds-grundlovens bud blev stående. Dog lagde han ikke nogen synderlig vægt på dette spørgsmål, som han i ethvert fald med tiden kunde optage på ny, og havde derfor let ved senere, da det viste sig, at stemningen i Norge var afgjort imod enhver sådan forandring, at opgive sin fordring. De rapporter, som han modtog fra de svenske kommissærer ved Stortinget, indeholdt stadig nye meddelelser om den bestemte måde, hvorpå man i Norge udtalte sig mod at tilstede uddelelse af nyt adelskab.[1]) Navnlig må det have gjort indtryk på Karl Johan, at også grev Wedel bestemt frarådede at fremsætte noget forslag herom, og da derfor kommissærerne op-

---

[1]) H. L. Rydin, Föreningen emellan Sverige och Norge, s. 144, hvor der i en note gengives det væsentligste indhold af kommissærernes brev til kronprinsen af 8 Oktober 1814. I sit næste brev (af den følgende dag) berettede de, at de alligevel

fordrede ham til at lade denne fordring falde, kunde han så meget lettere følge deres råd, som han måtte erkende rigtigheden af den fra deres side fremsatte bemærkning, at der ikke på det overordentlige Storting var formel adgang til at forhandle om dette punkt, som ikke stod i nogen forbindelse med foreningen mellem Norge og Sverige.[1] Bestemmelsen om, at der ikke må uddeles adelige privilegier i Norge, blev således uforandret overført i grundloven i dens nye skikkelse.

Spørgsmålet om den allerede existerende norske adels privilegier kom efter den på Ejdsvold fattede beslutning i 1816 under behandling på det første ordentlige Storting. Resultatet af dettes forhandlinger blev vedtagelsen af en lovbeslutning, hvorefter de privilegier, som ansåes stridende mod grundlovens ånd, såsom retten til at udnævne eller foreslå visse embedsmænd og den gamle, men nu på grund af den nyere lovgivning sågodtsom betydningsløse hals- og håndsret straks skulde ophæves, medens de ade-

---

havde udeladt Ejdsvolds-grundlovens bestemmelser om adelen af sit forslag, uagtet folket var meget imod adelen, for hvilken det var blevet fremmed i enevældens tid, og som man derfor havde villet indskrænke. De fortsætte derefter: „*La charte constitutionelle d'Eidsvold porte l'empreinte la moins équivoque d'une tendance républicaine; maix ceux qui l'ont rédigée, n'ont probablement pas voulu établir une république, dont malgré leur aveuglement ils ont dû prévoir l'existence éphémère; ils ont voulu comme tous les fauteurs de théories faire parade de leur système, et il en est résulté un amalgame, qui exige du tems et de l'expérience et plus de fixeté* et *plus de développemens*". I et brev af 6 Oktober meddelte kommissærerne Karl Johan indholdet af sin samtale med grev Wedel. [Afskrifter mellem de Rosensteinske papirer i Linkøpings stiftsbibliotek].

[1]) Karl Johans brev til kommissærerne af 9 Oktbr. 1814, trykt hos Schinkel-Bergmann, VIII, 359 flg. Smstds. s. 361 flg. kronprinsens brev af 8 Oktbr.

lige hoved- og sædegårdes skatte- og tiendefrihed skulde ophøre med de dalevende besidderes død og de øvrige privilegier med de før lovens publikation fødte adelsmænds død, forsåvidt de for det næste ordentlige Storting lovligen kunde bevise sit adelskab.[1]) I den komitté-indstilling, som lå til grund for denne beslutning, var det udtrykkelig erkendt, at de fleste adelige privilegier kun havde liden betydning; men komittéen fandt alligevel at måtte tilråde deres ophævelse, da de var i strid med de principer om almindelig lighed, hvorpå grundloven var bygget. Forudsat, at denne betragtning var rigtig, blev den imidlertid hverken i komittéen eller i Stortinget konsekvent gennemført, da man fæstede sig for meget ved det formelle og derved forledetes til at overse det reelle. Idet man vilde ophæve alt, som bar navn af adel, lige til de for samfundet mest ligegyldige privilegier, tog man intet hensyn til de store og aldeles utidsmæssige forrettigheder, der tilkom enkelte uadelige godsejere, navnlig besidderne af Lysekloster og Østråt, der på sine ejendomme besad foged-myndighed, skifte-jurisdiktion m. m. På samme måde ophævede man efter beslutningens ord de adelige sædegårdes tiende-frihed (skønt denne faktisk ikke var et adeligt privilegium) og bekræftede derved indirekte den tiende-frihed, der tilkom forskellige forhenværende sædegårde, som i tidens løb vare komne i uadeliges besiddelse, uagtet denne vel i lige grad måtte være i strid med grundlovens ånd. Disse mangler skrev sig utvivlsomt alene fra en forglemmelse hos kommittéen, ligesom det vel også kun var mangel på kendskab til de faktiske forhold, når

[1]) Storthings-Efterretninger 1814—1821 udg. af H. Munk og M. Birkeland, s. 50—53, 107, 302—306.

den på flere steder synes at betragte det titulære baroni Rosendal som et len. Sådanne forglemmelser kunne i almindelighed let oversees; men hvor det gælder ophævelsen af hundredårige rettigheder, er det lidet heldigt, når en teoretisk betragtning af en enkelt stands skadelighed for det heles vel drives til den yderlighed, at man begår en ligefrem ubillighed. Ti en sådan var det, når man vedtog en beslutning, der f. ex. berøvede den adelige besidder af Rosendal de samme rettigheder, som man lod den uadelige ejer af Lysekloster beholde. Heller ikke var det stemmende med den strenge retfærdigheds fordringer, at man, når det en gang blev anseet nødvendigt for det hele samfunds skyld at berøve adelen alle forrettigheder lige til de grevelige og friherrelige titler, der dog kunde ansees for uadskillelige fra familie-navnene, da ikke også sørgede for at give den en efter dens tab afpasset erstatning.

Tiltrods for de væsentlige mangler, som klæbede ved denne beslutning, og uagtet den virkelig gik videre, end det var nødvendigt, må det imidlertid lige fuldt erkendes, at den oprindelig var fremgået af en berettiget bestræbelse efter at gennemføre grundlovens principer. Sandsynligvis har det derfor også været en sådan betragtning, der bevægede statsrådets pluralitet til at overse beslutningens svage sider og indstille den til at sanktioneres; alene statsråd Treschow dissenterede, medens grev Wedel ikke deltog i forhandlingerne. Karl Johan vilde imidlertid ikke antage loven sådan, som den nu forelå, uagtet også han anså en fortsat bevarelse af de feudale privilegier for en umulighed. Men hans retfærdighedsfølelse tilsagde ham også, at staten var forpligtet til at give sine borgere fuld erstatning for det offer, som den krævede af dem, og dernæst ønskede

han fremdeles, ligesom i 1814 at erhverve kongemagten ret til at belønne fortjente mænd ved at optage dem i adelstanden. Da han desuden også antog, at intet vilde være tabt ved en udsættelse i tre år, bestemte han sig til at benytte sit suspensive veto og derved give nationen anledning til at udtale sig gennem en ny repræsentation.

Da adelsloven anden gang behandledes på Stortinget i 1818, blev udfaldet det samme, som i 1816, idet den forrige beslutning uforandret gentoges. Den fik imidlertid heller ikke nu kongens sanktion, hvorimod Karl Johan lod Stortinget tilkendegive, at han ikke var utilbøjelig til at tage sagen under fornyet overvejelse, såfremt der indkom et nyt forslag, som alene sigtede til at indskrænke eller afskaffe de privilegier, der tilkom adelsmænd som besiddere af jordegods. Et sådant fremkom dog ikke under dette Storting, ligesålidt som der fra kongens side vides at være gjort noget skridt til at fremsætte en dertil sigtende proposition og således selv gribe initiativet i denne sag. Hertil var der for øvrigt netop da speciel opfordring, efterat grev Wedel i en erklæring af 11 Juni 1818 havde tilkendegivet, at han betragtede det som sin pligt at give frivilligt afkald på de ham tilkommende arvelige forrettigheder, der var „i strid med nogen af statens væsentlige øjemed eller vigtige indretninger“, og derfor var villig til at frasige sig sine privilegier med hensyn til embedsbesættelserne inden grevskabet og den ham for Jarlsbergs residens med 300 tdr. hartkorn i bondegods tilkommende skatte-godtgørelse til et beløb af 800 spd.[1])

---

[1]) „Morgenbladet“ for 1868, no. 163 og J. Kraft, Topografisk-statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge, II (2 opl.) s. 332.

Det beroede nu på det tredie ordentlige Storting, hvorvidt adelsloven endelig skulde vedtages og ophøjes til gældende lov, selv uden kongens samtykke. Den fik derved forøget betydning, idet det for oppositionen blev en sag af yderste vigtighed at drive loven uforandret igennem for at give et påtageligt bevis for, at national-forsamlingen besad den ret at kunne give love uden tiltræden fra kongemagtens side. På dette sagens stadium var der således kun liden udsigt til, at det skulde lykkes at forhindre gentagelsen af de to foregående Stortings beslutninger. Desuagtet bestemte Karl Johan sig for at gøre et sådant forsøg, dels for, om muligt, at fremkalde en lov, der mere stemte med hans anskuelse af sagen, dels af hensyn til de sidste politiske begivenheder, der kun varslede lidet godt for de små stater, som på egen hånd vilde forsøge sig i konstitutionelle experimenter.

Det var reaktionens tid; den hellige allianse og det af denne opståede stormagts-forbund, pentarkiet, havde overtaget hegemoniet i Europa og styrede dette efter sine grundsætninger, mod hvilke en liden stat neppe ustraffet kunde sætte sig op, hvorpå Norge allerede havde fået en liden prøve under forhandlingerne om opgøret med Danmark. Allerede den tanke at ville ophæve en institution, som adelen, var i strid med disse principer, og alene Norges ubetydelighed og afsides beliggenhed kunde på denne tid give det udsigt til ubemærket og uden indsigelse at gennemføre en sådan reform; når nu dertil kom et så ligefremt brud med det af den hellige allianse hyldede „monarkiske princip“, som det at ville give love mod kongens vilje, måtte denne udsigt betydelig formindskes, fornemlig på en tid, da de tre østlige kontinentale stormagter havde fordoblet sin år-

vågenhed og med ængstelse vågede over alt, som forekom dem at være et udtryk for tidens revolutionære ånd, for at kunne kvæle denne i fødselen. I den række af revolutioner, som fra begyndelsen af 1820 vare komne til udbrud i Sydeuropas romanske stater, der alle indførte den spanske grundlov af 1812 og styrtede de reaktionære regeringer, så nemlig disse magter en alvorlig fare for sit overherredømme og fandt deri forøget opfordring til at gøre det yderste for at opretholde dette. Medens de forberedede det slag, som snart skulde ramme revolutionen i Syden, holdt de derfor nøjagtig udkig efter alt, som kunde synes dem at stå i forbindelse med denne. Under disse forhold var det af største vigtighed for en stat, som Norge at undgå ethvert skridt, som kunde bringe den i kollision med de mistænksomme stormagter, og at forebygge dette blev foreløbig kongens og regeringens sag.

Det var derfor lidet heldigt, at der netop på denne tid skulde være to vigtige punkter, hvori den almindelige opinion i Norge udtalte sig på en måde, som kunde vække pentarkiets mistanke; på begge disse måtte kongen have sin opmærksomhed henvendt. Med hensyn til det ene, konventionen med Danmark, var der for det første egentlig intet at gøre, og derhos måtte man vel i det længste nære det håb, at den sunde fornuft vilde komme til sin ret og afværge hver overilet beslutning. Anderledes var det med adelsloven, der jo i grunden udelukkende var et indre norsk anliggende og blot ved den øjeblikkelige politiske situation kunde få betydning for rigets forhold til fremmede magter. Her var det heller ikke en gang at vente, at opinionen uden vejledning skulde lade sig forandre; men der var da også her anledning for kongen til at gribe initiativet og ved at hen-

vise til sagens forandrede stilling virke for, at der, om muligt, ikke for nærværende blev fattet nogen beslutning, som kunde have ufordelagtige følger for rigets politiske uafhængighed. Dette antog Karl Johan lettest kunde ske på den måde, at man udsatte sagens behandling til et kommende Storting.

De første forhandlinger mellem kongen og det norske statsråd om, hvad der i denne anledning var at gøre, synes at være foregåede under Karl Johans besøg i Kristiania om sommeren 1820[1]) (fra 16 Juli til 10 August). Af regeringens norske medlemmer havde han i denne sag mest tillid til Treschow,[2]) hvem han derfor også valgte til at udvikle sine anskuelser, uagtet adelsloven ikke henhørte under det af ham bestyrede departement for kirke- og undervisnings-væsenet. Treschow gjorde dette til kongens tilfredshed i et udkast til en proposition, som han fremlagde i et 1 August afholdt statsrådsmøde, hvorpå Karl Johan befalede, at der skulde udarbejdes en dermed overensstemmende indstilling. Også denne blev i de følgende måneder besørget af Treschow, hvis udkast i statsrådets møde 17 November blev vedtaget af regeringens øvrige medlemmer og derefter forelagt kongen.[3]) Denne indstilling gik ud på,

---

[1]) Oprindelig havde det været kongens tanke at fortsætte denne rejse til Kristiansand og Bergen, hvorfor også den norske korvet „Alsen“ og en svensk fregat løb ind til Kristiania for at føre ham rundt kysten; men denne plan blev senere opgiven. Nogle uger efter kongens afrejse gjorde grev Sandels en rejse til Drammen, Kongsberg, Fredriksværn og Horten.

[2]) De to adelige statsråder, grev Wedel og Sommerhielm deltog ikke i disse forhandlinger.

[3]) Denne indstilling findes i kirke-departementets referat-protokol for 1820, no. 264. Deri udvikledes først, hvorledes tidspunktet („*under nærværende gemytternes gæring*“) måtte ansees mindre heldigt til at foretage forandringer i adelens rettigheder, da så-

at kongen skulde meddele Stortinget, at han fastholdt sin tidligere opfatning, skønt han nu var „villig til at sanktionere Stortingets gentagne beslutning“, men ved siden deraf vilde opfordre det til at udsætte sagens behandling indtil videre, eller hvis det ikke fandt at kunne gøre dette, da at fastsætte en passende erstatning for de ved loven tabende adelsmænd.

Dette var rigtignok tildels overensstemmende med kongens personlige opfatning; men alligevel fandt han sig ikke tilfredsstillet ved den måde, hvorpå indstillingen var udarbejdet. Den indtog heller

---

dant rimeligvis vilde tildrage sig almindelig opmærksomhed udenfor Norge. Allerede grundlovens forbud mod adelskabs uddelelse havde „*vel uden tvivl på fremmede nationer og regenter gjort et os mere eller mindre gunstigt indtryk*“; men hvor tvivlsomt dette endog kunde have stillet sig for „*nogle personer eller et vist politisk parti*,“ så kunde der dog ikke rejses nogen berettiget indvending mod en lov, som kun lod „*den gamle form indtil videre bestå uden forandring eller udvidelse, indtil det med tiden måske turde blive klarere, hvad statens sande vel i denne heneeende kan fordre.*“ Ved også at ophæve den bestående adels privilegier kunde man derimod udsætte sig for at beskyldes „*for åbenbar uretfærdighed, hvilken dom, om end måske urigtig, dog ej vil synes nogen aldeles ligegyldig, der ved, hvor megen indflydelse sådan forskel i meninger og grundsætninger, helst når de samme med megen heftighed bestrides og forsvares, på staters forhold til hverandre både i de sædvanlige underhandlinger og endnu mere i overordentlige tilfælde kunne få.*“ At ville bevise „*arvelige forrettigheders skadelighed etler i det mindste undværlighed*“ ved de nordamerikanske fristaters exempel kunde ikke føre til noget, især da det ikke nu gjaldt om at indføre en ny adel i et land, der hidtil havde savnet en sådan (som de nævnte fristater, „*hvis nyhed og besynderlige stilling ej gør dem skikkede til at afgive enten regel eller exempel for så mange ældgamle, især monarkiske regeringsformer*“), men om at indskrænke eller ophæve en bestående adel, der var stadfæstet „*ved en ældre lovgivning og langvarig sædvane*“. Derfor foresloges at udsætte sagens behandling o. s. v. som i teksten omtalt.

ikke nogen høj rang, som statsskrift, var altfor vidtløftig og led under en iøjnefaldende mangel på præcision. Kongen pålagde derfor regeringen at afgive en ny indstilling. Denne ordre blev også hurtig efterkommet, hvorpå den anden proposition blev undertegnet af kongen i et 27 December afholdt statsråd. Den nye indstilling var i flere henseender bedre end sin forgænger, af hvilken den dog havde lånt ikke lidet; den var også kortere end hin og omtalte, hvad der tidligere var passeret i denne sag, hvorhos konklusionen var mere præciseret. Også i denne opfordredes Stortinget til i betragtning af de politiske forhold at oppebie en anden tid for at fatte beslutning om adelens ophævelse; men hvis det ikke delte denne opfatning, da var kongen villig til at sanktionere loven, såfremt Stortinget vilde tilkende de tabende en billig erstatning.

Heller ikke denne proposition var dog ganske efter kongens ønske. Det havde oprindelig været hans hensigt at foreslå oprettelsen af en ny, tildels blot personlig adel;[1]) efter foreløbig at have opgivet denne

---

[1]) I et brev til grev Sandels af 20 Novbr. 1820 ytrer kongen bl. a.: „*Je pense donc, qu'il faut tenir prêt deux projets, l'un portant sur une noblesse héréditaire, mais s'éteignant à chaque génération, et un autre traitant de celle purement personelle, qui s'éteint avec la mort de celui qui l'a obtenue.*" Jvfr. P. A. Heiberg, Om Adel i Norge, (Kristiania 1821) s. 7, hvor det omtales, at Karl Johan allerede i 1818 havde havt til hensigt at fremsætte et sådant forslag, og at han for Stortinget i 1821 vilde „*anbefale Oprettelsen af personlig Adel, der vel endog paa en vis Maade skulde være arvelig, paa den Maade, at Adelskabet og dets Rettigheder skulde lidt efter lidt forsvinde i den nedstigende Linie. — — — Man troer, at Kongen har i Sinde at foreslaae at give enhver ny Adlet et vist Antal nedstigende Ahner (quartiers) paa eengang.*" — Også i 1814 havde Karl Johan antydet, at man kunde nøjes med en adel på livstid.

tanke, bestemte han sig senere for at genoptage sin idé fra 1818 og foreslå Stortinget at gå en middelvej og indskrænke sig til at afskaffe de feudale privilegier og for øvrigt bevare adelen. Dette skulde ske ved for tredie gang at omarbejde propositionen af 27 December; denne blev derpå af regeringen forsynet med et tillæg, hvori det meddeltes Stortinget, at kongen ikke havde noget imod en beslutning, hvorved man nøjedes med at afskaffe de feudale privilegier mod erstatning til disses indehavere. I denne skikkelse blev propositionen endelig undertegnet af kongen i statsråd 17 Februar 1821 og derefter overbragt Stortinget.[1])

Karl Johan havde altså i denne proposition fremsat ikke mindre end tre alternativer for Stortinget: først at udsætte den hele lov til en senere tid, dernæst at nøjes med afskaffelsen af lensadelens privilegier, og endelig under betingelse af, at der tilkendtes de tabende erstatning, at afskaffe den hele adel, i hvilket tilfælde han erklærede sig villig til at sanktionere loven. Ved det sidste viste kongen forsamlingen sin imødekommen; under sagens daværende stilling kunde et sådant løfte synes aldeles betydningsløst, hvilket det dog ikke var efter Karl Johans opfatning. Han vilde nemlig gøre gældende, at en beslutning, der berøvede statens borgere de dem tilkommende rettigheder uden erstatning, var grundlovsstridig, og at han således var berettiget til at modsætte sig adelsloven, sålænge Stortinget ikke tilstod de tabende adelsmænd erstatning. Det første alternativ var det sikreste at vælge, hvorimod det, som kongen ønskede antaget,

---

[1]) Trykt i Storth. Forhandl. 1821, April, 221—226. Fraregnet tillægget om lensrettighederne er propositionen af 27 Decbr. så godt som ordlydende optagen i denne nye proposition.

vistnok har været det andet, skønt formelt kun fremsat in subsidium. Men således som opinionen udtalte sig, var der kun ringe sandsynlighed for, at noget af disse vilde blive antaget, uagtet der i mellemtiden på den store politiske skueplads var indtruffet begivenheder, som indeholdt den kraftigste opfordring til at følge kongens råd og være forsigtig i sine handlinger.

I Oktober 1820 forsamledes kejserne af Rusland og Østerrige og kongen af Preussen med repræsentanter for England og Frankrige på kongressen i Troppau, hvor det tiltrods for Englands og tildels Frankriges indsigelse lykkedes Metternichs statskunst at få interventions-principet anerkendt som en folkeretlig hovedregel; til det første offer for dette princip bestemtes Neapel, fordi det på egen hånd havde villet forandre sin forfatning i liberal retning. Dets tugtelse overlodes til den østerrigske regering, der var mest interesseret i opretholdelsen af den bestående tingenes orden på den italienske halvø. Efterat kongressen senere var forlagt til Laybach, som lå begivenhedernes skueplads nærmere, rykkede en østerrigsk hær på 60,000 mand i Februar 1821 mod Neapel, hvor modet hos parliamentets store frihedstalere hurtig dunstede bort, da de så, at det blev til alvor. Østerrigerne mødte så godt som ingen modstand og besatte 24 Marts uden sværdslag selve hovedstaden Neapel, hvor alt hurtig førtes tilbage til det gamle, og hvor det liberale parti dyrt måtte betale sit korte frihedssværmeri. Omtrent samtidig underkuedes også revolutionen i Piemont, medens den pyrenæiske halvø endnu i nogle år overlodes til sig selv. Skønt forholdene i Sydeuropa og i Norge vare vidt forskellige, var det dog efter den måde, hvorpå stormagterne i Troppau og Laybach havde sat sig ud over alle hensyn til de små staters selvbestemmelsesret, unægtelig al sand-

synlighed for, at de, hvis Norges optræden mishagede dem, kunde behandle dette land på samme vis. Norge nød virkelig også den tvivlsomme ære at blive genstand for omtale mellem Europas første diplomater på kongressen i Troppau, som et land, hvis presses misbrug af trykkefriheden påkaldte den hellige allianses opmærksomhed, hvorom også Karl Johan underhånden modtog underretning.[1])

Det er således klart nok, at stormagternes diplomati har antaget den i Norge rådende oppositionelle stemning for at være fremgået af den samme revolutionære bevægelse, der netop i Sydeuropa havde vakt reaktionen af dens sejersdrømme. Dette var dog en fuldstændig misforståelse. Den norske opposition bar helt igennem præget af landets små forhold, og efter

---

[1]) I et brev til grev Sandels, dat. 8 Jan. 1821 ytrer kongen bl. a.: „*Les écarts de quelques journalistes donnent aussi matière à reflexions. Les puissances étrangères ont les yeux fixés sur la Norvége. Ce n'est pas qu'elles accordent à ce pays assez de considération pour qu'il puisse leur inspirer la moindre alarme; mais dans le conflit des idées liberales et des principes répressifs, qui existe actuellement dans une grande partie de l'Europe, on observe même les états les plus insignifians pour voir la manière, dont l'esprit puplic s'y dévéloppe. Je ne Vous cache pas qu'on s'est même plaint des écarts qui se sont fait remarquer dans la Norvège. Les principes que j'ai toujours professés, ne m'ont pas permis de rien changer au systéme libéral, que j'ai adopté*“. — 22 Jan. s. å skriver han på ny i anledning af kongressen i Troppau: „*J'ai reçu, sous main, l'avis, qu'une des premières démarches que feraient les protecteurs serait d'insister sur la restriction de la liberté de la presse, et que celle qui existe en Norvège, qu'ils qualifient de licence, leur donne surtout de l'ombrage. Ils se sont même plaints de la franchise avec laquelle les journalistes Suédois, quoique bien plus modérés que ceux de Norvége, se sont expliquès, dans ces derniers tems, sur les événemens politiques de nos jours; à plus forte raison ils en veulent aux rédacteurs des journaux et pamphlets Norvégiens.*“

dem havde den indrettet sine opgaver. Skønt naturligvis den almindelige gæring i Europa ikke kan have været aldeles uden eftervirkning på Norge, var dog folkets overvejende flerhed altfor stærkt optaget af tidens tryk til, at det kunde have synderlig interesse for andet end, hvad der lå det allernærmest. Stormagterne gjorde sig imidlertid ikke nærmere rede for det sande forhold, men holdt sig blot til, hvad de så; for dem var det nok, at man i Norge arbejdede på at kuldkaste en institution, som adelen, give love uden kongemagtens tiltræden og omstyrte en højtidelig indgået traktat. Heri lå faren for, at Norge kunde komme i en lignende situation, som den, hvori Neapel befandt sig, hvilket Karl Johan vilde afværge, bl. a. ved at fremsætte sin proposition om adelsloven.

Det var imidlertid også nødvendigt at være forberedt på alle muligheder for det tilfælde, at Stortinget negtede at følge hans råd. Karl Johan forberedte derfor også, forinden dette endnu var trådt sammen, en proposition om, at der for overordentlige tilfælde i lighed med de svenske kreditiver måtte stilles en større sum til hans rådighed, som nærmest tænktes anvendt til rustninger. Denne proposition fik kongens underskrift i statsrådets møde 17 Februar 1821. Karl Johans politik var således langt fra at være forsagt; den var eftergivende, men opgav intet af hans rigers værdighed. Selv var han tiltrods for den i øjeblikket vanskelige situation fuld af håb og tillid og så fremtiden imøde med frejdighed, idet han følte sig overbevist om, at den tid var nær, da enhver misforståelse mellem ham og hans undersåtter skulde være hævet.[1]) Heller ikke var det alene for at holde sine

[1]) Af kongens breve til grev Sandels: (10 Januar 1820) „*Les bien-*

riger udenfor ethvert sammenstød med Europas andre stater, at han søgte at følge en så forsigtig og tilbageholden politik; det var tværtimod hans tanke, at de samtidige politiske begivenheder kunde hidføre en almindelig europæisk krise, der også kunde gøre det nødvendigt for ham at lægge sit sværd i vægtskålen, og for dette tilfælde var det ham magtpåliggende at have frie hænder for at kunne vælge det for hans riger fordelagtigste parti.[1]) Denne mulighed lå dog endnu kun i det fjærne; hovedsagen var at iagttage en holdning, som ikke kunde synes at udfordre stormagterne, men som på samme tid hævdede de forenede rigers værdighed, som selvstændige stater. I denne henseende kom det fornemlig an på det snart

---

faits, dont la Providence a daigné combler notre presqu'île, et la tranquillité, dont nous jouissons au milieu des agitations du reste de l'Europe, ne peuvent que donner une douce satisfaction à mon coeur, et rien n'est plus propre à augmenter cette satisfaction que la certitude que les peuples - frères reconnaissent les soins que je me donne peur eux. Secondé par des fonctionnaires tels que Vous, mes efforts ne seront pas infructueux, et la réussite des projets, que j'ai formés pour la gloire et le bien-être de la Scandinavie, sera ma plus belle récompense." — — — — (12 Februar 1820:) „*J'ai la ferme conviction que la masse du peuple est pénétrée des avantages qui résultent de l'ordre des choses actuel, et que nous pouvons mépriser les vains efforts des ennemis de notre gloire et notre concorde.*" — — — — (6 Marts 1820:) „*Si nous pouvons réussir à rétablir les finances des deux royaumes unis, rien ne manquera plus à notre prospérité, et j'espère qu'à force de soins et de persévérance nous y parviendrons.*"

[1]) At Karl Johan tænkte sig en sådan mulighed, fremgår bl. a. tydelig af hans brev til grev Sandels af 31 Marts 1821, hvori han bl. a. skrev: „*Le moment n'est peut-être pas éloigné, où la providence nous appellera à jouer au dehors le rôle qu'elle destine à la Scandinavie. Mais pour pouvoir saisir le moment, il faut que les affaires de l'intérieur soient terminées.*"

sammentrædende Storting, der både havde konventionens og adelslovens skæbne i sin hånd. Hvorledes Karl Johan selv betragtede situationen, vil bedst vise sig af følgende uddrag af et brev, som han under 22 Januar 1821, altså blot få dage før Stortingets samling skrev til grev Sandels: *„Europas regeringer ville under Stortingets samvære holde øje med Norge. De ville med opmærksomhed følge gangen i dets forhandlinger for at dømme om den ånd, som besjæler repræsentanterne og om retningen af den bevægelse, som man kalder revolutionær. Den politiske krise, hvori Europa befinder sig, må opfordre Stortingets medlemmer til stor varsomhed. De må vise megen forsigtighed og mådehold og bestandig have for øje, at i dette øjeblik går det ikke an for en svag stat at ville kæmpe mod almindelig anerkendte principer og indføre reformer, som vilde blive misbilligede af de store magter. Men på den anden side må de også vise de øvrige folk, at kærligheden til fædrelandet er deres eneste vejleder, og at de ikke frygte ofre, når der handles om at hævde statens frihed og uafhængighed og om at tilbagevise enhver fremmed indflydelse. For dette øjemed er det nødvendigt, at de skaffe sin konge midlerne til at forsvare dem og til at beskytte dem, og at de indtage en holdning, som ikke er resultatet af tomme deklamationer, men af virksomme forholdsregler for, om det bliver nødvendigt, at sætte de nationale kræfter i bevægelse.“* Efter derpå at have omtalt de svenske stænders villighed til at udrede de nødvendige omkostninger for at sætte landet i forsvarstilstand, fortsætter han: *„Hvis Norge vil bevare sin nationalitet, da må det følge det exempel, som Sverige giver det. De 12,000 mand, som udgøre dets hær, tynge sågodtsom ikke i den store vægtskål for de forskellige staters styrke, og Stortinget kan således ikke have den indbildning at ville imponere*

nogen på den måde. Men hvad der er mere væsentligt, det er den moralske styrke, som et folk erhverver i andres øjne, når det ved kloge og sindige beslutninger, ved handlinger og ikke ved tomme ord viser, at det har den faste vilje at ville hævde sine rettigheder og sin frihed, at det ikke frygter ofre for at nå dette mål, og at det stoler på sin regering og handler i fuld enighed med denne."

V.

Stortinget i 1821. — Dettes medlemmer. — Bondestandens repræsentanter. — Ole Svanø og Teis Lundegård. — Flor og hans venner. — Allianse mellem disse og bønderne. — Kristian Magnus og Karl Falsen. — Amtmand Sibbern. — Assessor Arntzen. — Ingelbrecht Knudssøn. — Sorenskriver Nansen. — Sorenskriver Bøckmann. — Sorenskriver Gram. — Sorenskriver Landmark. — Foged Landmark. — Provst Deinboll. — Statsråd Tank. — Statsråd Krohg. — Jakob Aall m. fl. repræsentanter. — Mislykkede kabaler ved Lagtingets sammensætning. — Komittéerne og mangelen af en fast arbejdsplan. — Amtmand Falsens forslag om at give statsråderne adgang til at deltage i Stortingets forhandlinger. — Eliesons forslag om i visse tilfælde at lade Lagtingets medlemmer deltage i Odelstingets forhandlinger. — Begge forslags forkastelse. — Uddrag af et brev fra Karl Johan til grev Sandels. — Kongens tilbøjelighed til at komme det norske folks ønsker imøde. — Amtmand Falsens motion om, at Norges navn i kongens titel burde nævnes foran Sveriges i norske dokumenter. — Gustav IV Adolfs ansøgning om at naturaliseres som norsk borger. — Major Wachenhusen. — Karl Johans opfatning. — Sagens dokumenter tilstilles Stortinget tillige med et kgl. reskript. — Gustav IV Adolfs proklamation til det norske folk i 1814. — Stortinget afslår hans ansøgning og indgiver en adresse til Karl Johan. — Statsrådet ønsker et formeligt forbud mod at omgåes med den afsatte svenske kongefamilie.

Til det tredie ordentlige Storting, som samledes i Kristiania den første Februar 1821 og otte dage senere på kongens vegne åbnedes af grev Sandels, var der i alt valgt syv og sytti repræsentanter, af hvilke syv og tyve vare fra byerne, femti fra landdistrikterne. Af alle disse havde kun seksten været medlemmer af det nærmest foregående Storting i 1818, — et i de første

år efter 1814 ikke usædvanligt fænomen. De gamle repræsentanter bleve kun sjelden genvalgte, idet vort politiske liv endnu i det hele savnede den kontinuitet, som først kan erhverves gennem en i længere tid fortsat udvikling, og derved fik tilfældigheden en altfor stor indflydelse på de første national-forsamlingers sammensætning. Der kan dog i en henseende ved valgene til det tredie ordentlige Storting spores en bestemt tendens til at skaffe en enkelt samfundsklasse en forstærket repræsentation, idet der var valgt ikke mindre end fire og tyve bønder mod femten i 1818. Det var den gennemgående oppositionelle stemning hos folket, som disse skyldte sit valg, og dermed var også for de flestes vedkommende deres holdning på det kommende ting bestemt. Ingen af dem besad fremragende evner, og kun to af dem alle formåede i længere tid at holde sig på tingbænken, Haugianeren Ole Svanø fra Nordre Bergenhus amt og den hidsige Teis Lundegård fra Lister og Mandals amt. Af de øvrige bleve endog de fleste aldrig genvalgte, da ikke en gang deres vælgere formåede at opdage noget, som kunde berettige dem til en sådan tillid, og navne som Nubberud, Åsæt, Åsved, Spjeldnæs, Lundesgård, Skåden, Bolstad o. s. v. ere derfor forlængst overgivne til historiens glemsel.

Hvis bønderne på Stortinget vilde optræde som et sluttet parti og forsøge at gøre sig gældende som sådant, var det derfor nødvendigt for dem at søge sine talsmænd udenfor sin egen midte. De vendte sig da naturligst mod det parti, der havde sit organ i „Nationalbladet“, og som ikke talte så få medlemmer på Stortinget, fornemlig blandt byernes repræsentanter, hvis valg også for en stor del vare påvirkede af tidens oppositionsånd. Partiets mest talende med-

lem var Flor,[1]) som nu for anden gang mødte som Drammens repræsentant ved siden af købmand Elling Holst, der som politiker kun var et ekko af sin mere begavede og dannede kollega. Også i hovedstaden havde „Nationalbladets" parti behersket valgene, således at ikke mindre end tre af Kristianias fire repræsentanter tilhørte dette, nemlig den rige købmand Jørgen Young, købmand Even Stenersen, en mere ubetydelig person, der påstodes at stå i et økonomisk afhængigheds-forhold til sin kollega, og grosserer Markus Pløen, en velstående mand, der i sit private liv gærne vilde give sig et engelsk aristokratisk sving og derfor i almindelighed gik under navn af lord Høvik, efter en ham tilhørende ejendom i Bærum.[2]) Efter sit valg var han opfyldt af de mest overdrevne forestillinger om sin egen betydning som „nationens repræsentant". Også fra Stavanger var der valgt en politisk fusentast, konsul Peter Rosenkilde; ligeså to fra Kristiansand, overkrigs-kommissær Vincents Sebbelow og købmand Torjuf Foss. Af disse havde Sebbelow tidligere gjort sig bemærket ved forskellige pjeser af politisk og finansielt indhold, samt ved de mange domme, der vare ham overgåede for gade-uordener. I anledning af disse blev der endog på Stortinget vakt motion om at vise ham bort; men da han aldrig var dømt til højere straf end bøder, kunde der ikke gøres noget derved. For Hedemarkens amt mødte ligeledes

---

[1]) Ved underretningen om Flors valg skrev Karl Johan 28 Oktbr. 1820 til grev Sandels: „*La ville de Drammen, à la verité, aurait bien pu se dispenser de choisir Mr. Flor; mais j'ai l'idée, qu'il sent déjà l'inconvenance de sa conduite antérieure, et qu'il s'attachera à modérer son ton et à se pénétrer des véritables intérêts de la patrie.*

[2]) Pløen havde som privatmand flere gode sider; han var således en efter tidens lejlighed respektabel Mæcenas, der bl. a. ved at udsætte en præmie fremkaldte Bjerregaards „kronede nationalsang."

en af Flors personlige og politiske venner, løjtnant Jakob Hoel,[1]) der sandsynligvis gennem sine forbindelser med bønderne har været en meget nyttig mand ved istandbringelsen af den allianse mellem disses flerhed og det Florske parti, der allerede kom istand i den første tid af Stortingets samvære, og hvorved oppositionen fik en sluttet falanx, der kunde møde op ved alle voteringer med omtrent tredive sikre stemmer og altid kunde stille nogle højtflyvende talere i marken, som med glæde vilde tordne imod regeringens forslag, men fremfor alt mod at udsætte adelsloven og bevilge de tre millioner.

At forhindre dette var nemlig især den Florske oppositions mål, og uagtet den ikke i sig selv var stærk nok til at få de kongelige forslag forkastede, havde den dog allerede på forhånd de bedste udsigter til i disse punkter at kunne drive sin vilje igennem. De fleste, om ikke alle de valgte repræsentanter mødte nemlig frem med den overbevisning, at adelslovens uforandrede gentagelse var en nødvendighed, ligesom også den overvejende majoritet delte sine vælgeres forblindelse med hensyn til konventionen med Danmark. Forsåvidt var mindst de to trediedele af tingets medlemmer ved dettes begyndelse at betragte som tilhørende oppositionen, og selv mænd, hvis tilbøjelig-

---

[1]) Flor havde nylig (på H. A. Hielms forlag) oversat Genferen Dumonts bearbeidelse af Jer. Benthams „*Taktik for rådslående forsamlinger*“ og derved gjort begyndelsen til at indføre denne bekendte skribent, der var det politiske orakel for tidens liberale i Sydeuropas og fornemlig i Sydamerikas romanske stater, for det norske publikum. Bogen har imidlertid neppe fundet den påregnede udbredelse, hvilket sandsynligvis var grunden til, at Hoel i et af Stortingets förste møder foreslog, at der for offentlig regning skulde indkøbes et exemplar som gave til hver repræsentant; tinget nøjedes imidlertid med at anskaffe et enkelt. Storth. Forhandl. 1821, Februar, 105.

hed for øvrigt måtte gøre dem til forsvarere af regeringens forslag, kunde, når der blev tale om disse hovedspørgsmål, ikke altid ansees for ganske pålidelige.

Flerheden af de repræsentanter, som ikke var bønder eller tilhørte det Florske parti, var embedsmænd; mellem dem fandtes tingets dygtigste og uafhængigste medlemmer. Først af alle må nævnes den store leder fra Ejdsvold, Kristian Magnus Falsen,[1] amtmand i Nordre Bergenhus amt og repræsentant for Bergens by, som nu efter mere end fire års hvile atter trådte frem på den politiske skueplads, men under meget forandrede forhold fra den tid, da han sidst viste sig der. Karl Johan var nu bleven konge og sad fast på sin trone, og Falsen selv var gennem sit i 1819 indledede bekendtskab med hans repræsentant i Norge, grev Sandels, kommen i forbindelse med den nye regering. Heller ikke svarede den norske opposition til de drømme, som havde foresvævet ham under begejstringen på Ejdsvold, så at han kun følte sig lidet tilfreds ved at regnes med blandt dens rækker. Det faldt ham imidlertid endnu vanskeligt at bryde med sin fortid og opgive sit oppositionelle standpunkt, så at hans partistilling ved Stortingets begyndelse ingenlunde var aldeles klar. Dette var derimod ikke tilfældet med hans yngre broder, Karl Falsen, byskriver i Trondhjem og repræsentant for denne by; han var en af de få, der allerede, da de mødte på Stortinget, havde opgjort med sig selv, hvad situationen krævede, og derefter valgt sit parti. I evner stod han for øvrigt under sin broder, men besad til gengæld en karakterens ligevægt, som denne i høj grad savnede, og hvorved hans begavelse

[1]) Jvfr. K. Magnus Falsen, et Bidrag til Norges Konstitutions Historie af Ludvig Kr. Daa. (Kristiania 1860. Særsk. aftr. af Kristiania videnskabs-selskabs forhandlinger for s. å.)

bedre kom til sin ret. På samme side, som Karl Falsen, stod også Smålenenes amtmand, Valentin Sibbern og højesterets-assessor Andreas Arntzen, der begge ved sin dygtighed, sin sindighed og sit uhildede blik hørte til tingets bedste mænd. Sibbern hædredes også ofte med valg til præsident i Lagtinget, hvorimod Arntzen på grund af sin døvhed i regelen ikke kunde vælges til præsident; kun en gang under overordentlige omstændigheder blev han valgt, og det var ham da også umuligt at undslå sig.

Nærmere oppositionen stod sorenskriver Ingelbrecht Knudssøn, repræsentant for Romsdals amt, skønt hans partistilling dog aldrig kunde binde hans overbevisning, når denne var forskellig fra hans politiske venners. Heller ikke blev hans uafhængighed rokket ved det forhold, hvori han var kommen på grund af sine mislige økonomiske vilkår, der tvang ham til at søge om et lån af kongen og modtage dette.[1])

---

[1]) Jvfr. Erindrings-Blade, henlagte paa Ingelbrecht Knudssøns sytten-aarige Grav, Kr.ania 1843. — Da Kn. i 1821 var udnævnt til sorenskriver i Strinden og Selbo, ansøgte han om ved siden deraf at blive justits-sekretær ved Trondhjems stiftsoverret. I den anledning svarede kongen gennem grev Sandels (31 Jan. 1822), at „*cela est également contraire à l'ordre judiciaire et à la décence publique, et Mr. Knudssøn lui-même doit en convenir. Il doit sentir que le respect dû aux lois, la considération que Mr. Knudssøn se doit à lui même et celle qu'il doit exiger de ses concitoyens, que la bienveillance même que je lui porte m'empèchent d'acquiescer à sa demande.* Derimod bad kongen grev S. forsikre Knudssøn om, at han med glæde vilde tage sig af hans sag, når han søgte en post, der kunde forenes med hans andet embede, og tilbyde ham, indtil dette kunde ske, af kongens private kasse „*un secours annuel, équivalent au surcroit d'appointemens que lui aurait procuré la place de greffier au Stiftsoverret.* Hvorvidt Knudssøn har modtaget dette tilbud, vides ikke. — Ved hans død skænkede kongen hans obligation til hans trængende efterladte, der for øvrigt bleve hjulpne ved en national-subskription.

Næst den ældre Falsen var han måske tingets mest fremragende mand. En gammel oppositionsmand var sorenskriver Hans Nansen, repræsentant for Stavanger amt; ligesom amtmand Falsen havde han ikke været valgt til det sidste Storting, og da han nu atter mødte, havde også hans politiske opfatning undergået en betydelig forandring, som snart blev bemærket af kongen.[1]) En tredie sorenskriver var Søren Bøckmann, der nu for første gang var valgt fra Lister og Mandals amt og mødte frem med meget oppositionelle anskuelser. Sorenskriver Gram, der nu ligesom i 1818 var repræsentant for Buskeruds amt, forsøgte denne gang at indtage en neutral holdning imellem partierne, men opnåede derved kun at bringe sig selv i en skæv stilling til begge. Den femte af tingets sorenskrivere, Nils Landmark, repræsentant for Nordre Bergenhus amt, var derimod meget regeringsvenlig, ligesom også foged Andreas Landmark, der repræsenterede Romsdals amt. Meget nær det Florske parti stod Finmarkens repræsentant, provst Deinboll, der senere har erhvervet sig et navn, som en talentfuld dyrker af det botaniske studium.

Af de to forhenværende statsråder, som fandtes mellem tingets medlemmer, var den ene Karsten Tank fra Frederikshald en politisk ubetydelighed,[2]) men en

---

[1]) Under Stortinget i 1821 havde Nansen henvendt sig til kongen med anmodning om ved lejlighed at blive amtmand, og havde også allerede i Marts fået løfte om at komme i betragtning. Han døde imidlertid kort efter.

[2]) Om Tanks forhold i 1814 jvfr. forf.s Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816 s. 173, med de der anførte steder, hvortil endnu kan føjes følgende notits fra statssekretariatets i rigsarkivet opbevarede referatprotokol (ↄ: journal) for 1814 (r. no. 668): „*27 Maj. Statsraad Carsten Tank ansøger allerunderdanigst om at vorde entlediget. — 20 Julii. Afsked meddelt.*“

dygtig handelsmand. Den anden, Kristian Krohg, repræsentant for Søndre Trondhjems amt, var derimod såvel en sjelden begavet, som sjelden kundskabsrig mand, der imidlertid kun var lidet skikket til at spille en selvstændig rolle i en politisk bevæget tid, idet han savnede det nødvendige mod og bestemthed. En anden begavet og kundskabsrig mand var Jakob Aall, repræsentant for Nedenæs amt, hvis historiske og statsøkonomiske kundskaber og anseelse som en af landets første driftsherrer i forbindelse med hans personlige humanitet gjorde ham til en af forsamlingens mest agtede og mest afholdte medlemmer, skønt han neppe besad nogen stor indflydelse. Aall var den eneste repræsentant for landets industrielle interesser, hvorimod der var sørget bedre for de merkantile, som havde flere sådanne, deriblandt konsul Frederik Meltzer fra Bergen. Af de øvrige repræsentanter skulle vi fremdeles nævne den gamle provst Aschehoug fra Smålenenes amt, foged Erichstrup fra Laurviks grevskab og ritmester Heidmann fra Nordre Trondhjems amt, hvilke to sidste begge senere bleve amtmænd.

De første forhandlinger i Stortinget og dets afdelinger frembyde i det hele taget kun liden interesse. Valgene til Lagtinget, der foretoges 9 Februar, skulle have foranlediget en kabale, der havde til hensigt at skaffe de fleste embedsmænd ind i denne afdeling for derved at skaffe bønderne og deres venner desto friere spil i Odelstinget. Kabalen mislykkedes imidlertid. Rigtignok bleve Arntzen, Krohg, Nansen, Tank, Sibbern m. fl. indvalgte i Lagtinget, men da også Flor, Hoel og Young med forskellige bønder fik plads sammesteds, bidrog dette til at neutralisere det tab, som Odelstinget led ved hine medlemmers fraværelse. Tillige opnåedes ved disse valg den fordel, at flere

af de frugtbareste projektmagere kom ud af Odelstinget.[1])

Da de senere almindelige, faste komittéer endnu ikke vare komne i stadig brug, blev der allerede i de første dage af Stortingets samvære nedsat en mængde specielle komitéer, hvis tal i den følgende tid stadig forøgedes, således at det i slutningen af April var steget til 110. Disse havde at behandle ikke mindre end 530 forslag, hvoraf indtil da kun 200 vare satte i første klasse. Stortinget manglede overhovedet en fast arbejdsplan, og som en følge deraf gik dets forhandlinger kun langsomt. Hele Februar måned hengik uden at have bragt andet resultat end, at man var bleven færdig med reglementets udarbejdelse og vedtagelse, og det, uagtet der stadig afholdtes møder. Efter den ottende var Stortinget således i alt samlet tolv gange, Odelstinget ni og Lagtinget tre gange.

Under forhandlingerne om reglementet fremsatte amtmand Falsen, der var formand i den komitté, som skulde udarbejde udkast til et sådant, det forslag, at Stortinget skulde kunne indbyde en eller flere statsråder til at deltage i dets forhandlinger, men uden ret for disse til at afgive sin stemme. Hensigten hermed kan neppe have været nogen anden end at bidrage til at gøre forhandlingerne kortere og ved stats-

---

[1]) Grev Sandels's rapport til kongen af 9 Febr. 1821: „*L'élection du Lagthing s'est faite en ce moment. C'étoit l'intention de certaines personnes d'y placer la plupart des fonctionnaires pour diriger d'autant plus librement les paysans dans l'Odelsthing. Ce plan a échoué et les moteurs eux-mêmes sont en partie devenus membres du Lagthing. L'amtmand Sibbern y appartiendra aussi, ce qui est une grande perte pour l'Odelsthing.* — Sammes rapport af 14 Febr.: „*On a aussi eu soin de placer dans le Lagthing ceux, qu'on soupçonnoit d'être les plus féconds de projets, et qui ne pourront ainsi les produire dans l'Odelsthing que sous le nom de quelqu'un de ses membres.*“

rådernes nærværelse i Stortinget eller Odelstinget undgå „langvarig og trættende korrespondance.“ På denne måde opfattedes sagen såvel af grev Sandels, som af komittéen, der i sin indstilling anbefalede forslaget, men rigtignok antog, at det måtte fremsættes som grundlovsforslag.[1]) Også assessor Elieson, den ene af de tre repræsentanter for Smålenenes amt, indsendte et forslag til reglements-komittéen om, at Lagtingets medlemmer skulde have adgang til at deltage i Odelstingets debatter, når dette behandlede et forslag, som en af dets medlemmer havde fremsat for en Lagtingsmand. Komittéen fandt imidlertid ingen grund til at indrømme en sådan ret og vilde ikke foreslå nogen forandring af det bestående.[2])

Eliesons forslag behandledes først, i Stortingets møde 23 Februar. Tank var meget ivrig for dets antagelse, medens Krohg og flere andre frarådede denne, og deres mening blev den sejrende, idet forslaget faldt mod femten stemmer. Den følgende dag behandledes Falsens forslag. Det synes, som om han selv var den eneste, der talte for dets antagelse. Tank mindede om gårsdagens beslutning og optrådte imod forslaget; ligeledes udtalte Gram, byskriver Falsen og Bøckmann sig derimod. Ved voteringen fik også Falsen kun seks stemmer for sit forslag;[3]) men da deri ikke lå nogen

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Febr. 122 flg. Under 14 Febr. skrev grev Sandels til kongen: „*La question d'une voix consultative pour les conseillers d'état dans l'assemblée du Storthing sera probablement mise sur le tapis et debattue pendant la continuation de la revue du règlement. Si l'on convient du principe, il ne semble cependant pas être à espérer, que cette mesure salutaire, qui doit abréger de beaucoup les discussions et diminuer le besoin de renseignemens par écrit, ait lieu avant l'assemblée prochaine.*“

[2]) Storth. Forhandl. 1821, Febr. 120 flg.

[3]) Storth. Forhandl. 1821, Febr. 143 og 146. Der findes der

udtalelse mod dette i dets realitet, optog han det kort efter som grundlovsforslag til behandling på det fjerde ordentlige Storting. Sådant var udfaldet af den første behandling af denne vigtige sag, der siden har været på bane i mere end femti år uden at finde sin endelige løsning.

Der var i disse Stortingets første forhandlinger intet, som kunde antyde, hvordan stemningen senere vilde blive; imidlertid gik tiden, uden at noget blev udrettet, uagtet det fra kongens side ikke manglede på vink, der kunde oplyse repræsentanterne om, hvad hensynet til fædrelandets vel krævede af dem. Således havde allerede den trontale, hvormed han lod deres forhandlinger åbne, indeholdt flere hentydninger til den politiske situations alvor, og i den anden halvdel af Februar måned modtog forsamlingen end yderligere hans propositioner om adelslovens udsættelse og bevilling af overordentlige midler til rustninger. Ved siden af disse officielle meddelelser bestemte han sig imidlertid til også at lade Stortingets medlemmer tilflyde underhånds oplysninger, der kunde gøre dem mere tilbøjelige til at følge hans råd; dette skulde da ske gennem grev Sandels, som i den anledning fra nu af stadig modtog breve fra Karl Johan, der vare beregnede på at fremvises for Stortingsmændene. I et af de første af disse breve, der var dateret 18 Februar, altså dagen efter de to propositioners udstedelse, udtalte kongen sig bl. a. i følgende ord: „*Norge befinder sig i dette øjeblik i en meget vanskelig stilling, da næsten hele Europa er delt i to partier, de absolute og de konstitutionelle stater. Det første parti omfatter de mægtigste riger, og deres monarker have store hjælpemidler*

---

intet om debatterne; hvad her er meddelt om disse, er hentet fra grev Sandels's rapport til kongen af 28 Februar 1821.

for at gøre sine rettigheder gældende. De konstitutionelle stater, som danne det andet parti, ere alle af anden rang og ville ikke kunne måle sine kræfter med de førstes. Det er da af vigtighed at råde bod herpå ved klogskab og enighed. England er utvivlsomt en repræsentativ og meget mægtig stat; men sålænge dets egne interesser ikke ligefrem ere truede, er dets system altid en fuldstændig neutralitet. Det er da af vigtighed, at bevare det venskabelige forhold til denne magt, hvis hjælpemidler ere store nok til at lade vægtskålen hælde til den kant, hvorhen den vender sig. Frankrige er vistnok en konstitutionel magt af første rang; men det er altfor rystet i sit indre til, at Europa på lang tid kan vente sig nogen kraftig indskriden fra dets side. Skønt ringere i folkemængde og indtægter, har Spanien ikke tilstrækkelig befæstet sit nye system således, at man kan grunde noget håb på dette monarki. Det er også af vigtighed bestandig at være i enighed med de konstitutionelle stater af anden rang, da enighed er det første grundlag for deres styrke og det sikreste bolverk mod fremmede foretagender. Men på den anden side er det ligeså nødvendigt, at man undgår at give de magter anledning til klage, der vedblive at følge et system, der er vort modsat, og for at undgå deres mistanke bør vi være fornøjede med den rolighed, som vi nyde hjemme, og afholde os fra at gribe initiativet til forandringer, som blot vilde vække allarm uden at bringe noget reelt gode."

Derefter udviklede han nødvendigheden af, at Norge måtte være beredt til at kunne afværge mulige angreb, og hvorledes dets hær, saa liden den var, dog måtte være i kampfærdig stand, hvis landet vilde udsætte sig for et brud med de store magter. Omkostningerne ved en sådan udrustning vilde efter kongens beregning mindst beløbe sig til en sum af 2 millioner spd. „*Hvorfra skal man tage denne?*" fortsatte Karl

Johan. „*Jeg ønsker intet hellere end at kunne spare nationen for alle tunge byrder, og uagtet Norge hidtil ikke har gjort sågodtsom noget offer, til erstatning for de store fordele, som det har erholdt i de sidste seks år, skjuler jeg dog ikke for mig selv, hvilken vanskelighed det vilde have ved i dette øjeblik at skulle skaffe regeringen en sådan sum. Men derfor må det gøre, hvad som står i dets magt. Det må opveje sin mangel på pekuniære hjælpemidler ved en oplyst fædrelandskærlighed, ved en fuldstændig tillid til regeringens hensigter, ved en gennemgående enighed mellem alle borgerklasser og ved en broderlig fortrolighed med Sverige. Nær forbundne, have de to lande på den skandinaviske halvø en stor reel styrke; adskilte, ere de udsatte for de sørgeligste tilfældigheder.*"

Det var dog ikke alene gennem sine propositioner og breve, at Karl Johan søgte at vejlede opinionen og virke for, at der ikke fattedes overilede beslutninger; han ønskede også at give sine norske undersåtter sikre beviser for, at han selv var villig til at komme deres krav imøde, for derved til gengæld at sikre sig Stortingets imødekommen. Således var han nu i de første måneder af 1821 meget nær ved at give efter for det fra norsk side fremsatte ønske om, at Norges navn i den kongelige titel måtte nævnes foran Sveriges i alle norske dokumenter. Herom havde allerede det foregående Storting ansøgt kongen, men kun opnået tilsagn om, at Norges navn skulde sættes foran Sveriges på de nye norske mynter; nu blev der i begyndelsen af Marts 1821 atter vakt motion om denne sag af amtmand Falsen, og kongen var da meget tilbøjelig til at indvilge et sådant andragende, når det fremkom.[1]) Uheldigvis blev denne sag foreløbig ud-

[1]) Karl Johan til grev Sandels 20 Marts 1821: „*Je suis disposé à saisir toutes les occasions que les circonstances pourront offrir pour donner à la nation Norvégienne et au Storthing du royaume*

sat og senere endog aldeles skudt tilside for andre og vigtigere genstande. Hvis ikke dette var skeet, er det neppe tvivlsomt, at det norske folk allerede i 1821 vilde have seet et berettiget krav opfyldt, hvorpå det nu måtte vente til kong Oskar I's tronbestigelse.

Ved et tilfælde fik Karl Johan for øvrigt også på samme tid en anden anledning til at vise Stortinget sin tillid, da den afsatte svenske konge, Gustav IV Adolf forsøgte at opnå naturalisation som norsk borger. Efter i flere år — under navn af oberst Gustafson — at have ført et omflakkende liv havde nemlig denne ulykkelige fyrste nu omsider fattet den absurde idé at blive kommandant på Frederiksten for således at kunne leve og dø på den plet, hvor hans ideal, Karl XII en gang havde fundet sin bane. Men for at kunne opnå denne stilling måtte han først være norsk borger, i hvilket øjemed han lod en af sine fortrolige, en forhenværende svensk major Wachenhusen, der nu levede i Nordtyskland, skrive til grev Sandels for at erholde oplysning om, hvad der i den anledning var at iagttage. Grev Sandels, der ikke anede, på hvis vegne Wachenhusen optrådte, indhentede de fornødne oplysninger hos statsråd Diriks, hvilke han derpå tilstillede ham gennem sin sekretær, Hartmansdorff.

Wachenhusen havde neppe heller selv nogen klar forestilling om den afsatte konges hensigter, førend han i Januar 1821 modtog fra Gustav Adolf en ansøgning til Stortinget om at få norsk borgerret, for derpå at kunne træde ind i den norske hær, tilligemed en

---

des preuves non équivoques de ma bienveillance et de ma volonté inaltérable de constituer le pays comme nation et comme royaume indépendant. Par exemple: Je ne suis pas éloigné, pour parvenir à cet heureux résultat, de mettre en tête, dans les actes Norvégiennes, le titre du Roi de Norvége." Jvfr. Storth. Forhandl. 1821, Marts, 34 flg. 73 og 168, samt tillægsheftet 39—42.

anmodning om at skaffe ham at vide, hvilken titulatur der skulde anvendes i skrivelser til det norske Storting. Wachenhusens første tanke efter modtagelsen af disse breve var at forsøge at afholde den sindsforvirrede fyrste fra et sådant skridt, og han beholdt derfor indtil videre hans ansøgning i det håb, at han snart vilde komme på andre tanker eller glemme det hele.

Dog skrev han til Hartmansdorff for at erholde oplysning om titulaturen. Denne Wachenhusens negtelse af at befordre ansøgningen til dens bestemmelse opbragte Gustav Adolf, som øjeblikkelig forkyndte ham sin unåde og selv skrev til Hartmansdorff med underretning om sin hensigt og meddelte ham grunden til, at ansøgningen først så sent kunde komme frem. Dette brev, i hvis segl der var anbragt et skjoldmærke med et kors i det ene felt og et oprakt sværd i det andet, ankom til Kristiania 21 Februar og blev den følgende dag tilligemed Wachenhusens sidste skrivelse sendt til kongen. Få dage efter kom der et nyt brev fra Gustav Adolf, hvori han ligefrem udtalte ønsket om at blive kommandant på en norsk fæstning.

Men til hans ansøgning hørtes fremdeles intet, før den tredie Marts, da den ankom til Hartmansdorff tilligemed en anonym anmodning til denne fra Wachenhusen om at udfylde den manglende titulatur. Da Hartmansdorff modtog ansøgningen, var Stortinget samlet, så at det ikke lod sig gøre at sende nogen underretning til dettes præsidenter og vice-præsidenter; om aftenen derimod samledes disse hos statholderen, der oplæste alt, hvad han havde modtaget i denne sag, og meddelte, at det var hans hensigt at sende det til kongen. På hans spørgsmål, om de havde noget at indvende herimod, svarede alle, at de vare meget tilfredse med, at ansøgningen ikke var kommen di-

rekte til Stortinget, og at de fuldstændig kunde ignorere den, såfremt kongen ikke vilde sende Stortinget nogen officiel meddelelse derom.

Både statholderen og Stortingets præsidenter følte sig generede ved denne ansøgning, og vare af den grund vel fornøjede over at kunne holde den hemmelig. De have efter al rimelighed næret frygt for, at der her forelå en eller anden intrige, hvori udenlandske magter vare indblandede, og derfor anseet det nødvendigt at iagttage den størst mulige forsigtighed. Karl Johan var derimod af en anden opfatning. Allerede, da han blev bekendt med den ulykkelige Gustav Adolfs første skrivelse, antog han øjeblikkelig, at den hele idé udelukkende var et foster af dennes egen syge hjærne, og fandt derfor ingen betænkelighed ved at overlade sagens afgørelse til Stortinget. Dette var, efter hvad han selv udtalte for grev Sandels, kun „at bringe nationens lojalitet og troskab en offentlig hyldest“, hvorfor han befalede at oversende sagens dokumenter til Stortinget, ledsagede af et kgl. reskript af 17 Marts, der indeholdt en del nærmere oplysninger. Tillige meddelte han grev Sandels en afskrift af det halvgale opråb, som Gustav Adolf i 1814 havde udstedt til det norske folk, forat dette nu kunde blive meddelt til Stortingets mere indflydelsesrige medlemmer.[1])

Da grev Sandels blev underrettet om kongens vilje, var amtmand Falsen Stortingets præsident. Efter aftale med denne besluttede statholderen at lade sagen behandle med fuld offentlighed, hvorfor en statsråd indfandt sig i Stortingets møde 27 Marts og overleverede såvel kongens reskript, som ansøgningen. Til sagens behandling blev der nedsat en komitté,

---

[1]) Denne proklamation er trykt i Norsk Historisk Tidsskrift I, 516—518.

bestående af Krohg, som formand, amtmand Falsen, Arntzen og Sibbern, der allerede den følgende dag vare færdige med sin indstilling, hvori de foreslog, at forsamlingen i en adresse burde tilkendegive kongen, at det ansåes overflødigt at ledsage et afslag med nogen anden beslutning, end at man skulde gribe lejligheden til at tilkendegive kongen sin uforandrede hengivenhed for ham og hans dynasti.

Komittéens indstilling blev behandlet i Stortingets møde 31 Marts. Om realiteten vare alle enige, hvorimod der rejste sig en liden debat om den form, som skulde vælges for et afslag. Flor fandt den af komittéen foreslåede altfor lidet positiv; ligeså Elieson og Nansen, som vilde have et mere bestemt afslag, forat man ikke skulde udsætte sig for en gentagelse af ansøgningen, hvorimod Gram mente, at der i denne henseende ikke kunde gøres mere, end komittéen havde gjort. Da sagen optoges til votering, blev komittéens indstilling bifaldt mod femten stemmer, hvorpå dens udkast til en adresse enstemmig blev vedtaget.[1])

Hvad Elieson og Nansen havde befrygtet, gik ganske rigtig i opfyldelse. Gustav Adolf, der ikke modtog noget svar, men kun så af aviserne, at hans ansøgning til Stortinget ikke var bleven bevilget, var ikke den mand, der gav sig så let; to gange gentog han sin henvendelse til Stortinget om at få ret til

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Marts 214—223. Oplysningerne om debatten ere hentede fra grev Sandels's rapport til kongen af 31 Marts 1821. Såvel af Wachenhusens breve som af Gustav Adolfs ansøgninger findes bekræftede afskrifter mellem grev Sandels's efterladte papirer. Jvfr. Schinkels Minnen, IX, utg. af C. Rogberg, 439—441. — I Marts 1821 oversendte Wachenhusen tolv exemplarer af Gustav Adolfs *réflexions anonymes sur le phénoméne de l'aurore boréale*, samt Mairans bekendte verk over samme emne, det sidste som gave til *l'academie des sciences à Christiania.*

"att lefva ibland ett dygdigt folk, att derstädes med en sann tillfredsställelse åtnjuta Herrans nådemedel och att kunna bevista Guds församling med känslor af kärlek och förtroende." Begge ansøgninger bleve imidlertid tilstillede Hartmannsdorff, som gav dem til grev Sandels, og fra ham kom de til kongen. Den eneste virkning, som de således frembragte, bestod deri, at statsrådet udtalte et ønske for kongen om at få istand en lov, som forbød omgang med Vasafamilien, i lighed med den svenske. Et forslag herom er dog aldrig senere fremkommet, sandsynligvis fordi Karl Johan anså en sådan lov i Norge for aldeles unødig.

Stortinget var ved behandlingen af dette spørgsmål, som med al sin ubetydelighed dog var af en mere delikat natur, optrådt med en lojalitet, en hensynsfuldhed og en takt, som kunde synes at indeholde de bedste løfter for en tilsvarende behandling af de vigtige sager, hvis afgørelse på samme tid var nær for hånden. En sådan slutning vilde imidlertid ikke holde stik; ti om også Stortinget på denne måde var villigt til at gengælde kongen hans imødekommen, var det dog endnu lige langt fra, at flerheden af dets medlemmer havde kunnet bekvemme sig til at forlade sit oppositionelle standpunkt og lade sig overbevise af de vejledende råd, som de både officielt og privat havde modtaget fra Karl Johan. Med hensyn til konventionen og adelsloven var således stemningen i det væsentlige uforandret, og udsigterne for de kongelige forslags antagelse følgelig meget ringe, uagtet opinionen mod disse endnu ikke havde fundet lejlighed til at komme tilorde.

VI.

De kgl. propositioner, vedkommende opgøret med Danmark. — Budget-propositionen. — Opgørs-komittéens sammensætning. — Dennes indstilling. — Stortingets møde 2 April. — Flors optræden. — Karl Falsen og Jakob Aall. — Komittéen pålægges at forfatte en ny indstilling. — Den kgl. proposition om adelslovens udsættelse. — Amtmand Falsens forslag om at gentage adelsloven. — Adels-komittéen. — Grev Sandels's bestræbelser. — Kongen opfordres til at sende Stortinget en ny officiel meddelelse. — Reskript af 30 Marts 1821. — Den engelske gesant forlanger udleveringen af den til 1 Juli 1821 forfaldne obligation. — Rustninger i Sverige. — Den påtænkte lejr ved Frederikstad. — Kgl. proposition om bevilling af 1,000,000 spd. til rustninger. — Amtmand Falsens brud med oppositionen. — Optrin i Stortingets møde 13 April. — Komittéens indstilling. — Odelstingets møde 26 April. — Falsens klub. — Partiernes agitationer. — Præsident-valg i Lagtinget. — Optrin i Lagtingets møde 7 Maj. — Lagtingets møde 9 Maj. — Knudssøn og Karl Falsen. — Flor, Hoel og Young. — Lysholms votering. — Forhandlinger i statsrådet om adelsloven. — Regeringens indstilling. — Karl Johans betragtning af sagens stilling. — Reskript af 2 Juni 1821.

De propositioner, som angik konventionen med Danmark, var imellem de første, som Stortinget modtog. Det opfordredes deri til at bemyndige kongen til at udfærdige obligationer med coupons for de i konventionen (for tiden efter 1 Juli 1820) fastsatte afdrag og renter, af hvilke den første allerede 1 April, de øvrige tre måneder senere skulde overleveres den engelske gesant, — samt bemyndige ham til at udstede rentebærende statsobligationer til de offentlige stiftelser, universitetet m. fl., hvis midler vare anvendte ved de første afdrag. Hvorledes de til de fortsatte

betalinger nødvendige midler skulde opdrives, var anvist i den samtidig modtagne budget-proposition. Heri var der mellem de ordinære udgifter bl. a. opført 67,621 spd. som renter af de nye statsobligationer, hvorhos det antoges, at man kunde gøre regning på et sandsynligt overskud af 138,570 spd. årlig, hvilke kunde anvendes til de resterende kontante udbetalinger. Den første af disse, der skulde foregå 1 Juli 1821, var allerede ved de i mellemregning anvendte offentlige fonds bragt ned til 41,745 rdl. Hamb. bko, som agtedes betalt af de ved statslånet indkomne penge. Efter denne dag skulde der i budget-terminen indtil 1 Juli 1824 i alt betales 1,152,000 rdl. Hamb. banko, hvortil ikke havdes andre midler end det for samme tid påregnede overskud, der i disse tre år vilde udgøre 415,710 spd. Til at bestride det manglende beløb, foresloges bestemt ved lov, at Norges bank i den kommende budget-termin — mod overdragelse af sikre, rentebærende fordringer på private — skulde låne statskassen 600,000 spd. af de til den af skatten på formue og næring indkommende penge. Derved vilde staten i alt få til sin disposition 1,015,710 spd., så at der — under forudsætning af pari kurs mellem norske species og rdl. Hamburger banko — kun stod til rest en sum af 136,290 rdl. Hamb. bko, som måtte tilvejebringes ved et lån, hvorfor Storting et måtte bemyndige kongen til at optage et sådant på de billigst mulige vilkår, ikke alene til dækkelse af de første afdrag, men også, om det lod sig gøre, af dem der vare forfaldne efter 1 Juli 1824. Dels af hensyn hertil, dels, fordi det var umuligt på forhånd at beregne kursen, foresloges tillige at give denne bemyndigelse uden at fastsætte nogen bestemt sum.[1])

[1]) Storth. Forhandl. 1821, April 1—6, Maj 174—200 og August 88 flg. 94—100.

Af disse propositioner blev den sidste tilstillet budget-komittéen, medens der til behandling af de øvrige blev nedsat en særskilt komitté, bestående af amtmand Falsen, Tank, Flor,[1]) Krohg, Ingelbrecht Knudssøn, Teis Lundegård, købmand Herlofsen fra Arendal og lensmand Evjenth fra Nordland. Den opgave, der således var disse otte mænd forelagt, havde sine store vanskeligheder. Enten måtte de nemlig, hvis de kom til den overbevisning, at konventionens afslutning havde været en uafviselig nødvendighed, og at Norge var både moralsk og juridisk forpligtet til at betale de tre millioner alene, være forberedte på at møde en storm af uvilje og fortrydelse fra sine landsmænd, der øjeblikkelig vilde give sig luft under tingets forhandlinger, — eller også måtte de, hvis de kom til det modsatte resultat, være belavede på at bære den overvejende del af ansvaret for den afvisning af kongens forslag, som deraf kunde blive følgen. Komittéens medlemmer må have følt sig stærkt trykkede ved at befinde sig i et dilemma af denne art, hvorfor de heller ikke forhastede sig med at afgive sin indstilling, der først blev færdig 22 Marts, næsten seks uger efter modtagelsen af de kgl. propositioner. Selv efter denne lange ventetid havde det imidlertid ikke været dem muligt at vælge sit standpunkt og bestemt udtale sin overbevisning, og som en følge deraf blev indstillingen kun et mis-

---

[1]) Et af Flor i Stortinget fremsat forslag om at offentliggøre i trykken Stortingets adresse af 30 Maj 1816 blev enstemmig forkastet. Storth. Forhandl. 1821, Febr. 144 og Marts 29–32. Uagtet det således ikke ledede til noget resultat, gav det dog anledning til en undersøgelse af departements-arkiverne i Kristiania, hvorved det viste sig, at der i disse kun herskede liden orden, hvorfor kongen pålagde grev Sandels at foreholde vedkommende bureauchefer de følger, som en sådan ligegyldighed for arkiv-væsenet kunde have.

lykket forsøg på ved halve forholdsregler at trække afgørelsen i langdrag og derved vinde tid.

I det øjemed foreslog komittéen, at Stortinget straks skulde godkende de allerede skeede udbetalinger eller likvidationer og bemyndige kongen til at udstede statsobligationer til de forskellige offentlige indretninger, hvis midler man tidligere havde anvendt ved likvidationen, samt en obligation for de endnu resterende penge, som vare forfaldne til 1 Juli 1821, men at man for øvrigt burde opsætte med at fatte en endelig beslutning og foreløbig nøjes med at underrette kongen i en adresse om de grunde, der havde bevæget Stortinget til at vælge en sådan fremgangsmåde. Hensigten hermed var ikke ligefrem udtalt, men det skinnede dog tydelig igennem, at man derved vilde prøve sig frem, om det ikke var muligt at kaste den øvrige byrde over på Sverige. I den retning gik nemlig den hele indstillings argumentation, der dels synes at være lånt fra pjesen om „Danmarks forbrydelser mod Norge", dels fra regeringens sidste indstillinger om opgøret. Komittéen havde ikke vovet eller ikke kunnet hæve sig over den almindelige fordom mod konventionen, for hvilken den endog gjorde sig til tolk, ved at fremsætte alle de grunde, som efter dens mening måtte, om just ikke aldeles tilintetgøre, så dog „betydeligen formindske Norges forpligtelse til deltagelse i Danmarks gæld." For at bevise dette, undså den sig ikke for at minde om salget af de norske krongodser, om tabet af Orkn- og Shetlandsøerne, om de til danske slotte anvendte norske penge, o. s. v. ja, endog om „tabet af de årlige indtægter, som ved salget af Man- og Suderøerne tilkom Norge af Skotland," ligesom den også udfandt, at Norge kunde fremsætte en for-

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, April, 6—36.

dring af 17 millioner på Danmark, fordi dettes regering ved fredslutningen med England i 1814 ikke havde forbeholdt Norge erstatning for dets andel i den 1807 røvede orlogsflåde og for de under krigen opbragte private norske skibe. Tiltrods for dette sit apparat af skingrunde var alligevel komittéen så medgørlig at indrømme, at konventionen måtte respekteres, da den nu en gang var afsluttet; kun søgte den at bevise, at Sverige, som derved havde undgået et brud med de store magter, — som ikke havde betalt noget for „de betydelige statsfordele", det erholdt ved foreningen, og som endog efter Norges negtelse af at erkende Kielerfreden havde opnået store fordele ved sin transaktion om Pomern, måtte være forpligtet til at overtage sin del af Norges byrder. Komittéen troede endog at kunne påvise, at Sveriges regering havde anerkendt en sådan forpligtelse ved de tidligere fremsatte tilbud om at hjælpe Norge med forskellige summer, idet den — forsætlig eller uforsætlig — oversä, at dette aldrig havde været ment anderledes end som lån.

Da komittéens indstilling kom under behandling i Stortingets møde 2 April,[1]) viste det sig, at den ikke tilfredsstillede nogen, hverken de få, som holdt for, at Norge åbent burde erkende sin forpligtelse til at betale, eller de mange, som vilde have det vedtaget, at Norge ikke havde noget med Danmarks gæld, og at det eneste, hvorpå det kunde indlade sig, var godvillig at overtage en del af denne som en villighed mod Sverige. Denne majoritet fremtrådte nu for første gang med sine krav, hvori kongens imødekommen og advarsler ikke havde frembragt noget afslag. Hovedtaleren var Flor, som skønt medlem af komittéen, og uagtet

---

[1]) De i mødet 2 April til protokollen vedlagte taler og vota ere trykte i Storth. Forhandl. 1821, April, 36—77.

han, som han selv erklærede, havde "bifaldt" dens indstilling, med heftighed angreb denne. Han fandt det da også nødvendigt at gøre rede for grunden til dette påfaldende omslag, hvilket han søgte at forklare som en følge af sin „uvished og tvivlrådighed, om hvilken afgørelsesmåde der måtte være mindst ulykkessvanger for fædrelandet," og af sin frygt "for at forhale en sag, hvori der kunde være *periculum in mora.*" Der kan imidlertid rejses grundet tvivl om påligeligheden af denne udtalelse, og om det ikke snarere har været uvisheden om, hvordan det vilde gå med en af ham — som det synes, i al stilhed — indgiven ansøgning om at blive norsk postkommissær i Frederikshavn, der havde bestemt ham til foreløbig at holde sig tilbage.[1]) Men dette var ham ikke muligt længere end til mødet 2 April, da han vistnok var altfor stærkt bunden til sine partifæller ved sine private udtalelser, og da han derfor på denne dag endnu ikke havde fået nogen besked, måtte han træffe sit valg. Da han senere blev vidende om, at en anden var udnævnt, har han sandsynligvis troet at være tilsidesat og deri fundet en grund mere til at være tilfreds med at have handlet, som han gjorde; hvis han derimod havde vidst, at embedet allerede var besat, før kongen modtog hans ansøgning, men at denne ved en senere passende lejlighed gærne vilde skaffet ham et andet, havde han vistnok forandret politik, og i stedet for at optræde som frihedens forsvarer mod embeds-tyranniet, selv en gang være død som en skikkelig

---

[1]) Rapport fra grev Sandels til kongen af 24 Marts 1821:" — — *Mr. Flor a recherché la place de commissaire des postes à Frédéricshavn en Jutlande. Mais comme la très-humble présentation du conseil étoit deja envoyée à Stockholm, la requête de Mr. Flor y est expédiée séparement pour pouvoir être en même temps mise sous les yeux de V. M.*"

embedsmand. Så nær var det imidlertid: 4 April modtog grev Sandels kongens skrivelse om Flors ansøgning; men da havde denne allerede 2 April tordnet imod konventionen.

Alt, hvad komittéen havde anført som bevis for, at Norge ikke var forpligtet til at betale de tre millioner, tog Flor til indtægt; men dens "halve forholdsregler" vilde han ikke vide noget af. Han foreslog i det sted, at Stortinget skulde negte at erkende nogen gæld til Danmark, og henviste med megen flothed de offentlige stiftelser, hvis midler vare anvendte ved likvidationen, til statsrådets medlemmer for at få erstatning; for øvrigt fik det være Sveriges sag, at opfylde konventionen, som kun var bindende for dette land. Imidlertid viste han sig dog så ædelmodig at foreslå, at Stortinget i en adresse til kongen skulde erklære, at det "ikke desmindre" var villigt til at underhandle med Sverige om at overtage en efter Norges kræfter afpasset del af gælden; hvis da Sverige negtede at indlade sig på en sådan deling, var der ikke anden udvej end at gå krigen imøde, da det ikke, som han var fræk nok til at hentyde til, kunde ventes, at

---

[1]) Jvfr. "Rigstidenden" for 1821, no. 31. Brev fra Karl Johan til grev Sandels af 30 Marts 1821: *„Si j'avais été prévenu que Mr. Flor sollicitait cet emploi, je le lui aurais accordé avec plaisir; mais je pense, que je pourrai faire quelque chose de mieux pour lui, soit en le nommant maître de poste dans une des villes principales du Royaume ou officier supérieur dans les douanes ou en lui donnant une fogderie."* Det er påfaldende, at Flor i det heftige møde 17. Marts, hvor hans medrepræsentant fra Drammen og Teis Lundegård førte an i en debat om grundlovens § 75, lit. i, holdt sig aldeles taus, uagtet han ellers ikke var den mand, som forsømte sig, hvor der var lejlighed til angreb på embedsstanden. — 27 Febr. fremsatte Hoel forslag om, *„at ingen, medens han er Storthingsmand, maa søge eller modtage Embeder."* Storth. Forh. 1821, Februar 155, jvfr. April 87.

kongen vilde udrede disse penge af sine private midler!

En fuldstændig modsætning til Flors optræden var Karl Falsens tale. Også han var bestemt imod komittéens indstilling, men af ganske andre grunde; hvad han vilde have, var en åben udtalelse af, at Norge tiltrods for sine hjælpemidlers utilstrækkelighed var villigt til at vise sin konge og den hele verden, at det vilde anstrenge sig til det yderste for at opfylde sine forpligtelser. Denne tale vandt dog neppe synderlig anklang i forsamlingen, da selv en mand, som Jakob Aall ikke ganske delte de deri udtalte anskuelser, skønt han erkendte, at der ikke kunde være tvivl om Norges forpligtelse til at overtage en del af sin og Danmarks fælles gæld, og at det i konventionen opstillede delingsforhold var grundet på billighed, ligesom han fandt det uforsvarligt at lade sig blænde af falske forhåbninger og indbilde sig, at stormagterne med rolighed vilde se konventionen brudt. Desuagtet troede han, at Sverige måtte tage sin del af gælden, som “et offer, som bringes begge staters nye statspolitik“, da det var Norge umuligt at betale de tre millioner alene; af denne grund sluttede han sig til komittéens indstilling og foreslog, at Stortinget i en adresse til kongen skulde angive de grunde, hvorefter det troede sig “berettiget til at vente Sveriges kraftige bistand til denne gælds afbetaling i det hele.“

Uagtet således ialfald en agtet taler udtalte sig for at fatte en sådan beslutning, som komittéen havde foreslået, opnåede den alligevel ikke at få en eneste stemme for sin indstilling. Tillige vedtoges mod en stemme, at det skulde pålægges komittéen at gøre indstilling om, hvorvidt det var nødvendigt at indhente nærmere oplysninger fra statssekretær Holst, eller om han skulde indkaldes til personligt møde i Stortinget.

Skønt Stortinget ved disse beslutninger ikke ligefrem havde udtalt sig om konventionens anerkendelse eller forkastelse, kunde det dog ikke negtes, at dette udfald ikke varslede heldig for sagens endelige skæbne. Det var konventionens modstandere, som havde magten, og indstillingen var forkastet, fordi den gik for langt i sine indrømmelser, ikke fordi den kun tilrådede en delvis anerkendelse af landets forpligtelse til at betale de tre millioner.

Imidlertid var også adelsloven kommen på dagsordenen. Da den kongelige proposition, som tilrådede Stortinget indtil videre at udsætte denne sag,[1]) først blev refereret i Odelstinget, fandt den ikke der en modtagelse, som varslede godt for dens skæbne. Den blev nemlig foreløbig ikke tilstillet nogen komitté til behandling, da man først vilde oppebie et forslag, som amtmand Falsen ved propositionens modtagelse erklærede at ville fremsætte i et af de første møder om at gentage de to foregående Stortings beslutning uden forandring.[2]) Først da dette var indleveret i mødet 9 Marts, bleve begge forslag — såvel Falsens, som den kgl. proposition, tilstillede valgkomittéen, som derpå til deres behandling opnævnte en særskilt komitté, bestående af Krohg, Karl Falsen, Ingelbrecht Knudssøn, ritmester Heidmann og byfoged Georg Bull, repræsentant for Bergens by.

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, April 221—226. Jvfr. smstds. Febr. 186 og Marts 262 og 270.

[2]) Grev Sandels's rapport til kongen af 4de Marts 1821: "— — *Lorsque la proposition de V. M. concernant la noblesse fut rapportée dans l'Odelsthing, l'amtmand Falsen dit: qu' il croyait, que la résolution déjà prise à ce sujet par deux Storthings antérieurs serait également adoptée par l'assemblée actuelle, et qu'il allait faire dans une des séances prochaines une proposition à cet égard. L'affaire fut ajournée en attendant cette motion de Mr. Falsen.*"

Også denne komitté arbeidede med en langsomhed, som synes at røbe, at den ikke rigtig har vidst, hvorledes den skulde stille sig lige over for den sag, som var den forelagt. På denne måde hengik hele Marts måned, uden at Karl Johan modtog nogen underretning fra sin norske hovedstad, som kunde åbne udsigt til, at Stortinget i sine beslutninger om konventionen og adelsloven vilde vise ham den imødekommen, som han så inderlig ønskede, og uden hvilken han måtte opgive håbet om en heldig løsning. Medens han således ventede uge efter uge, var han imidlertid ikke uvirksom, men benyttede de midler, som stod til hans rådighed. Til en tid var det hans hensigt at opfordre Stortinget til at nedsætte en komitté, hvis medlemmer kunde blive bekendte med forskellige diplomatiske aktstykker, der kunde oplyse dem om forholdene, men hvis natur ikke tilstedede nogen offentliggørelse; men dette blev atter opgivet. I det sted valgte kongen at følge den samme fremgangsmåde, som han allerede havde fulgt lige fra Stortingets åbning, ved at lade dets medlemmer underhånden modtage oplysninger af statholderen om den politiske situation. Grev Sandels var i denne henseende meget virksom og havde stadige sammenkomster med forsamlingens medlemmer. I hans embedsbolig i palæet mødtes således de mest forskellige partier for at høre statholderen udvikle de grunde, som talte for at antage de kongelige forslag, og oplæse de breve, han modtog fra kongen. Der blev ikke fra nogen kant lagt skjul på, hvad der foregik i disse møder, og hvad der blev forhandlet, var ingen hemmelighed; dette kunde dog ikke forhindre, at de vakte megen opsigt, og at der sattes vildledende rygter i omløb om deres virkelige hensigt.

I begyndelsen synes grev Sandels ikke at have

været heldig i sine bestræbelser for at overbevise Stortingets medlemmer om det farlige i at følge den af oppositionen forfegtede politik. Kun enkelte, som Arntzen, Tank og tildels Gram gik ind på hans og kongens opfatning, medens majoriteten fremdeles kviede sig ved uden forbehold at antage konventionen og udsætte adelsloven til en roligere tid. Han modtog imidlertid fra de få, som delte hans meninger, det råd at opfordre kongen til at sende Stortinget en officiel meddelelse af samme indhold, som de underhånden modtagne, hvori han oplyste det om nødvendigheden af at tage hensyn til de politiske forhold og udsætte adelslovens behandling til en roligere tid. Med hensyn til konventionen var der ikke anledning til at foretage noget sådant skridt, sålænge spørgsmålet endnu var på det forberedende stadium, og der ikke forelå nogen udtalelse fra Stortinget.

Grev Sandels fulgte det modtagne råd, som også vandt kongens bifald. Således fremkom det kongelige reskript af 30 Marts 1821, hvori på ny Stortingets opmærksomhed end mere indtrængende, end det var skeet i den første proposition, henledede på nødvendigheden af at undgå en beslutning om adelens ophævelse, der kunde vække de store magters uvilje, hvis man vilde sikre sig mod en indskriden fra disses side, som det bagefter måske vilde overstige det norske folks kræfter at afværge. Tillige gav kongen i dette reskript det formelige løfte at ville sanktionere den nu foreliggende lov til en senere tid, såfremt den nu blev udsat.[1]) Samtidig lod han også grev Sandels meddele

[1]) Storth. Forhandl. 1821, April 226—228. Af et brev fra kongen til grev Sandels af 30 Marts 1821: „— — *Le désir exprimé, que je fasse au Storthing une communication ultérieure pour donner plus de développement aux motifs que j'ai déjà allégués dans mon message sur la noblesse, m' a paru très raisonnable. C'est un*

Stortingets medlemmer, at han var villig til at sanktionere adelsloven, hvis de ikke vilde gå ind på hans forslag om at udsætte den, men at de da også måtte være forberedte på at afværge de følger, som et sådant skridt fra deres side kunde drage efter sig.

Forinden kongen endnu kunde have nogen underretning om, hvad virkning dette reskript havde øvet på stemningen inden Stortinget, modtog han den nedslående meddelelse om udfaldet af forhandlingerne om konventionen i mødet 2 April, hvorved denne sags afgørelse var skudt ud i en ubestemt fremtid. Det håb, han i det længste havde villet fastholde om, at Stortinget vilde lytte til fornuftens råd, var derved stærkt rokket, og muligheden åbnet for en alvorlig kollision med stormagterne, fremfor alle med England. Dettes gesant havde allerede mindet om, at obligationen for det til første Juli 1821 forfaldne afdrag efter konventionen skulde overleveres ham 1 April, og nu oprandt denne dag, uden at Stortinget havde bemyndiget kongen til at udstede en sådan. Dette havde altså faktisk brudt konventionen ved ikke at fatte nogen endelig beslutning før Marts måneds udgang.

Karl Johans opfordring til Stortinget om at indtage en forsigtig holdning eller også ruste sig til forsvar var under disse omstændigheder ikke tomme ord. Forsåvidt det kom an på ham, havde han heller ikke i denne henseende forsømt at gøre, hvad der var muligt. Allerede i Februar havde han meddelt sit svenske statsråd, at han vilde hæve 400,000 rdl. af det lille

---

expédiant qui, d'un côté concilie l'opinion déjà prononcée pour l'abolition de la caste nobiliaire et d'un autre éloigne les dangers qui pourraient résulter d'une résolution prématuré à ce sujet." Jvfr. Granskeren, hefte 2, no. 5 og no. 7, hvor det berettes, at det var Gram, som havde givet grev Sandels det råd, at udvirke et nyt kgl. reskript.

kreditiv, og kort efter udstedte han sin ovenfor omtalte proposition til Stortinget om en overordentlig bevilling til forsvars-rustninger. I slutningen af Marts gav han derhos ordre til, at den svenske linje-armé og beværing skulde holde sig marschfærdige, hvorimod han for Norges vedkommende savnede alle midler til at træffe lignende foranstaltninger. Således måtte han på forestilling af den norske statsrådsafdeling i Stockholm foreløbig opgive sin plan at samle en lejr ved Frederikstad af 6000 mand norske og 3000 mand svenske tropper, som i tilfælde af et fredsbrud kunde haves på rede hånd.[1]) En sådan ordning var imidlertid ydmygende for Norge og kunde heller ikke i længden gå; Norge måtte derfor være forberedt på at tage sin del af disse omkostninger og ikke bestandig overlade Sverige hele forsvarets byrde. Men da Stortinget ikke gjorde noget skridt i denne henseende, måtte kongen atter gribe initiativet. Efterat konventionens behandling var udsat, og medens han ventede på efterretning om resultatet af sin sidste officielle meddelelse om adelsloven, lod han derfor udarbejde en proposition om bevilling af en million spd. til at forøge og forbedre landets forsvarsmidler; denne var dateret 24 April og blev 30 April overleveret Stortinget.

Under alt dette var der dog begyndt at foregå et omslag i Stortingets stemning; fornemlig var det af

---

[1]) Under 31 Marts 1821 skrev kongen bl. a. til grev Sandels: "*J'ai ordonné que toute l'armée Suédoise et le beväring se tiennent prêts à marcher ou à camper au premier ordre. J'aurais vu avec plaisir que la Norvége put me fournir assez de ressources pour faire camper 6000 hommes dans les environs de Frederikstad pendant 6 semaines. J'avais le projet d'y envoyer 3000 hommes, nombre autorisé par la constitution. Mrs. Anker, Collett et Fasting m'ont assuré que le trésor de l'état et la caisse de la guerre étaient dans l'impossibilité de fournir à ces dépenses. La Suède est donc obligée de supporter à elle seule les frais de tous les armemens.*"

betydning, at Kristian Magnus Falsen havde nærmet sig mere til grev Sandels og opgivet sit tidligere standpunkt. Dette vakte med grund megen opmærksomhed; ti Falsen var jo den, som havde fremsat forslaget om at gentage adelsloven, og var medlem af opgørskomittéen, i hvis indstilling han sandsynligvis har havt en væsentlig del. Hans meningsveksel var dog endnu ikke så stor, som den kunde synes, da han i adels-spørgsmålet fremdeles i realiteten havde samme opfatning, men kun af hensyn til de politiske forhold for øjeblikket fandt det klogest at udsætte den hele lov. Med hensyn til konventionen gik han heller ikke så langt, som til en fuldstændig anerkendelse, idet han anså det for nødvendigt at forlænge terminen, hvis Norge skulde have udsigt til at kunne betale. Imidlertid må det have kostet ham megen kamp at forandre sit standpunkt, da det ikke kunde være skjult for ham, at han derved udsatte sig for at tabe den populære nimbus, som fra Ejdsvold omstrålede hans navn.

Når Falsen endelig brød med oppositionen, lader sig ikke bestemt påvise; dog er det sandsynligt, at det er skeet kort efter mødet 2 April, altså netop på den tid, da efterretningen om Østerrigernes besættelse af Neapel først kan have nået Kristiania, — et sammentræf, som neppe har været ganske tilfældigt. Af alle Stortingets medlemmer var Falsen den, som var mest fortrolig med den store europæiske politik, og hvad han nu så af stormagternes optræden i Sydeuropa, har vistnok for ham været det afgørende moment, der bestemte ham til at forene sine bestræbelser med statholderens for at modarbejde de samme anskuelser, hvis talsmand han nys havde været. Under hans ledelse begyndte der nu at danne sig et parti, hvis program det var at virke for antagelsen af sådanne beslutninger, som kunde redde landet for fremmed interven-

tion; langsomt, men sikkert organiseredes der en opposition mod oppositionen, der vidste at angribe fienderne med deres egne våben og kontraminerede deres planer.[1])

Denne forandrede stilling var ingen hemmelighed og vakte snart både harme og frygt hos det Florske parti, som derved mødte en uventet modstand. Dettes vrede kom allerede til udbrud i Stortingets møde 13 April, da Deinboll fremkom med en klage over de hemmelige sammenkomster, som medlemmerne af adels-komittéen og opgørs-komitteen skulde have havt med statholderen, imod hvilke han foreslog at der for fremtiden skulde nedlægges bestemt forbud. En af hans meningsfæller greb også ordet og oplæste et foredrag fuldt af skarpe udfald mod medlemmerne af de to komittéer, som han vilde have kaldt til regnskab for deres handlemåde. Det blev derpå efter Sibberns forslag vedtaget mod 21 stemmer, at Deinbolls forslag skulde tilstilles valgkomittéen til opnævnelse af en ny komitté; tillige blev det på forslag af Falsen bestemt, at ingen af de anklagede komittéers medlemmer kunde indvælges i denne, hvorved Flor, Pløen og Teis Lundegård bleve udelukkede.

Dermed var man imidlertid ikke færdig; ti nu erklærede såvel Sibbern, som flere andre, at de til forskellige tider efter anmodning havde indfundet sig hos statholderen og der hørt oplæse breve fra kongen. Efter dette måtte ligeledes Flor og en af hans nærmeste venner på opfordring fra modpartiet vedgå, at de og-

---

[1]) Tidligere var Karl Johan meget stødt på Falsen; han skrev således 10 Marts 1821 bl. a. til grev Sandels: „*Je Vous prie de dire à Mr. Falsen et à tous ceux qui partagent son opinion, que je ne fais aucun cas de la noblesse de parchemins. Je n'apprécie que la noblesse d'âme et de sentimens. C'est celle-là qui mérite les suffrages de tout honnête homme; c'est celle-là que je désirerais trouver bien nombreuse et toujours héréditaire en Norvége.*"

så havde havt private sammenkomster med statholderen, hvorpå Falsen påstod, at valgkomittéen var inkompetent til at befatte sig med denne sag, da også flere af dens medlemmer havde deltaget i disse sammenkomster. Derefter erklærede han, at der ikke havde været ført nogen hemmelige forhandlinger, men at såvel komitté-medlemmer, som andre åbenlyst havde indfundet sig i palæet, og at de havde meddelt enhver, som ønskede besked, hvad de der havde hørt; derfor havde han ikke kunnet tænke sig, at en så upassende motion kunde blive antagen af Stortinget, og fordrede nu oprejsning for den ham og de øvrige komitté-medlemmer tilføjede fornærmelse, da han anså det for gavnligt, om de „indbildte patrioter" kunde lære, hvortil slige motioner måtte lede. Han fik også den forlangte oprejsning, og sagen faldt dermed hen, efterat referatet af det i mødet passerede var udslettet af protokollen.[1]) Dette optrin blev således uden direkte følger, men gav dog en prøve på stemningen mellem de to partier. Spændingen voksede daglig, eftersom afgørelsens øjeblik nærmede sig, og da adelsloven nu først stod for tur til at behandles, var det fremdeles denne, som tiltrak sig den største opmærksomhed, skønt i virkeligheden konventionen var den vigtigste sag, efter hvad der var passeret 2 April.

Efter modtagelsen af reskriptet af 30 Marts havde den til adelslovens behandling nedsatte komitté ikke længer nogen grund til at udsætte affattelsen af sin indstilling, som nu hurtig blev bragt til ende og 14 April undertegnet. Det resultat, hvortil komittéen kom, var overensstemmende med kongens ønsker. I principet holdt den vistnok fremdeles på, at den arvelige adel

[1]) Tildels efter optegnelser af Falsen. Jvfr. Storth. Forhandl. 1821, April 121.

var stridende mod grundlovens ånd, men foreslog tillige i betragtning af de i reskriptet fremførte grunde at udsætte sagens behandling, hvilket nu så meget tryggere kunde ske, som man efter kongens løfte om næste gang at give loven sin sanktion ikke udsatte sig for at tabe de allerede vundne fordele. Derfor foreslog komittéen, at det nu forsamlede Storting ikke skulde fatte nogen beslutning om adelens ophævelse; såfremt derimod dette forslag ikke skulde blive antaget, burde adelsloven for tredie gang uforandret gentages. Om at antage det i propositionen af 17 Febr. fremsatte subsidiære forslag om at indskrænke sig til ophævelsen af de feudale rettigheder var der således ikke tale; det var heller ikke omtalt i reskriptet, der kun forudsatte to alternativer: lovens antagelse eller dens udsættelse.

Grev Sandels synes på den tid, da indstillingen blev færdig, at have havt håb om, at udsættelses-forslaget vilde vinde pluralitet i Odelstinget.[1]) Det viste sig imidlertid, at han i denne henseende ikke havde bedømt stemningen rigtig. Da indstillingen blev behandlet i Odelstingets møde 26 April, kom det til en lang og livlig debat, hvorunder Bøckmann, Pløen, Rosenkilde, Teis Lundegård m. fl. udtalte sig varmt imod udsættelsen, medens denne tilrådedes af Kr. M. Falsen, Knudssøn, Gram, foged Landmark m. fl. Knudssøns tale skal — efter grev Sandels's beretning — have været den bedste, dernæst Falsens. Deres an-

---

[1]) Efter at reskriptet var meddelt Stortinget, havde grev Sandels en privat sammenkomst med komittéens medlemmer, hvorom han skriver i sin rapport til kongen af 8 April 1821: „*Leurs propos ont parfaitement répondu aux sentimens, qu'ils m'ont déjà exprimés à ce sujet, et j'espère, que le Storthing se conformera à l'exposé, qu' ils vont lui en faire.*" Indstillingen er trykt i Storth. Forhandl. 1821, April 228—241.

strengelser vare imidlertid forgæves, idet det med 35 stemmer mod 21 vedtoges, at adelsloven ikke skulde udsættes, hvorpå Falsens oprindelige forslag blev antaget, idet alene Gram, foged Landmark og lensmand Evjenth stemte derimod.[1]) Odelstinget havde således tredie gang uden forandring gentaget beslutningen om adelens ophævelse, og oppositionen havde derved atter vundet en betydningsfuld sejer.

Udfaldet var imidlertid ikke endnu sikret, hvorfor også begge partier fordoblede sin virksomhed i de dage, der hengik inden sagens behandling i Lagtinget for at sikre sig pluralitet i dette. Nu forenede således Falsen sine meningsfæller i en klub, der holdt sine møder i en have ved Ulevoldsvejen, og som allerede ved den første sammenkomst 30 April skal have talt henved firti medlemmer;[2]) han fik tillige en kraftig støtte for sine argumenter i den kongelige proposition om bevilling af en million til rustninger, der også blev overleveret Stortinget i de samme dage.[3]) Desuagtet stod sagen fremdeles uvis til det sidste.

Lagtinget talte nitten medlemmer, af hvilke Nansen netop lå farlig syg af den sygdom, som kort efter

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, April 242—302. Falsens tale er trykt i „Morgenbladet“ for 1821, no. 118. Enkelte oplysninger findes også i grev Sandels's rapport til kongen af 26 April 1821, deriblandt navnene på de tre repræsentanter, som stemte imod adelens ophævelse. Disse nævnes også i „Nationalbladet“, hefte 21, no. 53—54, side 213.

[2]) Allerede i den første tid af Stortingets samvære var der oprettet en anden klub for alle medlemmer, der samledes i palæhavens lysthus, som med kongens tilladelse af grev Sandels var overladt til dette brug.

[3]) Hellstenius, X, 191, hvor der dog har indsneget sig den unøjagtighed, at propositionen blev overleveret til Stortinget allerede 24 April, altså to dage, før Odelstinget behandlede adelsloven — i stedet for 30 April.

endte hans liv; om de øvrige atten vilde man vide, at der var lige mange for og lige mange imod forslaget om lovens udsættelse, hvorfor det blev af yderste vigtighed for begge partier at sikre sig præsidentposten for at kunne gøre udslaget ved voteringen i tilfælde af stemme-lighed. Ved det første valg, som blev afholdt efter lovens behandling i Odelstinget, blev Flor præsident efter lodtrækning med Arntzen. Til den følgende dag var komittéens indstilling opført på kartet; men da medlemmerne vare forsamlede, måtte Flor oplyse, at han ikke havde modtaget sagen fra Odelstingets præsidentskab, hvorfor den først senere kunde komme under behandling. Det næste præsident-valg i Lagtinget foregik 4 Maj, hvorved Sibbern blev valgt, efterat først Flor — efter sin egen, 20 år senere offentliggjorte beretning[1]) — havde opfordret sine partivenner til ikke at stemme på ham for derved ikke at „give anledning til kabale“. Umiddelbart efter refererede præsidenten den fra Odelstinget modtagne beslutning om adelens ophævelse, som derpå blev opslået til behandling til 7 Maj. Men heller ikke denne dag blev den foretaget, da man endnu ikke havde modtaget de taler og vota, som vare vedlagte Odelstingets protokol, hvorfor det med 11 mod 7 stemmer vedtoges, at adelslovens behandling på ny skulde udsættes til Onsdag 9 Maj.[2])

---

[1]) I Granskerens andet hefte for 1841, no. 5—7 findes en længere fremstilling om „*Adelens Afskaffelse i Norge*“, der skriver sig fra Flor selv. Et kort referat af samtlige forhandlinger meddeles i grev Sandels's rapport til kongen af 10 Maj 1821, der er trykt som bilag, — i Storth. Forhandl. 1821, Maj 710—763 og i Morgenbladet for 1821, no. 129 og 131.

[2]) Flor påstår i sin omtalte fremstilling, at sagen blev udsat 7 Maj „*uden, at der under debatterne angaves nogen grund til udsættelse*“, og at det i Lagtingets protokol indtagne referat er urigtigt. Men

Disse gentagne udsættelser forekom Flor og hans venner meget mistænkelige, idet de deri så virkningerne af modpartiets hemmelige intriger og derfor frygtede for at se sejren reven ud af sine hænder. Flor forsøgte derfor at modarbejde det sidste forslag og kom derunder med ligefremme sigtelser mod sine modstandere for at have drevet kabaler, hvilket opirrede Tank, der i den anledning endog vilde have Flor under rigsret. Young kom da sin ven til undsætning og sagde lige ud til Tank, at han skulde bevise, at denne selv havde været en af de værste til at spille kabale, „og det gemen kabale". Heldigvis blev denne utækkelige debat ikke ført videre, da man formodentlig fra begge sider indså, at man havde forløbet sig, og heller ikke lykkedes det Flor og Young at få det sidste forslag om udsættelse forkastet. Oppositionen følte sig i det hele taget ikke sikker på Lagtinget, ikke en gang på sine egne medlemmer; Flor anså det således endnu i det sidste øjeblik nødvendigt at øve pression på en af bønderne, som havde stemt for at udsætte adelsloven til 9 Maj og derfor forekom ham usikker. Hans frygt var imidlertid ugrundet.

Under almindelig forventning fra alle sider oprandt den niende Maj.[1]) Lagtingets galleri og de til dette førende trapper vare fulde af folk, som vilde overvære dette møde, og selv nedenfor ventede en skare, som ikke kunde slippe ind. De talere, som optrådte for antagelsen af det kongelige forslag om at udsætte adelsloven til et kommende Storting, hørte

---

dettes pålidelighed bestyrkes både af grev S.'s rapport af 10 Maj og det referat, som Morgenbladet leverede 9 Maj.

[1]) Flor påstår, at de i Odelstinget indleverede skrevne taler og vota ikke bleve oplæste i mødet 9 Maj; af Morgenbladet for 11 Maj sees imidlertid, at Hoel forlangte dem oplæst, men at det ved stemmeflerhed afgjordes, at dette ikke skulde ske.

for det meste til Lagtingets dygtigste og indsigtsfuldeste medlemmer. Krohg optrådte her som den lærde jurist, medens Karl Falsen mindede om de seneste begivenheder i Syden og om det advarende exempel, som man havde i Neapel og Piemont; ved deres side optrådte Arntzen, Sibbern, Tank og Aschehoug, der alle bestemt frarådede at fatte nogen beslutning om adelens ophævelse, forinden omstændighederne stillede sig gunstigere. Af de talere, som optrådte imod enhver udsættelse, var unegtelig Flor den heldigste, skønt rigtignok hans grunde kun talte imod adelskabets bevarelse i almindelighed, ikke imod det foreliggende lov-forslags udsættelse til et kommende Storting. Påfaldende var det også at høre følgende tirade fra hans læber: „I adelens sted træder et langt naturligere værn for den borgerlige orden; det er embeds-klassen, som, dannet og forædlet ved videnskabeligt studium, gør et langt stærkere bånd mellem folket og kongen“. I det hele taget var dog hans tale et forsøg på at støtte sig til facta. Dette kan derimod ikke siges om Hoel, der tumlede sig i frasernes verden og talte i høje toner om „trællen i hytten“, og „greven i paladset“. Han udviklede, hvor farligt det vilde være at „tilstede adelens rettigheder, hvorved sådan kaste efter al sandsynlighed i kortere eller længere tid ville tiltage som svampe“. „Man tænke sig kun“, udråbte han, „fortids adelsvæsenet i Polen og flere europæiske stater, hvorledes der den erhvervende klasse blev sat i slavestand, medens den, der intet gad bestille, fortærede hines sved og ofte mishandlede dem endda“; hvis adelen fik bestå, vilde det norske folk „om kortere eller længere tid blive adelsmændenes hoveri-bønder og trælle, hvorved al selvstændighed, al frihed, al kærlighed for konge, land og arnested vilde være tabt, og kommende slægter vilde da sluttelig være

lige fornøjede, i hvem der erobrede landet — ti slaven har intet fædreland og intet, som binder ham til staten".[1]) I lignende tone talte Young om det urimelige i at udmærke en mand på grund af „fødselen eller nedstamningen igennem en adelig moder, da faderskabet ikke med evidens kan bevises."

Ved et tilfælde skal det først langt ude i debatterne være bleven muligt at afgøre, hvordan stemmegivningen vilde falde ud. Efterat først flere talere havde udtalt sig for at udsætte sagens behandling, fik grosserer Lysholm fra Trondhjem ordet; han havde hidtil holdt sit standpunkt aldeles hemmeligt, hvorfor man med forøget opmærksomhed fulgte hans tale. Længe var det umuligt at afgøre, hvordan han vilde stemme; — da lød der pludselig fra hans læber et *men* (som for øvrigt ikke findes i hans trykte votum). I det samme hørtes fra galleriet et halvhøjt udråb: *„Nej, herre, nu er det, ta' mig d—n, slut"*; stemmen tilhørte Hartmansdorff, som formodentlig med disse ord har svaret på en bemærkning fra en af sine sidemænd. Lysholm stemte også imod udsættelses-forslaget, der blev forkastet med 10 stemmer mod 8. Det stod altså blot på en stemme; hvis Lysholm havde voteret for dette forslag, vilde Sibberns stemme som præsident have gjort udslaget til dets fordel. Derefter voteredes der over selve loven, hvis bestemmelser uforandret vedtoges, dels enstemmig, dels mod en stemme. Tilsidst blev der voteret over et af Flor fremsat forslag

---

[1]) Hoel tillagde selv sin egen virken for adelslovens vedtagelse stor betydning; han siger således derom i sine optegnelser: *„Jeg tør næsten rose mig af, at det formentlig var mig, der bevirkede, at adelens urimelige kastevæsen ej fik mere indpas her i Norge, og det er ikke lidet sagt at blive kvit sådanne arrogante og stolte herrer, der fra utænkelige tider have vidst at tyrannisere jordens stakkels trællende mennesker."*

om at udsætte lovens publikation i tre år, hvilket efter nogen debat forkastedes mod en stemme.

Stortinget havde dermed udtalt sig om adelslovens skæbne; den blev derefter genstand for overvejelser inden regeringen. Justits-departementets chef, statsråd Diriks indstillede loven til at sanktioneres; da denne indstilling derpå blev foredraget i statsrådet, forlod grev Wedel og Sommerhielm dettes møde, hvorefter af de genværende statsråder Motzfeldt tiltrådte Diriks's mening, medens grev Sandels og Treschow antog, at loven var i strid med grundlovens ånd, og derfor ikke burde sanktioneres. Da der således var to mod to, gjorde statholderens stemme udslaget, og i overensstemmelse dermed affattedes regeringens indstilling, der frarådede adelslovens sanktion.[1])

Karl Johan havde, som det vil erindres, tidligere villet hævde den opfatning, at han var berettiget til fremdeles at modsætte sig adelsloven, sålænge den ikke tilkendte de adelige familier den alle borgere ifølge grundlovens § 105 tilkommende erstatning; ligeledes havde han en enkelt gang gjort opmærksom på, at grundloven ved at forbyde oprettelsen af nye len m. m. indirekte havde garanteret den fremtidige bevarelse af de gamle len og den gamle adel. Den sidste fortolkning var imidlertid altfor søgt, til at den i længden kunde fastholdes, hvorimod han fremdeles antog det nødvendigt at give de tabende erstatning for, at adelsloven kunde være gyldig. Da derfor nu Stortinget, idet det gentog adelsloven, ikke havde udtalt sig om nogen erstatning, befandt han sig således i en ejendommelig stilling, hvoraf han imidlertid vidste at rede sig ud med megen klogskab.

I stedet for at indlade sig i en ufrugtbar strid

---

[1]) Grev Sandels's rapport til Karl Johan af 17 Maj 1821.

med Stortinget om rigtigheden af sin grundlovs-fortolkning, antog han denne uden videre for given og bestemte sig til at meddele Stortinget, at han fremdeles var villig til at sanktionere dets beslutning, såfremt det anerkendte den grundsætning, at der burde tilståes de gamle adelige slægter erstatning for deres tab af lovhjemlede rettigheder. Men ved siden deraf foreslog han tillige, at Stortinget skulde bemyndige ham til at indstifte en ny adel til belønning for mænd, som havde indlagt sig fortjenester af staten. I dette øjemed udfærdigedes der et nyt kgl. reskript til Stortinget af 2 Juni 1821.[1]) Karl Johan benyttede således lejligheden til at genoptage sin tidligere plan om at skabe en ny adel; derved opnåede han tillige den fordel at anvise Stortinget en udvej, hvorved det var muligt at fjærne den anledning til indblanding, som de fremmede magter kunde tro at finde i dets beslutning om adelens ophævelse, hvis den blev vedtaget uden noget sådant tillæg.

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Juli, 115–126.

VII.

Kongens stemning ved underretningen om forhandlingerne 2 April. — Sammensat statsråd. — Kgl. reskript af 12 April 1821. — Dettes tilbageholdelse. — Opgørs-komittéens ønske om kortere betalings-terminer. — Karl Johans brev til grev Sandels af 15 April 1821. — Prolongationen. — Stortingets adresse af 1 Maj. — Kgl. reskript af 10 Maj. — Rosenkildes motion. — Kgl. reskript af 24 Maj. — Opgørs-komittéens anden indstilling. — Minoritetens dissenterende votum. — Stortingets forhandlinger 10 Maj. — Nedsættelsen af en ny komitté. — Reskriptet af 12 April offentliggøres. — Stortingets forhandlinger 26 Maj. — Oppositionens nederlag. — Stortingets forhandlinger 29 Maj. — Amtmand Falsens og Arntzens taler. — Stortinget erkender Norges forpligtelse til at betale de tre millioner til Danmark. — Stortingets møder 30 Maj og 1 Juni.

Det indtryk, som opgørs-komittéens indstilling og Stortingets forhandlinger om denne frembragte hos kongen, kunde ikke være andet end nedslående, da han deraf fik et håndgribeligt bevis på den uvilje, hvormed forsamlingen betragtede konventionen. Den ligegyldighed for alle politiske hensyn, hvormed Stortinget fattede sine beslutninger, måtte med nødvendighed gøre et stærkt skår i hans forhåbninger om et heldigt udfald, og derfor blev også det svar, som han nu bestemte sig til at sende Stortinget, et udtryk for hans forandrede opfatning. For et i anledningen sammenkaldt norsk og svensk statsråd, der blev gjort bekendt med komittéens indstilling,[1]) fremlagde han et fransk udkast til

[1]) Brev fra kongen til grev Sandels af 11 April 1821: "— —*L'exposé fait par le comité du Storthing au sujet de la liquidation a paru*

et nyt reskript, hvori han vilde gøre forsamlingen opmærksom på de følger, som dens optræden kunde have — og hvoraf han straks tilstillede grev Sandels en afskrift. Reskriptet blev derpå oversat på Norsk og i et nyt statsråd 12 April forsynet med kongens underskrift. Dog var det ikke dermed Karl Johans hensigt at lade det offentliggøre med det samme; foreløbig agtede han, skønt han var meget misfornøjet med Stortinget, at fortsætte sin tidligere fremgangsmåde og endnu en stund se tiden an. Af denne grund blev reskriptet indtil videre tilbageholdt, skønt dets tilværelse ikke holdtes hemmelig, da grev Sandels efter kongens ønske viste det til flere af Stortingets medlemmer for således at prøve dets virkning.

Reskriptet af 12 April[1]) bærer helt igennem præget af sin kongelige forfatter. Som det meste af, hvad der kom fra Karl Johans hånd, lider også dette under en vis vidløftighed og altfor stor ordrigdom; men der er tillige en naturlig kraft og veltalenhed, som måtte gøre virkning. Kongen mindede i dette reskript om begivenhederne i 1814, og hvorledes Stortinget senere selv havde samtykket i, at der åbnedes underhand-

---

absurde au conseil des deux royaumes que j'ai réuni en séance extraordinaire, conformement au Rigs-Act."

[1]) Reskriptet af 12 April er trykt i Storth. Forhandl. 1821, Maj 160—174, Morgenbladet for 1821, no. 144 og som bilag til Rigstidenden for 25 Maj s. å. I det oprindelige franske udkast findes et par afvigelser fra den trykte tekst; i stedet for: "*Lader os ikke gøre angreb på nationaliteten*" o. s. v. (Storth. Forh. s. 170, linje 8—11 f. o.) har udkastet: „*Les discussions qui ont eu lieu dans le comité de liquidation, l'exposé fait au Storthing par ce comité, porte atteinte à la nationalité, l'indépendance et l'inviolabilité des droits généraux et particuliers.*" S. 171, l. 13—14 f. o. står der: "Men da der er blevet ytret" o. s. v. medens udkastet har: "*Mais puisque le comité a proposé*" etc. Oversættelsen er besørget af expeditions-sekretær M. Hagerup.

linger med Danmark, hvilke ved regeringens vedholdende anstrengelser vare afsluttede med det resultat, at Norges andel i gælden nedsattes til en femtedel, af hvad Danmark kunde have krævet. Bagefter at ville omstyrte denne overenskomst var at handle "imod grundreglerne for den borgerlige samfunds-orden," hvorfor Stortinget nødvendig måtte give kongen midler til at opfylde konventionen, da det ellers vilde nedsætte folket i Europas øjne og fremkalde en stansning af dets handelsforbindelser med andre lande. Det var sandheden uden tilsløring, som her blev sagt. Tidligere havde der hverken været anledning eller opfordring til at udtale sig på denne måde, og selv nu kviede kongen sig, hvor krænket han end kunde være, dog ved at tale således til national-forsamlingen i Europas påhør. At høre sandheden på en sådan måde var ydmygende, og derfor vilde han fremdeles vente på, at Stortinget vilde lytte til fornuftens stemme; først, når det viste sig, at intet andet vilde virke, skulde reskriptet offentliggøres.[1])

Medens reskriptet således indtil videre blev tilbageholdt, søgte kongen fremdeles at påvirke stemningen underhånden gennem grev Sandels, som i den anledning stadig modtog nye skrivelser fra ham, der skulde tjene til at oplyse Stortingets medlemmer om sagens stilling og om den hensigtsmæssigste måde, hvorpå kongen tænkte sig, at man kunde opfylde Nor-

---

[1]) Kongens brev til grev Sandels af 15 April 1821: "— — *Profitez de l'effet, que pourra produire la lettre que je Vous écris, et le message à faire au Storthing au sujet de la liquidation. Il serait à souhaiter pour l'honneur de la nation Norvégienne, pour la considération de sa législature, que son retour à des principes d'ordre social peut Vous dispenser d'envoyer ce message. Je verrais sans doute avec plaisir, que sa résolution fut l'effet de bienséance et non d'une provocation de ma part.*"

ges forpligtelser mod Danmark. Opgørs-komittéens medlemmer, blandt hvilke Flor i den anledning udtrykkelig nævnes, havde nemlig allerede i Marts udtalt for grev Sandels, at en hovedgrund til uviljen mod konventionen var de ved den fastsatte korte betalings-terminer, og antydet, at det vilde være af vigtighed for sagens fremme, om der kunde anvises en udvej til at opnå en forkortelse af disse. Kongen lod dertil grev Sandels svare, at det var umuligt at forandre de en gang fastsatte bestemmelser, men at der gaves en anden udvej, om man vilde følge hans forslag om at optage lån til dækkelse af betalingerne, da disse kunde afsluttes på sådanne vilkår, at tilbagebetalingen foregik i små afdrag i løbet af 20 til 30 år.[1]) Efterat nu reskriptet af 12 April var udfærdiget, fandt han det på ny hensigtsmæssigt at fremsætte sine tanker om nytten af sådanne lån, og sendte derfor under 15 April et brev derom til grev Sandels, som denne skulde forevise for Stortingets medlemmer. I dette udviklede kongen de direkte og indirekte fordele, som han antog vilde tilflyde landet, hvis Stortinget antog hans forslag om at låne 600,000 spd. i banken, og fremhævede det ønskelige i, at det bifaldt hans plan for betalingerne. Men samtidig burde Stortinget efter hans mening i en adresse opfordre ham til — i betragtning af de vanskeligheder, som vare forbundne med at udrede de tre

---

[1]) Disse kongens udtalelser findes i et brev til grev Sandels af 30 Marts 1821, — smstds. heder det også: *"Si les membres du Storthing veulent se rappeler les conseils en fait de finance que je leur donnai en 1816, ils éprouveront le besoin d'avoir quelque confiance en moi. Si mes avis avaient été suivis à cette époque, la nation ne se serait pas trouvée dans la gêne qu'elle a été obligé de supporter, et elle aurait évité multitude d'embarras, qui pèsent encore sur elle."* Det er sandsynligvis disse *conseils en fait de finance*, hvoraf et uddrag er trykt i forf.s Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816, side 229 flg.

millioner i ti år — at sørge for at formindske folkets byrder ved at optage sukcessive lån og derved fordele betalingen på et tidsrum af 25 til 30 år, såfremt den danske regering ikke vilde tilstå en forlængelse af terminerne.[1])

Stortinget viste sig imidlertid fremdeles uvilligt til at påskynde sine forhandlinger, og hvad Karl Johan i den følgende tid kunde bringe i erfaring om det omslag, som var begyndt at indtræde, var ikke tilstrækkeligt til at bestyrke ham i hans håb om, at alt tilsidst vilde tage den bedste vending. Hans tillid til national-forsamlingen svandt således mere og mere, og afløstes af mistro til dens lederes hensigter og vrede over dens utilgivelige langsomhed, hvorfor han også stadig blev mindre tilbøjelig til at vise sig imødekommende. Dette viste sig bl. a., da der blev spørgsmål om at forlænge tiden for Stortingets samvære.

Allerede i slutningen af Marts indgav forsamlingen ansøgning om at blive prolongeret til udgangen af Juni, men fik herpå foreløbig intet svar, da kongen i det længste vilde forbeholde sig frie hænder. Først 30 April, den samme dag, som den grundlovsbestemte tid for Stortingets møder var udløben, modtog forsamlingen den meddelelse, at den kunde fortsætte sine forhandlinger til og med 16 Maj, inden hvilken dag det nødvendig måtte have afgjort budgettet, konventionen og de øvrige uopsættelige sager. Dette var en tydelig tilkendegivelse af kongens misfornøjelse med Stortingets optræden. Oprindelig havde det været hans hensigt at følge grev Sandels's råd og tilstå prolongation til udgangen af Maj; men ved nærmere overvejelse bestemte han sig i det sidste øjeblik til at ind-

---

[1]) Det er til dette brev, der sigtes i det stykke af et andet af s. d som er trykt ovfr. side 158, noten.

skrænke den til den halve tid for derved at undgå at binde sine egne hænder. For tiden efter 16 Maj overlod han det foreløbig til grev Sandels at bestemme, hvorvidt det skulde tilstedes Stortinget at være længere samlet; ti nu, mente han, var øjeblikket kommet, da det gjaldt om at vise, "at Norge har en grundlov og en konge."[1])

En meddelelse, som denne var neppe ventet af Stortingets medlemmer og kom derfor meget overraskende, især da det var klart, at den tilståede tid umulig kunde være tilstrækkelig til behandlingen, endog blot af de allervigtigste sager. Derfor forenedes også nu for et øjeblik alle fraktioner for at vise kongen, hvor nødvendigt det var at tilstå længere tid, hvis ikke alt skulde gå i stå, og allerede den følgende dag blev der af Stortinget vedtaget en adresse, hvori man i en værdig tone fremhævede følgerne af en sådan pludselig opløsning og på ny anholdt om at måtte være samlet til udgangen af Juni måned.[2]) Uagtet denne ansøgning anbefaledes af grev Sandels, vilde dog ikke Karl Johan forandre sin en gang fattede bestemmelse og ikke opgive den adgang, han nu havde erhvervet til at opløse Stortinget, når han fandt for godt. Alt, hvad han således vilde tilstå, var en forlængelse på ubestemt tid, der blev bevilget ved et reskript af 10 Maj;[3]) samme dag gav han desuden grev Sandels fornyet bemyndigelse til at hæve Stortinget, når han fandt, at

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Maj 18—20. I et brev af 25 April ytredede kongen bl. a.: "*L'esprit turbulent, qui continue de régner dans cette assemblée, ne permet plus de douter des mauvaises intentions de quelques meneurs; mais comme je distinguerai toujours la nation Norvégienne du Storthing de Norvége, je m'adresserai avec confiance au peuple, si les écarts de l'assemblée me reduisent à cette fâcheuse et pénible nécessité.*"

[2]) Storth. Forhandl. 1821, Maj 20—34.

[3]) Storth. Forhandl. 1821, Maj 76.

det ikke længere svarede til forventningerne.[1]) Denne var imidlertid ikke meget for at anvende et så voldsomt middel, da han endnu håbede at nå målet ad andre veje, som mere tiltalte hans rolige og sindige natur. I stedet for at lade sig rive med af kongens heftighed, når denne truede med at bruse altfor stærkt op, lagde han ved sit kloge mådehold en dæmper på denne og undgik derved at bringe såvel kongen som Stortinget i den ubehagelige stilling, som en opløsning i dette øjeblik vilde have fremkaldt. Dette havde dog sine vanskeligheder, og selv med grev Sandels's fine politiske takt vilde det i et enkelt tilfælde have været ham umuligt at undgå at opløse Stortinget, hvis ikke vedkommende havde givet efter.

Rosenkilde havde, medens man endnu ventede på kongens svar i anledning af adressen af 1 Maj, fremsat forslag om, at Stortinget skulde bemyndige præsidenten til at udstede en kundgørelse til folket og deri retfærdiggøre dets handlemåde, såfremt kongen negtede prolongation efter 1 Maj. Uagtet amtmand Falsen, der var præsident, bestræbte sig for at forebygge videre forhandlinger herover ved at fremsætte forslag om at gå over til dagsordenen, var dog forsamlingens flerhed for at diskutere Rosenkildes forslag, såsnart kongens svar var ankommet. Da dette straks efter blev kongen meddelt, fandt imidlertid Rosenkilde sig foranlediget til at forlange sit forslag "for tiden" tilbageleveret, hvormed man skulde antage, at sagen var faldt bort. Dette blev dog ikke tilfældet.

Karl Johan var nemlig bleven yderst fortørnet over Rosenkildes forslag, som han ikke fandt at kunne

---

[1]) Brev fra kongen til grev Sandels af 10 Maj 1821: "*Aussitôt que Vous trouveriez, que le Storthing ne répond pas à l'attente que je me fais, Vous exécuterez l'ordre qui est donné au conseil de le dissoudre sur le champ.*"

lade hengå upåtalt, da han deri troede at se et forsøg på at overskride de af grundloven afstukne grænser mellem statsmagterne. Han opfordrede derfor Stortinget i et reskript af 24 Maj til enten at lade Rosenkilde ved Odelstinget sætte under tiltale for rigsretten eller også sørge for, at han tog sit forslag tilbage. Samme dag gav han derhos grev Sandels ordre til ufortøvet at opløse Stortinget, såfremt Rosenkilde på ny fremsatte sin motion, eller der skulde komme sådanne af lignende indhold fra andre. Karl Johan var nemlig langt fra sikker på, hvad Stortinget i den henseende kunde beslutte, ja forestilte sig endog muligheden af, at en flerhed af forsamlingen kunde negte at finde sig i denne opløsning, og var derfor allerede nu betænkt på, hvad der i dette tilfælde var at gøre.

Kongen havde imidlertid gjort sig aldeles urigtige forestillinger om betydningen af Rosenkildes optræden. Denne, der her, som ofte ellers, kun havde udskudt de kugler, som andre støbte, og aldrig tænkt sig sådanne følger, blev aldeles forskrækket ved at høre om det kgl. reskript. Han vilde nok gærne, når der ingen fare var, spille den store parliamentariske helt, men tabte både næse og mund, såsnart der blev tale om rigsret, og frafaldt øjeblikkelig sin tidligere reservation om senere at kunne genoptage sit forslag. Hans ven, Hoel, som havde understøttet hans motion, var modigere og erklærede, at han fremdeles stod ved sine ord, skønt han ikke bestemt kunde erindre, hvordan de faldt; men hertil blev der ikke taget videre hensyn. Stortinget meddelte blot regeringen, at Rosenkilde havde taget sin motion tilbage, og dermed drev uvejret over.

Kongens vrede over Rosenkildes forslag vilde efter al sandsynlighed ikke have givet sig luft på denne måde, hvis ikke Stortinget kort i forvejen ved

for anden gang at udsætte afgørelsen af hans propositioner om opgøret havde sat hans tålmodighed på en ny og meget hård prøve. Det var under indtrykket heraf, at han bedømte forslaget om at appellere til nationen, som han nu satte i forbindelse med Stortingets tydelig udtalte ulyst til at anerkende konventionen.

Efterat opgørs-komittéen i mødet 2 April havde fået pålæg om at afgive ny indstilling, brugte den en fuld måned til at udarbejde denne, der først blev færdig 4 Maj. I denne mellemtid var det, at grev Sandels's forestillinger begyndte at virke, og en fornuftigere og sindigere opfatning af opgørssagen efter hånden vandt indgang hos mange i Stortinget. Komittéens anden indstilling[1]) viser også, at flerheden af dens medlemmer vare blevne mere modtagelige for fornuftgrunde, endskønt det på den anden side manglede meget i, at de vovede at tage skridtet fuldt ud og uden betingelser tilråde konventionens anerkendelse. Kristian Magnus Falsen ansees i almindelighed — og vistnok med rette — for at være indstillingens forfatter, så at det nærmest er hans anskuelser, som deri komme til orde. Indstillingen gik ud fra, at det var meget uklogt (skønt ikke uberettiget) at forlange deltagelse i gælden fra svensk side, således at Norge alene måtte betale de tre millioner. Derimod antog komittéen, at det vilde være umuligt at udrede denne sum i de ved konventionen fastsatte ti år, og at der heller ikke kunde være tale om at optage et udenlandsk lån, da et sådant neppe vilde være at erholde uden på betingelser, for hvilke selv krigens rædsler måtte være at foretrække! Af denne grund fandt den ikke at kunne til-

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Maj 200—219. Jvfr. Vogts Optegnelser, s. 65.

råde Stortinget at gå videre end til at anvise de resurcer, som man havde til sin rådighed, og for øvrigt anholde hos kongen om, at han vilde udvirke en forandring af betalingstiden fra ti til tredive år. Den foreslog således: at Stortinget skulde vedtage at betale de tre millioner i et tidsrum af 30 år fra 1 Juli 1820, at det skulde samtykke i at føre de allerede betalte kapital-afdrag til udgift og bemyndige kongen til i den anledning at udstede statsobligationer til vedkommende offentlige stiftelser, at det skulde bemyndige kongen til at udbetale resten af det til 1 Juli 1821 forfaldne kapital-afdrag, samt — at det skulde anvise, hvad der behøvedes til at dække de indtil 1 Juli 1824 forfaldne afdrag og renter; derhos foresloges endvidere, at Stortinget skulde indgå med en adresse til kongen og deri tilkendegive ham, at ligesom det nu havde vist sig villigt til at komme hans ønsker imøde, således håbede det, at han også vilde erindre Norges forfatning og sørge for, at det kunde „successive afbetale den resterende sum med renter i det forommeldte tidsrum af 30 år.“ Til at indhente yderligere oplysninger fra Holst fandt komittéen, at der ikke var nogen grund.

Sammenlignet med den forrige, gik den nye indstilling meget langt i sine indrømmelser, uagtet komittéen endnu ikke havde vovet at gå så vidt, som til at anerkende konventionen uden betingelser og vedgå, at det standpunkt, hvorpå den oprindelig havde stillet sig, ikke var holdbart. Den gjorde fremdeles forsøg på at forsvare dette og havde heller ikke kunnet løsrive sig fra den almindelige fordom og gå ind på kongens tanke om at forlænge betalingstiden ved optagelse af lån, ikke ved nye underhandlinger med Danmark, hvorved der meget let kunde beredes nye vanskeligheder. Men selv den betingede anerkendelse

af konventionen, som komittéens pluralitet således anbefalede, forekom det oppositionelle parti at være mere, end det kunde gå med på — og denne anskuelse fandt da også sine forkæmpere inden komittéen, hvor Flor, Pløen og Teis Lundegård dannede en hårdnakket minoritet. Dette triumvirat vilde ikke deltage i majoritetens indstilling, men fremkom i det sted med et dissenterende votum, hvori de foreslog, at indstillingen skulde forkastes og Stortinget i det sted tilkendegive kongen, at det ikke kunde fatte nogen beslutning „i dette for begge nationer lige vigtige anliggende," medmindre der åbnedes adgang til at forhandle med de svenske stænder.

Komittéens indstilling blev opslået til behandling i Stortinget 10 Maj, hvor debatterne åbnedes af Bøckmann og Gram, som erklærede, at det først var nødvendigt at indhente nærmere oplysninger om forståelsen af de i underhandlingernes løb fra svensk side fremsatte tilbud om at hjælpe Norge med forskellige summer, som Frankfurter-millionen o. s. v. Til dem sluttede sig også Flor, der ønskede en afskrift af deklarationen i Wien. Hertil svarede Ingelbrecht Knudssøn og brødrene Falsen, at man allerede havde erholdt alle nødvendige oplysninger om denne sag, og at ingen flere behøvedes, hvis man var enig med komittéen om at erkende Norges forpligtelse til at betale sin gæld alene. Pluraliteten var imidlertid aldeles afgjort for, at der skulde indhentes nærmere oplysninger; man håbede endnu, at der skulde kunne fremledes noget, som kunde støtte påstanden om, at Sverige var forpligtet til at deltage i gælden, og dette håb var stærkt nok til for et øjeblik at lade de gamle illusioner vågne op igen, således at ved voteringen kun ti stemte for den Falsenske opfatning. Det var altså besluttet, at der, forinden ind-

stillingen blev behandlet, skulde indhentes nye oplysninger. Derimod faldt et forslag af Hoel og Sebbelow om at indkalde Holst for brødrene Falsens og Heidmanns modstand. Der var 37 stemmer for og 37 imod; men da amtmand Falsen var præsident, gjorde hans stemme udslaget. Efter dette foreslog enten Gram eller Flor, at der skulde nedsættes en ny komitté for at afgive indstilling om, hvilke oplysninger man skulde indhente. Kun 11 stemmer var herimod, hvorpå det ligeledes vedtoges mod 29 stemmer, at denne komittés medlemmer skulde udnævnes umiddelbart af Stortinget, ikke af valgkomittéen. Ved det derefter foretagne valg fik Gram, Flor, Bøckmann, Deinboll og Pløen de fleste stemmer.[1])

Komittéens indstilling var således skudt aldeles tilside, og afgørelsen på ny udsat indtil videre. For anden gang havde oppositionen i løbet af kun to dage vundet en stor sejer og kunde endog nu synes at have genvundet den en gang vaklende majoritet. Men sejren blev ikke af lang varighed, og da konventionen næste gang kom under behandling i Stortinget, havde stemningen der undergået en betydelig forandring. Dette må væsentlig tilskrives kongens optræden i mellemtiden, der viste Stortinget, at det udsatte landet for store farer ved sin ubesindige optræden. Nu var det nemlig, at han oversendte Stortinget det hidtil tilbageholdte reskript af 12 April,[2])

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Maj 53 flg., Morgenbladet for 1821 no. 132 og grev Sandels's rapport til kongen af 10 Maj 1821, der er trykt som bilag. Ifølge denne rapport var det Flor, som, understøttet af Gram og Deinboll, foreslog at nedsætte en ny komitté og at lade denne vælge umiddelbart af Stortinget, medens efter „Morgenbladet“ Gram var forslagsstilleren.

[2]) I et af de breve, som Karl Johan 17 Maj 1821 skrev til grev Sandels, ytrer han bl. a.: *„Si Vous n'avez pas encore envoyé à*

da han så, at det ikke på anden måde vilde høre på hans råd, ligesom han også nu under 19 Måj bestemte sig til at afholde den tidligere opgivne lejr og gav ordre til at samle 6000 mand norske og svenske tropper på et passende sted i nærheden af Kristiania-fjorden, da han ikke anså det for tilrådeligt at lade landet være aldeles forsvarsløst.[1]) Lejrens indkaldelse var en kraftig illustration til de ord, han havde udtalt i reskriptet, og begge i forening viste snart sin virkning ved at føre de mange vaklende tilbage til det Falsenske parti og overbevise andre. Dog var det selv nu ikke muligt at vinde opinionen for en videregående anerkendelse end den af komittéen foreslåede.

I modsætning til de tidligere komittéer arbejdede komittéen af 10 Maj meget raskt, således at dens indstilling allerede 26 Maj kunde behandles i Stortinget. Det foresloges i denne, først, at Stortinget skulde indhente hos regeringen afskrift af forskellige, nærmere angivne dokumenter, deriblandt fornemlig af deklarationen i Wien, — dernæst, at der skulde indhentes oplysning om, hvad der i anledning af foreningen mellem Norge og Sverige var forhandlet med fremmede magter, — samt endelig, at man skulde forlange

---

cette assemblée le message, qui avait éte adressé officiellement par le conseil le 12 Avril au sujet de la dette et que Vous avez jugé convenable de retenir, dans l'espérance, que les membres du Storting reviendraient à des idées plus saines et plus conformes à l'intérêt et à la gloire de la nation, je Vous prie de l'envoyer sans délai et de le faire imprimer dans le journal officiel. J'attends le rapport, que ce message est parvenu au Storthing pour Vous en expédier plusieurs autres."

[1]) Under 11 Maj 1821 skrev kongen til grev Sandels: „*Prévenez les membres du conseil, que mon intention est d'avoir un camp cette année en Norvége. Quand on veut former un corps de nation, on doit supporter les charges qu'une organisation pareille exige.*" Jvfr. Helstenius, X, 198.

nærmere forklaring om meningen med de fra svensk side fremsatte tilbud om at komme Norge til hjælp ved gældens betaling. Til den første post bemærkede amtmand Falsen, at de opgivne dokumenter var af den natur, at de ikke kunde forlanges offentliggjort, og at de for øvrigt ikke vilde være til nogen nytte. For det tilfælde, at man ikke delte hans mening, sagde han derhos, at han havde skaffet sig det diplomatiske verk af Martens, hvori Sveriges traktat med Preussen om overdragelsen af Pomern og deklarationen i Wien var trykt, og deraf havde gjort et uddrag, som var til tjeneste for dem, som ønskede at benytte det. For indstillingen optrådte de fire medlemmer af komittéen, Bøckmann, Gram, Deinboll og Flor; men da så Falsens uddrag var oplæst, afgav Gram den naive erklæring, at hvis komittéen havde været vidende om, at traktaten var trykt, vilde den måske ikke have forlangt nogen genpart deraf, hvorfor han nu foreslog, at Martens's verk skulde tilstilles komittéen, og sagen således atter udsættes. Heidmann gjorde dernæst opmærksom på, at Stortinget ikke havde noget med en traktat, der alene vedkom Sverige og desuden var grundet på freden i Kiel. Karl Falsen og Tank fremhævede den fare, som var forbunden med videre forhaling, og udtalte sig mod enhver udsættelse, ligesom Arntzen, byfoged Bull, postmester Tonning (fra Romsdals amt) og foged Landmark. Ved voteringen forkastedes også såvel Grams forslag, som indstillingens første post, — den første med 39 mod 33 stemmer, den anden med 50 mod 22.

Under behandlingen af indstillingens anden post foreslog Flor, at Stortinget burde søge oplysning, om Norges grundlov udtrykkelig var anerkendt af andre magter, hvortil Krohg svarede, at de med for-

skellige magter afsluttede traktater måtte betragtes som indeholdende en sådan anerkendelse fra disses side af Norges uafhængighed, men at det — fornemlig under de daværende forhold — vilde være et meget voveligt skridt, om man forlangte en mere ligefrem erklæring, eller endog blot oplysning, om der existerede en sådan. Efterat endnu Knudssøn, der var præsident, havde gjort nogle bemærkninger, blev den anden post forkastet med 50 mod 23 stemmer. For indstillingens tredie post optrådte Bøckmann, Gram, Flor og Deinboll, medens den angrebes af brødrene Falsen, Krohg, Elieson, Knudssøn og Heidmann, hvorefter også den blev forkastet med 48 stemmer mod 20.[1])

Den tidligere opposition var således nu pludselig indskrænket til mindre end en trediedel af det samlede antal repræsentanter, og selv af disse gik enkelte over i de nærmest påfølgende dage. Således opgav nu både Bøckmann og Deinboll sit oppositionelle standpunkt, medens Gram, der neppe var tilfreds med sin egen stilling, blev syg og derved fik anledning til at være fraværende ved konventionens endelige behandling. Denne foregik 29 Maj. I denne dags formiddagsmøde blev der, forinden de egentlige debatter åbnedes, gjort flere forsøg på at få sagen udsat. Således vilde Flor, at man først skulde behandle det kgl. reskript af 12 April, medens Young foreslog, at hovedsagens afgørelse skulde udsættes, indtil Gram kunde indfinde sig i Stortinget, eller ialfald, „indtil man kunde få oplysninger fra ham, efter hans såvel i tinget, som udenfor gjorte erklæringer, at efter de oplysninger, han var

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Maj, 151—159; Morgenbladet for 1821, no. 148. Flere oplysninger findes også i grev Sandels's rapport til kongen af 30 Maj 1821, der er trykt mellem bilagene.

i besiddelse af, Norge hverken var skyldig eller forpligtet til at betale det mindste af den danske gæld.“ Hverken Flor eller Young formåede imidlertid at udrette noget med sine forsøg, der kun tjente til at vise deres partis nærværende afmagt. Ligeså uheldig gik det Sebbelow, der vilde have indhentet højesterets betænkning! Den øvrige del af formiddagen medgik til at oplæse en del af sagens dokumenter m. m., hvorpå det vedtoges at fortsætte forhandlingerne i et nyt møde, der berammedes til kl. 5 eftermiddag.

Afgørelsens øjeblik var nu kommet, og hvordan denne vilde falde ud, kunde efter, hvad der var foregået 26 Maj, neppe være tvivlsomt. Rigtignok fortsatte det Florske parti fremdeles sin hårdnakkede modstand og viste sig lige uimodtageligt for enhver fornuftgrund; men det havde dog selv en stærk følelse af, at dets sag var tabt og aldrig mere kunde vindes. Desuagtet vovede de endnu en sidste kamp i det endelige møde. Eftermiddagens hovedtaler var Kristian Magnus Falsen, som i sin lange og indholdsrige tale gav en fuldstændig oversigt over alt, som stod i forbindelse med konventionens afslutning. Norges forpligtelse til at betale en del af Danmarks gæld stod nu for ham aldeles uomtvistelig, da den allerede var anerkendt af det første Storting, og for øvrigt forekom al videre tale herom ham aldeles overflødig, da det var umuligt at påvise nogen anden vej, som kongen kunde have valgt, efter den holdning, som stormagterne havde indtaget i 1818 og 1819. Heller ikke fandt han, at der kunde være spørgsmål om at påbyrde Sverige en del af gælden, så meget mere, som ingen kunde beregne, hvad følgen vilde blive, hvis dette land negtede at betale. Norge havde derfor intet valg uden at betale de tre millioner alene; men da han følte sig forvisset om, at det var en umulig-

hed at udrede denne store sum i ti år, foreslog han, at Stortinget skulde oplyse kongen herom og derhos erklære, at man i et tidsrum af 30 år håbede at kunne opfylde de ved konventionen påtagne forpligtelser.

Hovedfortjenesten ved Falsens tale var den bestemthed, hvormed han fremhævede nødvendigheden af at betale de tre millioner, og den omhyggelighed, hvormed han gjorde rede for de faktiske forhold. Derimod kan det indvendes imod hans tale, at han anså det muligt at forandre konventionens bestemmelser med hensyn til betalings-terminen, medens han afviste enhver tanke om at forandre dem med hensyn til den fastsatte sums størrelse; han burde have indseet, at den i begge henseender måtte stå lige fast. Ligeledes kan det bebrejdes ham, at han vilde grunde Norges forpligtelser på det første ordentlige Stortings beslutning, i stedet for på det gamle fællesskab mellem Norge og Danmark. At have oplyst dette var Arntzens store fortjeneste; han gik nemlig ud fra, at alle, som „have levet i fællig, skulle, når de udtræde af samme, hver for sig forholdsmæssigen deltage i betalingen af den gæld, som de have stiftet i fællesskabet," hvilket ligeså vel måtte gælde stater, som private personer og også var anerkendt af Stortinget i 1815—1816. Derhos gendrev han de argumenter, som man havde hørt fremsætte, om at grundlovens bestemmelse i § 93, at Norge kun tilsvarede sin egen statsgæld, kunde fritage det fra at betale, og at man skulde kunne henskyde sig under sin mangel på evne til at betale; hvad det første angik, da var denne bestemmelse kun indtaget i den omredigerede grundlov for at sikre Norge mod deltagelse i Sveriges statsgæld, og med hensyn til det andet, da kunde hverken stater eller private juridisk fritages for at betale sin gæld, fordi de formentlig manglede evnen.

Foruden Falsen og Arntzen optrådte endnu en lang række af talere for komittéens indstilling, Tank, Jakob Aall, Karl Falsen, Sibbern, Knudssøn m. fl., af hvilke Sibbern ved at fremlægge forskellige officielle oplysninger søgte at bevise urigtigheden af den påstand, at betalingen af de tre millioner skulde være ødelæggende for staten. Imod indstillingen optrådte også en mængde talere, Hoel, Pløen, Young, Stenersen, Holst og flere bønder, som alle anstrengte sig til det yderste, men kun opnåede at lægge for dagen sin fuldstændige mangel på argumenter, som ikke kunde skjules under den masse af fraser, hvormed de udmalede de rædsomme følger af indstillingens antagelse, og den overlegenhed, hvormed de udtalte sig om sin faste beslutning at vise sig „Sverres og Hakons afkom værdige,“ hvis andre nationer vilde forsøge at tilintetgøre det norske folks selvstændighed og frihed. Rosenkilde optog et forslag, der var fremsat i “Nationalbladet“ for 26 Maj om, at man burde „voldgive sagen til den humane russiske kejser Alexander.“ Flor benyttede lejligheden til at bringe prolongationen på bane og tillod sig derunder at komme med udtryk, som nødsagede præsidenten til at minde ham om, at kongens person var hellig; disse ere dog fjærnede fra det skriftlige votum, som han den følgende dag lod vedlægge protokollen, og hvori han kun har optaget et udfald mod amtmand Falsen, der nu var hovedgenstanden for hans had.

På grund af den mængde talere, som optrådte, kom man først langt ud på natten så vidt, at der kunde skrides til votering. Det blev da, på forslag af Tank, Karl Falsen m. fl. bestemt, at der først skulde voteres over hovedspørgsmålet og derefter særskilt om betalingsmåden og de forskellige poster i

indstillingen, hvorpå det med 54 mod 21 stemmer vedtoges, at Norge alene skulde tilsvare den ved konventionen med Danmark bestemte gæld af tre millioner rigsdaler Hamburger banko. Klokken var da allerede $1^1/_2$, hvorfor de øvrige voteringsposter bleve udsatte til den følgende morgen kl. 9.[1]. Disse bleve derpå afgjorte dels i dette møde, dels i et senere, som afholdtes 1 Juni, hvor de vedtoges i overensstemmelse med komittéens indstilling, ligesom det besluttedes at indgå til kongen med en adresse for at udvirke en forlængelse af betalings-terminen;[2]) til at udarbejde et udkast til en sådan adresse blev der nedsat en komitté.

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Maj 159—405, Morgenbladet for 1821, no. 151, og den s. 170 omtalte rapport fra grev Sandels af 30 Maj 1821.

[2]) Storth. Forhandl. 1821, Maj, 405—407 og 414—418 og Morgenbladet for 1821, no. 152 og 154.

VIII.

Stormagternes diplomatiske pression. — Lejren på Etterstad. — Karl Johans ønske om at give kongemagten større indflydelse. — „Instruktion" af 10 Maj. — Opfordringer til Karl Johan om at omstyrte den norske forfatning. — Grev Engestrøms cirkulærnote af 1 Juni 1821. — Karl Johans grundlovs-forslag. — Obligationernes udstedelse til Danmark. — Grev Wedel og Sommerhielm. — Stortingets adresse af 16 Juni. — Kgl. reskript af 28 Juni. — Karl Johans skrivelse til grev Sandels af s. d. — Det Falsenske parti. — Stortingets endelige beslutning om konventionen af 24 Juli. — Stortinget vedtager principet om at tilkende de adelige familier erstatning for deres tab og bemyndiger kongen til at foreslå oprettelsen af en ny adel.

Hvad Karl Johan allerede forinden Stortingets sammentræden havde forudseet, gik ganske rigtig i opfyldelse, idet de store magter, som med opmærksomhed fulgte begivenhedernes udvikling i Norge, straks havde begyndt sin diplomatiske pression, såsnart de mærkede, i hvilken retning Stortingets beslutninger om konventionen og adelsloven vilde gå. Det er allerede omtalt, hvorledes England havde benyttet sig af den ret, som konventionen tillagde dets konge, i egenskab af mægler mellem de kontraherende magter, og mindet om udløbet af den fastsatte tid for overleveringen af den til 1 Juli forfaldne obligation. Da Danmark senere ikke gjorde fordring på denne, forvoldte imidlertid denne forsømmelse ingen vanskelighed. Derimod modtog Karl Johan i den følgende tid fra andre stormagter opfordring til at påskynde Stor-

tingets forhandlinger,[1]) og skønt der endnu fra dette var et stort skridt igen til intervention, måtte det dog gøre ham betænkelig for, hvad fremtiden kunde bringe, hvis ikke Stortinget forandrede sin optræden. Det er i de foregående afsnit vist, hvorledes han under denne pression gjorde, hvad der var muligt for at bibringe national-forsamlingens medlemmer en klar opfatning af, hvad situationen krævede af dem, medens han selv ved siden deraf havde truffet de første nødvendige foranstaltninger til at sikre sine riger mod følgerne af et pludseligt fredsbrud, — eller, om det skulde blive nødvendigt, sætte dem istand til at optræde med ære i en almindelig europæisk krig. Den sidste tanke sysselsatte ham også fremdeles, ja, synes endog på denne tid at have foranlediget underhandlinger mellem ham og andre konstitutionelle magter, over hvilke der dog endnu hviler et hemmelighedsfuldt slør.[2])

---

[1]) 25 April 1821 skrev Karl Johan bl. a. til grev Sandels: „*Je ne Vous cache pas, que des puissances du premier ordre me font entendre d'une manière assez claire leur étonnement de ce qu'elles appèlent ma trop grande indulgence envers les Norvégiens. Je n'ai jamais voulu permettre que d'autres s'immiscent dans les affaires intérieures des états que je gouverne; mais je ne saurais désavouer, que si le Storthing persiste à contrecarrer toutes mes intentions, je me trouverai à la longue fort embarassé pour la réponse à faire aux détracteurs de la nation.*“

[2]) Af et brev fra kongen til grev Sandels af 20 April 1821: „— — — *il n'est donc pas inutile, que je Vous entretiens ici de la possibilité des négociations on conventions éventuelles qui pourraient avoir lieu dans quelques mois d'ici entre le gouvernement des deux Royaumes et quelques puissances déjà alliées ou amies de la Suède. Si l'événement convertit en réalité les apparences qui s'offrent, si dans les transactions politiques, qui seront conclues, j'obtiens des colonies et des sécours d'argent, la Norvége peut-elle y participer par suite des opinions égarées de quelques uns de ces représentans? L'on ne peut rien obtenir d'autrui, qu' autant qu'on lui offre quelque*

Omtrent på samme tid, som kongen modtog den omtalte opfordring fra de store magter, var det, han udfærdigede sin sidste proposition om bevilling til overordentlige rustninger. Da han derpå kort efter erholdt underretning om, hvad der var passeret i Odelstingets møde 26 April, bestemte han sig til at gå endnu et skridt videre og gøre alvor af sin længe påtænkte, men hidtil altid opgivne plan at afholde en større lejr i Norge, da stillingen nu forekom ham at antage et altfor betænkeligt udseende.[1] De efterretninger, som han i den følgende tid modtog om de mærkelige beslutninger af 9 og 10 Maj om adelslovens vedtagelse og om nedsættelsen af den nye opgørs-komitté, kunde alene bestyrke ham i denne plan. Det var Karl Johans tanke at samle 6000 mand, halvdelen norske og halvdelen svenske tropper, på et dertil passende sted i nærheden af Kristiania-fjorden, mellem Kristiania og Moss. Efterat en af major Kaltenborn anstillet undersøgelse havde vist, at der alene kunde være tale om at vælge egnen om Ås kirke eller Etterstad og Ekeberg ved Kristiania, bestemte armé-kommandoen sig for Etterstad-sletten, hvor tropperne med størst lethed

---

chose en compensation. Qu'offre la Norvége à ses amis? est-ce l'armée de 12,000 hommes?"

[1]) Af et brev fra kongen til grev Sandels af 10 Maj 1821: „*Dites à ceux, qui ont la capacité et la volonté d'écouter la voix de la raison, que le ton désorganisateur des deputés a été si mal vu par les souverains, que je regarde comme mon devoir le plus impérieux et le plus urgent de mettre le royaume de Norvége immédiatement en état de défense, si, contre l'article 105 de la constitution et contre tous les principes monarchiques, la noblesse est définitivement supprimée. Dans ce cas il faut que le Storthing mette de suite à la disposition du gouvernement trois millions de spécies, et même avec ces moyens je ne garantis pas de pouvoir détourner l'orage. J'espère encore, que la folie et l'arrogance du parlement Napolitain seront d'un exemple salutaire au Storthing de Norvége.*"

kunde provianteres fra Kristiania, og dette valg blev approberet.[1]) Med troppernes samling og marsch tog det imidlertid tid, således at lejren først ved St. Hanstid kunde tage sin begyndelse.

Imidlertid havde stormagterne fortsat sin pression,[2]) og under denne forøgedes Karl Johans utålmodighed og spænding, hvilket igen havde sin indflydelse på hans opfatning af forholdene i Norge og bragte ham til at angre, at han i 1814 havde været, som han selv sagde, „altfor tillidsfuld". Idet han således antog, at det, som han nu så foregå i Norge, vilde have været en umulighed under en anden forfatning, der tildelte kongemagten en større indflydelse, vågnede der ganske naturlig hos ham det ønske at foretage sådanne ændringer ved forfatningen, at landet, om det senere skulde komme i en lignende krise, ikke skulde se sig udsat for en gentagelse af det nu passerede. Den første gang, der forekommer udtalelser i en sådan retning i hans brevveksling med grev Sandels, er i en for denne udfærdiget „instruktion" af 10 Maj, — altså omtrent på samme tid, som han først tænkte på at opløse Stortinget, — i hvilken han erklærede, at hvis Stortinget nu fattede grundlovsstridige beslutninger og derved krænkede forfatningen, havde det selv ophævet denne, så at kongen altså måtte betragtes som genindsat i de rettigheder, som Kielerfreden havde skænket ham, og følgelig var berettiget til at give landet en ny forfatning. Han fastholdt

---

[1]) Armé-kommandoens kopibog for 1821, no. 599, 602, 678 og 829.

[2]) Af kongens brev til grev Sandels af 24 Maj 1821: „*Tout ce que nous recevons de nos agens, et les communications, qui sont fait ici, nous démontre d'une manière assez facheuse, combien les gouvernemens étrangers sont mécontents — — — —. J'en gémis moi-même; mais mon devoir doit l'emporter sur toutes les considérations qui très-souvent se sont offertes à ma pensée.*"

imidlertid kun i en ganske kort tid denne plan og bestemte sig i det sted senere til at følge en helt anden fremgangsmåde ved alene at fremsætte sine forslag til forandringer for Stortinget og således lægge sagen i dettes hånd. Derigennem håbede han, som han selv senerehen udtalte for grev Sandels, „på den fuldstændigste og højtideligste måde at stadfæste den monarkiske regering i Norge,“ hvormed han hverken forbandt nogen tanke på at omstyrte forfatningen eller tilintetgøre rigets politiske selvstændighed, uagtet det ikke havde manglet på opfordring i begge retninger, såvel fra Sverige, som fra Norge.[1]) Således havde Karl Johan allerede i begyndelsen af Maj fra en af absolutismens få gengangere i det sidste land modtaget en forblommet opfordring til at genoprette *la royauté sans mélange*, som han imidlertid afviste med ligeså megen finhed, som bestemthed. Han vilde kun omdanne den norske forfatning i de enkelte punkter, hvor den efter hans mening havde fejl, men ikke røre ved de principer, hvorpå den var opført.

Der var imidlertid også andre hensyn, som bidrog til at modne hans beslutning. Norge var jo nu kommet i den situation, som det altid havde været hans ønske at kunne redde det fra, idet dets national-forsamling uden at lytte til hans råd havde ophævet adelen, og nu — efter hvad der var passeret 10 Maj, — også måtte antages at ville forkaste konventionen. Uagtet han selv ikke bævede tilbage for en krig, for hvilken jo også de første forberedelser vare trufne, kunde han dog ikke se bort fra dennes usikre udfald, især for en stat med Norges ringe hjælpemidler, og derfor var han bestemt på, såvidt muligt, at gøre alt, som kunde fjærne krigsfaren. En sådan udvej tilbød

---

[1]) Jvfr. Hellstenius X, 201.

sig nu, hvis han vilde erklære stormagterne, at han selv håbede at kunne ordne alt, men tillige vilde foretage forandringer ved den norske grundlov, der kunde sikre mod gentagelse af de nu forefaldne uregelmæssigheder og derhos stemte mere med „det monarkiske princip". Hvis de store magter optog en sådan henvendelse med bifald, var deres neutralitet sikret — i modsat fald var der intet at gøre uden at appellere til våbnene, hvis ikke Stortinget endnu skulde være villigt til at slå ind på en anden vej.

Stormagterne underrettedes om disse Karl Johans hensigter i en udførlig cirkulærnote, som grev Engeström under 1 Juni 1821 tilstillede kongens legationer ved de store hoffer.[1]) I denne protesteredes først mod den fejlagtige opfatning, at Stortingets oppositionelle optræden skulde stå i forbindelse med den revolutionære bevægelse i Sydeuropa, hvorpå der udtaltes en beklagelse over udfaldet af adelslovens behandling, dog med den tilføjelse, at kongen agtede at gøre Stortinget opmærksom på det ubillige i dets beslutning — hvilket også, som ovenfor omtalt, skede ved reskriptet af 2 Juni. Fra adelsloven kunde man atter drage slutninger for den skæbne, som ventede konventionen, hvorved Norge vilde bringe sig selv i en fra alle sædvanlige politiske forhold i den grad afvigende stilling, at kongen ikke kunde undlade åbent at udtale sig derom for de magter, med hvem han stod i venskabsforbindelse, og som på kongressen i Wien ialfald stiltiende havde anerkendt den norske forfatning. Såfremt intet andet middel hjalp, måtte han se sig tvungen til at opløse det nu forsamlede Storting for derpå at indkalde et overordentligt, der alene skulde beskæftige sig med konventionen og opgøret med Danmark; men

---

[1]) Hellstenius, X, 201—207, hvor noten er oversat *in extenso.*

for det tilfælde, at heller ikke dette skulde fremkalde et ønskeligt resultat, ønskede han først at høre sine bundsforvandtes tanker om de forandringer, som han agtede at sætte iverk, og som skulde grundes på den bestående forfatning, uden hverken at tilsigte en sammensmeltning med Sverige[1]) eller en omstyrtning af nationens frihed. Disse forandringer bestod i følgende punkter: indførelsen af absolut veto med hensyn til love og beslutninger om udlændingers naturalisation, — Stortingets samling hvert femte år i stedet for hvert tredie, — kongens ret til at udnævne dets præsidenter efter forslag af repræsentanterne, — de højere embedsmænds afsættelighed, — fastsættelse af en mindre vidtløftig forretningsorden for Stortinget, — mere bestemte forskrifter for omfanget af den lovgivende magts myndighed, — samt nødvendige indskrænkninger i pressens frihed.

Hovedvægten var i denne note med fuld grund lagt på konventionen, medens adelsloven nu, som det mere underordnede trådte i baggrunden, uagtet den tidligere havde været den første anstødssten. I virkeligheden var nemlig den fare, som risikeredes ved en forkastelse af konventionen, ulige større end den, hvorfor adelsloven havde udsat landet; ti i dette tilfælde brød man med England, den af alle stormagter, hvis fiendskab var farligt for Norge, medens

---

[1]) Hermed kan sammenlignes kongens ytringer i hans brev til grev Sandels af 3 Juni 1821: „*Il-y-a plusieurs années que, partageant le désir des Suédois, j'aurais volontiers acquiescé à un amalgame, s'il avait été proposé d'après les formes constitutionelles des deux pays. Aujourd'hui ma raison me dit, que la Suède y perdrait trop. — — Ainsi, Monsieur le comte, Vous déclarerez à tous ceux qui craignent un amalgame, que les Suédois n'en veulent pas, et que je partage leur opinion à cet égard.*“

denne magt kun var lidet interesseret i adelens bevarelse, ja, endog muligvis, hvis dette spørgsmål skulde fremkalde forviklinger, kunde yde nogen understøttelse eller dog gøre de øvrige magter bestemte forestillinger imod deres fremgangsmåde. Da det således nærmest var hensynet til den beslutning, som Stortinget kunde fatte med hensyn til konventionen, der bevægede Karl Johan til at sende de store magter en sådan meddelelse om sine hensigter, er det neppe rimeligt, at cirkulærnoten var bleven afsendt, hvis man havde opsat dens udfærdigelse et par dage. 3 Juni modtog nemlig kongen gennem kaptejn G. F. Due (den senere statsminister, den gang kronprins Oskars adjutant) underretning fra grev Sandels om Stortingets forhandlinger 26 og 29 Maj, hvorved det hele spørgsmål var bragt over i en ny stilling. Ti uagtet Stortinget endnu ikke havde anerkendt mere end Norges forpligtelse til at betale de tre millioner og for øvrigt ønskede at få konventionen forandret, — og uagtet det kun modstræbende havde ladet sig bringe så vidt, som til at fatte denne beslutning, var der dog nu alligevel gjort et imødekommende skridt, som kunde give håb om, at det øvrige også snart vilde ordnes af sig selv. Cirkulærnoten var imidlertid en gang afsendt og kunde ikke tages tilbage, hvor meget kongen end kunde have ønsket det.

Da sagen altså nu var fremmet så vidt, ilede kongen med at benytte den derved vundne fordel og gik herunder frem med megen klogskab.[1]) Da tiden nu nærmede sig, på hvilken de efter 1 Juli 1821 forfaldne obligationer skulde overleveres til Danmark, fandt han, at han ikke kunde lade også denne termin gå forbi uden at opfylde konventionens bestemmelser,

---

[1]) Vogts Optegnelser s. 65 flg.

hvilket vilde blive tilfældet, hvis han skulde respektere ordlyden i Stortingets beslutning. Uagtet han var vidende om de i denne opstillede betingelser, lod han altså i statsråd i Stockholm 15 Juni finans-departementet pålægge at udfærdige samtlige obligationer med dertil hørende coupons. Da denne ordre ankom til Kristiania, fremkaldte den imidlertid nye vanskeligheder, som dog heldig bleve fjærnede. Grev Wedel vægrede sig nemlig ved at udstede obligationerne, sålænge ikke Stortinget havde meddelt den nødvendige bemyndigelse, men fandt heri ikke medhold hos de øvrige statsråder, der anså det for umuligt at lade dette hensyn være det bestemmende. I dette dilemma måtte man derfor gribe til den udvej at overdrage den midlertidige bestyrelse af finans-departementet til Sommerhielm, som også uden indvending lod obligationerne udfærdige og expedere. Således blev konventionens bestemmelse i dette punkt opfyldt, skønt rigtignok først i den ellevte time.[1])

Da statsrådet fattede denne beslutning, var den adresse, hvori Stortinget frembar for kongen sit ønske om en forlængelse af betalingstiden fra ti til tredive år, allerede vedtaget og afsendt. I et møde 16 Juni fremlagde vedkommende komitté et af amtmand Falsen, Krohg og Knudssøn udarbeidet udkast til en adresse,[2]) hvori det forsøgtes at undskylde den langsomhed, hvormed sagen var behandlet, dermed, at den alene var en følge af Stortingets ønske om at underkaste den en så meget grundigere drøftelse. Derhos

---

[1]) Tildels efter det anførte sted hos Vogt, tildels efter grev Sandels's rapport til kongen af 23 Juni 1821.

[2]) Under 8 Juni skrev grev Sandels til kongen: "— — *L'amtmand Falsen, Mrs. Krohg et Knudssøn ont été chargés de projeter au comité, nommé pour cette affaire, l'adresse, qu'on soumettra ensuite à l'approbation du Storthing.*"

erklæredes, at Stortinget ved sin sidste beslutning var gået ud fra den forudsætning, at der måtte kunne opnåes en længere termin for udredelsen af de tre millioner.[1]) Dette udkast blev med enkelte mindre væsentlige modifikationer vedtaget af Stortinget, uagtet de tiloversblevne rester af den gamle opposition endnu forsøgte at gøre indvendinger. Navnlig rettedes denne modstand mod den del af udkastet, hvori kongen og kronprinsen takkedes for det tilbud, de havde fremsat om at afstå den største del af sine apanager som bidrag til gældens afbetaling, men med tilkendegivelse af, at Stortinget ikke fandt at kunne modtage denne opofrelse. I anledning af dette tilbud havde grev Sandels allerede flere måneder tidligere antydet, at man enten ikke burde antage tilbudet eller også — efter kongens eget ønske — for de modtagne summer udstede fire procents uopsigelige statsobligationer.[2]) Desuagtet synes oppositionen at have misforstået hensigten med kongens tilbud og opfattet det som gave, ikke som lån, af hvilken grund den måske var endnu ivrigere for, at det skulde blive antaget. Det lykkedes den imidlertid ikke at sætte sin vilje igennem.

Stortingets eftergiven havde ingenlunde hævet alle vanskeligheder, hvilke først vilde være fjærnede, når konventionen var anerkendt uden betingelser. Da det imidlertid nu var kommet ind på indrømmelsernes bane, var det at håbe, at det også vilde være villigt

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Juni, 191—216.

[2]) Grev Sandels omtaler dette i et brev til grev C. F. Posse af 4 April 1821, hvori han videre ytrer: "*Efter min tanka vore det første alternativet riktigast, och hwarom jag äfven samtalat med flera af de värksammaste i Storthinget; men då jag efter landets constitution saknar tillfälle att närmare än på förenämdt sätt kunna leda Storthings-ärenderne, kan jag desvärre ej altid hoppas, att besluten utfalla i enlighet med de löften, mig på förhand blifvit lemnade.*"

til at lytte til nye forestillinger og således lade sig bevæge til at antage konventionen uden forbehold. I dette øjemed bestemte kongen sig til at sende Stortinget et nyt reskript, der kunde oplyse dets medlemmer om, at de endnu ikke havde gjort nok, for derved at lede dem til det rette mål. Således fremkom reskriptet af 28 Juni 1821, hvori han ligefrem advarede mod en fremgangsmåde, der kunde opfordre udenlandske magter til at lægge sig imellem; om at træffe en aftale med den danske regering, hvorved betalings-terminen kunde forlænges, kunde der ikke være tale, især da det havde været nødvendigt at forkorte terminerne for at opnå en nedsættelse af den oprindelige forlangte sum. Af hensyn hertil erklærede kongen, at han ikke fandt adressen fyldestgørende, da han havde ventet "en mere udstrakt bemyndigelse og mere tillid for at kunne tilendebringe denne sag på en måde, der ikke mere, end alt skeet er, udsætter statens ære og tilværelse for fare." Han havde i budget-propositionen fremsat forslag om tilvejebringelse af midler til at betale gælden og der anvist en vej, hvorved Norge gennem optagelse af partielle og sukcesive lån kunde håbe at fordele den hele betaling på et tidsrum af 30 år. Vilde Stortinget ikke antage disse forslag, da måtte han bestemt andrage om, at det vilde anvise regeringen den million, som han tidligere havde forlangt for at sætte riget i forsvarsstand.[1]) Som supplement til dette reskript, sendte Karl Johan desuden samme dag et brev til grev Sandels, som denne kunde meddele Stortingets medlemmer; i dette erklærede han også, at han, hvis det viste sig umuligt for Norge at opfylde de i konventionen foreskrevne betalinger, var villig til at hen-

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Juli, 85—95.

vende sig til kongen af Danmark med anmodning om at tilstå en forlængelse af terminen; da imidlertid dette vilde være ydmygende for landet, måtte man i det længste se at undgå denne udvej og hellere hjælpe sig ved lån. Men fremfor alt var det nødvendigt at tage hensyn til sandhedens og retfærdighedens fordringer og opfylde de højtidelig indgåede forpligtelser.[1])

Da reskriptet ankom til Kristiania, havde det Falsenske parti fremdeles overvægten i Stortinget, og hvad der var endnu vigtigere, dets ledere vare også nu villige til helt ud at erkende rigtigheden af kongens grunde, da de så at han ikke vilde nøjes med mindre end en fuld tiltræden af hans forslag. Falsen selv bortkastede nu den halvhed, hvorfor han tidligere ikke havde kunnet frigøre sig, og tiltrådte uden forbehold de af kongen og grev Sandels forfegtede anskuelser; understøttet af ham og hans politiske venner, som Sibbern, Krohg, Arntzen, Tank m. fl. lykkedes det således grev Sandels inden kort tid at vinde majoritet for de i reskriptet fremsatte forslag. Ligeledes faldt det ham meget let at tilvejebringe en lignende stemning for antagelsen af de forslag, vedkommende adelen, der vare fremsatte i reskriptet af 2 Juni, idet omtrent de samme grunde, som havde talt for udsættel-

---

[1]) I dette kongens brev af 28 Juni heder det bl. a. også: "*Aprés avoir pris une part aussi active dans les grands événemens qui ont changé la face de l'Europe, je ne puis voir qu'avec dédain les menés de ces turbulans qui se croyent les arbitres des destinées de leur pays, et qui n'ont ni les talens, ni l'intention bien prononcée de veiller aux intérêts de la patrie, qui n'ont pas même assez de jugement pour voir les dangers, auxquels ils pourraient exposer l'état, si je n'arrétai d'une main ferme leur marche inconsidéré.*" I et senere brev af 3 Juli udtalte han bl. a. ønske om, at Stortinget vilde bemyndige ham til at optage et lån på 1,500,000 til 1,800,000 rdl. Hamb. bko. mod 4—6 procents rente.

sen, måtte tale for disse, der for det første nærmest skulde tjene til at aflede stormagternes opmærksomhed.

Som en følge af disse forhold blev opgørs-komittéens og adels-komittéens endelige indstillinger meget imødekommende.[1]) Opgørs-komittéen erklærede således nu, at antagelsen af kongens forslag vilde befri landet for endnu større opofrelser, som måtte blive resultatet af den modsatte fremgangsmåde, og foreslog i det øjemed, at man skulde meddele kongen, at gælden rigtignok kun var erkendt under forudsætning af, at der kunde opnåes en længere termin for betalingen, men at man dog var villig til at imødekomme hans ønsker ved at bemyndige ham til at optage et 6 procents lån og anvise 600,000 spd. af banken. I hovedsagen var dette en fuldstændig eftergiven, skønt komittéen rigtignok gjorde et svagt forsøg på at skjule, at den havde opgivet sin tidligere opfatning, ved en gentagelse af den taktik, som var anvendt ved indstillingen af 4 Maj, idet man tilsyneladende fastholdt sit gamle standpunkt og derfra gjorde kongen indrømmelser, som i virkeligheden aldeles ophævede hint. Med en ganske anden bestemthed optrådte derimod komittéen, hvor det gjaldt at imødegå enkelte af kongens ytringer i reskriptet, der vedkom Norges statsretslige stilling i 1814; — der talte den grejt og uden forbehold og indlagde sig derved en virkelig fortjeneste, navnlig ved den måde, hvorpå den gjorde opmærksom på, at Norges selvstændige tilværelse som stat var af et ældre datum end 4 November 1814.

En lignende imødekommen blev også vist af adels-

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Juli, 95—111. Komittéen var denne gang forstærket med to medlemmer af bank-komittéen og to af budget-komittéen.

komittéen ved dens behandling af kongens sidste forslag. Karl Johan synes selv oprindelig at have overseet, at hans forslag om oprettelsen af en ny adel tilsigtede en forandring i grundloven og altså først kunde afgøres af det næste Storting; ialfald vare hans udtalelser i reskriptet ikke affattede med den nødvendige tydelighed. Efterat han var bleven opmærksom herpå, lod han grev Sandels underhånden meddele, at han ikke fordrede mere end vedtagelsen af et princip, hvorved afgørelsen overlodes til fremtiden. Da det sidste af de breve, hvori han udtalte sig herom for grev Sandels, ankom til Kristiania 17 Juli, og komittéen først tre dage senere afsluttede sin indstilling, var der altså i mellemtiden rigelig anledning til konferencer mellem dens medlemmer og statholderen, og at denne har været benyttet, viser sig tilstrækkelig af indstillingen.

Med hensyn til den erstatning, som han forlangte for de ved adelsloven tabende familier, havde Karl Johan erklæret at ville være tilfredsstillet, hvis Stortinget kun vedtog som princip retfærdigheden af at tilkende de adelige familier erstatning for deres tab og opfordrede ham til at fremsætte forslag om en sådan. I overensstemmelse hermed affattede også komittén sin indstilling.[1]) Om reskriptets andet hovedpunkt, oprettelsen af en ny norsk adel, havde Karl Johan i sit omtalte brev til grev Sandels ytret, at han ønskede Stortingets beslutning affattet i omtrent følgende ord: "*Med hensyn til indstiftelsen af en ny adelstand i Norge, da forbyder grundlovens ord det nu forsamlede Storting at fatte en afgørende beslutning om denne sag, efterdi dette spørgsmål henhører mellem dem, som angå forandringer i grundloven, og det følgelig må be-*

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Juli, 126—138.

handles efter de konstitutionelle former, som angives i § 112. Stortinget, der af lang erfaring er overbevist om, at Hans Majestæt ikke har andre hensigter end de, som sigte til fædrelandets hæder og held, iler med at forene sine konstitutionelle pligter med ønsket om at komme de af Hans Majestæt udtalte ønsker imøde, idet det i sin nuværende samling vil modtage kongens nådigste proposition vedkommende oprettelsen af en ny norsk adel og overlade det næste Storting at afgøre, om den foreslåede forandring skal finde sted eller ikke." I disse udtalelser var komittéen i den grad enig, at den endog tildels ordret har optaget dem i sin indstilling, hvori den opfordrede kongen til at fremsætte et sådant forslag.

Begge komittéers indstillinger bleve behandlede i Stortingets møde 24 Juli, og bleve begge antagne. Således havde Karl Johan endelig drevet sine forslag igennem, og krisen var dermed endt. Rigtignok havde Stortinget ikke formelt anerkendt konventionen og heller ikke taget tilbage sit en gang udtalte ønske om at opnå en forlængelse af terminerne; men i realiteten var det gået fuldstændig ind på Karl Johans plan til at afgøre gælden ved optagelse af lån. Det løfte, som han underhånden gav om at gøre et forsøg på at opnå den danske regerings bifald til at forlænge terminerne, har vistnok også bidraget sit til at stemme forsamlingen mere gunstig for hans forslag; men hvad der især gjorde udslaget, var dog hans bestemte optræden, der viste Stortinget, hvad det havde at gøre. Hvad adelsloven angik, havde kongen i grunden opnået mere, end han oprindelig havde forlangt. For det første havde Stortinget efter at have ophævet den bestående adel, anerkendt rigtigheden af hans påstand om, at denne var berettiget til erstatning, og når han nu efter dette sanktionerede loven, gav han det derved for udenverdenen skinnet af, at den var gennemført med konge-

magtens samtykke og ikke aftvunget denne. Men tillige havde han opnået, hvad han før Stortingets sammentræden forgæves havde ønsket, idet forsamlingen havde bemyndiget ham til at foreslå oprettelsen af en ny adel. Havde han arbejdet længe, så havde han dog ikke arbejdet uden resultat og den fare, der så længe havde truet landet, var nu ved hans ihærdige bestræbelser aldeles fjærnet.

Karl Johan kunde med så meget større tilfredsstilelse se hen til det opnåede resultat, som han i grunden kun havde havt understøttelse af grev Sandels, da regeringens medlemmer for øvrigt i den længste tid havde været mest tilbøjelige til at holde på den samme opfatning, som Stortinget. Den bistand, grev Sandels havde ydet, var imidlertid af en så væsentlig betydning, at det heldige udfald neppe vilde være nået uden den — ialfald ikke på en så lempelig måde, som det nu skede. Han har derfor også ret til at mindes med erkendtlighed i det land, hvis ære han i en dobbelt henseende bidrog til at redde, ved at forhindre dets national-forsamling fra at fatte beslutninger, som vilde have nedsat det i Europas øjne og let kunde have hidført andre magters direkte indgriben.

IX.

Stormagternes svar på cirkulærnoten. — Karl Johans rejse til Kristiania. — Rygter om hans hensigter. — Opfordringer til Karl Johan om at omstyrte den norske forfatning. — Hans svar herpå. — Uddrag af to breve fra Karl Johan til grev Sandels. — Karl Johan i Strømstad og på Tom. — Hans modtagelse i Kristiania. — Stortinget komplimenterer kongen. — Pløens og Flors motioner. — De kongelige forslag til forandringer i grundloven. — Kristian Magnus Falsens grundlovs-forslag. — Presse-lovgivningen. — Budgettets vedtagelse. — Stortingets opløsning. — Oppositionens afskeds-fester. — Kongens afrejse. — Hans storartede gavmildhed.

Den måde, hvorpå de store magter optog cirkulærnoten af 1 Juni, var i det hele meget tilfredsstillende,[1]) og uagtet de meddelelser, som til samme tid indløb om deres betragtning af adelens ophævelse i Norge, ikke vare fuldt så beroligende,[2]) var dog dermed for øjeblikket den væsentligste grund til at nære frygt for en indblanding fjærnet. Men på samme tid

---

[1]) Hellstenius, X, 207—209, hvor der bl. a. gengives et temmelig fuldstændigt udtog af den depesche af $\frac{26}{14}$ Juni, hvori grev Nesselrode besvarede cirkulærnoten.

[2]) Af kongens brev til grev Sandels af 14 Juli 1821: „*J'ai depuis* [ɔ: efter 2 Juni] *reçu des communications de plusieurs cours étrangères à ce sujet, et ces communications ne sont pas d'une nature fort agréable. — — — Sans pour cela exposer la Norvége à une rupture avec les autres puissances, il est indispensablement nécessaire, que la résolution même soit conçue dans des termes, qui ne fournissent pas de nouveaux motifs d'accuser la représentation nationale de Norvége d'injustice et d'inconséqvence.*“

havde der rejst sig en anden vanskelighed, idet Karl Johan, hvis Stortinget ikke nu gav efter, ved sine udtalelser til stormagterne havde forpligtet sig til at optræde med strenghed, og dette løfte kunde han ikke undlade at opfylde, da det var betingelsen for hines neutralitet. Sålænge han endnu ikke havde modtaget underretning om, hvad Stortinget vilde svare til hans henvendelser i de to reskripter af 2 og 28 Juni, måtte han derfor være forberedt på at måtte opløse Stortinget for senere at indkalde det som overordentligt og da udelukkende lade det beskæftige sig med de af ham forelagte spørgsmål.

Under dette bestemte han sig til selv at foretage den rejse til Norge, som han allerede længe havde havt i sinde at gøre, men dog hidtil altid udsat, for at vente, indtil Stortinget havde afsluttet sine forhandlinger om konventionen og adelsloven, da han også på denne måde havde håbet at kunne vise de udenlandske magter, at det havde fattet sine beslutninger uden påvirkning. Dette var nu rigtignok ikke længere muligt, efterat han gentagne gange havde måttet sende national-forsamlingen eftertrykkelige advarsler om følgerne af dens fremgangsmåde; men desuagtet var rejsen aligevel bleven udsat, indtil han endelig 17 Juli forlod Stockholm for at begive sig på vejen til Norge.

Rejsen foregik på en måde, der var egnet til at vække opmærksomhed. I små dagsrejser nærmede kongen sig sin norske hovedstad, som om han endnu betænkte sig på, hvad der var at gøre mod det genstridige Storting, og i hans følge befandt sig personer, hvis nærværelse i Norge ikke kunde fremkalde de blideste erindringer, som general Bjørnstjerna og admiral Cederstrøm, der begge i 1814 havde været i Kristiania under andre forhold, og grev Tawast, der

på samme tid havde pådraget sig den almindelige uvilje i Danmark. Også den russiske gesant, Suchtelen, begav sig på vejen til Norge, ledsaget af sin uundværlige legations-sekretær, Bodisco, ligesom det rygtedes, at den engelske gesant snart vilde følge efter. Grev Wetterstedt havde ligeledes ordre til at møde kongen i Kristiania, således at alt syntes at tyde på, at der her skulde foregå vigtige begivenheder. Da det i Norge ikke var nogen hemmelighed, at Karl Johan var meget misfornøjet med Stortingets holdning, og at han omgikkes med planer til at omdanne den norske forfatning, var det under disse forhold, sålænge ingen med bestemthed kendte hans planer, ganske naturligt, at der kom en mængde, tildels højst vildledende rygter i omløb om hans hensigter.

Det blev således fortalt og troet, at kongen var misfornøjet med grev Sandels og vilde lade ham afløse af grev Tawast, — som om denne svage og ubestemte mand skulde kunne være en erstatning for den kraftige og sindige grev Sandels! Ligeledes vidste man at berette, at kongen enten i Strømstad eller på Tom vilde gå ombord på en svensk fregat og med den fortsætte rejsen til Kristiania „for ikke at møde de oprørske Normænd."[1]) Også lejren på Etterstad betragtedes med mistanke, da man antog, at de der samlede tropper vare bestemte til at bruges mod Norges selvstændighed, og opholdt sig over, at de indkaldte norske tropper hørte hjemme i nærheden af grænsen, som derved blottedes for forsvarere! Da fremdeles en svensk eskadre, bestående af en fregat, to korvetter og nogle mindre fartøjer løb ind til Kristiania, fandt rygterne om kongens hensigter ny næring.[2])

[1]) Hellstenius, X, 214 flg., Pavels's Biografi og Dagbøger, 499—504. Tavast var bleven greve i 1818.

[2]) Det eneste, som kunde give berettiget grund til mistanke mod

I virkeligheden havde det heller ikke fra kongens omgivelser manglet på opfordringer til at gøre en rask ende på forviklingerne i Norge og omstyrte landets demokratiske forfatning; men Karl Johan afviste disse ligeså bestemt, som de tidligere af samme art. Når der således ytredes, at tiden nu var kommen til at gøre om, hvad han havde gjort i 1814, og med stormagternes samtykke, måske endog med deres understøttelse forvandle Norge til et svensk lydrige, var hans svar kun det, at intet varigt resultat kunde frembringes ved svig og undertrykkelse, og at tiden sikkert vilde jævne alt, når foreningen fremdeles byggedes på begge folks selvstændighed.[1]) Følgende uddrag af et brev (af 20 Juli), som kongen på denne rejse skrev til grev Sandels, vil end yderligere kunne belyse, hvorledes han selv bedømte stillingen: „*Måske vil jeg*“ — skrev han — „*ved Tom gå ombord på et skib for at tilbagelægge resten af vejen tilsøs. Jeg tror selv, at dette vilde være godt for min helbred; men jeg kan*

---

hensigten med lejrens indkaldelse, er det bekendte faktum, at de svenske tropper vare forsynede med skarpe patroner, som de på general-løjtnant Arenfeldts og de øvrige norske chefers forlangende måtte udlevere. Men der foreligger intet, som kan bevise, at disse vare medbragte efter kongens ordre; ja, en tradition vil endog vide, at Karl Johan var bleven yderst opbragt, da han blev vidende om, at Svenskerne havde skarp ammunition. Sandsynligvis skyldes det hele kun en malkonduite af vedkommende svenske regiments-chefer, der have ment at burde være forberedte på alt, når de under forhold, som de daværende, rykkede ind i et land, hvor de for syv år siden havde kæmpet som fiender. — De skarpe patroner opbevaredes siden i mange år i en liden bygning på nordspidsen af Akershus; da denne brændte nogle dage før det store forenings-jubilæum i 1864, som en følge af nogle fyrverkeri-pjesers explosion, der skulde anvendes ved festen, ere sandsynligvis patronerne ved samme lejlighed blevne ødelagte. Hvis ikke, må de formodentlig endnu findes på Akershus.

[1]) Hellstenius, X, 215 flg.

endnu ikke sige Dem noget bestemt derom. — — — Jeg har allerede den fjortende skrevet til Dem, at jeg vilde være henrykt, om Stortinget forinden min ankomst til Norge havde antaget de forholdsregler, som jeg har foreslået det med hensyn til de to store spørgsmål, som endnu stå tilbage at afgøre: nationalgælden og den norske adel. Jeg beder Dem gøre alt, hvad De kan, for at opnå dette. Tal derom med Falsen, Tank, Sibbern og alle Stortingets fremragende medlemmer! Forehold dem den ære og tilfredsstillelse, som det vilde være for dem selv, om de ved min ankomst til Kristiania, kunde sige til mig: „Deres majestæt! national-forsamlingen har endt sine arbejder," hvorimod det vilde være nedslående for mig og ydmygende for dem, om jeg så mig nødsaget til at opløse Stortinget, forinden det havde tilendebragt sine forhandlinger. Vis dem på den ene side hele Europas bifald, deres konges velvilje, deres medborgeres agtelse og erkendtlighed, — og på den anden de berettigede bebrejdelser, hvorfor de vilde blive udsatte fra alle kanter, hvis de endnu opsatte længere med at rette sig efter sandhedens, klogskabens og retfærdighedens stemme. Gentag for dem alt, hvad jeg har sagt Dem i mine foregående breve og sig dem, at de have valget mellem at se mig som en fader, der kommer for at besøge sine børn, eller som en suveræn, der er træt af deres fordringer og oppositionsånd. Jeg håber, at De vil være heldig; ti jeg har bemærket, at der hersker en bedre ånd mellem repræsentanterne end i begyndelsen af deres sammenkomster, og at overvejelse og mådehold synes at vinde overhånd. De må forsikre dem om, at jeg er meget villig til at glemme, hvad der er foregået, og at jeg blot har følt ærgrelse, ikke forbitrelse over de udskejelser, hvorpå de have indladt sig, men at jeg, om de skulde fortsætte med disse udskejelser, måtte se mig nødsaget til — skønt med beklagelse — at benytte mig af alle rettigheder, som konstitutionen skænker mig,

og udvikle hele min sjæts energi for at bringe dem tilbage til forståelsen af sine pligter mod fædrelandet.“ I et andet brev, som Karl Johan 24 Juli efter sin ankomst til Strømstad afsendte til grev Sandels, ytrede han videre: *„Jeg pålægger Dem, herr greve, at fortsætte med Deres bestræbelser hos repræsentanterne, for at de endnu svævende spørgsmål endelig kunne blive afgjorte i ugens løb. Sig dem, at jeg ikke har, at jeg ikke kan have andet for øje end Norges hæder og held, og at de ved at medvirke dertil, ville erhverve sig adkomst til min velvilje. Når man ser, at national-forsamlingen ender med orden og enighed i sine forhandlinger, at den sætter sin tillid til sin konge, og at den antager de forholdsregler, som foreskrives af retfærdigheden, fornuften og den sunde politik, da vil man overbevise sig om, at den oppositionsånd, som viste sig i begyndelsen, kun fremgik af en overdreven iver for fædrelandets vel og af en slags mangel på bestemthed, som er meget undskyldelig hos en nation, der efter bestandig at have været vilkårlig behersket, endnu ikke har tilstrækkelig erfaring til at kunne styre sig selv. Den vil derved vise, at den i løbet af seks år har gjort fremskridt i konstitutionel frihed, som må hædre den i Europas øjne, ligesom den vil give en forestilling om, hvad man endnu kan vente af dens klogskab, dens enighed og dens fædrelandssind.“*

Samme dag, dette brev var skrevet og afsendt, modtog Karl Johan de første efterretninger fra Kristiania, der lovede et med hans ønsker overensstemmende udfald af Stortingets sidste behandling af opgørssagen og adelsloven. Disse vare så meget mere opmuntrende for ham, som der netop i de sidste dage var indløbet meddelelser fra udenlandske hoffer, der mere end nogensinde lod ham ønske at se alt snart bragt i orden, hvorfor han også nu øjeblikkelig sendte kurerer med budskabet om de lovende udsigter til ved-

kommende magter.[1]) Med lettet sind fortsatte han sin rejse til Tom, hvor han lå over i nogle dage, dels opholdt ved uopsættelige forretninger, dels ved en let upasselighed; her modtog han også af amtmand Sibbern meddelelse om Stortingets forskellige beslutninger af 24 Juli, hvorved den sidste vanskelighed udjævnedes.

Karl Johans højtidelige indtog i Kristiania foregik om aftenen 29 Juli; en stor menneskemasse var derved tiltrods for det stærke regnvejr på benene og hilste sin konge velkommen, medens han, omgiven af sine generaler og en glimrende stab red igennem de i gaderne fra Grønland til palæet *en haye* paraderende soldater. Dagen efter sin ankomst blev han i palæet komplimenteret af det samlede Storting, som han modtog, omgiven af sit norske statsråd og en del af sin generalstab. Arntzen, der med specielt hensyn til denne anledning var valgt til præsident, da det antoges, at han var den, hvem kongen for øjeblikket helst så i denne stilling, holdt en velkomsttale til kongen, hvilken denne igen besvarede med værdighed og alvor, idet han bad repræsentanterne aldrig glemme, at en national-forsamling, der havde villet overskride de lovbestemte grænser for sin myndighed, aldrig havde fremkaldt andet end anarki eller despotisme.[2])

Kongens optræden var i det hele taget meget forsonlig og vidnede om, at hans uvilje mod Stor-

---

[1]) Hellstenius, X, 216.

[2]) Hellstenius, X, 216 flg. og Morgenbladet for 1821, no. 211. At besøge Kristiania havde altid været kongens plan. Oprindelig var det dog hans hensigt at opholde sig nogle dage i lejren, forinden han holdt sit indtog; men han forandrede igen i det sidste øjeblik denne bestemmelse. Jvfr. Vogts Optegnelser, s. 70 flg., Storth. Forhandl. 1821, Juli 158—162 og Norske Stamtavler, udgivne af Wilhelm Lassen, I, 261. — Under kongens ophold boede grev Sandels i stiftsgården.

tinget var i færd med at forsvinde. Hvad der endnu kunde være tilbage, måtte imidlertid også hurtig tabe sig, når han betragtede den holdning, som Stortinget nu indtog, og som dannede den stærkeste modsætning til dets optræden for nogle måneder siden. Det moderate parti havde fremdeles overvægten i forsamlingen, og dennes forhandlinger havde et præg af fast værdighed, der måtte erhverve den tillid hos kongen, som hos folket, medens de urolige elementer vare indskrænkede til en næsten forsvindende minoritet, som hver gang den vovede sig frem, kun led nye nederlag. Da således Pløen i Stortingets møde 6 August vakte motion om at undersøge statsrådernes forhold i anledning af lejren og den svenske eskadre, blev hans forslag henlagt, „som ubesindigt", og da derefter Flor fremsatte et lignende forslag, blev dette ligeledes henlagt, „som aldeles ugrundet", hvorpå forslagsstilleren blev grundig taget i skole af sorenskriver Landmark, der læste ham teksten på en eftertrykkelig måde.[1]) Et lignende indtryk måtte Karl Johan også få af de mange samtaler, han havde med de enkelte medlemmer af Stortinget, som stadig vare tilsagte til audiens, og som deraf også selv fik et meget forsonende indtryk. Det personlige opgør viste således også her sin gavnlige virkning ved at bortrydde gensidig misforståelse og mistillid.

Et par dage efter sin ankomst sanktionerede Karl Johan Stortingets beslutning om adelens ophævelse (1 August), hvilken han derved gav stempel af at være fattet med hans gode vilje; ligeledes sanktionerede han nu den sidste beslutning om opgøret af 24 Juli.[2]) Men uagtet dette tildels måtte kunne vise,

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, August 21—24.

[2]) Storth. Forhandl. 1821, August, 2—4 og 20. Under 28

at han fra sin side var beredt til at modtage den forsonlige hånd, som blev ham budt, var der dog endnu en misstemning tilbage, sålænge man kun af rygtet kendte hans planer til forfatningens omdannelse, som han ikke havde opgivet, uagtet det i cirkulærnoten forudsatte tilfælde, at han skulde se sig nødsaget til at opløse Stortinget, ikke var indtruffet. Karl Johan havde nu seet, at den norske opinion let lod sig lede vild, og at de midler, som for et sådant tilfælde stod til kongemagtens rådighed, kun frembød ringe garantier, og derfor vilde han nu gøre, hvad han kunde, for at forebygge gentagelsen af en lignende situation, uagtet vanskeligheden denne gang var bleven udjævnet uden at føre til nogen krise, og uden at bringe de forenede riger i et fiendtligt forhold til fremmede magter.

Den proposition, hvori kongen fremsatte de forslag til forandringer i den norske grundlov, som han i dette øjemed anså hensigtsmæssige, var dateret 2 August[1]) og blev den følgende dag meddelt Stortinget. Det var i det væsentlige de samme forslag, hvis hovedtræk vi allerede kende fra cirkulærnoten af 1 Juni. Propositionens kærnepunkt var forslaget om at ophæve det suspensive veto ved lovbeslutninger og udlændinges naturalisation; ved siden deraf foresloges nu, at samtlige embedsmænd — med undtagelse af dommere — skulde være afsættelige, medens der i cirkulærnoten kun havde været tale om de højere embedsmænd. I denne havde det også været antydet,

---

Juli 1821 skrev kongen til grev Sandels: „*Je crois aisement, comme Vous le dites, que le Storthing n'a pas bien réussi à justifier la manière, dont il a traité cette dernière affaire.*" Denne *dernière affaire* var opgøret med Danmark.

[1]) Storth. Forhandl. 1821, tillægsheftet, 8—11. Jvfr. Vogts Optegnelser, s. 70.

at Stortinget kun burde samles hvert femte år, hvilket dog nu var forandret derhen, at det skulde træde sammen hvert tredie år den første Juni, i hvilken anledning budget-terminens udløb måtte flyttes fra 31 Juni til 31 December, og at det også kunde samles i andre af rigets byer end Kristiania. Derhos vilde kongen have ret til at udnævne samtlige præsidenter og vicepræsidenter, medens sekretærerne skulde vælges af Stortinget mellem mænd, der ikke var repræsentanter. Efter § 84 foresloges fremdeles indskudt i grundloven en ny paragraf, der fastsatte de genstande, hvormed Stortinget fortrinsvis skulde beskæftige sig, nemlig: alle hvilende grundlovs-forslag, de i § 75 opregnede sager, samt endelig alle sager, som stod i umiddelbar forbindelse med disse; på et overordentligt Storting skulde der overhovedet ikke kunne behandles andre sager, end de, som bleve det forelagte af kongen. Dertil kom endnu det vigtige forslag, at kongen skulde have ret til at opløse et ordentligt Storting, når det havde været samlet over tre måneder, og udskrive nye valg. Af mindre betydning var forslaget om, at medlemmerne af statsrådsafdelingen i Stockholm skulde kunne blive i denne stilling i tre år ad gangen og veksle, ikke efter tur, men efter kongens bestemmelse.

Dette var i korthed hovedpunkterne af de grundlovs-forslag, som vare imødeseede med så megen mistilllid. Almenheden fik nu vished for, hvad kongen vilde, og så, at han ikke tænkte på at benytte anden vej end lovens for at nå sine hensigter. Heri lå der en stor beroligelse, skønt det var meget langt fra, at den kongelige proposition blev modtagen med tilfredshed. Folket havde i den senest forløbne tid havt en følelse af, at dets unge frihed var truet af store farer, og denne frygt for at miste det dyrebare klenodie

havde i høj grad bidraget til at styrke og forøge dets kærlighed til grundloven, som det nu ønskede bevaret uden nogen forandring. Ethvert forslag til sådanne måtte derfor blive betragtet med store betænkeligheder, især, når det fremkom under omstændigheder, som de, hvorunder denne proposition var fremsat. Dertil kom imidlertid endnu andre hensyn, idet det for det første måtte synes aldeles unødigt at forandre en grundlov, som endnu ikke havde virket i ti år, og om hvis hensigtsmæssighed man altså ikke kunde have nogen grundet formening. Af den grund kunde endog de kongelige forslag ikke gøre regning på bifald fra de mænd, som for øvrigt kunde være enige med Karl Johan i hans betragtning af, at det absolute veto og kongens opløsningsret, så langt fra at være til folkefrihedens skade, i mange tilfælde kunde være dens bedste garantier. Enkelte af forslagene havde derhos et odiøst præg, som det om alle embedsmænds afsættelighed, der under de daværende politiske forhold umulig kunde antages; disse hensyn i forening fremkaldte meget hurtig en bestemt opinion imod propositionens antagelse, således, at dommen over denne allerede var fældet straks efter dens fremsættelse.

Ved siden af denne store proposition blev der endnu fra kongen under hans ophold i Kristiania fremsat to andre særskilte grundlovs-forslag, af hvilke det ene tilsigtede en forandret organisation af rigsretten, hvori kongen nu bl. a. vilde have optaget enkelte højere embedsmænd, som selvskrevne medlemmer.[1]) Det andet angik oprettelsen af den nye norske adel, som kongen af Stortinget var opfordret til at foreslå.[2]) Således, som kongens forslag forelå,

[1]) Storth. Forhandl. 1821, tillægsheftet, 12—14.
[2]) Storth. Forhandl. 1821, tillægsheftet, 12.

vilde det imidlertid kun have ledet til at skaffe os en arvelig titel-adel, en kraftløs institution uden den gamle adels historiske forudsætninger og uden nogen berettigelse til at indtage en fremragende stilling i staten, som således aldrig vilde have kunnet hævde sig en plads som den første klasse i staten. En titel-adel uden priviligier og uden fortid, som den nu af kongen foreslåede, vilde aldrig have kunnet tilegne sig en virkelig adels gode sider, men så meget lettere dens slette, og efterat den gamle en gang var afskaffet, var der heller ingen trang til en ny af denne art. Derfor fik forslaget heller ikke anden reel betydning end den at tjene som en afleder for de reaktionære stormagters uvilje over Stortingets beslutninger om den gamle adels ophævelse.

Også fra private fremkom der forholdsvis mange forslag til forandringer af grundloven, mod hvilken der således nu foretoges et rent stormløb. De vigtigste af disse var de, som fremsattes af Kristian Magnus Falsen, og af hvilke hans forslag om at give statsrådets medlemmer adgang til at deltage i Stortingets forhandlinger tidligere er omtalt. Det mærkeligste var imidlertid hans forslag om at besætte hver af Stortingets afdelinger ved særskilte valg, således at til Lagtinget, hvoraf tre højere embedsmænd skulde være selvskrevne medlemmer, de øvrige atten skulde vælges stiftsvis af valgmænd, der igen vare valgte ved indirekte valg; desuden vilde han, at der til Odelstinget kun skulde vælges en bonde for hvert amt, men aldeles ingen til Lagtinget, — en uheldig bestemmelse, der kun stod i liden overensstemmelse med grundlovens principer, og som man derfor aldrig skulde have ventet foreslået af den mand, som fremfor nogen anden kunde kaldes dennes fader.[1])

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, tillægsheftet, 16—25.

Forinden vi forlade skildringen af det tredie ordentlige Storting, står det endnu tilbage at omtale kongens forslag til ordning af den norske presse-lovgivning, der på denne tid kun hvilede på de meget modstridende principer, der vare udtalte i den bekendte „forordning om trykkefrihedens grænser“ af 27 Septbr. 1799 og i grundlovens § 100. Allerede i 1818 havde Karl Johan af hensyn til de fornærmelser mod Sverige, som de norske blade stadig tillod sig, fremsat en proposition om at indføre bestemmelser om presseforseelser i et tillæg til rigsakten, hvilken Stortinget, som et andet grundlovsforslag, henviste til behandling af det følgende Storting. Dette forkastede imidlertid (31 Marts 1821) enstemmig dette forslag, dels i betragtning af, at dets bestemmelse om, at pressesager skulde påkendes ved en jury, ikke kunde forenes med de grundsætninger, hvorpå Norges kriminelle lovgivning for øvrigt var bygget, — dels fordi det ansåes urimeligt at udfærdige en speciallov på en tid, da der kunde ventes et fuldstændigt udkast til en kriminal-lov fra lov-kommissionen, — og dels fordi en presse-lov henhørte til den private, ikke til den offentlige lovgivning.

Denne beslutning blev ikke godt optaget af Karl Johan, der efterat de udenlandske magter også havde fæstet sine øjne på den norske presses udskejelser, så meget mere ønskede at se disse hemmede. I begyndelsen havde han, i forventning om udfaldet af propositionens behandling, taget sagen forholdsvis rolig og uden overvindelse fulgt grev Sandels's råd at overse dhrr. Hielms og Flors skriverier, ja endog en gang (om høsten 1819) forsøgt at få istand et regeringsblad, der kunde danne en modvægt mod „Nationalbladet“, en plan, som imidlertid aldrig blev udført, sandsynligvis nær-

mest af mangel på duelige kræfter.[1]) Senere hen blev han imidlertid mere irriteret ved dette blads holdning under Stortingets samvære, hvorfor han atter troede at måtte gribe til kraftigere forholdsregler. Under 2 Juni fremsatte han således en ny proposition om, at alle presse-forseelser skulde påkendes ved en jury efter de i grundlovens § 100 udtalte hovedgrundsætninger, „jævnførte i henseende til deres anvendelse imod forordningen af 27 September 1799," og tre dage senere befalede han, at denne forordning skulde optrykkes og tilstilles overøvrighederne "til efterretning." Karl Johans hensigt med den sidste foranstaltning har neppe været nogen anden, end at vise Stortinget, hvor utidsmæssig den gældende lovgivning var i dette punkt, for derved at opmuntre det til at fatte en beslutning, som på den ene side lagde bånd på pressens tøjlesløshed, men tillige sikrede mod vilkårlighed fra administrationens og domstolenes side. Hans gode hensigt blev imidlertid her, som så ofte ellers, aldeles miskendt; den vilde måske heller ikke været opnået, om også hans sidste proposition var bleven antaget.

Stortinget forhastede sig heller ikke med at fatte sin beslutning om denne kongelige proposition, som først kom under behandling 17 August, altså under Karl Johans ophold i Kristiania. Uagtet stemningen på denne tid skulde synes at måtte være gunstig for en

---

[1]) Af grev Sandels's rapport af 15 Septbr. 1819: "*J'ose assurer que le ton, peu décent de certains papiers du jour, dits la feuille nationale et celle de Drammen — — ne peut nullement être attribué à la nation; il-y-a Mrs. Hielm et Flor, qui, à l'abri de l'anonymité aiment à se signaler de cette maniere. — — Je serais très-humblement de cet avis, qu'il faudrait organiser ici une feuille, qui, d'une voix ferme et vraie, devait refuter toutes ces insinuations fausses et insidieuses, qui pourront à la fin troubler la confiance reciproque des nations, comme à présent, elles blessent tout homme raisonnable.*"

beslutning efter kongens ønsker, vilde forsamlingen dog ikke fravige sine foregående udtalelser, men nøjedes med at meddele kongen i en adresse, at forordningen af 1799 efter dens mening måtte betragtes som stående ved magt, forsåvidt den ikke stred mod grundlovens § 100. Efter dette blev der på Stortinget i 1821 ikke videre tale om at forandre presse-lovgivningen.[1]) Foruden denne proposition havde der også til den sidste tid ophobet sig mange andre vigtige sager, af hvilke flere endog ikke kunde blive behandlede af mangel på tid, da kongen ikke vilde tilstå længere prolongation end til 21 August. Nu først blev også budgettet endelig vedtaget, hvorunder bl. a. Stortinget bemyndigede kongen til, om det blev nødvendigt, at optage et lån på 200,000 spd. til forsvarsmidler.

Ved Stortingets opløsning udveksledes de sædvanlige taler. Kongen berørte i sin trontale grundlovs-forslagene og udtalte det håb, at den offentlige mening vilde vide at sætte værd på hans hensigter, samt bebudede, at der for næste Storting vilde blive fremsat forslag til en lov om statsrådernes ansvarlighed, som nøjagtig skulde „fastsætte deres pligter og anvise national-repræsentationen grænserne for dens rettigheder.“ I sit svar omtalte præsidenten, Sibbern, hvorledes hensynet til de trykkede tider havde kræevet „den allermodneste overvejelse,“ forinden man fattede beslutning om opgøret med Danmark, men at Stortinget nu, da det havde vist sin villighed til at erkende kongens fortjenester af denne sag, også håbede, at det vilde lykkes hans bestræbelser at lette landet udredelsen af de tre millioner så meget, som muligt.[2])

---

[1]) Storth. Forhandl. 1821, Marts 223—229, April 89—91, August 252—275; Rigstidenden for 1821, no. 51.

[2]) Storth. Forhandl. 1821, August 683—692. Da Stortingets medlemmer efter opløsningen skulde underskrive protokollen, skrev

Efter opløsningen skiltes Stortingets medlemmer for hver at drage til sit hjem, vistnok med blandede følelser og neppe uden berettiget frygt for resultatet af de nu fattede beslutninger, da det endnu var umuligt at dømme om landets evne til at bære de forøgede byrder, som vilde blive en følge af disse. Forinden adskillelsen morede også det Florske parti sig med at fetere sine bortdragende medlemmer, Deinboll ved en fest på Sinsen i Aker, Flor ved en på Gellebæk i Lier.[1])

Kongen selv forlod Kristiania 26 August for at foretage en rejse i Sveriges sydlige landskaber, forinden han vendte tilbage til Stockholm. Han var nu fuldstændig forsonet med det norske folk og overbevist om dets uforandrede lojalitet; hans følelser i denne henseende fandt et smukt udtryk i den storartede gavmildhed, hvormed han umiddelbart forinden sin afrejse betænkte forskellige norske byer, idet han under ét skænkede 20,000 spd. til oprettelsen af velgørende indretninger i Kristiania, Moss og Frederikstad.[2]) Efter

---

Flor: "*Enkelte Taler af Præsidenten undtagne, underskriver Flor*", og hertil henholdt hans ven Pløen sig.

[1]) Nationalbladet for 21 Septbr. 1821, 22de hefte, no. 115—116, og Belysning af Hr. Krigsraad Flors Færd o. s. v., side 58. Om Deinboll heder det i "Nationalbladets" festberetning: „*Fra Nordkaps strand fremtrådte blandt Norges repræsentanter den gæve provst Deinboll. Vant ved Nordpolens barske storme, bøjedes han ej, lig sivet, af alle vindstød; men urokkelig stod han som mand på tinge, talte Norges sag med fynd og værdighed, og egennytte blandede sig aldrig i hans færd.*" — "*Trofaste håndtryk,*" heder det senere, "*vare de stumme, men betydningsfulde udtryk af, hvad hjærterne følte, da den brave Deinboll rejste. Rørt forlod han vennekredsen, og med dobbelt glæde vil han atter vorde modtagen af sine Finner; ti han medbringer dem oplysning og husvalelse.*" Ved det sidste hentydedes til et af D. udgivet udvalg af Wellings lappiske salmer, som Pløen havde bekostet trykt.

[2]) N. Nicolaysen, Norske Stiftelser, III, 192 flg., 252 flg., 299 flg., 877. Ifølge dette verk har Karl Johan i sin regeringstid

kongens afrejse, lejrens opløsning og den svenske eskadres afsejling adspredtes også de mange rejsende, som i disse dage havde søgt til Kristiania og der fremkaldt et ualmindeligt liv.[1]) Den norske hovedstad var atter, hvad den før havde været, en liden spidsborgerlig by på 15—20,000 indbyggere, hvor alt igen gik i den sædvanlige ensformighed, der nu pludselig afløste den spænding, som de sidste mærkelige begivenheder havde medført. Det eneste, der endnu i nogen tid kunde vække almindelig interesse såvel i hovedstaden, som udover landet, var de rigsrets-sager, som Odelstinget forinden opløsningen havde anlagt mod to af regeringens medlemmer, og som danne et efterspil til Stortinget i 1821.

---

i alt skænket 86,000 spd. eller i gennemsnit over 3000 spd. årlig til milde stiftelser i Norge.

[1]) Blandt de mange, som i denne tid strømmede ind til Kristiania, befandt sig også flere bekendte mænd, som statsråd Anker, statsråd Løvenskiold, sorenskriver Blom, provst Wergeland m. fl. Af de festligheder, som fandt sted under kongens ophold, er især at erindre den store militærfest, som blev afholdt i lejren 19 August og afsluttedes med et bal på omtrent 700 deltagere.

X.

Rigsrets-sagen mod Statsråd Fasting. — Rigsrets-sagen mod grev Wedel. — Karl Johan bestrider Odelstingets ret til at sætte grev Wedel under anklage. — Grev Wedels ønske om at trække sig tilbage. — Kongen lader rigsretten tilstille sagens dokumenter. — Grev Wedels frifindelse. — Grev Wedel træder ud af statsrådet. — Statsminister Ankers afsked og død. — Sommerhielm bliver statsminister. — Holst, Falbe og Krog udnævnes til statsråder. — Revisions-departementet. — Kongens mistillid til embedsstanden. — Falsen bliver general-prokurør. — Hans upopularitet. — "Nationalbladets" angreb på ham. — "Profeti-sagen" og "Kompliment-sagen". — "Nationalbladet" går ind. — H. A. Hielm får pension af kongen. — Hans dom og benådning. — Processen mod Jonas Anton Hielm. — Hans afskedigelse som regerings-advokat.

Rigsretten var et våben, hvormed oppositionen på de første Storting stadig søgte at komme regeringen tillivs. Dens mangel på tilstrækkeligt kendskab til administrationens vanskeligheder og overdrevne forestillinger såvel om Stortings-hvervets pligter, som om området for national-forsamlingens myndighed lod den altid, når der var tale om at undersøge en statsråds forhold, gribe til en motion om rigsret, som det første, i stedet for det sidste middel. I 1818 var det således foreslået at sætte ikke mindre end tre statsråder, grev Wedel, Fasting og Diriks, under anklage for rigsretten; men alle forslag bleve forkastede. I 1821 vakte oppositionen atter motion om anklage mod grev Wedel, Fasting og Motzfeldt, der alle skulde have overtrådt sine konstitutionelle pligter, som kongens råd-

givere; Motzfeldt undgik imidlertid den ham tiltænkte skæbne, hvorimod Odelstinget for de to øvrige statsråders vedkommende bifaldt forslagene.

Hvad man havde at indvende mod Fasting, var kun det, at han efter i Marts 1815 at være udnævnt til statsråd tillige var bleven stående som kommandør i marinen og oppebar gage som sådan, uden at have gjort kongen opmærksom på de ulemper, som vare forbundne med en sådan forening af et overordnet og et underordnet embede. Odelstinget havde vistnok ret, når det betragtede denne ordning, som højst uheldig; men dermed var det ikke givet, at der forelå grund til anklage. Fasting vilde sandsynligvis også være bleven aldeles frifunden, hvis ikke et særligt uheld var stødt til, idet det viste sig umuligt at fremlægge den kgl. resolution, hvorved han var bemyndiget til at være kommandør, samtidig med at han blev udnævnt til at være statsråd. Den var nemlig ikke indtaget i den sædvanlige resolutions-protokol, da formodentlig såvel Fasting selv, som statsminister Anker på den tid, da den blev afgiven, havde stået i den formening, at det alene var en kommando-sag, og at resolutionen derfor ikke hørte hjemme i denne protokol; derved var den imidlertid senere kommen af vejen og kunde nu ikke mere skaffes frem. Som en følge heraf blev Fasting ved rigsrettens dom, der faldt 13 Oktober 1821, tilfunden at tilbagebetale i statskassen, hvad han fra sin udnævnelse til statsråd og til udgangen af året 1817 havde oppebåret i gage som kommandør, hvorimod det antoges, at de to resolutioner af 13 Decbr. 1817 og 21 Febr. 1818, hvorved kommandør-gagen var reguleret, måtte indeholde tilstrækkelig bemyndigelse for ham til at hæve denne i den følgende tid.

Karl Johan, der i rigsrets-anklagen troede at se et for-

søg fra Odelstingets side på at overskride de grænser, som grundloven havde sat for den lovgivende statsmagt, havde i begyndelsen været af den mening, at rigsretten ikke alene måtte frifinde Fasting, men at den endog måtte afvise den hele sag og erklære sig inkompetent til at behandle den, i hvilken anledning han endog gik så vidt, som til at lade den tilstille gennem grev Sandels et udkast til en sådan erklæring.[1]) Da han derefter blev underrettet om uheldet med resolutionen, kunde han ikke længere fastholde denne opfatning, men antog dog fremdeles, at der ikke var noget til hinder for at frifinde Fasting i henhold til en antydning i et reskript til Stortinget af 20 August, hvorefter denne havde havt kongens tilladelse til at blive stående som kommandør. For det tilfælde, at rigsretten ikke vilde tage sådanne hensyn, gav Karl Johan imidlertid grev Sandels pålæg om, at anvende al mulig omsorg for, at Fasting kun blev dømt på basis af, at han ikke kunde fremvise nogen bemyndigelse, ikke, fordi han havde forenet to embeder.[2]) Da rigs-

---

[1]) Udkastet er trykt som bilag.

[2]) „*Note confidentielle*“ fra kongen til grev Sandels: “— — *Si le Rigs Ret penchait pour une résolution défavorable à Mr. Fasting, je Vous prie d'employer toute votre influence, afin que le jugement soit basé sur la circonstance qu'il n'existe, dans les actes du conseil, aucune résolution Royale, qui l'autorise à cumuler les traitemens de deux différentes places; de cette manière le Rigs Ret pourra s'appuyer sur la légèreté avec laquelle Mr. Fasting a passé sur les formes préscrites, sans que l'autorité Royale soit comqromise; car il est important que la représentation nationale ne conçoive point l'idée de pouvoir entraver les prérogatives de la Royauté ni se mêler d'affaires de commandement. — — — L'absence des formalités, qui auraient dû être observées, est un motif constitutionnel pour soumettre Mr. Fasting à la responsabilité, et je désire que Vous mettiez tous Vos soins à faire reconnaître cette nuance et à faire donner cette tournure au jugement, que le Rigs Ret prononcera.*“

retten derefter i sin dom gav kongen fuldt medhold i denne opfatning, havde han selvfølgelig intet at indvende imod dens kendelse; derimod var han ikke tilfreds med den måde, hvorpå aktor, advokat Aars var optrådt, da denne endog havde nedlagt påstand på tilbagebetaling af den gage, Fasting havde oppebåret efter udgangen 1817. Denne uvilje mod Aars var dog kun forbigående, idet han året efter endog blev konstitueret som regerings-advokat. For Fasting selv var processens udfald meget ubehageligt, da det faldt ham vanskeligt at udrede en så stor sum.

Ulige mere interessant var den anden rigsrets-sag, der var anlagt mod grev Wedel. Den mod ham fremsatte anklage bestod i følgende poster: at han i 1815 og 1816 for statskassens regning, men uden højere bemyndigelse havde afskibet et parti kobber, blåfarve og arsenik til huset Weddick & Wendel i Amsterdam og derigennem ved dettes kort efter indtrufne fallit pådraget statskassen et større tab, og at han i 1818 havde foranlediget oprettet under finans-departementet et veksel-kontor, ved hvilket der for offentlig regning var drevet veksel-handel og foretaget forskellige kostbare veksel-omsætninger, som tildels havde medført tab for statskassen, bl. a. ved huset Tottie & Comptons fallit.[1])

Karl Johan betragtede også denne anklage omtrent på samme måde, som den mod Fasting, da der efter hans mening ikke forelå noget, som kunde berettige Odelstinget til at sætte grev Wedel under tiltale for rigsret. Han anså rigtignok ikke denne for at være uden skyld, idet han uden bemyndigelse havde foretaget de påklagede transaktioner med Weddick & Wendel; men forsåvidt der virkelig var begået en for-

[1]) Storth. Forhandl. 1821, August 509—526 og 611—620.

seelse, hvorfor der kunde gøres ansvar gældende mod ham, da måtte dette være for rigets almindelige domstole og efter den private lovgivning, da det var som departements-chef, ikke som kongens konstitutionelle rådgiver, han havde overskredet sin bemyndigelse, således at det alene var kongen, der kunde kræve regnskab af ham, — og allermindst antog han, at der kunde være tale om at vælge en anden fremgangsmåde, sålænge der endnu ikke fandtes nogen lov om statsrådernes ansvarlighed, som nu først kunde blive fremsat for næste Storting. Af hensyn hertil lod han også for grev Wedels vedkommende tilstille rigsretten et udkast til en lignende inkompetence-erklæring, som det, han havde sendt den i sagen mod Fasting.[1]) Rigsretten tog imidlertid for det første intet hensyn til denne underhånds opfordring, forsåvidt som den ikke fandt sig beføjet til at undersøge sin egen kompetence, hvorimod det er meget sandsynligt, at de i udkastet fremsatte udtalelser have virket bestemmende på dens medlemmers opfatning af selve det spørgsmål, om den anklagede statsråd havde overtrådt sine konstitutionelle pligter, eller ikke.

Hvad der bevægede Karl Johan til at foretage dette påfaldende skridt, var alene hans retfærdighedsfølelse og ønsket om at værne om sine egne prærogativer, ikke nogen speciel sympati for grev Wedel, til hvem han fremdeles stod i det samme spændte forhold, som tidligere. Dette havde allerede i længere tid været trykkende for grev Wedel og i forening med hensynet til hans private stilling bragt ham til at ønske at kunne forlade sin lidet misundelsesværdige post, hvor hans anstrengelser og opofrelser kun bragte ham utak, for i det sted at ofre sig for bestyr-

---

[1]) Dette udkast er ligesom det forrige trykt som bilag.

elsen af sit grevskab og sin svigerfaders store ejendomme ved Kristiania. I begyndelsen af 1821 udtalte han for første gang dette ønske for grev Sandels, som igen anmeldte det for kongen. Karl Johans svar var anerkendende, men meget koldt. Han beklagede, at fædrelandet skulde miste en så udmærket mands tjenester, men tilføjede, at det var ham umuligt at afslå grev Wedels ansøgning, såfremt det virkelig var dennes hensigt at trække sig tilbage fra det offentlige liv, skønt han dog håbede, at han ikke vilde gøre alvor af sin tanke, medens Stortinget var samlet, „ligesom en officer ikke forlader sin post dagen før et slag;“ — for det tilfælde, at han alligevel skulde fastholde sit ønske, nævnte kongen for grev Sandels de tre mænd, som han anså mest skikkede til efter grev Wedel at overtage bestyrelsen af finans-departementet, nemlig statssekretær Holst, expeditions-sekretær Vogt og statsråd Anker. Foreløbig blev der dog ikke anledning til at vælge nogen af disse, da det forudsatte tilfælde ikke indtraf, og grev Wedel for det første blev stående på sin post, indtil han i Juni modtog den kongelige ordre om udfærdigelsen af obligationerne til Danmark.

Da regeringen denne gang havde sat sig udover hans protest, benyttede grev Wedel anledningen til at indgive ansøgning om afsked. Denne blev af kongen optagen omtrent på samme måde, som den foregående henvendelse; dog udtalte han sig nu mere bestemt, idet han resolverede, at regeringen skulde afgive betænkning om, hvem der burde udnævnes til grev Wedels efterfølger, men at denne selv, så snart ske kunde, havde at aflægge konstitutionsmæssigt regnskab for kongen.[1]) Nu kom imidlertid også Odelstinget med

[1]) Af Karl Johans brev til grev Sandels af 28 Juni 1821: „*Qvand même cette assemblée nationale croirait ne pas devoir lui demander*

sin påstand om at drage grev Wedel til ansvar, og bragte derved sagen over i en anden stilling, idet kongen, da han anså det aldeles uberettiget hertil, tillige måtte drage omsorg for at afvise dets indgriben på et område, der lå uden for dets myndighed. I dette øjemed var det, han tilstillede rigsretten den omtalte erklæring; men da den for det første ikke tog hensyn hertil og ikke vilde erklære sig inkompetent, måtte han anvende andre midler og lod den derfor nogle måneder senere (ved en resolution af 25 Januar 1822) tilstille afskrifter af samtlige dokumenter, der vedkom grev Wedels forhold i de påklagede punkter, forat den deraf kunde overbevise sig om sagens beskaffenhed og se, at den ikke hørte hjemme for rigsrettens tribunal.[1]) Dette skridt fra Karl Johans side blev imidlertid aldeles misforstået, idet man deri troede at se et forsøg på at komme den anklagede statsråd tillivs og bidrage til, at han blev dømt skyldig — i stedet for, at hensigten kun var at give rigsretten beviser i hænde for, at hans første opfordring havde været aldeles berettiget.

Imidlertid var proceduren for rigsretten gået meget langsomt;[2]) den første sesion blev afholdt 2 Oktober, hvorefter der blev afholdt flere møder indtil 14 November, da der på forlangende af aktor, advokat Aars, blev bevilget anstand til 26 Februar 1822. Denne udsættelse var grev Wedel meget ubelejlig, da han der-

---

un compte rendu, quelque portée qu'elle soit d'ailleurs à étendre scs prérogatives, le gouvernement a le droit d'imposer cette obligation au Comte Wedel. Je Vous prie en conséquence de lui dire, que j'accepte sa démission, aussitôt qu'il aura rempli la dite condition."

[1]) Vogts Optegnelser, s. 67—69.

[2]) Af Lagtingets medlemmer udskød grev Wedel følgende syv: Flor, Hoel, Young, Spjeldnæs, Åsæt, Åsved og Lundesgården, — samt af højesterets: assessor Collet.

ved så udsigten til snart at kunne træde tilbage betydelig formindsket. Imidlertid bestemte han sig i slutningen af November til atter at indgive ansøgning om afsked, som dog kongen endnu ikke fandt at kunne bevilge.[1]) Det eneste, hvorom han foreløbig antog, at der kunde være tale, var at tilstå grev Wedel permisson fra sit embede, indtil han havde aflagt regnskab og erholdt decharge. Dette blev også virkelig bevilget ved en kgl. resolution af 8 December, hvorpå grev Wedel med årets udgang fratrådte finans-departementet, hvis bestyrelse nu overtoges af statsråd Collett.

Efter sin lange ferie samledes rigsretten atter 26 Februar, men kun for at bevilge ny anstand til 23 April, og da den så på ny kom sammen, var dette igen blot for at bevilge en lignende udsættelse til 3 Juni. Omsider blev sagen 18 Juni optagen til doms. Aktor påstod, at grev Wedel foruden at betale en mulkt til statskassen burde erstatte denne det ved Weddick & Wendels fallit forårsagede tab (98,324 spd. 63 ß (dog med fradrag af fl. 51,234 — 17) med renter fra 1 Januar 1817), det ved veksel-kontorets kostbare krediter forårsagede tab (61,358 spd. 16 ß), samt de ved Tottie & Comptons fallit tabte £ 4297 sh. 6 d. 11. Derimod påsfod defensor, advokat Sem, grev Wedel frifunden "for Odelstingets ubeføjede og ubegrundede tiltale." Desuden havde grev Wedel selv i rigsrettens møde 13 Juni holdt en længere tale, hvori han bl. a. udviklede det farlige ved det system, hvorpå man nu kar kommet ind, "at rigsretten, dette borger-frihedens

---

[1]) Af Karl Johans brev til grev Sandels af 2 Decbr. 1821: „*Ma dignité comme roi et mes devoirs constitutionnels s'opposent également à ce, que je lui accorde sa démission, avant qu'il n'ait rendu ses comptes et obtenu sa décharge; mais je verrai, lorsque sa demande sera présentée au conseil, si je puis le dispenser de l'exercice de ses fonctions, à dater du premier Janvier prochain.*"

og borger-sikkerhedens hellige Palladium, skal misbruges som et tugtens ris, hvormed Odelstinget eller en mindre oplyst pluralitet af samme truer, hver gang det er af en anden mening end en statsråd, eller hver gang det finder, at en statsråd ikke har smigret pluraliteten,“ da dette kun vilde være “at nedværdige konstitutionen til et middel, hvorved statens højeste embedsmænd dannedes til blotte skrive- og regne-maskiner eller til øjentjenere.“ — “Man vilde“, sagde han videre, “sikkert ikke uden et medynksfuldt smil erfare i England, at en sag, som den nærværende, der bekvemmeligen kunde gøres til en simpel revisionssag, hvorom al tvist kunde decideres ved de ordinære domstole, var bleven genstand for en rigsret eller, som man der vilde kalde det, *an empeachement before the house of Lords.*“

Ved dommen blev grev Wedel fuldstændig frifunden for Odelstingets tiltale, hvorhos samtlige af sagen flydende omkostninger pålagdes statskassen.[1]) Da udfaldet blev bekendtgjort, tilkendegav de på galleriet forsamlede tilhørere sin glæde over frifindelsen med lydelige bifaldsytringer. Grev Wedel, der aldrig tidlidligere havde været i besidelse af folkegunst, var således med et bleven en populær mand, — et omslag, som vistnok nærmest var foranlediget ved den fejlagtige opfatning af kongens sindelag imod ham, som var bleven almindelig under sagens gang. Idet man således betragtede grev Wedel, som offer for en personlig forfølgelse fra kongens side, blev han genstand for alles medfølelse og fik sympatien for sig. — Det stod efter dette kun tilbage at afgøre spørgsmålet om hans afsked.

---

[1]) Efterretninger om den for Rigsretten mod Statsraad Grev Wedel Jarlsberg anlagte Sag, (Kristiania 1822.)

Da der forelagdes Karl Johan indberetning om udfaldet af rigsrettens forhandlinger, lod han tilføre statsrådets protokol, at han nu, som tidligere, anså denne sag for at ligge udenfor rigsrettens kompetence. Derfor fulgte han fremdeles samme fremgangsmåde med hensyn til spørgsmålet om at tilstå ham den afsked, hvorom han nu efter sin frifindelse på ny indgav ansøgning, da der først kunde være tale om at indvilge denne, når der var aflagt fuldstændigt regnskab for hans embedsførelse. Som en følge deraf fik ikke grev Wedel sit ønske opfyldt før under kongens ophold i Kristiania i Oktober 1822, efterat statsregnskabet for 1821, hans sidste embedsår var afsluttet.

Da Karl Johan tilstod grev Wedel den ansøgte afsked, var dette med en utrykkelig tilkendegivelse af kongens tilfredshed med den iver og nidkærhed, hvormed han havde bestyret sit embede. I de følgende år genoprettedes også snart det gode forhold mellem kongen og hans forrige finans-minister, idet de forskellige omstændigheder, som tidligere havde trådt forstyrrende imellem, nu ikke længere kunde øve nogen virkning, og da grev Wedel 18 år senere bortkaldtes ved en altfor tidlig død, fandt denne kongens forandrede stemning et smukt udtryk i det monument, han på Ladegårdsøen lod rejse over "sin ven". Den anerkendelse, som således nu fra kongens side vistes grev Wedels fortjenester, var også på sin rette plads; ti der var i hans forvaltningstid udrettet overordentlig meget under de mest ugunstige forhold. Den dadel, som i denne tid så ofte og så højlydt både fra oven og fra neden havde rammet finans-departementets chef, havde også i mange tilfælde tilsyneladende været grundet; bagefter, ved roligere undersøgelser viste det sig imidlertid, at mange af hans forholdsregler, som under andre omstændigheder neppe havde ladet

sig forsvare, nu ikke alene kunde finde en undskyldning, men også en berettigelse i statens mislige pekuniære stilling, der stadig gjorde det nødvendigt at tilsidesætte hensyn, som man ellers måtte have taget. Dette gælder således om statslånet af 1819, om de kostbare krediter, som ofte benyttedes, om departementets veksel- og vare-omsætninger, o. s. v.[1]) Netop i disse punkter fremtrådte ofte grev Wedels finansielle talenter i sit bedste lys, da han med et heldigt udfald kunde anvende forholdsregler, som under en anden styrelse vilde have været fordærvelige, men som i hans hånd benyttedes til det store arbejde, som var hans mål: at lægge en fast grundvold for sit fædrelands pengevæsen, hvorpå kommende slægter med tryghed kunde bygge videre. Da han opgav bestyrelsen af sit departement, nærmede han sig allerede mod dette mål, men fik desværre ikke selv høste frugterne af det derpå anvendte arbejde; han fandt imidlertid en dygtig efterfølger i statsråd Collett, der fortsatte, hvor han slap. Colletts arbejde lettedes ikke lidet ved det bedre personlige forhold, hvori han stod til Karl Johan, skønt der rigtignok også mellem dem af og til kunde indtræde en forbigående spænding, når deres meninger ikke lod sig bringe i overens-

---

[1]) Veksel-kontoret blev efter grev Wedels fratrædelse ophævet, da det under de forbedrede pengeforhold ikke længere ansåes fornødent. En hovedgrund til uviljen mod dette kontor var nok ellers den, at bureauchefen, Gustav Struve, antoges at gøre sig fordel af dets omsætninger. Denne bureauchef Struve (f. 1788) var en søn af direktøren for gymnasiet i Altona, professor S. og kom først i 1813 til Norge, hvor han var lovet ansættelse ved den projekterede låne- og diskonto-indretning; i 1814 skal han være benyttet i et offentligt ærinde og blev i 1815 udnævnt til fuldmægtig i finans-departementet, hvor han senere blev bureauchef. Jvfr. Vogts Optegnelser, s. 52 og Grev Essens Breve, s. 73, samt fin.-dept.s referat-protokol for 1822, I, no. 132.

stemmelse. Når der således i det hele taget kun kan udtales den mest anerkendende dom over grev Wedels virksomhed som finans-departementets chef, må det dog erindres, at der er et punkt, hvori en berettiget dadel kan ramme ham: hans forhold lige over for alt, som stod i forbindelse med opgøret med Danmark, kan nok finde en forklaring og en undskyldning, men aldrig forsvares. Fra først til sidst viste han ved enhver lejlighed, hvor meget dette opgør var ham imod, og greb ethvert påskud for at kunne skyde det fra sig, og når dette ikke var muligt, viste han på andre måder sin ulyst til at fremme et rimeligt opgør. For statsrådet var grev Wedels udtræden en begivenhed af stor betydning, idet derved den ved grev Sandels's udnævnelse begyndte forandring nu var gennemført, da den største indflydelse fra nu af fandtes samlet hos statholderen. Skønt berøvet meget af sin tidligere indflydelse, havde grev Wedel dog altid til det sidste dannet en modvægt mod denne, hvorimod ingen af de øvrige statsråder hos sig forenede de betingelser, som tilsammen havde tilladt grev Wedel at indtage en så fremragende stilling i kongens råd.

Omtrent samtidig med grev Wedel trådte også hans svigerfader, den bedagede statsminister Anker ud af regeringen; han levede efter dette kun i lidt over to år, hvilke han tilbragte på sit smukke herresæde, Bogstad ved Kristiania, hvor han afgik ved døden 10 December 1824. Til hans eftermand, som statsminister, udnævntes statsråd Sommerhielm. For at besætte de efter ham og grev Wedel ledigblevne pladse i statsrådet måtte der i den følgende tid foretages flere nye udnævnelser. Kongens valg traf da først på statssekretær Holst, der navnlig under forhandlingerne med Danmark havde tiltrukket sig hans opmærksomhed, og som nu 10 Juli 1822 blev udnævnt til statsråd og

chef for justits-departementet. Mindre heldigt var det andet valg, da kongen konstituerede stiftamtmand H. H. Falbe som statsråd, for at indtræde i statsrådsafdelingen i Stockholm, hvorpå denne i 1823 fik sin udnævnelse; hvilke egenskaber der skaffede Falbe denne ærefulde tillid, er ikke let at opdage, da han ikke i nogen henseende var hævet over det almindelige. Fremdeles blev om høsten 1821 oberst N. J. L. Krog konstitueret som statsråd, i hvilken egenskab han ledsagede kronprins Oskar på den rejse, hvorunder denne blev forlovet med prinsesse Josefine af Leuchtenberg. Efter hjemkomsten blev også han udnævnt til virkelig statsråd, i hvilken stilling han i regelen var chef for armédepartementet, som Motzfeldt nu måtte ombytte med det nyoprettede revisions-departement, hvis chef han var, indtil han i 1837 trådte ud af regeringen.

Oprettelsen af det sidste departement var nærmest foranlediget ved kongens ønske om at indføre strengere kontrol ved de offentlige regnskabers revision, dels også ved det af grev Sandels i November 1821 fremsatte forslag om at indskrænke de mange og forskelligartede forretninger, som vare henlagte til finansdepartementet. Da statsråd Collett fra 1 Januar 1822 overtog bestyrelsen af dette departement, blev det ham tillige pålagt at afgive sin betænkning om, hvorvidt det var hensigtsmæssigt at oprette et særskilt departement for toldvæsenet. I henhold hertil foreslog han, at der enten burde oprettes et sådant, da denne gren af administrationen kun vanskelig lod sig henlægge under et andet af de allerede bestående departementer, eller også at oprette et nyt departement, hvortil da revisionen af de regnskaber, som tidligere havde hørt under finans-departementet, såvelsom under de øvrige departementer, kunde henlægges.

Af disse alternativer valgte Karl Johan ved nær-

mere betænkning det sidste, hvorpå revisions-departementet oprettedes ved en kgl. resolution af 23 Marts 1822 og senere under 7 Oktober fik sin instruktion. Samme dag udkom også en ny instruktion for finansdepartementet, som var bleven nødvendig efter udskillelsen af de til revisions-departementet henlagte forretninger.

Omtrent samtidig med revisions-departementets oprettelse blev der også truffet en anden forholdsregel, som på et andet felt skulde virke mod det samme øjemed, at skærpe kontrollen med rigets embedsstand. Ligesom Karl Johan ved at oprette et særeget departement som en central-institution for de offentlige regnskabers revision vilde opnå en lettere adgang til at føre kontrol med disse, håbede han også ved at skabe en anden kontrollerende auktoritet at kunne forebygge misbrug af embedsmagten og overtrædelser af lovene fra embedsmændenes side. Det viste sig imidlertid, at han her begik et stort fejlgreb, hvortil grunden især må søges i de helt igennem urigtige forestillinger om den norske embedsstand, hvori han dels ved andres beretninger, dels ved egne misforståelser havde levet sig ind, og hvoraf han først langsomt arbejdede sig ud.

De forskellige mangler, som Karl Johan troede at opdage ved den norske administration, tilskrev han hovedsagelig den tidligere regerings mangel på den fornødne kraft, som havde tilladt embedsmændene i i Norge at tiltage sig en altfor stor myndighed, og gjort dem mindre samvittighedsfulde i udøvelsen af sine pligter.[1]) Forskellige tilfældig sammenstødende omstændigheder gav ham også i de første år en tilsyne-

---

[1]) Jvfr. de udtalelser af Karl Johan, der ere citerede ovenfor side 17, noten.

ladende bestyrkelse af denne hans opfatning, idet der virkelig indtraf enkelte påtagelige misbrug af embedsmyndighed. Hans mistillid til administrationen tør vel imidlertid også tildels tilskrives andre grunde, der skønt aldeles fejlagtige, dog let efter de forudsætninger, hvormed Karl Johan først var kommen til Norge, kunde stille sig for ham som meget betydningsfulde. Allerede i 1814 havde han — og tildels med rette — tilskrevet embedsstanden en væsentlig andel i de da forefaldne begivenheder, og når han bagefter så mange embedsmænd indtage en fremragende plads i oppositionens rækker, kunde den tanke ofte fremstille sig for ham, at dette var en følge af hengivenhed for det gamle dynasti og uvilje mod det nye. I 1821 havde han virkelig også fra en nabostats (Ruslands?) politi modtaget vink om, at der skulde existere en forbindelse mellem den norske opposition og en udenlandsk magt (Danmark?), og skønt dette visselig var en fejltagelse af vedkommende politi, måtte det dog gøre ham mistænksom. Dertil kom endnu det hensyn, som kunde synes at have megen vægt, at en administration, der var indrettet af en absolutistisk styrelse, ikke vel kunde synes tjenlig under en fri forfatning med de derved fremkaldte forandrede forhold, uden at der snart vilde vise sig påtagelige mangler. Karl Johan havde nemlig ingen klar forestilling om den gamle dansk-norske absolutisme, hvori han kun så skyggesiderne, men overså alt det gode; — han vidste således ikke, at den tidligere regering tiltrods for statsforfatningens absolute form, havde været liberal i dennes udøvelse, og at der i Norge under enevældets ly var fremspiret en social frihed, der langsomt, men sikkert havde forberedet den politiske.

Hvad der efter dette for Karl Johan stillede sig som det væsentlige, var at istandbringe en streng kon-

trol med den hele administration, hvorved denne kunde komme til at virke med så meget større kraft, men uden overgreb. Dette håbede han lettest at opnå ved at oprette et nyt embede, hvis indehaver med titel af general-prokurør skulde påse lovenes overholdelse og de kongelige befalingers nøjagtige efterlevelse, samt anklage forsømmelige embedsmænd, og altså på det nærmeste svare til den svenske *justitie-kansler.* Ved siden af denne var det imidlertid også oprindelig hans tanke at foreslå oprettelsen af en post, tilsvarende til den svenske *justitie-ombudsman,* der på Stortingets vegne skulde føre en lignende kontrol. Hvis denne plan var bleven realiseret, vilde sandsynligvis general-prokurørens embede aldrig have mødt den uvilje, som nu rejste sig imod det, da dets oprettelse betragtedes som en fornærmelse mod den hele embedsstand.

Da Karl Johan i 1821 var i Kristiania, henvendte han sig til Falsen og tilbød ham det nye embede; men Falsen frabad sig det, ja frarådede endog kongen for det første at udføre sin idé, da den „for tiden ikke vilde være nationen behagelig.“ Derhos anførte han også for sit eget vedkommende, at de beskyldninger, som hans modstandere i den senere tid havde fremsat imod ham om, at hans stemmegivning på Stortinget havde været foranlediget af ønsket om at opnå et bedre embede, gjorde det ønskeligt for ham ikke at give disse et tilsyneladende støttepunkt.[1]) Efter dette henvendte kongen sig til en anden mand med tilbud om at blive general-prokurør, nemlig den dygtige jurist, sorenskriver Bredo von Munthe af Morgenstierne. Denne, som stod i den tro, at den nye embedsmand

---

[1]) En afskrift af Falsens brev til kongen, dat. 9 August 1821, er forf. velvillig meddelt af hr. sorenskriver E. Falsen. I dette omtales også kongens plan at oprette en post, som *justitie-ombudsmannens* i forbindelse med den nye organisation af rigsretten.

kun skulde være regeringens juridiske konsulent, omtrent som den danske general-prokurør, var også villig,[1]) men fik dog ikke embedet, sandsynligvis fordi Falsen, der nu i September 1821 var vendt tilbage til Bergen, atter uopfordret havde anmeldt for grev Sandels, at han nu var villig til at blive general-prokurør.[2]) Da kongen modtog denne underretning, svarede han statholderen i et brev af 18 December 1821 i følgende ord: „*Jeg ser af Deres sidste rapport, at amtmand Falsen nu vilde være meget glad ved at blive udnævnt til justitskansler eller prokurør. Da han under mit sidste ophold i Kristiania fremsatte de grunde, som skulde hindre ham fra at modtage denne post, trængte jeg ikke videre ind på ham: ti jeg kendte menneskene, og jeg var på forhånd sikker på, at han vilde komme tilbage til denne tanke. Min forventning har ikke skuffet mig. Da han for øvrigt er en mand af ånd og talenter og for nærværende vandrer på den gode vej, ligesom jeg ellers betragter ham som rigets mest oplyste mand i alt, som angår rettergangen og grundsætningerne for den indre økonomi og den ydre politik, vilde jeg ligeså gærne se, at det er ham, som en*

---

[1]) Vogts Optegnelser, s. 138.

[2]) I grev Sandels's rapport til kongen af 8 December 1821 heder det om Falsen: „*Il m'a en même tems declaré, qu'à l'égard d'un emploi correspondant à celui du chancelier de justice ou de justitiæ-ombudsman en Suede, dont l'institution fut mise en question pendant le dernier séjour de V. M. à Christiania, il s'est convaincu maintenant de toute la nécessité de l'établissement en ce pays d'une telle charge, dont le devoir serait de vaguer à l'administration de la justice ainsi qu'au maintien des loix, et m'a prié également de prévenir très-humblement Votre Majesté, qu'au cas qu'Elle eut le dessein d'établir un tel emploi et de le nommer à en remplir des fonctions, il recevrait avec la reconnaissance la plus respectueuxe cette marque de la heute bienveillance de Votre Majesté.*“ Efter dette synes Falsen ikke at have været på det rene med beskaffenheden af omtalte to svenske poster.

anden, der indtager en så vigtig plads." Efter dette forlangte Karl Johan i Marts 1822 at høre den norske regerings betænkning om, hvilken løn der passende kunde tilståes den nye embedsmand, samt et udkast til hans instruktion. I den anledning udtalte regeringen foreløbig som sin mening, at han bl. a. burde være afsættelig, bo i Kristiania og have adgang til alle retters forhandlinger, dog uden ret til at deltage i højesterets voteringer; som løn foresloges 1800 spd. foruden 300 spd. til kontorhold.[1]) Senere udarbejdedes et fuldstændigt udkast til instruktion, der 4 Maj fremlagdes i statsråd hos kongen i Stockholm, og samme dag udnævntes Falsen til general-prokurør, „uden at den norske regering grundlovsmæssig var bleven hørt, angående hvem embedet kunde betroes."[2])

Da Falsen først frabad sig at blive general-prokurør og derved bl. a. anførte hensynet til sin egen stilling efter begivenhederne under Stortinget, som noget, der talte imod, at han overtog dette embede, havde han aldeles ret; kun havde det for ham selv været ønskeligt, om han deraf havde ladet sig bevæge til også at holde fast ved sin første beslutning. Han havde nemlig ved den andel, som han havde havt i tilintetgørelsen af oppositionens planer på det sidste Storting pådraget sig et forbitret had hos dennes medlemmer, der fremkaldte en voldsom agitation imod ham. Den måde, hvorpå Falsen tog denne forfølgelse, gjorde kun ondt værre. Han lod sig tirre og forsøgte at gøre gengæld ved at vise sine modstandere sin foragt og ved at omtale den grundlov, der havde tilladt dem at få indflydelse, med bitter hån. Dette irriterede

---

[1]) Ifølge oplysninger, meddelte i grev Sandels's rapport til kongen af 6 April 1822.

[2]) Vogts Optegnelser, s. 135.

stemningen imod ham, hvorhos han endnu gav sine modstandere nye våben i hænde, ved at fremsætte sine grundlovs-forslag med deres ikke skjulte udfald mod den samfundsklasse, som han selv på Ejdsvold havde givet en så stor indflydelse. Da han nu overtog det i sig selv forhadte embede som general-prokurør, forøgede han kun den en gang vakte uvilje, idet han derved lagde sig ud med den hele embedsstand, som med fuld ret betragtede denne forholdsregel som rettet mod sig. Der var efter dette ingen, som vilde forsvare ham, der fra alle kanter fremstilledes som en overløber, der var bleven sin liberale fortid utro ved at tjene reaktionære tendenser. Falsen, som på Ejdsvold havde været nationens helt, var snart forfulgt af alle partier. Der var vistnok også en del sandhed i de bebrejdelser, som rettedes mod ham; men han havde dog ikke forbrudt sig mod sin egen fortid, sådan som det nu blev fremstillet, og hvis han havde været en mere rolig natur, der havde forstået at afvende uvejret i dets begyndelse, vilde hans overgang ikke have været særdeles påfaldende. Hans store fejl lå deri, at han lod sig opegge til at sætte hårdt mod hårdt og derigennem lokke ind på overdrivelser, som i grunden vare ham fremmede; han besad ikke evnen til at vinde mennesker i modgang, men kun i medgang.[1])

Oppositionens uvilje mod Falsen kom allerede tidlig til orde i "Nationalbladet", hvis indsendere rasede imod den modstander, i hvem de så den største fare for sit parties indflydelse. Det lykkedes dem vistnok at komme ham tillivs, men ikke uden tillige at drage et par af sit eget parti med i fordærvelsen. Disse skriverier kulminerede i en artikel i bladets numer

---

[1]) Jvfr. Vogts Optegnelser, s. 134 flg. og Jakob Aall, Nutid og Fortid, I, 3 hefte, 27—29.

for 10 Maj, betitlet: *"Profetier af K. M. Falsen, uddragne af et trykt skrift fra året 1814"*, hvori det på en gang var forsøgt at nedsætte Falsen og forvirre begreberne om konventionen, idet de tre millioner fremstilledes, som den købesum, Sverige havde forpligtet sig til at betale for Norge, og som det nu søgte at vælte over på dette land. Da dette netop var på den tid, da kongen atter havde henvendt sin opmærksomhed på den norske presse, fandt regeringen sig opfordret til at skride ind og sætte bladets udgiver under tiltale for vedkommende artikel. Denne forholdsregel vakte i "Nationalbladets" lejr et almindeligt raseri,[1]) som kun blev forøget, da det kort efter ved en kgl. resolution blev berøvet den nedsættelse i portoen, uden hvilken dets fortsatte beståen blev meget tvivlsom. Dette raseri gav sig luft i en ny artikel betitlet: *"Komplimenter ved K. M. Falsen"* i bladets numer for 31 Maj, der atter pådrog dets udgiver en ny aktion. Da samtidig trykkefriheds-forordningen igen blev manet frem, var udfaldet let at forudse.

Hans Abel Hielm blev da også i August 1821 for "profeti-sagen" dømt til landsforvisning og for "kompliment-sagen" til to måneders tugthus og truedes således af en sørgelig skæbne. Da derhos også udgivelsen af "Nationalbladet" nu var forbunden med forøgede udgifter, og tillige en række injurie-processer, som dets

---

[1]) Dette raseri fremkaldte også flere udfald mod grev Sandels, i hvem "Nationalbladets" koteri — ikke uden grund — så en farlig fiende; disse angreb vakte imidlertid megen harme og foranledigede bl. a. en adresse til statholderen fra samtlige officerer, der opholdt sig i hovedstaden, hvilken blev ham overleveret 6 Juni 1821. Denne adresse, der for øvrigt var mere velment end velskreven, var undertegnet af admiral Fabricius, generalerne Schilling, Nilson og Aubert, samt obersterne Butenschiøn, baron Wedel Jarlsberg, Krog og Kaltenborn.

indsendere havde pådraget bladet, var væltet ind over ham, anså han det bedst at stanse med en virksomhed, der alene kunde forværre hans truede stilling under den nu begyndte "patriot-jagt", der som en indsender i Drammen — formodentlig af egen erfaring — oplyste, ikke skulde være "interessant for dem, den går ud over."[1]) "Nationalbladet" udkom således for sidste gang 12 September 1821. Udgiveren forklarede i slutningsnumeret, at hans borgerlige stilling var i den grad knækket, at han ikke længer kunde fortsætte udgivelsen, men bemærkede derhos, at flere af de mænd, der oftere havde indskudt sig under hans forpligtelser, „mænd, der selv kunde nedskrive det mest sordide, som ondskab eller kådhed kan frembringe, mænd, der ej en gang undså sig ved på "Nationalbladets" sider at henslænge de uædleste produkter," måtte regnes med blandt hans "banemænd". Det må imidlertid regnes ham til ros, at han viste den diskretion ikke at nævne deres navne; ti han kunde været mange en farlig mand.

H. A. Hielm var nu en i pekuniær henseende ruineret mand, som desuden også truedes af lovens

---

[1]) Et sidestykke til de mod "Nationalbladets" udgiver og indsendere anlagte sager haves i de aktioner, der om høsten 1821 anlagdes mod udgiveren af "Drammens Tidende", bogtrykker Rode, og en af dennes indsendere, klokker Hans Allum i Skouger. Begge disse have udgivet hver sin bog om sine fata, Rode "Procedure og Domme udi trende Processer eller Trykkefriheds-Actioner" med motto: „*Du kan ikke tro, hvor min søster frøken Fikke er fuld af finter,*" og Allum "Et lidet Offer paa Skrivefrihedens Alter", hvilke i forening med en tredie i Drammen på samme tid udkommen pjese: "Findes der Trykkefrihed i Norge? Et Brev til min Ven Supplikanten" give enkelte oplysninger om tidens presseforhold. Den sidstnævnte pjese havde mottoet: „*Tanker er toldfrie*" og var dateret: „*Dovrefjeld i det niende år af vor grundlov.*"

arm. Da det imidlertid ikke så meget var hans egen brøde, som andres udskejelser, der havde bragt ham i denne stilling, var det ikke Karl Johans hensigt at lade ham lide for hines skyld. Af denne grund tilstod han ham samtidig med, at "Nationalbladet" ophørte at udkomme, en årlig understøttelse af 600 spd. samt portofrihed for et nyt blad, som han agtede at udgive.[1]) Dette blad, der førte navn af "*Den norske Nationalven*", udkom virkelig også nogle dage, efterat dets forgænger var stanset, men fik intet langt liv. Først forsøgte det sig i et års tid som moderat oppositionsblad med et meget blandet indhold, hvori digteren Peder Pavels Hielms beskedne poesier figurerede ved siden af halvfilosofiske afhandlinger om jury, nationalære, pigeskoler, embedsmændenes stilling i konstitutionelle stater, fængsel på vand og brød, gadelygterne i Kristiania, forsørgelses-kasser, politiske forbrydelser o. s. v. o. s. v. i broget mangfoldighed. Derefter gik det over til at være en avis for de nyeste politiske efterretninger og blandinger, indtil det endelig stansede fra og med 3 December 1823.

Imidlertid gik de mod H. A. Hielm anlagte processer sin gang for de overordnede retter. I Januar og Februar 1822 blev han således ved Akershus stiftsoverret dømt til landsforvisning for sit forhold i begge sager, hvorpå disse indankedes for højesteret. Her blev dog dommen adskillig mildere. For "kompliment-sagen" blev han 7 November 1822 dømt til fjorten dages fængsel på vand og brød. 24 Januar 1823 blev han for "profeti-sagens" vedkommende frifunden for videre tiltale, dog mod at betale sagens omkostninger. Kort

---

[1]) Af et brev fra kongen til grev Sandels, dat. 27de Septbr. 1821: "*Je consens également à ce que Mr. Hielm obtienne la franchise pour son nouveau journal et l'indemnité de 50 spécies par mois, que Vous proposez.*" Jvfr. Rigstidenden for 1821, no. 84.

efter blev også den første højesterets-dom ved kgl. resolution af 15 Febr. 1823 forandret derhen, at han skulde hensættes i officers-arresten på Akershus i fjorten dage.

Grunden til dette udfald af sagen er vistnok især at søge i hensynet til den forandrede stilling, hvori H. A. Hielm befandt sig, efterat det var oplyst, hvem der var den egentlige forfatter til de påklagede artikler. Under et forhør, som blev afholdt nogle dage, før der faldt højesterets-dom i "kompliment-sagen", kom det nemlig frem, at Jonas Anton Hielm havde henvendt sig til en vis student, Peder Hansen Kreidahl, der var indsat i slaveriet på Akershus for en kassemangel, hvori han var kommen som oppebørsels-betjent, med anmodning til denne om at påtage sig forfatterskabet såvel til "profetierne", som til flere andre artikler, der havde foranlediget tiltale mod "Nationalbladets" udgiver. I anledning af denne oplysning blev der efter befaling af kongen, som da netop selv var i Kristiania, nedsat en kommission til at foranstalte en nærmere undersøgelse af regerings-advokatens forhold i denne sag. Ved forhøret vedgik denne også, at han virkelig havde henvendt sig til Kreidahl, da han derved håbede at redde sin broder, medens Kreidahl for sit eget vedkommende ikke kunde tabe "noget synderligt", ligesom han på den måde "formente, at justitien vilde blive tilfredsstillet". Derhos oplyste han også nogle dage senere i en artikel, som han lod indrykke i et af Kristianias offentlige blade, at han fra en hånd, som han skyldte den højeste agtelse, var anmodet om at redde broderen, men anførte tillige til sin undskyldning, at Kreidahls samtykke ikke var bleven benyttet og således den hele anmodning været uden virkning: "at ville bidrage til en uskyldigs befrielse fra velfærds tab kan ikke være lastværdigt, allermindst, når denne

uskyldige er en broder.“ Uagtet denne fremstilling så meget undskyldende ud, blev han imidlertid efter justits-departementets indstilling ved en kgl. resolution af 14 Novbr. 1822 sat under tiltale “til undgældelse efter lov og anordning for ovennævnte hans forhold,“ og derhos suspenderet fra sit embede som regerings- og højesterets-advokat. Hielm blev derefter såvel ved underretten (14 Januar 1823), som ved overretten (14 April) dømt til fortabelse af sit embede.

Imidlertid var der fremkommet oplysninger, som kastede et nyt lys over Hielms forhold og pådrog ham nye ubehageligheder. Medens “profeti-sagen“ stod for højesteret, indgav nemlig H. A. Hielm et andragende til regeringen om, at sagen måtte blive hævet, da han nu “ved et heldigt tilfælde“ så sig istand til at opgive, hvem der havde indsendt artikelen, nemlig en studiosus theologiæ J. C. Müller.[1]) Denne blev også i den anledning arresteret, hvorimod sagen mod H. A. Hielm ikke blev hævet; under dennes videre behandling blev det yderligere oplyst, at Müller kun havde indsendt artikelen, medens den egentlige forfatter var Jonas Anton Hielm, som havde søgt at skjule sig bag andres navne for at kunne give sin personlige uvilje mod Falsen luft. Det var altså ikke af hensyn til broderen, men for at redde sig selv, han havde villet indblande Kreidahls navn, og dette måtte i betydelig grad forværre hans sag. Såvel han, som Müller bleve derpå ved højeste resolution af 4 Februar 1823 satte under tiltale som „profetiernes“ forfatter og indsender.

Denne nye “profeti-sag“ blev påkendt ved underretten 1 April og ved overretten 16 August 1824. Ved begge retter blev Hielm dømt til at forvises samt *in*

---

[1]) Johan Conrad Müller, født 1796, teologisk kandidat 1836 og død 12 Maj 1871 som entlediget provst og sogneprest til Trondenæs.

solidum med sin medtiltalte at udrede samtlige med sagen og sidstnævntes arrest forbundne omkostninger, hvorimod Müller for øvrigt blev frifunden for videre tiltale. Derefter indankedes profeti-sagen (i henhold til en højeste resolution af 19 Decbr. 1823) under et med den tidligere anlagte sag for højesteret, hvorpå der 13 September 1825 faldt dom. Ved denne blev Hielm idømt en mulkt af 500 spd. „for misbrug af trykkefriheden og for at have formået slaven, Peder Hansen Kreidahl til at udgive sig for forfatter af et i „Nationalbladet“ indrykket og afdet offentlige påtalt stykke.“ Müller blev derimod frifunden.[1])

Da denne dom blev afsagt, og det i den anledning skulde afgøres, om Hielm igen kunde indtræde i udøvelsen af sine forretninger som regerings-advokat, var kongen i Kristiania; han var imidlertid fremdeles opfyldt af den samme harme over Hielms adfærd, som han havde følt den hele tid, og kunde af den grund tiltrods for de dermed forbundne formelle betænkeligheder ikke bekvemme sig til at genindsætte ham i en sådan tillidspost, efterat de under processen fremkomne oplysninger havde vist, hvor lidet værdig

---

[1]) P. Botten Hansens biografi af J. A. Hielm i Mærkelige Nordmænd, II, 289—296; Nationalbladet for 1821, Rigstidenden for 1822, no. 92 og 93, Dom, afsagt ved Christiania Bythingsret den 18de Januar 1823 i Justitssagen mod suspenderet Regjerings- og Højesterets-Advokat J. A. Hielm (Kristiania 1823) og Kritiske Bemærkninger over Præmisserne til den ved Christiania Bythingsret under 18de Januar d. A. afsagte Dom i Justitssagen mod Regjerings- og Højesterets-Advokat Hielm (ibdm. 1823,) — samt forskellige utrykte officielle aktstykker. Hielm havde selv lovet at besørge trykt alle sagens dokumenter, men indfriede ikke dette løfte, ligesom heller ikke den udgave af disse, hvorpå justits-sekretær R. Hanson kort efter indbød til subskription, så dagens lys.

han var til denne, uagtet han ved den endelige dom var sluppen forholdsvis lempelig fra sagen. Karl Johan bestemte sig derfor, da der nu måtte træffes et valg, til at afskedige Hielm, efter først at have hørt justits-departementets betænkning, hvori det antoges, at regerings-advokaten på grund af sin særegne stilling måtte henregnes til den samme klasse, som de ved regeringens kontorer ansatte embedsmænd, og følgelig var afsættelig. Således blev ved kgl. resolution af 16 September 1825 Jonas Anton Hielm afsat fra sit embede som regerings-advokat, og advokat Aars, der under hans suspension havde bestyret dette, fremdeles konstitueret deri.

Den straf, som således rammede Jonas Anton Hielm, var unegtelig meget hård; men det må dog tillige erindres, at hans forhold havde været højst uværdigt, allermest for en mand i hans stilling. Det var hensynet hertil, som bevægede kongen til at statuere et exempel, der kunde virke afskrækkende og forhindre gentagelser, og den personlige harme, som han følte over regerings-advokatens forsøg på bag andres ryg at komme en politisk modstander tillivs og bagefter fri sig selv for alt ansvar, var også aldeles berettiget. Det tab, som Jonas Anton Hielm led ved sin suspension og afskedigelse, var meget betydeligt, da han i den tid, hvori han var suspenderet, kun oppebar sin gage som regerings-advokat, men måtte opgive sin private praxis, der skal have indbragt ham 4000 spd. om året. Efter afskedigelsen beholdt han kun de to trediedele af sin faste gage, men fik atter adgang til at praktisere; dette var ham dog foreløbig ikke ganske let, da han i mellemtiden havde købt gården Alby ved Moss og nedsat sig der med sin familie. I håbet om at erholde oprejsning, indgav han i 1827 en ansøgning til Stortinget, hvori

han anholdt om at få sin gage fuldt udbetalt fra September 1825 under en form, som måtte vise, at Stortinget anså hans afskedigelse for ulovlig, eller også om, at han, hvis Stortinget ikke var enigt heri, og „meningen om kongens magt over lovene beholdt overvægten“, måtte få en årlig pension af 1204 spd. (504 spd. for hans faste gage og resten for tab af de med embedet forbundne tilfældige indtægter.) Stortinget behandlede denne ansøgning med megen takt, idet det ikke indlod sig på spørgsmålet, om afskedigelsen var grundlovsmæssig eller ej, men nøjedes med at bevilge ham en pension af 504 spd.[1])

---

[1]) J. A. Hielm, Til Storthinget angaaende min retlige Stilling, som Regjeringsadvocat, (Kristiania 1827,) Storth. Forhandl. 1827, Marts 210, Maj 2, Juni 1—7, 402 og 404, Juli I, 46 og 94, II, 451—466 og August 99.

XI.

Finans-departementets foredrag af 27 November 1821. — Kgl. resolution af 29 December 1821. — Finans-departementets foredrag af 18 Januar 1822. — Kgl. resolution af 15 Febr. 1822 om optagelse af et indenlandsk statslån. — Statsbogholder Kierulfs rejse til Bergen. — Statslånet i Bergen. — Mindre lån i andre norske byer. — Betaling af renter til Danmark 1 Januar og 1 April 1822. — Norge kan ikke fuldt ud betale det til 1 Juli forfaldne afdrag. — Lejren på Ödesköldsmoar. — Lånet hos Hambro & søn. — Statsråd Holst rejser til København. — Underhandlinger med Rosenkrantz. — Traktaten af 8 November 1822. — Det overordentlige Storting i 1822. — Kongens rejse til Kristiania. — Stemningen på Stortinget. — Flors angreb på embedsmændene. — Spørgsmålet om general-prokurørens valgbarhed. — De kgl. propositioner om optagelse af lån m. m. — Stortinget forkaster forslaget om at bevilge ti års henstand med skatte-restanserne. — Komittéens indstilling. — Stortingets møder 19 og 26 Oktober. — Kgl. meddelelse om underhandlingerne med Danmark. — Komittéens anden indstilling. — Stortingets møde 6 November. — Statslån hos Hambro & søn. — Bankens udveksling af sølv. — Regeringens kreditiv på banken. — Slotsbygningen. — Stortingets opløsning. — Kongens og statholderens afrejse. — Statsråd Collett overtager forsædet i regeringen.

Karl Johan havde, som det vil erindres, underhånden givet Stortinget, forinden det endelig gik ind på hans forslag om afgørelsen af gælden til Danmark, det løfte, at han vilde henvende sig til den danske regering og anholde om en forlængelse af terminerne, hvis det viste sig aldeles umuligt for Norge at betale de tre millioner i løbet af ti år. Men dette kunde kun være den sidste nødhjælp, når ethvert middel til

at opfylde konventionen syntes at svigte, og forinden måtte alle andre udveje være prøvede. Det gjaldt således først og fremst om at erhverve en pålidelig oversigt over de midler, som den norske statskasse i den nærmeste fremtid kunde have til sin rådighed for at bestride udbetalingerne til Danmark, der for budget-terminen fra 1 Juli 1821 til 31 Juni 1824 vilde udgjøre 1,152,000 rd. Hamb. bko. I dette øjemed forlangte Karl Johan, efterat de til 1 Oktober 1821 forfaldne renter (24,000 rdl.) vare udbetalte til rette tid, en betænkning af finans-departementet om, hvorledes de i året 1822 forfaldne udtællinger hensigtsmæssigst skulde bestrides.

I henhold til denne befaling blev der derefter af departementet udarbejdet et foredrag, hvilket regeringen tiltrådte i et møde 27 November, og hvori der med megen udførlighed gjordes rede for de midler, hvorpå man antog at kunne gøre regning til bestridelsen af de i 1822 forfaldne 393,000 rdl. Hamb. bko. Disse vare da i henhold til Stortingets beslutning først det påregnede overskud af statsintraderne, som man ved at foretage alle tænkelige besparelser havde håbet at bringe op til 150,000 spd. der efter den dagældende kurs af 190 vilde svare til omtrent 79,000 rdl. Hamb. bko eller sølvspecier. Dernæst kunde man gøre regning på at hæve i banken mod overdragelse af panteobligationer 200,000 spd. = 105,000 rdl. Hb. bko, hvilket imidlertid måtte betragtes som en ufordelagtig afhændelse af disse obligationer.[1]) Man kunde altså

---

[1]) Ifølge en ved samme lejlighed fremlagt *„forklaring over den norske statskasses efter panteobligationer udestående, rentebærende fordringer“* havde man sådanne til et samlet beløb af 1,299,868 spd. 41½ ß. Af disse vare imidlertid obligationer for 1,058,751 spd. 5½ ß deponerede som sikkerhed hos brødrene Benecke, hvoraf man dog inden Juni vilde have fået tilbage obligationer for 239,751

på denne måde vente at få til sin disposition 184,000 rdl., således at de manglende 209,000 måtte tilvejebringes ved det lån, som Stortinget havde bemyndiget regeringen til at optage, hvorved dog måtte bemærkes, at man ikke havde anden sikkerhed at byde for et sådant end intraderne af stemplet papir og spillekort (90,000 spd.), samt anden prioritet efter brødrene Benecke i rigets told- og konsumtions-intrader. Derimod frarådedes det at benytte den af sidste Storting under 18 August 1821 meddelte bemyndigelse til at udstede 5 procents rentebærende zahlkasse-anvisninger *(bons)* til et beløb af 250,000 spd. hvis det på anden måde blev umuligt at bestride statsudgifterne.[1])

Uagtet kongen altid havde antaget, at man ikke fuldt ud kunde bestride disse udbetalinger uden ved optagelse af lån, vilde han dog ikke uden videre gå ind på det nu af regeringen fremsatte forslag, forinden der var gjort nye forsøg på at dække de forestående afdrag uden anvendelse af så overordentlige midler. På denne måde kunde han også komme den almindelige opinion imøde, der fremdeles betragtede optagelsen af et lån, som en ødelæggende foranstaltning, og skønt han måske ikke selv har ventet sig noget resultat af sådanne fornyede undersøgelser, vilde han dog derved ialfald opnå den fordel at kunne overbevise almenheden om nødvendigheden af at optage et lån, som den mest brugbare udvej. Han resolverede da under 29 December 1821, som svar på den fra regeringen modtagne betænkning, at man til det næste kapital-afdrag

---

spd. 5½ ß; til samme tid vilde der fra de private låntagere af det sidste statslån være indkommet obligationer for 322,525 spd. 41½ ß. Den sikkerhed, som var stillet for flere af disse obligationer, ansåes dog for så tvivlsom, at det ikke kunde ventes, at bankens direktion vilde finde dem betryggende.

¹) Storth. Forhandl. 1821, August 306—310.

skulde anvende de i toldkasserne indkommende rede valuta, af hvilke der følgelig i mellemtiden ikke måtte foretages nogensomhelst omsætning, og udtaltes om sit håb, at man ved hjælp af denne ressurce, i forening med statsintradernes overskud, lånet hos banken og de omtalte *bons* skulde kunne afgøre denne udtælling, hvorom han tillige forlangte ny betænkning af regeringen.

At afgive denne betænkning blev statsråd Colletts første forretning, efterat han havde overtaget bestyrelsen af finans-departementet. Det resultat, hvortil han kom i det foredrag, som han allerede 18 Januar fremlagde for regeringen, blev væsentlig det samme, som det grev Wedel havde fremsat: at optagelsen af et lån var en uundgåelig nødvendighed, kun med den forskel, at han endnu mere indtrængende anbefalede det. Han udtalte sig således bestemt imod den af kongen befalede anvendelse af toldkassernes rede valuta og anholdt om, at kongen vilde tillade dens omsætning, "som ubetinget nødvendig til opretholdelsen af departementets kredit og rørelse." Fremdeles fandt han det "såre betænkeligt" at stole på statsintradernes overskud, da dette var afhængigt af tilfældige omstændigheder, ligesom han heller ikke kunde tilråde at låne af banken, da derved både denne vilde hindres i sin virksomhed, og "en fremtvungen realisation af bankens sedler vilde virke skadelig på kursen og hindre for en lang tid dens forbedring." Endnu mindre ventede han sig et heldigt resultat af den anden finansielle manøvre med udstedelse af *bons,* og måtte således, da alle de for udtællingerne til Danmark påregnede midler viste sig utilstrækkelige eller usikre, bestemt tilråde at optage et lån, hvormed man på en gang kunde udrede samtlige afdrag og renter, som vare forfaldne i hele den kommende budget-termin og indtil 1 Oktober 1824.

Medens der tidligere kun havde været tale om at anvende de mulige lån som en hjælp i forening med statskassens disponible midler, havde man altså nu, eftersom tiden var gået, måttet opgive håbet om at dække udgifterne på en sådan måde, og det var følgelig, når sagen stod således, heller ikke muligt for kongen at fastholde sit tidligere standpunkt. Rigtignok vilde han ikke tillade at anvende toldkassernes rede penge på den ansøgte måde; men for øvrigt gav han i nogen grad efter, idet han under 15 Februar resolverede, at der skulde forsøges optaget et indenlandsk statslån på 250,000 rdlr. Hamb. bko., som kunde anvendes til den til 1 Juli 1822 forestående udbetaling. Som den norske by, hvor en så stor sum lettest kunde antages at være at få, nævnte han Bergen, hvorhen da også i de første dage af Marts statsbogholder, krigsråd Peder Kierulf begav sig for at indlede underhandlinger.

Den Bergenske handelsstand viste sig imidlertid kun lidet villig til at indlade sig på en sådan transaktion, dog, som Kjerulf formodede, mest af frygt for at blive lignet for en højere formue, hvis det viste sig, at de kunde tage del i et statslån. Det eneste tilbud, som Kierulf således modtog, var fra købmand Joh. C. Harmens „på egne og medinteressenters vegne", der vilde låne staten 50,000 rdl. Hamb. banko mod 6 procents renter og første prioritet i købstadsskatten af Bergen samt mod at overdrages som håndfået pant 50,000 spd. i bankens sedler; derhos ønskede de af det ovenfor nævnte hensyn ikke sine navne offentliggjorte. På grund af dette forlangende om håndfået pant vilde imidlertid lånets effektive beløb kun blive 25,000 rdl., ligesom renten faktisk vilde blive ti procent, da staten for at erholde 50,000 spd. i sedler måtte overdrage banken et tilsvarende beløb af pante-

forskrivelser, hvis renter imidlertid vilde tabes.[1]. Desuagtet bestemte Karl Johan sig for at modtage dette tilbud. I de øvrige norske byer var der også samtidig anstillet undersøgelser, hvoraf resultatet blev, at der kun var at opdrive 11,000 rdl. Hamb. bko tilsammen hos flere handelshuse i Kristiania, Frederikshald Kragerø og Lillesand.[2])

Medens regeringen således bankede på hos enhver, der kunde antages at eje så mange penge, at han kunde forstrække statskassen, var såvel betalingen af de til 1 Januar 1822 forfaldne renter, som af de næste til 1 April foregået i rette tid. Ved den sidste blev en del af salgssummen for Modums blåfarveverk (50,000 rdl. Hamb. bko) bragt i mellemregning, således at man deraf beholdt tilbage 26,000 rdl. som kunde anvendes ved afdraget 1 Juli.[3]) Man havde således i forbindelse med de indenlandske statslån noget over 80,000 rdl. Hamb. bko til disposition, eller omtrent en fjerdedel af den sum, som da skulde udbetales. Der rejste sig nu atter det spørgsmål, hvorfra de manglende tre fjerdedele skulde tilvejebringes. På banken nyttede det ikke at stole, da

---

[1]) Hvad her er meddelt om Kierulfs rejse til Bergen, er hentet fra finans-departementets forskellige foredrag vedkommende denne sag [departementets referat-protokol for 1822, no. 111, 143, 206, 207 og 242] samt grev Sandels's rapporter til kongen af 4 Marts, 25 Marts, 30 Marts, 6 April, 16 April, 20 April, 29 April og 4 Maj 1822. Jvfr. Storth. Forhandl. 1822, II, 55—64.

[2]) Efter et foredrag af finans-departementet [referat-protokollen for 1822, no. 305,] og grev Sandels's rapporter til kongen af 4, 18 og 27 Maj 1822. Jvfr. Storth. Forhandl. 1822, II, 64—69.

[3]) Modums blåfarveverk var under 9 Juni 1813 af den danske regering pantsat til P. V. Bergh i Göteborg for en gældspost, hvis overtagelse var pålagt Danmark ved opgørs-akten af 20 April 1820. Ved auktion 18 Januar 1822 blev det tilslået konsul Ernst Rohde, hvis bud straks approberedes.

dens direktion kun fandt de færreste af de tilbudne pantobligationer så betryggende, at den vilde modtage dem, hvorfor departementet derfra ikke fik synderlig flere midler, end det behøvede for at stille det i kontrakten med Harmens fastsatte pant. Heller ikke udenlands syntes udsigterne synderlig lovende, da konsul Rohde, som var rejst ud for at sondere pengemarkedet, ikke kunde bevæge nogen til at låne den norske stat de mindre summer, som man for øjeblikket ønskede.

Tiden var under dette gleden så langt frem, at 1 Juli var nær for hånden, uden at der var udsigt til at kunne dække det da forfaldne afdrag. Regeringen afsendte imidlertid, hvad den havde (omtrent 82,000 spd. i sølv), til København, og indstillede for øvrigt til kongen, at man skulde underrette Danmark om, at den hele udbetaling ikke kunde præsteres på forfaldsdagen, og derhos undersøge, om denne stat var villig til at nedsætte sine fordringer, når den hele sum blev betalt under ét. Der var nemlig fra flere kanter indløbet underretning om, at man kunde erholde et sådant større lån, bl. a. hos brødrene Benecke; men uagtet Stortinget egentlig havde givet bemyndigelse til at dække også de efter 1 Juli 1824 forfaldne afdrag og renter ved lån, ansåes det dog, forinden man afsluttede kontrakt, nødvendigt at indkalde et overordentligt Storting, hvilket nu regeringen foreslog.

Kongen var på denne tid personlig tilstede i nærheden af den norske grænse ved lejren på Ödesköldsmoar i Dalsland, hvor grev Sandels indfandt sig for at høre hans mening om, hvad der var at gøre i denne pinlige situation. Karl Johan anså det for umuligt at undlade at betale, sålænge der kunde opdrives penge, og da der netop åbnede sig en sådan udsigt, fandt han ikke at kunne lade denne gå sig

forbi. En københavnsk bankier, Hambro, havde nemlig også indfundet sig på Ödesköldsmoar for at spekulere i Norges penge-forlegenhed, og med ham blev der nu åbnet underhandlinger om et lån, hvorved Norge kunde dække det til 1 Juli forfaldne afdrag. Disse bleve førte på Frederikshald, hvorhen kongen selv begav sig, og hvor tillige grev Sandels, Sommerhielm, Collett, Holst og expeditions-sekretær Vogt gav møde, og her afsluttedes derfor et lån, hvorved Norge mod udstedelse af obligationer, lydende på 500,000 rdl. Hamb. banko erholdt 303,000 rdl. (hvorfra der dog igen skulde gå et års renter à 6 p. c. og 2 p. c. i provision), som også vilde være tilstrækkelige til at dække de to følgende rente-betalinger til og med 1 Januar 1823.[1]) Vilkårene vare ligeså hårde, som for *Tyvelånet;* men omstændighederne tillod heller ikke nu noget valg.

Begivenhedernes gang havde således på den mest overbevisende måde lagt for dagen, at Norge ikke ved sine egne midler kunde udrede betalingerne til Danmark, og da det heller ikke var at håbe, at omstændighederne i den nærmeste fremtid vilde stille sig gunstigere for optagelsen af et mindre lån, var der ingen anden udvej, hvorved vanskeligheden kunde løses, end at indkalde et overordentligt Storting og indlede underhandlinger med Danmark om at nedsætte den resterende sum mod at erholde den udbetalt på en gang, for så til dens dækkelse at optage et større lån. Stortinget blev derfor også sammenkaldt ved en kongelig kundgørelse af 28 Juli, efterat noget tidligere statsråd Holst var sendt til København for at underhandle med statsminister Rosenkrantz om en sådan afløsning.

[1]) Vogts Optegnelser, 72—74. Storth. Forhandl. 1822, II, 69—84.

Udsigterne for et heldigt udfald af denne sendelse vare på forhånd ingenlunde slette, da Frederik VI havde givet et imødekommende svar på et brev af 14 Juli, hvori Karl Johan beklagede den mangel på punktlighed, hvormed den sidste betaling foregik, og tillige foreslog at afgøre den hele gæld med en eneste betaling.[1]) Den måde, hvorpå kongen modtog Holst ved hans ankomst, var også meget imødekommende, hvorimod finans-ministeren, Møsting, udtalte sig, som om den danske statskasse for øjeblikket havde en sådan overflod på rede penge, at den blot vilde føle sig generet ved på en gang at modtage sit tilgodehavende hos Norge.[2]) I et af de første møder mellem Holst og Rosenkrantz meddelte den sidste, at hans regering var villig til at nedsætte sine fordringer fra 2,100,000 rdl. Hamb. bko. til 1,890,000, når disse bleve betalte inden 1 Marts 1823, eller også modtage sit tilgodehavende i danske statsobligationer, henhør-

---

[1]) Frederik VIs svarskrivelse, hvoraf en afskrift findes imellem grev Sandels's papirer, er dateret Kbhvn. 7 August 1822; det heder deri bl. a.: „*Je me suis avec plaisir déterminé à donner à Votre Majesté une marque de ma confiance, en me prêtant au délai qu'Elle m'a fait proposer. C'est avec le même sentiment et avec celui de la sincère amitié, dont j'aime à Lui donner des preuves en toutes occasions, que je donnerai les mains pour l'arrangement, que Votre Majesté m'a fait proposer dans le but d'éteindre à la fois la totalité de la dette par un payement anticipé. Je Vous prie, Monsieur mon frère, d'être persuadé, que je n'ai pas moins à coeur que Votre Majesté de contribuer de mon côté à tout ce qui peut servir à consolider les relations de bonne harmonie, si heureusement établies entre nos états respectifs et à cimenter de plus en plus les sentimens, qui nous animent personnellement.*"

[2]) De her og i det følgende meddelte oplysninger om statsråd Holsts sendelse til København ere hentede fra grev Sandels's rapporter til kongen af 27 Juli, 3, 12, 19 og 25 August, 4 og 10 September, samt 24 November 1822. Jvfr. Vogts Optegnelser s. 74.

ende til det i 1821 i London afsluttede statslån, til deres nominelle værdi, hvorved den norske stat, som kunde indkøbe obligationerne for deres effektive beløb, vilde vinde omtrent 15 procent.[1]) Hertil svarede Holst, at den norske stat, som måtte afløse gælden ved at optage et lån, ikke vilde vinde noget ved det første alternativ, når ikke rabaten blev større, og med hensyn til det andet alternativ bemærkede han, at den opgivne termin ikke var tilstrækkelig til at træffe de nødvendige foranstaltninger, ligesom det på forhånd var umuligt at beregne obligationernes pris, som også sandsynligvis til den tid vilde stige.[2])

Senere fremsatte Holst, som i den følgende tid havde indhentet sin regerings bestemmelser, de norske tilbud, som gik ud på at betale den resterende sum inden 6 måneder mod en rabat af 25 procent eller med omtrent 1,600,000 rdl. Hamb. bko eller også betale de første fire terminer inden 6 måneder mod en rabat af 20 procent eller med 960,000 rdl. og senere de tre sidste terminer efter konventionen. Det sidste alternativ blev bestemt afvist fra dansk side, hvorimod Rosenkrantz i anledning af det første erklærede, at han var bemyndiget til at nedsætte sin regerings fordringer til 1,750,000 rdl. Hamb. bko. Da Holst indberettede dette til Kristiania, tilføjede

---

[1]) Dette Haldemann-Goldschmidtske 5 pct.s låns nominelle størrelse var oprindelig £ 3,000,000. „*Betingelserne for dette lån ansåes ikke for at være de heldigste.*" H. P. Giessing, Kong Frederik den Sjettes Regjeringshistorie, II, 222.

[2]) I et brev til grev Sandels af 17 August 1822 ytrer kongen bl. a.: „*Malgré que les premières ouvertures faites par Monsieur de Rosenkrantz à Monsr. de Holst n'ayent pas été de nature à pouvoir être acceptées, j'ai lieu de croire, si j'en juge par tout ce, qui me revient de Copenhague, qu'il trouvera moins d'obstacles qu'il ne s'y était attendu d'abord pour terminer cette affaire d'une manière satisfaisante.*"

han, at han håbede at opnå et yderligere afslag til 1,700,000 rdl., og forespurgte sig, om han skulde modtage et sådant tilbud. Det viste sig også, at Holst havde havt ret i sin formodning om, at man kunde vente fornyet imødekommen fra den danske regering, og da også den norske regering og Karl Johan fandt, at 1,700,000 rdl. var en antagelig sum, stødte de fortsatte forhandlinger ikke på nye vanskeligheder. Således bleve ved traktaten af 8 November 1822 de resterende danske fordringer nedsatte til 1,700,000 rdl. Hamb. bko, som skulde udbetales inden seks måneder fra traktatens datum.

Imedens disse underhandlinger, der ledede til et for Norge så heldigt resultat, foregik i København, var i Kristiania Norges andet overordentlige Storting trådt sammen 16 September for at fatte beslutning om det lån, som måtte optages, forat landet kunde opfylde de forpligtelser som vilde blive en følge af den nye overenskomst. Stortinget åbnedes af grev Sandels 20 September,[1]) hvorpå kongen selv ankom til Kristiania ti dage senere for at være personlig nærværende under de forestående vigtige forhandlinger.[2]) Karl Johans udtalelser såvel i trontalen, som i den tale, hvormed

---

[1]) Storth. Forhandl. 1822, I, 47—75.

[2]) Storth. Forhandl. 1822, I, 85—89. Rigstidenden for 1822, no. 77, 79 og 80. Kongen forlod Stockholm 18 Septbr. kl. 2 e. m., ledsaget af admiral, grev Cederstrøm, grev Brahe, kammerherre, baron Oxenstierna, major Mansbach m. fl., ankom 29 Septbr. til Tom og afrejste næste dag til Kristiania, hvor han indtraf om aftenen kl. 8. På Moss var der oprejst en æreport, på hvilken en rimet indskrift hentydede til de løgnagtige rygter, som vare udspredte i udlandet om, at der under kongens sidste besøg i Norge skulde have været gjort forsøg på at skyde ham. Disse vare først fremkomne i *Morning Chronicle* for 20 Aug. 1822 og bleve derpå tre dage senere gendrevne af *The Courier*. Jvfr. Rigstidenden for 1822, no. 78.

han svarede præsidenten ved Stortingets opvartning efter hans ankomst, vare klogt beregnede og kunde ikke undlade at gøre virkning; han var, som han sagde, ikke kommen for at anvende sin indflydelse på deres forhandlinger, men kun for at opfylde sin kongelige pligt og følge sit hjærtes tilbøjelighed ved at meddele dem sine råd, idet han følte sig overbevist om, at ingen vilde miskende hans hensigter. Hans optræden i den følgende tid svarede også til hans ord. Stortinget forstod på sin side at gengælde den; dets holdning var værdig, men tillige fortrolig og tillidsfuld. Den modsætning mellem de tvende statsmagter, der var kommen så stærkt frem i den første tid af dets forrige sammenkomst, var aldeles forsvunden, medens i det sted erindringerne fra den sidste del af samværet bestemte forsamlingens optræden. En enkelt gang kunde der dog endnu spores en svag reminiscens fra 1821. Navnlig havde Flor ondt ved at glemme sit nederlag, hvorfor han gav Falsen og de med ham forbundne embedsmænd al skyld. I en tale, som han holdt i Stortinget 26 Oktober, kom han således med meget nærgående udfald mod de embedsmænd, som i 1821 havde stemt for at anerkende konventionen. I den anledning fremsatte sorenskriver Landmark et forslag om at drage Flor til ansvar for hans udtalelser, og da dette 2 November kom under behandling, måtte Flor høre drøje sager, mod hvilke han igen satte grovheder og skryd. Stortinget antog imidlertid, at der ikke for det var adgang til at foretage noget i denne sag, således at det måtte være afhængigt af vedkommendes egen bestemmelse, om de vilde drage Flor til ansvar for de sædvanlige domstole. De 22 embedsmænd, som havde været medlemmer af det tredie ordentlige Storting, forespurgte sig derefter hos regeringen, om denne vilde pålægge dem ved dom at fralægge sig Flors beskyld-

ninger, da de for sit private vedkommende troede at kunne hæve sig over dem; da det nu ved en højeste resolution blev bestemt, at der i den anledning intet skulde foretages fra det offentliges side, faldt sagen dermed hen.[1])

En anden levning af partiernes gensidige uvilje fra 1821 kom til syne under fuldmagternes prøvelse, da der blev spørgsmål, om Falsen efter at være udnævnt til general-prokurør kunde tage sæde som repræsentant. Da det var Tank, en af Falsens meningsfæller fra 1821, som vakte motion herom, er det neppe rimeligt, at han dermed har havt andre hensigter end at prøve et princip; men når man gennemgår voteringslisten, viser det sig hurtig, at mange have grebet lejligheden til at komme en forhadt og overlegen modstander tillivs. Komittéen, der fraregnet Flor og Teis Lundegård var sammensat af moderate Mænd, som på

---

[1]) Flors tale er trykt i et bilag til Morgenbladet for 1822, no. 304. Jvfr. Storth. Forhandl. 1822, II, 1—29. De 22 embedsmænds skrivelse til justits-departementet findes i rigsarkivet [just.-dept.s journalsager for 1822, no. 3699.] Følgende brudstykker af Flors tale 2 November give en god forestilling om beskaffenheden af denne stortalende patriots ordgyderier: „*Jeg har aldrig betragtet Stortinget som en stige for forfremmelse. Jeg har aldrig ofret fædrelandets stemme på interessens og intrigens alter. Jeg har ikke skiftet grundsætninger med klæder. — — — Ære og fordel har jeg aldrig ventet; men på samvittighedens bifald og retskafnes agtelse har jeg ikke forgæves gjort regning. Aldrig har jeg betvivlet, at om den herre Christus påtog sig kødet og levede iblandt os — det være for øvrigt sagt uden nogensomhelst sammenligning — at jo vor tids Farisæere da vilde skråle: „Korsfæst ham! korsfæst ham!“ Men når jeg i Stortingets svaghed og dets færd øjner spiren til fædrelandets fornedrelse, fordærvelse og undergang, da vil jeg i det mindste have overbevisningen om at have forsøgt alt, endog alvors-ord, på det at jeg — om jeg skulde komme til at stå (det Gud i nåde forbyde) ved vraget af statens stormslagne skib — roligen kan toe mine hænder som Pilatus og erklære mig uskyldig*“ o. s. v. o. s. v.

en undtagelse nær (Jakob Aall) hørte til tingets første jurister, indstillede, at der ikke kunde foretages noget i anledning af Tanks motion, og at general-prokurøren måtte være valgbar. Dette blev også antaget af Stortinget, men kun med 38 mod 37 stemmer, blandt hvilke sidste Flor, Holst, Hoel, Young, Pløen og Teis Lundegård med deres partivenner fra 1821 befandt sig.[1])

I den kongelige proposition om afløsningen af Norges gæld til Danmark ved at betale en sum en gang for alle, var der fremsat fire forskellige alternativer for optagelsen af et lån til bestridelsen af denne store udgift: først, at banken skulde låne regeringen 1,600,000 rdl. Hamb. bko. (hvortil man den gang endnu håbede at få de danske fordringer nedsatte), — dernæst, at banken skulde låne regeringen 900,000 rdl. for dermed under ét at betale de til 1 Juli 1823, 1824 og 1825 forfaldne afdrag, — og dernæst, at banken i hvert af de tre nærmest påfølgende år skulde låne regeringen 300,000 rdl. til bestridelse af de ordinære udbetalinger. Forsåvidt Stortinget ikke vilde antage noget af disse alternativer, fremsatte kongen som det sidste: optagelsen af et udenlandsk lån, som han nu med sikkerhed antog at kunne erholde; dog vilde han tilråde Stortinget at overlade banken de med renter og provision forbundne fordele.[2])

Der har været fremsat den formodning,[3]) som også i sig selv kunde synes meget rimelig, at kongen aldrig har havt anden hensigt med at foreslå optagelsen af lån i banken, end derigennem at nedsætte de udenlandske kapitalisters fordringer, som tilbød at låne; men denne er dog neppe begrundet. I sine private

---

[1]) Storth. Forhandl. 1822, I, 24—35.

[2]) Storth. Forhandl. 1822, II, 32—40.

[3]) Jakob Aall, Nutid og Fortid, I, 117 flg. Hellstenius X, 232.

breve til grev Sandels udtalte han sig nemlig — tiltrods for de tidligere af regeringen fremsatte betænkeligheder — altid med megen varme for antagelsen af det første og dernæst af det andet alternativ, skønt han dog troede, at Stortinget nærmest vilde holde på det tredie. Han var i det hele taget selv mest tilbøjelig til at optage lånet indenlands, hvor igen banken var den eneste, som kunde forstrække de nødvendige summer, og hvor man kunde få dem for rimelig pris; hvis Stortinget ikke vilde antage disse forslag, var han dog ingenlunde uvillig til at vende sig til udenlandske kapitalister. I ethvert fald var han på forhånd bestemt på at stille sig forholdsvis passiv ved afgørelsen; det er sandsynligvis denne hans holdning, som har givet anledning til hin formodning.[1])

De i propositionen fremsatte forslag bleve noget senere modificerede ved en ny af 5 Oktober, hvori kongen meddelte Stortinget, at man nu kunde vente Danmarks fordringer nedsatte til 1,700,000 rdl. Hamb. bko., i hvilken anledning han foreslog at optage et lån enten hos banken eller private indenlands eller også udenlands.[2]) Derved bortfaldt også al videre tale om at antage de to andre alternativer for et lån i banken, da Danmark kun vilde gå ind på en fuldstændig

---

[1]) Af kongens brev til grev Sandels 19 Septbr. 1822: „— — *Si Vous trouviez que l'opinion générale se prononce contre les proposition que je Vous ai fait parvenir, j'aime autant m'en désister. Je ne veux pas, que le gouvernement ait en aucune manière l'air de vouloir influer sur les délibérations et résolutions de l'assemblée nationale. Je lui donnerai mes conseils et avis, se elle le désire; mais c'est à quoi je me bornerai, et elle aura seule la responsabilité du resultat des mesures qu'elle prendra. Le grand point sur lequel Vous devrez toujours appuyer, c'est de convaincre les membres du Storthing de l'urgence de donner au gouvernement les moyens d'exécuter les résolutions qui seront prises.*"

[2]) Storth. Forhandl. 1822, II, 91—97.

afløsning med en gang. Foruden disse propositioner blev der også for Stortinget fremsat en tredie kgl. proposition, hvorved det tilsigtedes at lette de skatteydere, som stod til rest med sine afgifter indtil udgangen af 1821, deres byrde ved at give dem henstand i ti år, i hvilke der skulde afbetales en tiendedel årlig, medens der tillige for det resterende skulde udstedes rentebærende obligationer, som af staten skulde deponeres i banken, dels som sikkerhed for dennes forstrækninger, dels for at tjene som grundfond for en forøget seddel-udstedelse.[1])

Den sidste proposition blev behandlet af en særskilt komitté, (Sibbern som formand, Heidmann, Flor, sorenskriver Landmark, Svanø og vagtmester Haneborg), der 12 Oktober var færdig med sin indstilling, som tre dage senere blev behandlet i Stortinget. Dette forkastede med en betydelig majoritet de kongelige forslag, da det med al anerkendelse af kongens gode hensigt ikke kunde antage, at de vilde frembringe den tilsigtede nytte, dels fordi de ikke vilde være til hjælp for andre end dem, som kunde stille sikkerhed i faste ejendomme, dels fordi skatte-restanserne allerede skulde være betydelig formindskede (til 500,000 spd.) uden en sådan forholdsregel, og dels fordi man ikke anså det sikkert at forøge bankens grundfond ved den slags midler. Da kongen derpå i en adresse var bleven underrettet om denne beslutning, svarede han, at han i almindelighed anerkendte rigtigheden af de grunde, som Stortinget havde anført, men dog måtte formode, at dets oplysninger om restanserne ikke vare ganske pålidelige. Herom forlangte han på samme tid nærmere oplysninger af finans-departementet, som i den

[1]) Storth. Forhandl. 1822, I, 99—102.

anledning påviste, at den virkelige formindskelse af restanserne var forholdsvis ubetydelig.[1])

Fra den komitté, der skulde behandle hoved-propositionerne, og som bestod af Krohg (formand), brødrene Falsen, Tank, bank-direktør Oxholm, Meltzer, grosserer Johannesen (suppleant fra Trondhjem), Knudssøn og Teis Lundegård, blev der under 19 Oktober afgivet en indstilling, hvori den udtalte sig for det ønskelige i at afløse gælden til Danmark ved en udbetaling af 1,700,000 rdl. Hamb. bko., og anbefalede optagelsen af et udenlandsk lån, hvorved man både kunde bestride denne betaling og dække det sidste lån hos Hambro & søn.[2]) Da denne indstilling blev refereret i Stortinget samme dag, den var afsluttet, fremkaldte den en længere debat af en egen art, hvorvidt den nemlig burde trykkes eller dikteres for samtlige medlemmer, indtil det omsider med stor stemmeflerhed blev vedtaget, at den skulde trykkes[3]) Derpå blev indstillingen behandlet i et møde 26 Oktober, hvor der imidlertid ikke fattedes anden beslutning end, at sagen skulde udsættes, forat komittéen kunde forfatte en ny indstilling og deri tage hensyn til de forskellige i mødet fremkomne forslag. Den blev tillige efter forslag af Sebbelow forstærket med fire handelskyndige medlemmer.[4])

---

[1]) Storth. Forhandl. 1822, I, 102—132 og 243—247. Hellstenius (X, 231) synes at have overseet de senere meddelte oplysninger om skatte-restanserne og antager derfor komittéens påstand om disses betydelige formindskelse i 1822 for pålidelig. Et udførligere referat af forhandlingerne 15 Oktober findes i Morgenbladet for 1822, no. 389, bilag.

[2]) Storth. Forhandl. 1822, II, 119—212. Morgenbladet for 1822, no. 293, bilag og 296, bilag.

[3]) Storth. Forhandl. 1822, I, 133 flg. Morgenbladet for 1822, no. 293, bilag, 305, bilag og 306.

[4]) Storth. Forhandl. 1822, I, 138—183. Morgenbladet for

Inden denne anden indstilling kunde blive færdig, indløb der til Stortinget en fornyet meddelelse fra kongen, hvori han udtalte sig om de forbedrede udsigter, som der nu viste sig for et udenlandsk lån og for en fordelagtig afslutning med Danmark;[1]) kongen opgav således nu sit ønske om, at man vilde optage et indenlandsk lån, da der blev mulighed for at erholde et udenlandsk til samme pris. Disse meddelelser bidrog også til at stemme Stortingets majoritet gunstig for et udenlandsk lån, og da således komittéen i sin anden indstilling (af 4 Novbr.) foreslog, at Stortinget skulde overlade til kongen at afgøre Norges gæld til Danmark ved optagelse af et lån på de i 1821 angivne vilkår,[2]) mødte dette forslag ingen modstand, idet debatterne, da det kom under forhandling i mødet 2 November, nærmest kun gjaldt det spørgsmål, om lånet skulde være uden- eller indenlandsk. Det var for det meste den gamle oppositions medlemmer, fornemmelig Flor og Young, som anbefalede det sidste alternativ, medens Krohg, Jakob Aall, Falsen m. fl. holdt på optagelsen af et udenlandsk lån. Også Ingelbrecht Knudssøn optrådte for dette, idet han advarede mod at benytte bankens midler i et andet end det i fundatsen angivne øjemed, da Stortinget ikke kunde tage tilbage det en gang givne løfte, „at sølvfondet ej skulde bruges til andet end sedlernes veksling;“ i modsætning til Flor, som havde ytret, at Stortinget efter behag kunde forandre bank-fundatsen, fremhævede Knudssøn, at denne var en kontrakt mellem staten og de private indskydere, og at sølvfondet ikke alene var de sidstes lovlige ejendom, men tillige et pant, som var stillet ihænde-

---

1822, no. 300, bilag; 301, bilag; 302, bilag; 304, bilag; 306, bilag og 307 bilag.

[1]) Storth. Forhandl. 1822, II, 212—221.

[2]) Storth. Forhandl. 1822, II, 221—230.

haverne af bankens sedler. Ved voteringen blev indstillingen antagen med 45 mod 28 stemmer.[1])

Idet Stortinget således havde udtalt sig for at optage et udenlandsk lån til dækkelse af Norges resterende gæld til Danmark, stod det kun tilbage for kongen at afgøre, hvilket af de indkomne tilbud han vilde modtage. Det manglede nemlig ikke på tilbud fra udenlandske bankierhuse, som vilde hjælpe Norge med et større lån. Således havde Hambro allerede forinden kongens afrejse til Norge indfundet sig i Stockholm og erklæret sig villig til at låne 2 millioner rdl. Hamb. bko., hvoraf der i firti år skulde svares 9 procent i renter og afdrag; men da kongen den gang ikke havde opgivet håbet om at kunne afslutte et indenlandsk lån, fik Hambro afslag.[2]) Under kongens ophold i Kristiania indløb der også flere tilbud fra andre kanter f. ex. fra Donner i Altona, (som dog senere trak sig tilbage), fra brødrene Benecke, fra Leipzig og fra England, som dog ikke fandtes antagelige, indtil man endelig blev stående ved et fornyet tilbud fra Hambro. Efter Stortingets beslutning af 6 November blev der også på basis af dette afsluttet en kontrakt, hvorved den norske stat blev hans kreditor for et beløb af 2,400,000 rdl. Hamb. bko., (hvori dog det forrige lån gik ind med 300,000 rdl.) Heraf skulde Danmark erholde, hvad der tilkom det efter traktaten af

---

[1]) Storth. Forhandl. 1822, II, 230—311. Morgenbladet for 1822, no. 311, bilag; 312, bilag og 314, bilag.

[2]) Da Karl Johan 6 Septbr. 1822 underrettede grev Sandels om Hambros tilbud, bemærkede han også: „— — *il n' est pas moins vrai, qu'un pareil emprunt dans l'étranger est toujours onéreux et qu'il est infiniment préférable, que les sommes d'intérêts restent dans le pays. Je Vous prie de parler dans ce sens aux membres du Stor Thing et de les engager à peser avec une extrême attention ces matières importantes.*

7 November, medens den Norge tilståede rabat gik til Hambro, som dennes gevinst. Det hele lån skulde (med 6 procents renter) tilbagebetales i 29 år.[1])

Det lykkedes således at fordele betalingen af Norges gæld til Danmark på en længere tid end den i konventionen foreskrevne uden at gribe til den ydmygende udvej at påkalde sin kreditors medlidenhed. Den frygt, som man tidligere havde næret for et udenlandsk lån, var nu forsvundet, da det viste sig muligt at erholde et sådant på lidet trykkende vilkår, efterat den punktlighed, hvormed den norske stat — rigtignok med den største anstrengelse — havde opfyldt sine forpligtelser mod brødrene Benecke, havde skaffet den udlandets kredit. Den store forandring, som pengeforholdene i den senere tid havde undergået, gjorde det også nu meget lettere at opdrive et lån på rimelige vilkår, og øjeblikket var således meget gunstigt for den nu foretagne afløsning af gælden. Selv om Stortinget i 1821 havde givet Karl Johan den mest udstrakte bemyndigelse, vilde der under de daværende forhold alligevel neppe tidligere have været adgang til at foretage en sådan transaktion. At optage et udenlandsk lån var desuden også for Karl Johan en trykkende tanke, sålænge disse kun tilbødes på sådanne vilkår, som i 1819 og i Juli 1822; han vilde derfor alene af denne grund neppe tidligere have kunnet bestemme sig for at afslutte et større lån hos udenlandske kapitalister, om han ikke også havde været mest tilbøjelig til at holde på et indenlandsk, først og fremst hos banken, hvoraf han lovede sig store fordele for landet. Følgelig har oppositionen i 1821 ved sin modstand mod kongens forslag neppe havt nogen indflydelse på afsluttelsen af dette lån og de deraf flydende resultater, således

[1]) Vogts Optegnelser, s. 74. Storth. Forhandl. 1824, August 17—36.

som det virkelig har været påstået.[1]) Karl Johans optræden vilde i alle tilfælde have været den samme. Han vilde først have forsøgt at bestride betalingerne til Danmark ved statsintradernes overskud, ved lån i banken og for øvrigt ved at benytte indenlandske penge gennem udstedelse af *bons*; idet denne udvej ikke viste sig tilstrækkelig, vilde han have forsøgt at dække det manglende gennem et partielt indenlandsk lån og først, når dette svigtede, tilkaldt udenlandske kapitaler. Derpå vilde han have givet Stortinget valget mellem at afgøre den hele gæld under ét ved optagelse af et større lån i banken eller udenlands. Således gik det nu, og således vilde det efter al sandsynlighed være gået, hvis Stortinget uden videre havde antaget hans første forslag i 1821.

Stortingets øvrige forretninger vare ikke mange. Det blev nu besluttet, at banken fra 1 Januar 1823 skulde være forpligtet til at udveksle sine sedler efter en kurs af 190, som senere efterhånden skulde nedsættes til 175, hvorimod Stortinget ikke vilde gå ind på Ingelbrecht Knudssøns opfordring og beslutte, at udveksling *al pari* skulde begynde fra en bestemt tid f. ex. 1828 eller 1829.[2]) Derhos bevilgede Stortinget regeringen et kreditiv på banken af indtil 345,000 spd. svarende til beløbet af den på formue og næring udlignede skat for $1\frac{1}{2}$ år.[3]) Fremdeles gik det ind på kongens forslag om at begynde bygningen af et slot i Kristiania, i hvilket øjemed han blev bemyndiget til at udstede 5 procents statsobligationer til et beløb af 150,000 spd.[4]) Den sidste beslutning var et af mange

---

[1]) Jvfr. Jak. Aall, Nutid og Fortid, I, 1, 119.

[2]) Storth. Forhandl. 1822, II, 364—416.

[3]) Storth. Forhandl. 1822, II, 327—329 og 340—356.

[4]) Storth. Forhandl. 1822, I, 184—243. Morgenbladet for 1822, no. 304, bilag.

tegn på, at det gode forhold mellem kongen og Stortinget fremdeles varede, og da kongen 16 November opløste Stortinget, udtalte han også sin tilfredshed med den måde, hvorpå det havde ført sine forhandlinger, og med den ånd, som havde rådet under disse.[1]) Stortingets medlemmer kunde også med lignende følelser se tilbage på sit samvære, idet nu den trykkende forpligtelse, hvori riget hidtil havde befundet sig til en anden stat, var afløst af en ny til private, som kunde afbetales i den tredobbelte tid. Tillige havde Norge ved optagelsen af sit andet store lån fået et glædeligt bevis på landets forbedrede kredit, som måtte virke styrkende både udad og indad.

Under kongens ophold i Kristiania afholdtes flere fester. Således var han 27 Oktober tilstede ved en forestilling i det dramatiske teater, hvorved man opførte det franske tre-akts skuespil, „Marie af Foix;“ på foreningsdagen var han i en stor diner hos grev Sandels, som desuden samme aften gav bal, hvorefter han selv på dronningens fødselsdag gav super og bal. Samme dag gav han også et fornyet bevis på sin gavmildhed ved at skænke 6000 spd. til Kristiania bys og 4000 spd. til forstaden Grønlands fattigvæsen. Om formiddagen 18 November forlod han Kristiania og tog vejen over Frederikshald til Stockholm, hvor han ankom om aftenen den syv og tyvende.[2]) Få dage efter, 5 December tiltrådte også grev Sandels med kgl. permission en rejse til Stockholm for der at tilbringe vinteren og den følgende sommer, for hvilken tid forsædet i den norske regering overdroges

---

[1]) Storth. Forhandl. 1822, II, 429—436.

[2]) Forskellige notitser om kongens ophold i Kristiania findes i Rigstidenden for 1822, no. 80, 81, 86, 87, 89, 90 med tillæg, 93, 94 og 95.

statsråd Collett.[1]) Rygtet om denne rejse fremkaldte for øvrigt en avis-skrøne, idet „Børsen-Halle" allerede i Juli 1822 vidste at fortælle, at grev Sandels havde taget afsked og skulde afløses som statholder af overadmiral, grev Cederstrøm; denne efterretning gik derfra over i forskellige svenske og norske blade, hvor den synes at have vakt adskillig opmærksomhed, men blev snart gendreven i en, som det synes, officiøs notits i „Morgenbladet."

[1]) En del af statsråd Colletts rapporter til kongen fra denne tid ere (i oversættelse fra Fransk) trykte i Morgenbladet for 1859 no. 248—282. Jvfr. Kraft og Lange, Norsk Forfatter-Lexicon, 1814—1856, s. 495.

XII.

Velstandens forbedring. — De store fiskerier. — Agerbruget. — Bondeopløbet i 1825. — Bergverkerne. — Skibsfarten. — Norges første dampskibe. — Mellemrigsloven. — Traktater med Danmark og England i 1826. — Handelskrisen i 1826. — Bodø-sagen. — Smuglerierne på Bodø. — Denowan og Stead. — Pression af den engelske gesant. — Udlevering af de konfiskerede varer. — Grev Engestrøms optræden. — Karl Johans opfatning. — Overenskomst mellem statssekretær Holst og Denowan. — Bodø-sagens behandling på Stortinget i 1821. — Schyttes motion i 1824. — Protokol-komittéens indstilling i 1827. — Grænse-traktaten med Rusland. — Oberst Spørck i Finmarken.

Fra 1820 befandt den almindelige velstand i by og land sig på ny i en jævn, om end langsom fremgang, hvorved igen den private kredit grundfæstedes på samme tid, som den offentlige. Forholdene blev derved stadig mere opmuntrende til forøget foretagsomhed og bar ikke længere det håbløshedens præg, som i de lange trængselens år. Et enkelt mindre godt år eller et uheld i en eller anden af landets næringsveje fik således nu stedse mindre betydning, eftersom de lettere kunde bæres, og de enkelte større ulykker, som i den følgende tid rammede forskellige dele af landet, kunde følgelig heller ikke efterlade så varige spor, som de vilde have fremkaldt nogle år tidligere.[1] Af sådanne ulykker kunne nævnes de

[1]) Folkemængden, som i 1815 udgjorde 885,000, var i 1825 stegen til 1,050,000.

voldsomme storme, der om våren 1822 krævede mange menneskeliv langs vest- og nordkysten, den store flom i Numedals-Lågen og de telemarkske vasdrag samme års eftersommer, den store stormflod, der i November 1824 fremkaldte en stor oversvømmelse i de lavere liggende dele af Kristiania (samtidig med at også St. Petersburg hjemsøgtes af en lignende),[1]) flommen i Glommens vasdrag om våren 1826 og den store ildebrand på Frederikshald og Frederiksten 18 Juni samme år, hvorved der ødelagdes bygninger for henimod 300,000 spd.

Fiskerierne gav i det hele godt udbytte, uagtet de enkelte år slog fejl; således var i 1822 i flere distrikter af Romsdals amt fisket i den grad uheldigt, at almuen måtte købe fisk til husbehov. I 1823 og 1824 var udbyttet af torske-fiskerierne særdeles tilfredsstillende, ligeså i 1823 af det vestlige silde-fiske, hvorimod dette i 1824 kun gav halvt udbytte mod det foregående år. Tabet i denne henseende blev imidlertid opvejet ved de høje priser. I 1826 var der ret godt silde-fiske, hvorimod det følgende måtte betragtes som mislykket, ligesom samme års torske-fiske i Romsdals amt, — hovedsagelig på grund af det stormende vejr.

Agerbruget befandt sig efter de to gode år i 1819 og 1820 under ulige bedre forhold end før. Også i 1821 var der en meget tilfredsstillende høst såvel af korn, som hø, fraregnet enkelte nordenfjeldske distrikter, hvor frosten gjorde skade. I 1822 mislykkedes høhøsten i Akershus og Kristiansands stifter, hvorimod den gav godt udbytte i Bergens og Trondhjems stifter, ligesom kornhøsten var meget god over det hele rige. På grund af den våde sommer i 1823 havde

---

[1]) Jvfr. Wolfgang Menzel, Geschichte der letzten vierzig Jahre, I, 156 flg. (2 aufl.)

landmanden kun ringe udbytte i dette år, hvorimod høsten i 1824 i det hele taget var jævnt god. I 1825 var der atter en regnfuld sommer i det nordenfjeldske, som ødelagde den gode høst, medens der søndenfjelds herskede en stærk tørke, der navnlig i Kristianias omegn tilintetgjorde årets høhøst. Sommeren 1826 var meget varm; i det norden- og vestenfjeldske gav både korn og hø godt udbytte, hvorimod høsten i Kristiansands og Akershus stifter kun var middelmådig, tildels (som i Smålenene) endog ligefrem mislykket. I 1827 var årets udsigter glimrende, men høsten holdt ikke fuldt ud, hvad sommeren havde lovet. Dog var året i de sydlige og vestlige landsdele, ligesom i enkelte af de nordlige, i det hele taget tilfredsstillende. Det dårligste af disse år var unegtelig 1825, da der på flere steder var et formeligt uår, som endog foranledigede et lidet efterspil til optøjerne i 1818. Anstifteren var denne gang en vis Ingebret Belle, som allerede havde været med i 1818 og senere havde strejfet om i Nordre Gudbrandsdalen og de nærmest tilstødende bygder af Trondhjems stift, hvor han optrådte med den selvlavede titel af „*bondens statholder i Trondhjem*“. Han fremkaldte ved sine opviglerier et opløb i Lesje tinglag, som dog ikke fik andre følger, end at han selv og to af hans drabanter bleve arresterede og straffede, medens de øvrige deltagere slap med en advarsel.

Også for bergverkerne stillede konjunkturerne sig i disse år forholdsvis gunstig. Navnlig havde jærnverkerne på grund af de lave priser på trælast en let og billig adgang til kul. Derimod gav det i 1816 genoptagne sølvverk på Kongsberg endnu kun ringe udbytte. Enkelte andre verker, der tidligere havde været nedlagte, bleve også på ny optagne i disse år, deriblandt kobberverket i Alten.

Norges skibsfart begyndte også i disse år lidt efter lidt at udvides; derimod varede det nogen tid, forinden vi fik vore første dampskibe. Medens Sverige allerede i 1818 havde fået sådanne, fik Norge intet før 1826, da der for offentlig regning byggedes to i England, hvoraf det ene kom over samme år, det andet i Januar 1827, og som fik navnene: „*Konstitutionen*“ og „*Prins Karl*“. I 1827 blev det tredie norske dampskib „*Oskar*“ bygget i Stockholm for et interessentskab i Bergen, efterat tidligere et forsøg på at istandbringe et privat dampskibs-selskab i 1823 var aldeles mislykket.

Såvel skibsfart, som handel trykkedes imidlertid endnu af forskellige hindringer, der først efterhånden kunde fjærnes ved regeringens bestræbelser; eftersom disse lykkedes, åbnedes der også stadig nye udsigter til liv og rørelse. I denne henseende kan nævnes mellemrigs-loven, der først udkom i 1825 som provisorisk forordning og senere antoges som gældende lov af Stortinget i 1827, samt handels-traktaten med Danmark af 2 November 1826, men fremfor alt handels-traktaten med England af 18 Marts 1826, hvorved svenske og norske skibe stilledes lige med de britiske, såvel i landets egne havne, som i kolonierne, undtagen de ostindiske, under betingelse af gensidighed for britiske skibe i norske og svenske havne. Derimod led vor trælast-handel fremdeles under den høje told i England, i hvilken anledning også trælast-handlerne i December 1826 anholdt om kongens mellemkomst. I 1826 truedes den norske handel med et farligt stød ved den pengekrise, som i det foregående år var begyndt i England og på kontinentet, men hvis farlige følger dog for en stor del afværgedes ved de af regeringen trufne forholdsregler, bl. a. ved en provisorisk anordning af 27 Fe-

bruar, der nedsatte tolden på de vigtigste udførselsartikler.[1])

For at opnå de fordele, som gennem traktaten med England tilflød de forenede riger, måske dog fornemlig Norge, var der i en række af år ført underhandlinger med denne stats regering, som ved et par lejligheder vare truede med en afbrydelse, deriblandt i 1821, da også hensynet til dem for en del var medvirkende til at bestemme Karl Johans mådeholdne politik. Men endnu tidligere var der opstået en anden konflikt, hvori ligeledes frygten for at gå glip af den nye handels-forbindelse bandt vort diplomatis hænder, idet hensynet til begge rigers fælles interesser bragte det til aldeles at overse sin egen, såvel som Norges værdighed og gjorde det til et føjeligt redskab i Englændernes hænder. Dette var den i Norge så sørgelig bekendte Bodø-sag. En granskning af de denne vedkommende aktstykker, således som de foreligge i trykken,[2]) giver det indtryk, at de beskyldninger, som samtiden i den anledning fremsatte mod grev Engestrøm for at have tilsidesat sine

---

[1]) I sin rapport af 13 Februar 1826 anslog grev Sandels det tab, som statskassen vilde lide ved en sådan nedsættelse, til 158,000 spd., men bemærkede tillige, at den meget godt kunde tåle et sådant. Hertil svarede Karl Johan i sit brev af 28 Februar: „*Cette perte est plus que balancée par l'avantage qui en résultera pour le commerce. En venant au secours des exporteurs, nous venons aussi à celui des producteurs, et nous devons d'autant moins hésiter à prendre des mésures propres à encourager l'industrie nationale, que le trésor public est heureusement dans le cas de les permettre. Au reste il n'y a pas de doute, que cette diminution momentanée sera compensée par les effets salutaires qui en doivent être la suite.*“

[2]) Poul Holst, Bodøe-Sagen, udgiven ifølge Storthingets Beslutning af 16de Juli 1827, Christiania 1827. Jvfr. Morgenbladet for 1871, no. 50 og 57, A, og Hellstenius, XI, 246—253, — samt de der citerede franske og tyske forfattere, specielt Steffens, Aus meinem Leben, IX, 238—240.

pligter mod Norge, have været aldeles grundede, og at Bodø-sagen ved at tages med bestemthed fra udenrigs-ministeriets side måtte kunne været ordnet på en anden måde og uden ydmygelser, og ialfald længe, forinden Stortingets optræden i 1821 havde fremkaldt nye vanskeligheder, som gjorde det nødvendigt at være eftergivende, i hvad man da kunde kalde „biting“.

Bodø-sagen begyndte med en simpel smuglerhistorie. En vis Karl Johan Gerss fra Finland, som i 1814 havde nedsat sig på Hundholmen i Salten, hvor det året forud var bestemt at anlægge en købstad, den samme, som senere fik navnet Bodø, havde her drevet store forretninger, for det meste, som det synes, i egenskab af faktor for det londonske handelshus Everth & son, hvoraf også en associé, John Everth, i 1818 indfandt sig i Nordland, hvor han ganske åbenlyst drev en storartet smuglerforretning, tildels under medvirkning af Gerss, ikke alene på Bodø, men også på Røst, hvor et af Everths skibe strandede i Juni 1818, i Storvågen o. s. v. Tolderen på Bodø, der kun rådede over en ringe styrke til sin bistand, var blot for en del istand til at hindre dette, men gjorde dog, hvad han kunde. En stor del af smuglernes varer bleve således på hans foranstaltning konfiskerede og bragte til Bodø.

Imidlertid var Gerss bleven opsagt fra de huse, som det var ham tilladt at bebo på den staten tilhørende Nyholm ved Bodø, hvor der i krigsårene var anlagt en liden skanse, men fik foreløbig udsættelse med at flytte af hensyn til den vanskelighed, som der var ved at få husrum for ham og hans mange varer på selve Bodø. Først langt ude i September 1818 skred fogden endelig til at afholde en udkastelses-forretning, men blev, da han i den anledning indfandt sig på Nyholm, mødt med væbnet modstand

af Everth, der nu boede hos Gerss, og endog truet med pistoler. Da han ikke kunde udrette noget mod Everth, der havde flest folk, måtte han derfor foreløbig opgive sin forretning, men samlede senere en større styrke og lod da lensmanden arrestere Everth ombord på et af smuglerskibene. Denne gang var overmagten på norsk side, og Everth blev sat i arrest på lensmandsgården, Hernæs, hvor han sad i to måneder, indtil han blev løsladt mod kaution. I Januar 1819 blev der imidlertid atter spørgsmål om at sætte ham i arrest, hvis han ikke vilde stille kaution for de bøder, hvori han antoges at ville blive dømt for overtrædelser af toldlovgivningen; da han herunder opførte sig på en meget mistænkelig måde, blev vagten på Nyholm, hvor de konfiskerede varer vare oplagte i et pakhus, forstærket — en forholdsregel, som dog ikke gjorde den tilsigtede nytte. Det lykkedes nemlig Everth ved list at lokke lensmanden og nogle af vagtmandskabet ombord til sig og der holde dem fast, medens samtidig fem eller seks andre var over på fastlandet efter proviant, hvorpå han om eftermiddagen 1819 foretog en formelig expedition mod Nyholm med 20 mand, mod hvem de tilbageblevne rester af vagten ikke kunde vove modstand, men afvæbnedes og indespærredes. Englænderne opbrød derpå pakhusene og tog flere af de konfiskerede varer ombord på de to skibe, som de havde liggende på havnen, hvorefter de satte sejl til og gik tilsøs; de ombord indespærrede Normænd bleve en halv fjerdingvej fra Bodø satte ud i en elendig båd, hvormed de dog på grund af det gode vejr kom vel iland. Everth kom med de to skibe til England, medens hans på Bodø efterladte varer vedbleve at være under beslag.

Dette er i korthed gangen i den bekendte Bodøsag, som foranledigede så vidtløftige underhandlinger.

Disse åbnedes allerede i Maj 1819 af lord Strangford, som da i en note til udenrigs-ministeren fordrede regeringens beskyttelse for de på Bodø af Everth efterladte varer, hvorpå der i Juli på Bodø optrådte en købmand fra London, David Stead, som påstod at være ejer af en del af de varer, som Everth havde efterladt på dette sted. I August optrådte der endelig i Kristiania en engelsk jurist, Denowan, som der arbejdede for de tilbageholdte varers udlevering til Stead. Disse tvende herrer støttedes begge af gesanten, som fremkom med en række ugrundede påstande og fordringer, bl. a. at tolderens optræden ved nogle nye kranglerier under Steads ophold på Bodø alene var en følge af „hans opofrelse for det i århundreder i Bergen etablerede monopol-system, hvis skadelige indflydelse endnu lægger så mange hindringer i vejen for Norges fremskridt i kultur og lykke," og at den norske stat skulde betale Stead en erstatning af £ 36,000, m. m. Dette undlod ikke at gøre sin virkning på højere vedkommende i Stockholm, der den hele tid viste sig lidet ivrige til at holde på Norges ret. Navnlig bebrejdes det grev A. G. Mørner, der i grev Engestrøms fravær fungerede som udenrigs-minister, da den første engelske note indløb, at han ikke straks gendrev dens bevislige faktiske urigtigheder. Hermed må det imidlertid være, som det vil; vort diplomati høstede ingen laurbær under disse forhandlinger, medens det engelske ved sin pågående hensynsløshed omtrent opnåede, hvad det vilde. Efterat det en gang havde begyndt sin virksomhed, lod det sig ikke holde tilbage og slap ikke sagen.

Under dette forværredes Norges stilling lige over for det engelske overmod. Ved en kgl. resolution af 25 Oktober 1819 var det allerede blevet bestemt, at de på Bodø anholdte varer, som sagdes at tilhøre

Stead, skulde udleveres, hvorpå en vis Blackhall kom til Bodø for at modtage dem af amtmanden. Udleveringen blev imidlertid for det første udsat, vistnok alene på grund af den måde, hvorpå Blackhall optrådte, således at den først langt ud i 1820 tog sin begyndelse, hvorpå den afsluttedes i dagene nærmest før Jul.

Imidlertid havde forhandlingerne antaget en ny karakter, idet der nu fra engelsk side fordredes en eklatant oprejsning for den mishandling, som Everth skulde været underkastet, og fuld erstatning for det tab, han og Stead havde lidt, i hvilken henseende man ikke anså det tilstrækkeligt alene at udlevere de tilbageholdte varer, „da en stor del af disse i mellemtiden skulde på en bedragerisk måde være skaffede af vejen, ja endog bortstjålne under de norske embedsmænds øjne." Der var desuden, efter hvad gesanten meddelte grev Engestrøm, endnu andre hensyn, som gjorde det nødvendigt for det engelske ministerium at optræde med kraft i denne sag, idet den i det modsatte tilfælde kunde afgive „et frygteligt våben" i oppositionens hænder mod regeringen, som den, der ikke gjorde noget for at beskytte engelske undersåters interesser og personer eller den engelske handel i almindelighed. Disse forestillinger gjorde et meget stærkt indtryk på grev Engestrøm, som straks meddelte dem til kongen i et foredrag af 28 Oktober 1820, i hvilket han søgte at udvikle, hvorledes Bodøsagen, „i sin oprindelse en retssag," nu „formedelst sine følger" var i færd med at blive en politisk sag, som for Norge kunde blive yderst farlig, hvis det engelske parliament af hensyn dertil skulde bestemme sig til at negte Norge, såvel som Sverige enhver af de handelsfordele, hvorom man for øjeblikket stod i underhandlinger. „På grund af min stillings beskaf-

fenhed,“ erklærede han, „er Norges interesse mig lige så kær som Sveriges, og dette er et tilfælde, hvori man ikke bør afmåle sin nidkærhed efter størrelsen af den lønning, man nyder,“ — en fin hentydning til det velbekendte faktum, at unionens udenrigs-mininister kun oppebærer løn som svensk embedsmand. For at undgå at støde den engelske regering og det engelske parliament henstillede han således til kongen, om man ikke skulde „forkorte formaliteterne,“ for derved så meget hurtigere at se en sag tilendebragt, som det var „magtpåliggende uden henstand at se tilendebragt, ikke alene til de i sagen direkte interesserede parters, men også til begge regeringers tilfredshed, hvis stadige venskab ikke burde et øjeblik trues med at lide skår formedelst en genstand af en så underordnet beskaffenhed.“

Dette foredrag blev yderligere støttet af en ny engelsk note, hvori der fordredes et kategorisk svar med hensyn til den endelige afgørelse af Bodø-sagen, hvori „en længere udsættelse vilde have følger, ikke blot for Norge, men for den hele skandinaviske halvø.“ Uagtet denne note vrimlede af de samme urigtige påstande, som de forrige henvendelser fra det engelske diplomati, undlod den dog ikke at vise sin virkning, idet kongen under 13 Januar 1821 i sammensat svensk-norsk statsråd resolverede, at der skulde åbnes underhandlinger om en bilæggelse af Bodø-sagen med det gode. Karl Johan var, da han fattede denne bestemmelse, neppe inde i sagens rette sammenhæng; hvad han vidste derom, skrev sig vistnok alene fra udenrigs-ministerens meddelelser, til hvilke han har antaget at kunne skænke fuld tiltro, og disse var igen, såvidt det kan sees, alene et resumé af den engelske gesants fejlagtige fremstilling. Følgen deraf blev, at Karl Johan antog, at oprindelsen til den hele

ubehagelighed var at søge i et eller andet overgreb fra norske embedsmænd eller i en kollision mellem de to nationers handels-interesser; han var bedrøvet herover, men ønskede tillige at se sagen snarest muligt bilagt. Dette er ialfald det indtryk, som man får ved at læse de få steder i hans brevveksling med grev Sandels, hvor han omtaler Bodø-sagen.

Efterat den engelske gesant havde erholdt meddelelse om den sidste resolution, afrejste Denowan, som den gang opholdt sig i Stockholm, til Kristiania, forsynet af grev Engestrøm med pas og kurer-tegn samt en skrivelse til grev Sandels. Den sidste, der synes at have havt en anden opfatning end grev Engestrøm, blandede sig imidlertid ikke synderlig ind i denne sag, hvoraf han overlod det meste til finans-departementet, hvilket udnævnte statssekretær Holst, der nylig var vendt tilbage fra Kjøbenhavn, til at deltage i de forestående underhandlinger som norsk kommissær. Disse kom dog ikke straks igang. Denowan, som omtrent den tyvende Februar indfandt sig i Kristiania, havde nemlig ingen fuldmagt fra den engelske gesant, og da Holst, som rimeligt var, negtede at indlade sig i forhandlinger med en mand, der kun optrådte som befuldmægtiget for nogle engelske privatmænd, måtte Denowan vende tilbage til Stockholm, medens Holst for denne gang sluttede sin funktion med en indberetning til udenrigs-ministeren.

Imidlertid fortsatte den engelske gesant sin bearbejdelse af den bøjelige grev Engestrøm, som også udvirkede en ny kgl. resolution af 7 Marts, hvorved det blev pålagt Holst at indfinde sig i Stockholm for der at træde i underhandlinger om en mindelig afgørelse med Denowan. Da Holst derpå indfandt sig i Stockholm, fik han et meget vanskeligt arbejde; Denowan fremlagde først en oversigt over de tab,

som Stead og Everth havde lidt ved tildragelserne på Bodø, hvorefter disse skulde udgøre den uhyre sum af £ 39,203. Holst påviste med megen skarpsindighed og bestemthed det ugrundede og tildels selvmodsigende i de engelske krav, men uden at finde nogen støtte hos grev Engestrøm, der næsten indtog en imod Norge fiendtlig stilling, ja endog forsøgte at øve tryk på Holst. Denne grev Engestrøms opførsel er så meget mere påfaldende, som Holst for at tilvejebringe et mindeligt opgør — uden hensyn til spørgsmålet om, hvilken af parterne der havde ret — havde foreslået at bevilge vedkommende engelske handelshuse toldfrihed til et beløb af 6000 spd., hvilket den norske statsrådsafdeling i Stockholm senere af lignende hensyn foreslog forøget med 20,000 spd. til.

Den iver, hvormed grev Engestrøm optrådte for Englænderne, blev ikke uden resultat. Efterat den engelske minister i et ultimatum havde fordret en hurtig afgørelse, blev det 19 Juni pålagt Holst at tilvejebringe en sådan, hvorpå der under 21 Juni afsluttedes en overenskomst mellem ham og Denowan. Efter denne skulde den aktion, som imidlertid var anlagt mod Everth og hans ledsagere på Bodø, hæves, ligesom det beslag, der var lagt på Gerss's pakhuse på Nyholm, og endvidere straks udbetales en sum af £ 2500 i rede penge eller gode veksler (sandsynligvis Denowans egen godtgørelse;) desuden tilstodes Denowan i hans kommittenters navn toldfrihed til et beløb af £ 15,500, som med lige store summer skulde fordeles på fire år. Foruden dette pådrog Bodø-sagen den norske statskasse en udtælling af omtrent 30,000 spd. der medgik til den retslige undersøgelse af de nordlandske embedsmænds forhold, der havde været indviklede i disse beklagelige begivenheder. Undersøgelsen, der ledede af en speciel kommission, endte for

øvrigt med alle vedkommendes fuldstændige frifindelse.

En sag af denne art måtte nødvendig tildrage sig megen opmærksomhed og blev derfor også allerede på Stortinget i 1821 gjort til genstand for en motion; denne ledede dog ikke til noget resultat, måske især på grund af de forestillinger, som Karl Johan gennem grev Sandels underhånden lod tilstille Stortingets medlemmer for at forebygge enhver debat over dette ubehagelige emne på denne tid. På Stortinget i 1824 blev Bodøsagen atter optagen af provst A. Schytte, der som sogneprest på Bodø sågodtsom havde været øjenvidne til begivenhederne i 1818—1819. Det blev i den anledning besluttet, at præsidentskabet skulde anmode den norske regering om at erholde de forskellige dokumenter, der ansåes nødvendige til sagens oplysning udenfor, hvad der var indtaget i statsrådets protokoller, men uden at der blev fattet nogen endelig bestemmelse, idet det dels var umuligt at gennemgå i den korte tid den masse af dokumenter, som vedkom sagen, og det dels ansåes mindre rigtigt at behandle den, forinden de forskellige, endnu verserende retssager samtlige vare afgjorte i højeste instans. Der blev således foreløbig ikke gjort andet end at bemyndige Stortingets arkivar til at udarbejde en historisk fremstilling af det passerede og forelægge denne for næste Storting.

I henhold til den sidste beslutning dukkede Bodøsagen atter op i 1827. Protokol-komittéen indstillede da, at Collett og Fasting, som i 1821 havde været medlemmer af statsrådsafdelingen i Stockholm, skulde sættes under tiltale for rigsret; men Odelstinget forkastede dette forslag. Forsåvidt havde altså Bodøsagen ingen videre følger, hvorimod den foranledigede et efterspil af en hel anden art, der vil blive nærmere

omtalt i det følgende under Stortinget i 1827. Fem år senere indfandt Stead, der imidlertid var bleven uenig med sine tidligere fæller, sig i Kristiania, hvor han meddelte den norske regering forskellige dokumenter, som indeholdt fyldestgørende bevis for, at Denowan under forhandlingerne i 1820 og 1821 havde handlet imod bedre vidende, ja endog været fræk nok til at fremlægge falske papirer for derved at fremme sine lumpne hensigter. Den norske regering gjorde i den anledning et forsøg hos den engelske udenrigs-minister på at få Norges ret anerkendt og de skyldige straffede; men lord Palmerston var ikke villig til at give nogen oprejsning.

En anden overenskomst, som afsluttedes i disse år, var ulige glædeligere for Norge, idet den hidførte en endelig ordning af et i lange tider svævende forhold, der let kunde fremkalde forviklinger af en farlig beskaffenhed. Dette var grænse-traktaten med Rusland af 1826, hvorved de tidligere „fællesdistrikter" deltes mellem de to riger, således at Norge erholdt omtrent en trediedel af disse og Rusland resten.[1]) Disse distrikter strakte sig fra Bugøfjorden til midten af Rubatschi-Paluostrov eller Fiskerøen, og var den eneste levning af de store besiddelser, som Norge tidligere havde havt på denne kant.[2]) I 1825 bleve de

---

[1]) Jvfr. J. A. Friis, En Sommer i Finmarken, Russisk Lapland og Nord-Karelen, Skildringer af Land og Folk, s. 138—146.

[2]) Den rejse, som den norske foged fra 1613 gjorde hvert år til den såkaldte bojar i Kola for at kræve skatten af Nordfjeldet, ophørte i 1816; i 1822 foreslog statsrådet, at den skulde fornyes hvert tredie år. Af de i fællesdistrikterne boende Lappe-familier var 30 aldeles norske og skulde aldrig have betalt Russerne skat, medens den russiske pope, som årlig kom derhen fra Kola, kun prækede for omtrent tyve græsk-katolske Lappe-familier. [Grev Sandels's rapport til kongen af 17 Marts 1824.] I 1824 var der

berejste af norske og russiske kommissærer, som opgik en rimelig grænse, hvorpå delings-traktaten $\frac{2}{14}$ Maj 1826 undertegnedes i St. Petersburg af gesanten, baron N. F. Palmstjerna og grev Nesselrode og ratifikationerne kort efter udveksledes. I forbindelse hermed kan også i forbigående nævnes, at den ene af de norske grænsekommissærer, oberst J. H. Spørck på grund af sine overdrevne forestillinger om sin egen myndighed afstedkom adskillig forvirring i det norske Finmarken, idet han optrådte som de lokale embedsmænds overordnede og f. ex. på egen hånd gav almuen tilladelse til at drive handel med Russerne o. s. v. Hans forhold blev i den anledning undersøgt af en kommission.[1])

---

fastsat en grænseopgang; men denne kom ikke istand, da de russiske kommissærer ikke mødte.

[1]) Sogneprest Stockfleth påtalte først Spørcks besynderligheder i en artikel i Rigstidenden for 1826, no. 30, tillæg. Da der også indløb klage over disse fra amtmanden i Finmarken, indberettede grev Sandels det hele til kongen i sin rapport af 24 April 1826. Under 11 April 1827 meddelte han, at statsrådet, uagtet det fandt, at Spørck havde handlet urigtig, dog vilde foreslå, at han blev frifunden mod at betale omkostningerne ved undersøgelsen og mod at tilkendegives kongens misnøje. Denne statsrådets indstilling blev bifaldt af kongen ved resolution af 11 Maj 1827.

XIII.

Nye blade. — Ludvig Mariboe. — Politiske brochurer. — Valgene i 1823. — Karl Johans forandrede betragtning af grundlovs-forslagene. — Det absolute veto. — Grev Sandels, Collett og Motzfeldt opfordre kongen til at tage sin proposition om en ny adel tilbage. — Kronprins Oskars udnævnelse til Norges vicekonge. — Stortingets takadresse. — Karl Johans instruktion for sin søn. — Vicekongens ankomst til Kristiania. — Grev Sandels's forhandlinger med Stortingets medlemmer og stemningen mellem disse. — Prolongationen. — Konstitutions-komittéen. — Dennes indstillinger. — Stortinget forkaster samtlige grundlovs-forslag. — Adresse til kongen. — Universitets-fundatsen. — Spørgsmål om erstatning for den gamle adel. — Atten adelige familiers reklamation af sit adelskab. — Kongens og kronprinsens apanager. — Statslån hos Hambro & søn i 1825. — Forskellige beslutninger af Stortinget. — Falsens udnævnelse til stiftamtmand i Bergen. — Nye kgl. grundlovs-forslag. — Stortingets opløsning. — Kronprinsens rejse til Skåne og tilbagekomst til Kristiania. — Kristianias tohundredårige jubilæum. — Vicekongens afrejse. — Grev Sandels udnævnes atter til Norges statholder.

Da grev Sandels i slutningen af August 1823 atter vendte tilbage til Kristiania og igen overtog statholderskabet, var interessen her udelukkende optagen af det Storting, som skulde træde sammen i begyndelsen af det nye år. Den levende interesse, hvormed man omfattede dagens brændende spørgsmål, afgørelsen af de fra 1821 hvilende grundlovs-forslag, viser sig bl. a. af den store forøgelse, som vor politiske literatur modtog i disse år, 1823 og 1824. Med året 1824 tog således ikke mindre end tre nye blade sin

begyndelse, der alle havde sat som sin opgave at drøfte disse samme grundlovs-forandringer. *„Tilskueren“*, der blandt sine medarbejdere også talte generalprokurøren,[1]) optrådte med iver for de kongelige forslags antagelse og kom derved i en stadig fejde med de to oppositions-blade, *„Patrioten“* og det af Ludvig Mariboe redigerede *„Patrouillen“*, det eneste af disse blade, der opnåede en længere levetid. Skønt „Patrouillen“ i flere henseender, navnlig ved sit bombastiske og affekterede sprog mindede ikke lidet om det hensovede „Nationalblad“,[2]) betegnede dets udgivelse dog et stort

---

[1]) Af grev Sandels's rapport af 3 Marts 1824: *„Quant à la feuille „Tilskueren“, je prendrai la liberté d'observer, que le but principal en est de combattre avec énergie et modération les principes erronées, que certains écrivains cherchent de propager dans leur brochures. Le rédacteur en est Mr. Treschow Hanson, instituteur près l'école militaire et fuldmægtig dans un des départements du conseil, un homme doué des talens et de bonnes intentions, et par rapport aux collaborateurs de cette feuille, il s'y trouve principalement le colonel Mansbach et le procureur-général Falsen, dont le dernier a, en outre, publié des remarques touchant le veto absolu, au sujet desquelles il a paru plusieurs critiques dans des termes moins convenables, qu'il vient de réfuter avec le calme, qui lui convient.“* Jvfr. J. E. Kraft og C. C. A. Lange, Norsk Forfatter-Lexicon 1814—1856, s. 245—247, og „Morgenbladet“ for 1871, no. 125, B, (L. Daaes Bidrag til Christiania Byes Historie, LV). Falsen skrev tildels under mærket n+5. Jvfr. Patrioten, fjerde hefte, no. 22.

[2]) Af grev Sandels's rapport til kongen af 8 Marts 1824: *„Parmi les feuilles qui ont été mis en vogue ici depuis peu, il-y-a une intitulée „Patrouillen“, qui ne cède rien au c. d. „Nationalblad“, ni dans le ton, ni dans la choix des matières, et quoiqu' elle s'imprime à Drammen, l'on prétend que Mr. Mariboe, qui depuis le commencement du Storthing s'est transporté à Christiania, est un des principaux rédacteurs de cette feuille.“* I de to første årgange kaldtes bladet „Patroullen“, hvorom Mariboe selv har bemærket i sit med rene blade gennemtrukne exemplar, som nu tilhører universitets-biblioteket: *„Det har behaget Bogtrykkeren at udelade i af*

fremskridt i den norske avis-literatur, i hvis historie det således altid vil bevare sin plads. Dets redaktør stod også langt over det koteri, som havde domineret „Nationalbladet", og vil stedse kunne gøre krav på et erkendtligt minde i det land, som han af frit valg havde taget til sit hjem, og for hvis bedste han i trængselsårene havde arbejdet med utrættelig iver. Efterat hans formue var ødelagt under krigen, havde han søgt at bryde sig en ny bane ved at træde ind i arméen, hvor han på grund af sit forhold under felttoget i 1808 var bleven kaptejn *à la suite.* Karl Johans personlige godhed åbnede ham her foreløbig de bedste udsigter; men da kongen senere ikke kunde opfylde sine vistnok meget vidtgående løfter, måtte Mariboe slå ind på en anden bane. I 1822 tog han sin afsked, som officer og levede derpå i nogen tid som privatmand, indtil den forhenværende kongelige adjutant i 1824 optrådte som udgiver af et oppositionsblad.[1])

Diskussionen om grundlovs-forslagene var imidlertid ikke alene indskrænket til den periodiske presse, men fremkaldte også en række politiske brochurer, hvori forskellige forfattere drøftede deres betydning

---

ordet „Patrouillen", og da det var skeet flere Gange, saa vilde jeg ei deri gjøre nogen Forandring." Da trykningen derefter forlagdes til Kristiania, kom i'et til sin ret. Bladet vedblev at udkomme indtil 1832.

[1]) Mærkelige Nordmænd, II s. 33—34 (med Mariboes portræt) og Henrik Wergelands samlede Skrifter, udgivne ved Hartvig Lassen, IX, 126—138. Jvfr. Norge og Nordmændene, Reiseerindringer fra 1836 og 1865 af Orla Lehmann (2det oplag) s. 73 og de af L. Daae i Norsk historisk Tidsskrift, II, 347—350, 352—354, 357 flg., og 361—363, meddelte breve fra M. til justitiarius Berg. M. var født dansk og opdragen i den jødiske religion, som han først opgav i den voksne alder.

og anbefalede eller frarådede deres antagelse. Den første af disse brochurer udkom udenfor landets grænser og var forfattet af en mand, der heller ikke selv var født Normand, men dog på denne tid på grund af sin norske herkomst yndede at regne sig for Normand og på sin vis med interesse fulgte begivenhederne i sine forældres fødeland, nemlig P. A. Heiberg. Han udgav i August 1822 i Paris en række breve (*Lettres d'un Norvégien de la vieille roche, ou examen des changemens, qui menacent la constitution du royaume de Norvége*), som oprindelig i løbet af den foregående høst vare trykte i et engelsk blad. Hensigten med dette arbejde var at påvise, at fremsættelsen af de kongelige grundlovs-forslag skulde være en følge af en længe næret amalgamations-plan hos kongen og det „hadske og hevngærrige“ svenske aristokrati, hvis „troløse og snedige Machiavellisme“ støttedes af den norske regering, der af dumhed eller forræderiske hensigter havde ladet sig bruge til at tjene hines interesser. Det er muligt, at brevene kunne have vakt opmærksomhed i udlandet; men i virkeligheden ere de kun en blanding af løst og fast, af sandhed og elendig løgn, som ikke indgiver de fordelagtigste tanker om deres forfatter.[1]) De norske brochurer om grundlovsforandringerne udkom i slutningen af 1823 og i be-

---

[1]) Heiberg tillod sig således en hentydning til, at grev Wedel havde beriget sig på statens bekostning, og lykønskede ham, *dont en 1814 l'état de finances particulières n'était pas extrêmement brillant, d'être devenu en si peu de temps un des plus riches propriétaires territoriaux de toute la Norvége*, uagtet grev W. i 1822 ikke ejede mere jordegods, end han besad i 1814! Lignende historier berettede han også om statsminister Anker. Fremdeles vidste han at fortælle, at regeringen, da adelsloven skulde behandles i Lagtinget, havde forsøgt at vinde Flor *par l'appât d'une bonne place qu'il sollicitait, et qu'on lui fesait espérer*, men at denne *eut la probité de voter d'aprés sa conscience!* Jvfr. s. 137 ovfr.

gyndelsen af 1824; de udtalte sig for det meste med stor bestemthed imod de kongelige forslag, i hvis antagelse de så en stor fare for konstitutionen.[1]) Der var i denne henseende kun en eneste undtagelse, en ganske liden pjese, der udkom i Kristiania i 1824 under titel af *„Bemærkninger i Anledning af Constitutions-Forslaget om Kongens Veto“*, og hvis anonyme forfatter ikke var nogen anden end general-prokurør Falsen, som deri søgte at godtgøre, at det absolute veto vilde danne et kraftigt værn mod en dårlig sammensat national-forsamlings anmasselser.[2])

Ingen af disse småskrifter har noget blivende værd; de kunne således alene gøre krav på en plads i literaturen som et udtryk for sin tids meninger og for den kærlighed, hvormed alle da omfattede grundloven af 1814. Frygten for at røre ved denne havde siden 1821 kun vundet i styrke, og opinionen udtalte sig nu med samme bestemthed imod enhver forandring, såvel de af kongen, som af private foreslåede; de få forsøg, som gjordes for at fremholde de modsatte anskuelser, tjente alene til at befæste denne opinion. Den ejendommelige konservatisme, som si-

---

[1]) Angaaende Ophævelsen af Grundlovens 97de §, (af professor juris H. N. Steenbuch, Kristiania 1823.) — Bemærkninger over de paa det tredie ordentlige Storthing 1821 fremsatte Constitutions-Forslag ved P. Flor, (Drammen 1823.) — Bedømmelse af Constitutions-Forslag fremsatte til Afgjørelse paa Storthinget Aar 1824 o. s. v. af P. Petersen, Odelsmand til Hanevoll i Laurdal, Bergraad og Bergmester etc. (Kristiania 1824.) — Politiske Aphorismer (af kaptejn J. J. Broch, Kristiansand 1823). Jacob Wulfsberg, En gammel Normands frimodige Skrivelse til de Norges Mænd, der ere udvalgte til Repræsentanter ved det 4de ordentlige Storthing (Kristiania 1824.)

[2]) Jvfr. ovfr. side 274, note 1.

den i en lang række af år blev den norske oppositions program, slog nu først sine dybe rødder og samlede folket om grundlovens fane; allerede nu var den så stærk, at f. ex. Flor, der tidligere ikke havde næret en sådan pietet for forfatningens ord, endog fandt sig opfordret til i en brochure at fraråde antagelsen af et grundlovs-forslag, som han selv havde fremsat i 1821! Men om således opinionen imod enhver forandring af det bestående var meget bestemt, lod den sig heller ikke, som det så ofte går, forlede til nogen overdrivelser eller udskejelser, og efterfølgende slægter kunne derfor med fuld grund være stolte af den værdige holdning, som vore fædre indtog i 1824, og som netop ved modsætningen til oppositionen i 1821 gør et endnu stærkere indtryk. Hvilken mening man end kan have om den norske grundlovs fortrin eller mangler, må man ubetinget billige den måde, hvorpå folket i 1824 optrådte imod ethvert forsøg på at røre ved den uprøvede forfatning, og den sikre takt, som det derved lagde for dagen.

Den store forskel mellem 1821 og 1824 fremtrådte allerede under valgene til Stortinget meget skarpt. Således savnede man nu mellem repræsentanterne Young, Pløen, Stenersen, Sebbelow, Foss, Rosenkilde og Hoel, af hvilke den sidste forlængst var ked af det politiske livs uro og tummel, og derfor vist også selv har været vel tilfreds med nu at kunne trække sig tilbage fra dette. Derimod var såvel Flor, som Holst valgt fra Drammen, men under omstændigheder, som gjorde, at Stortinget kasserede valget; ved omvalget foregik der imidlertid nye uregelmæssigheder, idet bl. a. Flor, efter sin egen erklæring „ledet af de ædleste motiver,“ stemte på sig selv, indtil det hele endte med, at Drammen mistede sin repræsentations-ret for dette Storting. Flors poli-

tiske rolle var dermed udspillet, og da han atter i 1842 kom på tinget, gjorde han, der nu var en svag og udlevet mand, kun en ynkelig figur. Af de mænd, som havde udmærket sig i 1821, genfandt man i 1824 bl. a. Sibbern, der nu også var stiftamtmand i Akershus, Krohg og Ingelbrecht Knudssøn, hvorimod brødrene Falsen og Arntzen denne gang savnedes. Men til gengæld fandtes der mellem de valgte et større antal mænd, som udmærkede sig ved fremragende evner, ved parliamentarisk dygtighed eller ved karakterens hæderlighed, i hvilke det fjerde ordentlige Storting fandt nogle af sine bedste støtter. Nu så man således atter i national-forsamlingen mænd, som grev Wedel, professor Georg Sverdrup, professor Platou, amtmand Hilmar Krohg, admiral Fabricius, sølvverks-direktør Stenstrup, assessor Hornemann, amtmand Johan Collett, statsråd Rosenkrantz, m. fl., af hvilke mange havde taget del i forfatningens grundlæggelse og nu mødte frem for at våge over dens bevarelse. Af bønder var der valgt fem og tyve, af hvilke kun de færreste havde været medlemmer af det foregående ting; skønt de også kun fremtrådte lidet i debatterne, stod de dog i det hele taget betydelig over sine forgængere fra 1821. Teis Lundegård var denne gang ikke valgt, og af de øvrige have måske nærmest Johannes Aga fra Hardanger, og Gudbrandsdølen, Ole Håkenstad været de mest indflydelsesrige. Af repræsentanterne udenfor bondestanden var der nu ingen, som kunde spille Flors rolle, ligesom der overhovedet kun var valgt få af de første Stortings oppositionsmænd; blandt disse må nævnes den begavede gejstlige, Nils Stockfleth Schultz, residerende kapellan ved Frue kirke i Trondhjem, der imidlertid som politiker er betydelig overvurderet, og købmand Stoltenberg fra Tønsberg.

Valgene havde i det hele taget en meget ensartet karakter, men fik derigennem så meget større vægt, som en kraftig udtalelse imod de foreslåede grundlovsforandringer.[1])

Karl Johan var ikke uvidende om den opinion, som i Norge havde dannet sig mod hans grundlovsforslag, og var derfor også forberedt på, at de vilde blive afviste. For sit eget vedkommende betragtede han dem imidlertid nu med andre øjne end i 1821, og skønt han rigtignok fremdeles gærne vilde se dem antagne, var der dog nu i grunden kun et af dem, som han omfattede med varm interesse, og på hvis vedtagelse han derfor lagde stor vægt. Dette var det absolute veto, hvilket han betragtede som en rettighed, der i en vel indrettet stat burde være tillagt kongedømmet, og som var nødvendig for at vedligeholde ligevægten mellem statsmagterne. For det tilfælde, at Stortinget ikke skulde være villigt til at bifalde hans forslag i dette punkt, tænkte han sig også, at der kunde anvendes en udvej, hvorved man uden

---

[1]) For Skien og Porsgrund mødte sorenskriver Morgenstierne, hvis valg ikke blev antaget, da han eller hans søn oppebar en pension af kongen. Fjerde ordentlige Storthings Forhandlinger Febr., 19 flg. 46, 72—84. Karl Johan skrev i den anledning til grev Sandels 26 Febr. 1824: „*L'exclusion de Mr. Morgenstierne du nombre des répresentans ne me parait pas motivée par des raisons suffisantes. — — — C n'est pas au Storthing dans le moment, où il se constitue, à expliquer le sens de la loi concernant les pensionnaires du roi, — — — et comment le pourrait-il sans consulter l'expédition de la cour du roi? — — — Quelle est l'idée qu'on attache au mot de pensions? Je donne de mes fonds particuliers des secours annuels et permanens à plusieurs villes de la Norvége. — — Voudrait-on conclure de là, que ces villes devraient être privées du droit de répresentation au Storthing? Si l'on pouvait étendre ce principe sur toutes les villes et communes, et sur tous les individus, à qui j'ai fait du bien, je crois qu'on serait assez embarassé pour la formation du Storthing.*"

at foretage nogen grundlovs-forandring kunde opnå det samme resultat, idet Stortinget alene kunde tillægge ham og hans søn personlig det absolute veto for deres regeringstid. Herom udtalte han selv i et brev til grev Sandels af 9 November 1823, at dette var en aldeles grundlovsmæssig form, som sluttede sig „til de bestemmelser, Stortinget fattede i den tid, jeg endnu var kronprins, samt til den, der i samme hensigt blev fattet for min søn, — beslutninger, som uden at røre grundloven alene have tillagt os personlige forrettigheder ved at pålægge os nye forpligtelser.“ Idet Karl Johan således arbejdede for under en eller anden form at opnå det absolute veto, da var dette hans oprigtige ønske; når han derimod fremdeles udtalte sig, som om han også var meget interesseret i antagelsen af de øvrige forslag, da var dette nærmest kun, fordi de en gang vare bragte i forbindelse med hint hovedpunkt, samt af hensyn til de fremmede magter, som i 1821 vare blevne indblandede i dette forfatnings-spørgsmål. Han kunde også nu så meget mindre se bort herfra, som pentarkiet netop i 1823 ved den franske intervention i Spanien havde vist, at det ikke havde opgivet sine tidligere tendenser; men skønt dette hensyn måtte binde Karl Johan, er der dog i virkeligheden kun ringe grund til at tro, at der i 1824 skulde været nogen virkelig fare for en indblanding, når blot Stortinget optrådte på en værdig måde og hævede sig over alt, som kunde have præg af demagogi, og i denne henseende frembød dets sammensætning de bedste garantier.

Der var dog et af grundlovs-forslagene, for hvis skæbne Karl Johan var aldeles ligegyldig, nemlig det, som omhandlede oprettelsen af ny norsk adel; de grunde, som her bestemte ham, vare for øvrigt aldeles personlige, idet han i den senere tid var bleven

ærgerlig over oppositionen på det svenske ridderhus, og derfor ikke ønskede at skaffe sig en ny adel på halsen i Norge, som også der kunde gøre forholdene brogede. Dog vilde han ikke, uagtet han såvel fra grev Sandels, som fra statsråderne Collett og Motzfeldt modtog opfordring dertil, tilbagekalde det en gang fremsatte forslag, men lod kun grev Sandels underhånden meddele, at han ikke vilde lægge nogen vægt på antagelsen af denne proposition. En meddelelse om, at han tog adels-propositionen tilbage, vilde, som det også blev bemærket for kongen, utvivlsomt have havt en fortrinlig virkning på stemningen i Norge, og Karl Johan havde således deri det bedste middel til at gøre, hvad han selv på denne tid så inderlig ønskede, vise sig imødekommende mod Normændene og yderligere befæste det gode forhold mellem konge og folk, som var grundlagt i 1822. Da han ikke kunde eller vilde benytte dette middel, valgte han imidlertid et andet, som var ligeså skikket til at opnå samme øjemed, idet han nu bestemte sig til at opfylde Normændenes længe nærede ønske at se kronprinsen hos sig som vicekonge.

Det var i Januar 1824, at Karl Johan bestemte sig til at sende sin eneste søn til Norge, som vicekonge, „for“, som han den tolvte samme måned skrev til grev Sandels, „at give det norske folk et bevis på min velvilje og skaffe min søn adgang til at lære dets mest fremragende mænd at kende.“ Det var da tillige hans hensigt, at statholderen fremdeles skulde vedblive sine funktioner, og at vicekongen derved kunde nyde godt af dennes indsigt og øvelse i forretningerne for således at opdrages til statens styrelse. Men ved nærmere eftertanke fandt han, at en sådan ordning vilde være i strid med grundloven, og bestemte sig da i stedet til at overdrage sin søn en lignende fuldmagt, som den, han selv havde fået, medens han var

kronprins „til at styre riget med al kongelig myndighed, men uden at der er spørgsmål om titel af vicekonge.“ Kronprinsen skulde da komme til Kristiania så tidlig, at han kunde overtage sine nye funktioner i begyndelsen af April og blive der, indtil han i begyndelsen af Juni rejste til Skåne for at træffe kongen og dronningen, med hvem han derpå i Juli skulde vende tilbage til Kristiania.[1]) Denne plan blev imidlertid også opgiven, og kongen vendte tilbage til sin oprindelige tanke, at udnævne kronprinsen til vicekonge, dog således, at statholderens funktioner på samme tid skulde ophøre. Derimod udtalte han for grev Sandels som sit ønske, at denne under kronprinsens nærværelse vilde opholde sig i Kristiania, såvel for at bistå ham med de oplysninger, han behøvede, som for at sætte ham ind i administrationens detaljer, ligesom da grev Sandels, når kronprinsen i Juni forlod Kristiania for et par måneder, kunde være på stedet under den tilbageværende del af Stortingets samvære.[2])

Kronprins Oskar blev således under 12 Februar 1824 udnævnt til vicekonge, dog med det udtrykkelige tillæg: „indtil det måtte behage Os at kalde ham tilbage eller at pålægge ham andre forretninger.“ Efterretningen herom modtoges med almindelig glæde, og fremkaldte en varm adresse fra Stortinget, som deri bevidnede kongen sin og folkets erkendtlighed for denne imødekommen af et længe næret ønske, hvorved bån-

---

[1]) Brev fra Karl Johan til grev Sandels af 22 Januar 1824. Kongen og dronningen skulde da have boet i palæet, kronprinsen og kronprinsessen i stiftsgården og statholderen i en privatgård.

[2]) Brev fra Karl Johan til grev Sandels af 13 Febr. 1824, trykt i Adlersparres anteckningar om bortgångna samtida, III, 124. Jvfr. Hellstenius, XI, 112—115.

det mellem konge og folk vilde knyttes endnu fastere.[1]) Karl Johan var meget glad ved at modtage denne udtalelse fra forsamlingen, som forekom ham at være et godt varsel for Stortingets følgende forhandlinger; men han så mere deri, end han burde, når han også vilde uddrage den slutning, at man i overbevisningen om hans velmenende hensigter også var villig til at komme ham ligeså meget imøde i de foreliggende store spørgsmål.

Der hengik efter udnævnelsen nogen tid, forinden kronprinsen og hans høje gemalinde tiltrådte sin rejse til Kristiania. Først 5 April forlod det unge fyrstepar Stockholm, ledsaget et stykke på vejen af kongen og dronningen. Ved afskeden overleverede Karl Johan sin søn en i form af et brev affattet instruktion, hvori han nærmere udviklede for ham de grundsætninger, som han skulde følge under udøvelsen af sine nye forretninger.[2]) Dette brev begyndte med en lovtale over Normændenes i århundreder prøvede lojalitet og troskab mod sit kongehus, men indeholdt tillige en advarsel mod de letsindige personer, hvoraf der gaves flere i Norge, som uden at besidde evnen til at styre sig selv, anså sig berettigede til at optræde som rådgivere for styrelsen. Ligeledes advarede kongen sin søn mod at tro for meget på „de såkaldte stærke ånder eller de

---

[1]) Storth. Forhandl. 1824, Februar, 135—137 og 139—141. I den officielle skrivelse (i det norske sprog), hvori kongen s. d. underrettede grev Sandels om udnævnelsen, heder det: „*Jeg har troet, at den Norske Nation med Tilfredshed vil see den Fyrste, som engang skal regjere over den, foreene sig med National Forsamlingens Medlemmer og med dem overeenskomme om Alt, hvad der kan indgyde den Enighed og Tillid, der udgjøre Grundpillerne for Folkets Lyksalighed.*" — Mariboe vilde ikke vide af nogen takadresse. Patrouillen, første hefte, no. 8.

[2]) Denne interessante instruktion er trykt i svensk oversættelse hos Hellstenius, XI, 308—313.

i daglig tale såkaldte store genier. De ere mere farlige end nyttige. At røgte statens anliggender forstå de ej; de ligne kviksølvet, som aldrig har ro.“ At lytte til sine rådgivere var derimod en pligt, hvorfor selv den dygtigste fyrste ikke burde unddrage sig, om han også anså dem mindre duelige end sig selv: „en god fyrste taler ikke meget; men det kan være ham nyttigt at høre meget.“ Hvad militær-væsenet angik, da henvendte kongen med god grund sin søns opmærksomhed på den uvilje, hvormed man i Norge betragtede dette og alt, hvad dermed stod i forbindelse, og opfordrede ham til at gøre, hvad han kunde, for i denne henseende at vække den slumrende ånd: „i vore dage“, skrev han, „er den stat, som ikke ejer nogen hær, hjemfalden til den første angribers forgodtbefindende. Tancred de Hauteville undertvang Sicilien med en håndfuld Normanner. Havde der på Sicilien været en krigersk ånd, havde der alene været en liden afdeling stående hær, vilde det have været forbi med det hele foretagende ved selve landgangen. Heltene fra Norden vare i middelalderen frygtede i Frankrige og langs alle Europas kyster. Uden at ville have denne tid tilbage, må man søge at overbevise Normændene om, at det ikke er de store ord fra talerstolen, ikke skålerne ved festbordet, som skænker staterne deres uafhængighed og bevarer den. Verden er ikke frigjort ved, at man udbringer en skål for friheden. Ikke en gang det mægtigste folk skulde kunne rose sig af at nyde en uforstyret hvile, såfremt det ikke er istand til at beskytte sig mod et pludseligt anfald eller en uberegnelig overraskelse. I statssager har den stærkere altid ret, og den, som er svag, kan vanskelig undgå at få uret i mængdens øjne.“

Sent om aftenen 11 April ankom kronprinsen og kronprinsessen til Kristiania, hvor de modtoges med

begejstring. Byen var illumineret, garnisonen og det borgerlige militær paraderede i gaderne, der vare opfyldte af én talrig menneskemasse, som med rungende hurraer hilsede Norges vicekonge og hans unge gemalinde velkomne. Den følgende dag indfandt Stortingets medlemmer sig *in corpore* i palæet for at gøre vicekongen sin opvartning, hvorved præsidenten, grev Wedel holdt en tale, som besvaredes af kronprinsen[1]). Samme aften bragte også studenterne vicekongen, der tillige var udnævnt til universitetets kansler, sin hyldest i et fakkeltog, der udgik fra universitets-gården. Modtagelsen viste, hvorledes kronprinsens udnævnelse til vicekonge havde slået an og med et nyt og sikkert bånd knyttet det norske folk til sit kongehus. Det var den kommende tid forbeholdt at vise, hvorvidt det også skulde lykkes ham at vinde stemningen i landet for sin faders grundlovs-forslag.

I denne henseende havde grev Sandels inden vicekongens ankomst søgt at udrette så meget, som det stod til ham, ved i overensstemmelse med kongens ønsker at forhandle med Stortingets medlemmer om gavnligheden af at antage de nu foreslåede forandringer i grundloven,[2]) eller om det ikke skulde lykkes ham straks at vinde stemningen for disse, da ialfald søge at bevæge dem „til at udsætte sine forhand-

---

[1]) Morgenbladet for 1824, no. 104 og 105. Storth. Forhandl. 1824, April 38—44. 22 April gjorde ligeledes Stortinget kronprinsessen sin opvartning; hun besvarede da selv grev Wedels tale.

[2]) Ligesom i 1821, var der også i 1824 indrettet et klublokale for Stortingets medlemmer i det lille hus i palæhaven. I en *note particulière* af 8 Januar stillede kongen 500 spd. til disposition for grev Sandels til at bestride de fornødne udgifter ved indredningen af klublokalet. Af et brev fra kongen til grev Sandels af 10 December 1823 sees, at også Falsen (skønt ikke valgt til medlem af Stortinget) havde interesseret sig meget for, at man skulde få en sådan klub istand.

linger om disse sager for at få bedre tid til at sætte sig ind i dem og imidlertid beskæftige sig med andre genstande, der ere lige vigtige for det indres vel og fremgang, men som ikke ere af den natur, at de i en lige så høj grad tildrage sig de øvrige europæiske staters opmærksomhed."[1]) Der kendes imidlertid ikke noget nærmere til måden, hvorpå grev Sandels denne gang har søgt at påvirke stemningen; det er dog meget rimeligt, at han derved selv har indseet vanskeligheden eller umuligheden af at udrette noget i denne henseende, så at han sandsynligvis nærmest har rettet sine bestræbelser på at drage omsorg for, at det afslag, som han forudså, blev givet den mindst stødende form. Ti om, at de kongelige forslag vilde blive tilbageviste, derom kunde der, eftersom opinionen udtalte sig, neppe være den ringeste tvivl, og dette kunde ikke undgå statholderens blik.

Også efter vicekongens ankomst fortsatte grev Sandels sine forhandlinger med Stortingets medlemmer, som mellemmand for kongen. Specielt vides dette at have været tilfældet ved en enkelt lejlighed, da Stortinget efter at have været samlet lidt over to måneder under 7 April ansøgte om prolongation til udgangen af Juni, men kongen negtede at tilstå sådan uden på ubestemt tid.[2]) I den anledning udtalte han for grev Sandels i et brev af 16 April, at han af hensyn til stormagterne måtte forbeholde sig adgang til at opløse Stortinget, når han fandt det passende, men benyttede derhos lejligheden til at lade statholderen gøre opmærksom på, at hans hele stilling og dermed også hans forhold til dette enkelte spørgsmål vilde blive aldeles forandret, såsnart Stortinget tillagde ham

---

[1]) Karl Johans ytringer i et brev til grev Sandels af 19 Marts 1824.

[2]) Storth. Forhandl. 1824, April 3 flg., Maj 1—3 og Juli I, 1—6.

det absolute veto. Det lader imidlertid ikke til, at denne meddelelse har gjort nogen virkning.

Konstitutions-komittéen, som havde at afgive indstilling om de kongelige forslag, bestod i 1824 af følgende fem medlemmer: grev Wedel, statsråd Krohg, professor Sverdrup, Ingelbrecht Knudssøn og assessor Hornemann,[1]) af hvilke grev Wedel, Sverdrup og Hornemann havde været medlemmer af rigsforsamlingen på Ejdsvold. De af disse afgivne indstillinger vare samtlige daterede 17 Maj, ligesom for at betegne, at komittéen stillede sig på Ejdsvolds-grundlovens standpunkt og vilde bevare dennes principer uforandrede. Hovedpunktet i disse indstillinger var, ligesom i den kongelige proposition, spørgsmålet om det absolute veto, som komittéen bestemt frarådede at tilstå kongen. Den indvending, hvorpå den tilsyneladende lagde størst vægt, var den, at grundloven som erstatning for det tab, kongen led ved blot at have suspensivt veto, havde tilkendt ham fuldstændigt vederlag ved at give ham eneret til at udnævne embedsmænd og derigennem øve en betydelig indflydelse på kommunernes anliggender, ved at give ham alene indflydelse på de udenrigske anliggender og ved at give ham ret til i mellemrummet mellem to Storting at udstede provisoriske anordninger. Derfor vilde den i grundloven forudsatte „passende fordeling“ ophæves, ligesom „forholdet mellem de konstitutionelle magters rettigheder i væsentlige punkter, og udenfor hvad hs.

---

[1]) Således angives medlemmerne i Storth. Forhandl. 1824, Februar 126. Andre kilder (Der Norwegische Storthing im Jahre 1824, geschichtliche Darstellung und Aktenstücke von Heinrich Steffens (Berlin 1825), s. 4 og efter ham Orla Lehmann, l. c. 65) nævne derimod stiftamtmand Sibbern i stedet for Hornemann; denne var imidlertid virkelig med i komittéen og var ovenikøbet dens sekretær. Jvfr. Hellstenius, XI, 120.

majestæt har nådigst tilsigtet eller foreslået, vilde forrykkes", dersom man nu ved at tillægge kongen et absolut veto også gav ham en overvejende indflydelse på lovgivningen uden at skænke Stortinget tilsvarende nye rettigheder. I virkeligheden havde dog ikke disse grunde synderlig betydning, ialfald ikke i sammenligning med den, som blot løselig anførtes, nemlig hensynet til Norges stilling i unionen, som det mindste af de to riger. Der kunde nemlig meget let tænkes tilfælde, hvori unions-kongen vilde bøje sig for det svenske folks mening og anvende sit absolute veto til at hindre vedtagelsen af et for Norge gavnligt forslag, når dette stred mod det svenske folks ønsker, og derigennem kunde Sverige komme til at udøve en faktisk overhøjhed over sit mindre broderland. Derfor kunde det, siden en gang bestemmelsen om det suspensive veto var bibeholdt også i den omarbejdede grundlov af 4 November, neppe være hensigtsmæssigt at fjærne den, selv om man var overbevist om, at den i virkeligheden under andre forhold ikke ret kunde forenes med grundsætningerne for et konstitutionelt monarki, og selv om Stortinget for øvrigt havde været villigt til at opgive den en gang erhvervede ret til at drive en lov igennem mod kongens vilje.[1])

Idet komittéen bestemt frarådede at vedtage forslaget om det absolute veto, var dermed også dens standpunkt givet med hensyn til de andre af kongen foreslåede grundlovs-forandringer. Men dens begrund-

---

[1]) Orla Lehmann, l. c. 69, hvor det bl. a. heder: „*Bestemmelsen var forkastelig i Grundloven af 17 Mai, hvori den er indført; men dens Bibeholdelse i Grundloven af 4 November er forsvarlig, hvorvel Intet tyder paa, at man ved der at lade den staa, særlig har tænkt paa Unionen.*" Det fortjener også at bemærkes, at komittéen i slutningen af sin indstilling erklærede, at kongen efter dens mening havde absolut veto ved spørgsmål om grundlovs-forandringer

else af sine indstillinger er i det hele taget meget svag. Således havde den med hensyn til realiteten væsentlig ikke andre grunde at anføre mod forslaget om at tilstå kongen ret til at opløse Stortinget og udskrive nye valg, end, at en sådan ret ikke tiltrængtes i Norge på grund af nationens „fasthed i tænkemåde og rolige og jævne sindsstemning samt sindighed“ — uagtet det indrømmedes, at den kunde være nødvendig i England og Frankrige —, og dernæst, at den opofrelse af borgernes „kostbare tid“, som vilde medgå „til de forberedelser, møder, valg og dermed i forbindelse stående beskæftigelser, som repræsentanters afsendelse til Stortinget forudsætte,“ såvel i økonomisk, som i moralsk henseende vilde være et uberegneligt „nationaltab,“ — det sidste på grund af den derved givne „anledning til at oprøre gemytterne hos en rolig og sindig nation, — den uden nødvendighed frembragte nye lejlighed til at forskaffe uædle lidenskaber indflydelse og forgifte kilderne til statsborgerligt sindelag.“ Ikke synderlig bedre er det med de andre indstillinger, hvis vægtigste grunde ere de formelle indvendinger mod forslagene, men som kun sjelden indlade sig på en undersøgelse af principer. Det sidste har rigtignok været fremhævet som en stor fordel;[1]) men denne er ialfald yderst tvivlsom.

Ulige heldigt var komittéens argumentation i de to indstillinger, hvori den frarådede oprettelsen af en ny adel og forandringer i rigs-rettens organisation. Uagtet der rigtignok kunde gøres indvendinger mod den måde, hvorpå den første indstillings almindelige del er affattet, var den meget rigtig i sit resultat: at retfærdigheden måtte tilfredsstilles, når man tilkendte den gamle adel erstatning, men at der for øvrigt ikke var

[1]) Steffens, Der Norwegische Storthing 1824, s. 7 flg.

nogen grund til at oprette en ny adel, sådan som nu foreslået. Med hensyn til rigsrets-forslaget bemærkedes, at dette aldeles vilde omdanne denne institution og forrykke de grundsætninger, hvorpå den var bygget.

Af de øvrige indstillinger, der ligeså konsekvent frarådede samtlige af private fremsatte forslag til forandringer i grundloven, skulle vi her kun beskæftige os med dem, der angik enkelte af Kristian Magnus Falsens. Af disse var det første hans forslag om at overdrage prøvelsen af Stortingsmændenes fuldmagter til højesteret, der afvistes, dels som unødvendigt, dels som stridende mod grundlovens ånd, dels som ufuldstændigt. Mod hans forslag om at give statsråderne adgang til at deltage i Stortingets forhandlinger, rejstes forskellige indvendinger: at man ikke kunde være forvisset om, at regeringens medlemmer ofte vilde benytte denne ret, og om så skede, at da forslagets antagelse lettelig kunde „medføre en, om ikke særdeles vigtig, så dog mærkelig hindring i regerings-forretningernes jævne og stadige gang," o. s. v. Den egentlige grund, hvorfor komittéen frarådede forslagets antagelse, synes dog at have været frygten for, at statsråderne skulde erhverve en altfor stor indflydelse over national-forsamlingen. Derimod udtalte den, at en sådan vekselvirkning mellem statsmagterne „kunde have de mest velgørende følger i hensende til orden i samtlige statsanliggenders behandling og harmoni mellem de konstitutionelle magter," uagtet den havde betænkeligheder ved at afvige fra et af grundlovens hovedprinciper. Falsens forslag om at sammensætte Lagting og Odelsting ved særskilte valg hvilede i sin grund på en meget sund tanke, men var kun svagt begrundet, ligesom han heller ikke havde taget skridtet helt ud til at indføre et fuldstændigt tokammersystem, sålænge han ikke udstrakte adskillelsen af de to ting

til behandlingen af andet end love. Det svageste punkt i Falsens argumentation var imidlertid, hvad han havde at anføre for sit forslag om sågodtsom at udelukke bønderne fra repræsentationen, som han ligefrem erklærede, kun tilsigtede at befri Stortinget fra en skare uduelige repræsentanter, som kun lå der for at kunne „hjembringe flere 100 speciedaler". Komittéen erklærede i sin indstilling, at alene dette punkt var tilstrækkeligt til at forhindre antagelsen af det hele forslag, selv om ikke andre grunde talte derimod, og deri havde den aldeles ret. Om forslagets egentlige kærne havde Falsen selv været meget kortfattet, og komittéen fulgte i denne henseende forfatterens exempel. Den udtalte sig for resten meget anerkendende om „det øjemed at give Lagtinget en indretning, hvorved faste principer i samme kunne udvikles og beholdes," men indlod sig ikke på nogen videre undersøgelse af principet; den fandt også, at den i forslaget indtagne bestemmelse om at give tre højere embedsmænd plads i Lagtinget var i strid med grundlovens ånd.[1]) Det gælder for øvrigt her, som ovenfor, at komittéen overhovedet nødig indlod sig på spørgsmålet om det principielle, men hvor det lod sig gøre, fornemlig holdt sig til det formelle, og for en stor del søgte sine indvendinger fra denne side.

Komittéens indstillinger vare samtlige udarbejdede af dens formand, statsråd Krohg, hvis politiske ry derved blev grundlagt, medens indstillingerne selv betragtedes af samtiden, som et statsskrift af høj rang.[2]) Denne dom

---

[1]) Imod komittéens bedømmelse udgav Falsen et „Aftvunget Forsvar" for sine grundlovs-forslag, der udkom samme år i Kristiania.

[2]) Steffens, l. c. 6 flg. og Was ich erlebte, IX, 231. Orla Lehmann (l. c. 65) deler derimod ikke denne mening og finder, at Krohgs store navn, som nationens frihedshelt *„er erhvervet for temmelig godt Kjøb."*

er imidlertid meget forhastet; ti som statsskrift kunne de efter det oplyste ikke sættes særdeles højt. De kongelige propositioners skæbne var allerede afgjort, forinden Stortinget trådte sammen, og hvad komittéen således fik at gøre, blev alene at give et udtryk for den offentlige opinion og træffe den lempeligste form for et afslag. Det er derfor vanskeligt at sætte sig ind i dens stilling, forinden der er kastet fuldt lys over de forhandlinger, som ere førte mellem dens medlemmer og vicekongen og grev Sandels. Tillige må det derved erindres, at flere af de mænd, der vare indvalgte i komittéen, om ikke allesammen have været enige i enkelte af de principer, som vare fremsatte i den kongelige proposition, f. ex. om det absolute veto, måske også opløsningsretten. Dette gælder således vistnok grev Wedel, der var opdragen i England og var en ivrig beundrer af dette lands konstitution, sandsynligvis også statsråd Krohg, ja måske også de øvrige medlemmer. Ialfald fortæller Henrich Steffens, der netop i dette år efter mange års fravær atter besøgte sit fødeland,[1]) at „enhver fornuftig og sindig norsk statsmand“ den gang var på det rene med, at grundlovens bestemmelse om det suspensive veto og den deraf følgende indskrænkning i den kongelige magt var lidet hensigtsmæssig, og da han derhos mellem de mænd, hvem han omgikkes under sit ophold i Kristiania, specielt nævner grev Wedel og professor Sverdrup, foruden flere andre „indflydelsesrige medlemmer af Stortinget og statsrådet,“ er det sandsynligt, at han med den omtalte ytring nærmest har sigtet til disse.

Komittéens opgave var således meget vanskelig,

---

[1]) Was ich erlebte, aus der Erinnerung niedergeschrieben von Henrich Steffens IX, 189 flg. og 227—231.

når den på samme tid skulde begrunde et afslag, tage alle mulige hensyn til kongens personlige opfatning og derhos tillige fremlede argumenter mod forandringer, som den selv for en del har anseet for hensigtsmæssige. Deri må vistnok grunden til dens iøjnefaldende svagheder i argumentationen fornemlig være at søge. Dens største fortjeneste var den rolige og lidenskabsfrie tone, hvori dens indstillinger vare holdte, og den beredvillighed, hvormed dens medlemmer opgav ethvert hensyn til sine egne meninger i enkelte punkter for at underordne dem under fædrelandets vel. Ti det kan neppe være tvivlsomt, at de alle i det store taget have delt den almindelige betænkelighed mod at indlade sig på nogen forandring, så kort tid, efter at grundloven var given, og specielt på dem, som vare foreslåede i den foreliggende store kongelige proposition, der var fremsat under så ejendommelige omstændigheder og tillige i en form, der gjorde det umuligt at antage en enkelt forandring uden også at tage de øvrige.

Ligeså rolige og lidenskabsfrie, som komittéens indstillinger vare også Stortingets forhandlinger om grundlovs-forslagene, der begyndte 22 Maj og to dage senere afsluttedes. Samtlige forslag bleve enstemmig forkastede, og de angreb, hvormed den ti år gamle grundlov var truet fra flere kanter, vare dermed samtlige afviste. Derefter vedtoges i Stortingets møde 29 Maj et af konstitutions-komittéen udarbejdet udkast til en adresse, hvori man underrettede kongen om udfaldet af forhandlingerne om hans grundlovs-forslag. Denne adresse var affattet i en form, som aldeles måtte bortfjærne enhver uvilje hos kongen over det nu foregåede. Forsamlingen udtalte deri sin tillid og anerkendelse af den hensigt, hvori han havde fremsat sine forslag, og mindede tillige om den enighed og

samstemmighed mellem begge statsmagter, som havde udmærket det overordentlige Storting i 1822. Den bad ham i de nu fattede beslutninger kun se et udtryk for folkets kærlighed til den af konge og Storting besvorne forfatning og deri tillige finde et nyt pant på folkets urokkelige hengivenhed og troskab mod sin konge. Desuden indeholdt adressen en redegørelse for de almindelige og specielle grunde, som havde bevæget Stortinget til at forkaste de kongelige forslag, hvorhos det dog tillige bemærkedes, at man havde fundet en partiel vedtagelse af hans forslag stridende mod grundloven. Heri lå der en indirekte opfordring til igen at fremsætte enkelte af disse, som Karl Johan heller ikke undlod at følge, skønt det kan være tvivlsomt, om Stortinget har ventet at blive således taget på ordet. Idet Karl Johan på denne måde så sig åbnet adgang til igen at fremsætte de af sine grundlovs-forslag, på hvis antagelse han lagde den største vægt, og hvorfor han virkelig selv interesserede sig, var der ingen grund for ham til længere at føle fortrydelse over den skæbne, som havde rammet hans propositioner.

Det er til grundlovs-forslagenes afgørelse, hovedinteressen ved det fjerde ordentlige Storting knytter sig. Flere af de øvrige spørgsmål, som der kom under behandling, vare imidlertid også af større betydning og kunne derfor ikke forbigåes i denne fremstilling. Af disse må først nævnes den endelige afgørelse af den lange strid om en fundats for universitetet.[1])

Herom havde der allerede været fattet en beslutning på det første ordentlige Storting i 1815—1816,

---

[1]) Vogts Optegnelser, 77—85, hvor der findes en meget udførlig fremstilling af forhandlingerne om universitets-fundatsen.

som imidlertid ikke havde erholdt kongelig sanktion, væsentlig, fordi Karl Johan fandt, at den var grundet på en aldeles urigtig forudsætning om udstrækningen af Stortingets myndighed. På Stortinget i 1818 gentoges den tidligere beslutning med nogle mindre forandringer, men blev heller ikke denne gang sanktioneret, idet kongen tilkendegav, at han ønskede sagens afgørelse udsat endnu i nogen tid for, at man kunde vinde forøget erfaring. Derpå blev der for Stortinget i 1821 for første gang fremsat en kongelig proposition om en fundats for universitetet; men denne blev efter enstemmig indstilling fra vedkommende komitté forkastet og i det sted foregående Stortings beslutning uforandret gentaget. Denne fik imidlertid heller ikke nu kongelig sanktion; men da den var vedtaget af to på hinanden følgende Storting, var der al rimelighed for, at den også tredie gang vilde blive gentaget uden forandring. Grunden til den iver, som man på Stortinget i 1821 havde lagt for dagen med hensyn til universitetet, skal, efter hvad der påståes, ikke så meget have været en utålmodig tragten efter snart at få en fundats for denne institution, som den almindelig udbredte formodning om, at de af kongen fremførte grunde for sin negtelse af sanktion kun havde været et påskud for derved at hindre, at det norske universitet skulde bære Frederik VIs navn. Da den kongelige proposition i 1821 ikke indeholdt noget om, hvad navn det skulde have, troede man også deri at se en bestyrkelse af denne formodning om kongens bevæggrunde, hvorfor dette formentlige forsøg på formelig at udslette mindet om den fyrste, under hvis styrelse Norges folk havde opnået sit længe nærede ønske om et eget universitet, vakte en stærk uvilje, der igen skal have været en af hovedårsagerne til den konge-

lige propositions forkastelse. Denne formodning var imidlertid kun for en del begrundet.

At Karl Johan kun nødig så Frederik VIs navn for bestandig knyttet til det norske universitet, var sandt, men rigtignok ikke på den måde, som man i almindelighed troede. Ti de samme hensyn, som bevægede kongen til at modsætte sig, at man gav universitetet Frederik VIs navn, bestemte ham også til at forbyde, at andre offentlige indretninger, der tilhørte staten og vedligeholdtes af denne, bleve opkaldte efter ham selv. Da der således i 1820 var oprettet en tegneskole i Kristiania og der var tale om at forelægge Stortinget en proposition om at tilstå denne et bidrag af offentlige midler, frabad Karl Johan sig bestemt, at den fik navn efter ham, og udviklede i den anledning i et brev til grev Sandels af 8 Juni 1820 de grunde, der bestemte ham til at modsætte sig, at man overhovedet opkaldte en offentlig institution efter den fyrste, under hvis regering den var grundlagt, og allermindst, når denne — som tilfældet var med Frederik VI — bagefter alene var herre over et andet rige: „*Alle indretninger, der skulle befordre den almindelige dannelse, ere nationale, og det forekommer mig meget uheldigt at give dem navn efter suverænen. Det er denne betragtning, som har bevæget mig til at negte min sanktion på lovforslaget om indretningen af universitetet i Kristiania, som jeg for øvrigt billiger, med undtagelse af to eller tre reglementære bestemmelser og den paragraf, som fastsætter, at universitetet skal bære Frederiks navn. Det strider mod den respekt, som man skylder et lands love, såvel som den nationale værdighed, at man giver en sådan indretning navn efter en udenlandsk monark. Kong Frederik VI besad endnu Norge, som suveræn og absolut herre, da planen til et norsk universitet blev fattet, og jeg ved med bestemthed, at denne i Norge*

opståede idé havde til sit hovedsagelige øjemed umærkelig at undergrave kongen af Danmarks absolute magt. Han gav selv 100,000 daler til at bestride de første udgifter; men han tog denne sum af statens midler, ikke af sin private kasse. For øvrigt er det først under kong Karl XIII, at denne plan er bleven fuldstændig gennemført. Den afdøde konge negtede at give sit samtykke til, at universitetet skulde bære kongen af Danmarks navn. Jeg har afslået det af de samme grunde."

Da tiden for det fjerde ordentlige Stortings sammentræden nærmede sig, blev spørgsmålet om universitets-fundatsen atter taget under overvejelse af regeringen. Efterat kirke-departementets chef, Treschow havde vægret sig ved at udarbejde en indstilling på andre end de i propositionen fra 1821 indeholdte grundsætninger, blev affattelsen af den nye proposition overdraget statsråderne Collett og Diriks, der som medhjælper tilkaldte Vogt, der nu efter Holst var bleven statssekretær, og i det væsentlige henholdt sig til den af de to foregående Storting vedtagne beslutning. Vanskeligheden med navnet løstes herved på den måde, at man kun nævnte det i lovens overskrift, men ikke indtog nogen særskilt paragraf derom. Denne indstilling blev derpå af kongen underhånden meddelt de to professorer, Sverdrup og Platou, der tillige vare valgte til medlemmer af Stortinget i 1824, og blev af dem forsynet med nogle bemærkninger, som af kongen toges til følge. Derefter blev den forelagt Stortinget som kgl. proposition.

Ved behandlingen i Stortingets afdelinger blev der vist kongen megen forekommenhed, uagtet navnet „*Frederiks universitet*" blev indsat i den første paragraf. Efterat den hele fundats var gennemgået og vedtaget, blev den oversendt kongen og af ham sanktioneret under 28de Juli. Dermed var denne sag også bragt

til en lykkelig ende uden at gøre noget skår i det gensidige gode forhold mellem statsmagterne.[1])

Den kongelige proposition om oprettelsen af en ny adel var forkastet med de øvrige grundlovs-forslag; men dermed var intet udtalt om det af det foregående Storting vedtagne princip, at de adelige familier vare berettigede til at erholde erstatning for sine tabte privilegier. Efter sagens hele stilling måtte det nærmest være kongen, hvem det tilkom at påse, at det i 1821 givne løfte blev opfyldt; men skønt han den gang havde været overmåde ivrig for at opnå dette, viste han sig nu aldeles ligegyldig. Ligesom han ikke mere bekymrede sig om den nye adel, således havde han også tabt interessen for den gamle. Denne lunkenhed er så meget mere påfaldende, som han i Septemher 1823 blev mindet om erstatningsspørgsmålet fra den norske regering, som i 1821 havde fået pålæg om i sin tid at indkomme med forslag til proposition i denne henseende og derfor også, da det led imod det næste Stortings nærmelse, tog sagen under overvejelse. Regeringen fandt imidlertid, at den ikke kunde gøre noget derved, dels fordi der endnu ikke var fremkommet nogen reklamation af adelskab eller erstatningskrav, og dels fordi det efter selve lovens bestemmelser var for Stortinget, at de personer, der for fremtiden ønskede at betragtes som adelsmænd, måtte bevise sine rettigheder. Derfor henstilledes det til kongen at tillade sagens behandling udsat, indtil Stortinget havde erklæret sig over de til det indgivne reklamationer af adelskab,[2]) hvilket sandsynligvis uden betænkning er bleven tilsået af kongen.

---

[1]) Storth. Forhandl. 1824, Marts 282, Juni 253—309 og 538—546, Juli 204 flg., 608—610 og 1487 flg. Morgenbladet for 1824, no. 164, 170—172 og 174.

[2]) Rapport fra grev Sandels til kongen af 29 September 1823.

Efterat Stortinget var samlet, indkom der reklamationer fra atten adelige familier: lens-grever og baroner Wedel-Jarlsberg, grever Trampe, baroner Hoff-Rosenkrone, von Munthe af Morgenstierne, Knagenhielm, Tordenskiold, Røepstorf, Kløcker, Grüner, Anker, Falsen, Schouboe, Løvenskiold (baroner og adelsmænd), Gyldenpalm, Hauch, Brømsen, Cold og Bergh. Af disse tog den sidstnævnte selv sin reklamation tilbage, medens Stortinget henlagde Brømsens og Colds som ubeviste, uagtet familien Brømsen virkelig var adelig. Derimod godkendtes de øvrige femten reklamationer, således at de før 1821 fødte medlemmer af disse familier for sin levetid erholdt sig tilkendt samtlige adelige rettigheder, der ikke stod i strid med loven af dette år.[1]) Da imidlertid disse kun vare af ringe betydning, havde den hele reklamation kun lidet at sige, uden forsåvidt deri lå en reservation om fuld erstatning for de tabte rettigheder. Karl Johan gjorde imidlertid heller ikke i den følgende tid noget skridt for at skaffe de adelige familier en sådan; som en følge af denne påfaldende ligegyldighed fra hans side gik det hele aldeles i glemmebogen, og den norske adel har til denne dag ikke fået den erstatning, som var den lovet til gengæld for de rettigheder, man i 1821 anså sig berettiget til at fratage den. Skylden herfor ligger ikke hos Stortinget, men hos Karl Johan,

---

[1]) Tidsskrift for den norske Personalhistorie, udgivet af Bernt Moe, anden række, 72—138, 155—168 og 190—207. Storth. Forhandl. 1824, Febr. 133 flg. 137—139, Marts 108 flg. April 2, 30, 101 flg. Maj 3 flg. 31, Juni 6, 54, Juli 480—491. Grüner tilhørte en uadelig linie af en for øvrigt adelig slægt, men blev desuagtet af Stortinget anerkendt som adelsmand. Mellem de familier, som ikke reklamerede sit adelskab i 1824, var forresten også et par af de ældste adelsslægter i Norge, som Huitfeldt, Rosenkrantz, Gedde og Vibe.

til hvem løftet var givet, og som derfor var den, der skulde krævet det opfyldt. Det kan rigtignok indvendes, at det tab, som de fleste af disse slægter led, var højst ubetydeligt; men dette kan dog ikke gælde de familier, der f. ex. opgav retten til at udnævne embedsmænd o. s. v.

Af de beslutninger, der vedkomme budgettet, fortjener at mærkes den, hvorved det blev bestemt, at kongens og kronprinsens apanager (64,000 og 32,000 spd.) for fremtiden skulde udbetales i sølv, fremfor som tidligere i sedler, — ligesom der også af statskassens kontante beholdning bevilgedes en sum af 60,000 spd. sølv som Norges bidrag til udgifterne ved kronprinsens udenlandsrejse i 1822 og formæling i 1823. Budgettets tilstand var i det hele taget meget lovende og tillod endog at foretage en nedsættelse af land- og købstadsskatten med 70,000 spd. årlig, det første skridt mod det i 1836 nåede mål at afskaffe alle direkte skatter for i stedet at gøre tolden til statskassens hovedindtægt. Man var derved kommen ind på et system, der kunde være meget fordelagtigt for en stat, der indretter sig på en bestandig fred, men som i tilfælde af krig har sine store betænkeligheder.

Denne gode finansielle stilling opmuntrede regeringen til at fremsætte forslag for Stortinget om at afløse den trykkende forpligtelse, hvori man stod til brødrene Benecke, ved optagelsen af et nyt statslån. Herpå gik også Stortinget ind,[1]) hvorpå der i det følgende år afsluttedes et lån med Hambro & søn til et nominelt beløb af 846,200 spd. mod 4 procents rente, hvoraf statskassen i virkeligheden erholdt 778,500 spd. Dette lån blev fuldstændig afbetalt i løbet af elleve år.

Den ikke ubetydelige fabrik-virksomhed, som tid-

---

[1]) Storth. Forhandl. 1824, Juli 389—404.

ligere havde fundet sted for offentlig regning, blev efter dette Stortings beslutning for en stor del opgiven. Således bestemte det, at samtlige glasverker skulde sælges, og de forskellige industri-anlæg på Kongsberg med undtagelse af sølvverket og våbenfabriken enten sælges eller bortforpagtes. Derimod vilde man ikke endnu opgive sølvverket, uagtet dette siden sin genoptagelse i 1816 kun havde været drevet med tab, hvorfor der til fortsættelse af forsøgsdriften bevilgedes en mindre sum.

Blandt de på Stortinget i 1824 vedtagne love må nævnes loven om forligelses-kommissioner, loven om mål og vægt og vejloven, hvorved bl. a. vejvæsenets bestyrelse blev henlagt til amtmændene. Spørgsmålet om et købstads-anlæg på Søndmøre, der allerede havde været på bane i 1818 og 1821, fandt i 1824 en foreløbig afgørelse, idet der tilstodes ladestedet Ålesund nogle udvidede handels-rettigheder, som en filial af Molde. Derimod udsattes forhandlingerne om et købstads-anlæg ved Mjøsen til et kommende Storting; først i 1827 blev det besluttet at oprette en by på Lillehammer.

Under gage-listernes revision blev der spørgsmål om general-prokurørens embede, der var oprettet efter sidste ordentlige Stortings afslutning. Forsamlingen vilde imidlertid, som det udtrykkelig blev fremhævet, af hensyn til kongen ikke negte at bevilge den for denne embedsmand opførte gage (2200 spd.), men androg på samme tid i en særskilt adresse om, at kongen vilde ophæve dette embede, hvorom der ligeledes var nedsat forslag af den kommission, som i sin tid var nedsat for at afgive betænkning om, hvorledes der skulde forholdes med de overflødige embeder. I virkeligheden var der også kun udrettet såre lidet af general-prokurøren i de to år, hvori dette

embede havde bestået, ligesom dets indehaver ved en iøjnefaldende „mangel på sindighed“ havde bidraget til at forøge det bitre had, hvormed den offentlige mening forfulgte såvel ham, som det af ham bestyrede embede. Falsen fandt også nu selv, at han ikke længere kunde trodse den mod ham rejste storm af uvilje, og da i det følgende år Christie tog afsked som stiftamtmand i Bergen, søgte og fik han dette embede. Han boede derpå atter nogle år i Bergen, indtil han i slutningen af 1827 igen blev forflyttet til Kristiania som justitiarius i rigets højesteret; hans kraft var imidlertid allerede da brudt, såat han kun i ganske kort tid kom til at virke i sit nye embede, og i 1830 afgik han ved døden, kun 48 år gammel. Den voldsomme og hensynsløse forfølgelse, hvorfor han var udsat, og som kastede en mørk skygge over de sidste år af hans virksomme liv, havde visselig bidraget sit til at lægge ham så tidlig i graven; men der måtte den stanse. Efterverdenen kan overse de bebrejdelser, som samtiden rettede mod Kristian Magnus Falsen, for i ham kun at se den store høvding fra Ejdsvold, som der erhvervede sig de største krav på sine landsmænds taknemmelige erindring, og derfor kan al den smuds, som ondskab og intoleranse stænkede på hans navn, ikke forhindre, at han altid vil mindes som en af Norges første mænd.

Som general-prokurør fik Falsen ingen eftermand, da det havde lykkets for hans fiender at gøre dette embede så forhadt, at ingen mere vovede at overtage det. Det er heller ikke rimeligt, at Karl Johan har tilbudt det til andre, da han sandsynligvis har indseet det umulige deri, og desuden de hensyn, som havde fremkaldt udnævnelsen af en general-prokurør, nu havde tabt sin tidligere styrke. De sidst henrundne år havde bidraget til at forandre kongens opfatning

og formindske den fordom, hvormed han tidligere betragtede den norske embedsstand, og af den grund kunde han så meget lettere bestemme sig til at nøjes med den samme kontrol, som man tidligere havde havt. General-prokurørens embede blev således aldrig mere besat.

Forinden Stortinget opløstes, fremsatte kongen to propositioner til forandringer af grundloven, som skulde afgøres på det om tre år sammentrædende Storting. I den første af dem gentog han i en forandret form sit forslag om det absolute veto, idet han nu havde taget hensyn til enkelte af konstitutionskomittéen fremsatte bemærkninger. I den anden proposition foresloges, at ophæve den indskrænkende bestemmelse i grundlovens § 14, at vicekongen ikke kan opholde sig over tre måneder udenfor landet. Da kongen, forinden han fremsatte dette fornyede forslag om det absolute veto, først ønskede at have hørt regeringen, lod han i det øjemed statsråd Holst, som da var medlem af statsråds-afdelingen i Stockholm, gøre en rejse til Kristiania for der at konferere om sagen med sine kolleger og derpå forelægge ham deres mening.[1]) Der var altså en betydelig forskel mellem den måde, hvorpå denne og den forrige proposition fremkom.

Stortinget opløstes 9 August af vicekongen, der oplæste den kongelige trontale. Denne var holdt i en forsonlig og imødekommende tone; idet Karl Johan beklagede, at forsamlingen ikke havde antaget hans grundlovs-forslag, især det, som angik det absolute veto, udtalte han på samme tid som sin overbevisning, at grunden ikke måtte søges i nogen oppositions-ånd, men meget mere i frygten for alt for

---

[1]) Vogts Optegnelser, s. 87.

tidlig at gøre forandringer i den konstitutionelle forfatning," i hvilken henseende han dog havde det håb, at de senere af ham fremsatte grunde vilde „tilintetgøre de tvivl, som endnu kunde være tilbage, angående det absolute veto, hvilket statens overhoved bør have i henseende til den lovgivende magts beslutninger."[1])

Vicekongen var, da han opløste Stortinget, kort i forvejen vendt tilbage fra den rejse, som han og kronprinsessen i Juni og Juli havde foretaget til Skåne, hvor han førte overbefalingen over en øvelseslejr på 15,000 mand.[2]) Efter sin tilbagekomst til Kristiania opholdt det unge fyrstepar sig endnu i noget over to måneder dels i hovedstaden, dels på Ladegårdsøen, hvis gamle hovedgård med alle sine mangler dog for en kortere tid kunde benyttes som kongeligt lystslot. I denne tid faldt også Kristianias tohundredårige jubilæum, 27 September 1824, der fejredes med kanonsalut fra Akershus, gudstjeneste i kirkerne, illumination og stort taffel hos vicekongen.[3]) Fjorten dage senere, 11 Oktober forlod kronprinsen og kronprinsessen Kristiania for at vende tilbage til Stockholm, og dermed var dette korte vicekongedømme forbi. Kort efter blev grev Sandels, der om sommeren med kongens tilladelse havde gjort en rejse til Sverige, på ny udnævnt til statholder og vendte atter tilbage til Kristiania, hvor han ankom 22 November. Derimod blev han ikke igen, ligesom i 1818 udnævnt til kansler for universitetet, da kronprinsen fremdeles beholdt denne post, indtil han selv besteg de forenede rigers troner.

Kronprinsen og kronprinsessen havde under sit

---

[1]) Morgenbladet for 1824, no. 223, Storth. Forhandl. 1824. August, 215—222.

[2]) Hellstenius, XI, 126 flg.

[3]) Morgenbladet for 1824 no. 273 og Tilskueren for s. å. no. 78.

ophold i Norge været genstand for alles hyldest, idet den værdige og dog nedladende måde, hvorpå de overalt optrådte, havde åbnet dem alles hjærter.[1]) Den kærlighed, hvormed de siden altid have været omfattede i vort land, skriver sig egentlig fra 1824, da kronprins Oskar tidligere blot havde været lidet kendt i Norge, hvor han kun var i sin faders selskab; nu derimod, da han optrådte i en selvstændig stilling, havde han den rigeste anledning til at erhverve sig et nærmere kendskab til landets forhold og derigennem lægge for dagen sin interesse for det folk, hvis styrer han var bestemt til at blive. Rygtet om hans liberale politiske meninger var gået forud for ham, og man vidste, at han ialfald ikke delte de anskuelser, som mange tillagde kongen. Den gunstige opfatning, som almenheden i Norge således allerede på forhånd havde dannet sig om ham, blev under hans besøg kun bestyrket; den taktfulde måde, hvorpå han vidste at tage enhver sag, hans hensynsfuldhed og åbenhed vandt ham hurtig alles hengivenhed og tillid. Hans og kronprinsessens nærværelse i Norge var således af megen betydning, idet den bidrog til at knytte båndet mellem folket og dets kongehus endnu fastere, og skønt det rigtignok ikke derigennem lykkedes at vinde stemningen for de kongelige grundlovs-forslag, har den havt andre virkninger af en varigere og mere velsignelsesrig natur.

[1]) Steffens, Was ich erlebte, IX, 258—263. Under dette andet ophold i Kristiania modtog kronprinsen besøg af marschal Neys to sønner, prinsen af Moskwa og hertugen af Elchingen; ligeledes gæstedes Kristiania da (foruden af Steffens) også af de to berømte naturforskere, Berzelius og Brogniart, som her havde sat stævne med Davy, som dog ikke indfandt sig. — 4 Oktober gav byen et glimrende bal på Morten Ankers smukke herregård, Frogner. Vicekongen havde selv tidligere givet bal på Ladegårdsøen.

XIV.

Karl Johans besøg i Kristiania 1825. — Treschow tager afsked. — J. H. Vogt udnævnes til statsråd. — Den kolumbiske skibshandel. — Karl Johan og syttende Maj-festerne. — Stortinget i 1827. — Oppositionen. — Kongens ankomst til Kristiania. — Tilbagekaldelsen af de i 1824 fremsatte kgl. grundlovs-forslag. — Stortingets adresse. — Bodø-sagens behandling. — Stortinget nedsætter en komitté til gennemgåelse af forskellige traktater. — Adresse til kongen. — Forskellige af Stortingets beslutninger. — Rigsrets-aktion mod statsråd Collett. — Stortingets opløsning. — Rigsretten. — Colletts frifindelse. — Syttende Maj 1827. — Fjerde November 1827. — Grev Sandels's rejse til Stockholm og afskedigelse. — Grev Platens udnævnelse til statholder. — Sommerhielms død. — Slutnings-bemærkninger.

Det besøg, som Karl Johan i 1824 havde tænkt at aflægge i sin norske hovedstad, blev på grund af forskellige omstændigheder den gang ikke til virkelighed; derimod aflagde han dette besøg i det følgende år, da han i September og Oktober opholdt sig i Kristiania, ledsaget af dronningen, der i 1823, da kronprinsen var bleven formælet, havde forladt Paris og havde taget sit ophold i Stockholm.[1]) Under dette besøg foregik

[1]) Der havde da ikke været nogen dronning i Norge siden Sofia Magdalenas besøg i 1733, som igen var det første efter 1648, da Sofia Amalia fulgte Frederik III til hyldingen. Anna Katarina var i Norge 1602 og 1610. Jvfr. Norsk hist. Tidsskrift, I, 39 og II, 111, Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie I, 18 og Slange, Christian IVs Historie, I, 178. Kongen og dronningen ankom til Kristiania 9 Septbr. og afrejste (efter et besøg i Drammen) 15 Oktober 1825. Grev Sandels rejste 24 Oktober 1825 til Sverige, men vendte allerede tilbage 23 December.

der et statsråds-skifte, idet Treschow trådte ud af regeringen, hvorefter kirke-departementet overtoges af statsråd Diriks, medens J. H. Vogt blev udnævnt til statsråd og midlertidig overtog armé-departementets bestyrelse i det år, hvori Krog var medlem af statsråds-afdelingen i Stockholm. Vogts eftermand som statssekretær blev professor i historie, L. Stoud Platou.

Medens Karl Johan denne gang opholdt sig i Kristiania, foregik der også mærkelige forhandlinger, som dog kun indirekte vedkom Norge, idet den russiske gesant, Suchtelen nu atter havde indfundet sig for at øve pression på kongen i anledning af den såkaldte *Kolumbiska skeppshandeln*, der på denne tid truede med at berede lignende vanskeligheder for de forenede riger, som fire år tidligere Stortingets vægring for at betale de tre millioner. Den svenske regering havde nemlig solgt nogle orlogsskibe til de sydamerikanske republiker, men havde derved fremkaldt alvorlige indsigelser fra Spanien og stormagterne, fornemlig Rusland, hvis regeringer protesterede mod denne virkelige eller formentlige krænkelse af folkeretten. Resultatet af dette blev, hvad man kunde vente, at den svenske regering måtte opgive det påtænkte salg af andre skibe og derved led et betydeligt pekuniært tab, medens mandskaberne på de afsejlede, som allerede havde nået Amerika, der stødte på forskellige vanskeligheder og kun med møje fik opdrevet de fornødne penge til sin hjemrejse.[1])

---

[1]) En fuldstændig fremstilling af alt, som passerede i denne *cause célèbre*, efter autentiske aktstykker, findes hos Hellstenius, XI, 127—130 og 144—200. I Rigstidenden for 1826, no. 1 er indtaget en notits om, at en armeret brig fra Mandal, som kaldtes „*Kjell*“ og skulde være et kasseret norsk orlogsskib, var indkommet til en havn i Peru under engelsk flag og med engelsk besætning og der var beslaglagt. Hvis denne beretning er sand,

For Karl Johan personlig var denne affære i flere henseender højst ubehagelig, hvorfor den også sandsynligvis har havt sin store andel i den pirrelighed, som i de følgende år kunde mærkes hos ham og bidrog til atter at undergrave det gode forhold mellem statsmagterne og sætte dem i spændt forhold til hinanden. Den gensidige tillid og lyst til at vise sig imødekommende, som havde udmærket Stortingets sammenkomster i 1822 og 1824, blev således ikke af lang varighed. Fejlen lå denne gang for en stor del på Karl Johans side, navnlig i den besynderlige hårdnakkethed, hvormed han modsatte sig Normændenes ønske om at fejre den syttende Maj, som sin frihedsdag, hvorigennem han ved en aldeles fejlagtig opfatning af denne fests betydning skabte megen uvilje og fremkaldte det modsatte resultat af, hvad han selv tilsigtede. Det var Karl Johans skyld, at festligholdelsen af syttende Maj ikke alene blev en nationalsag, men en oppositionssag; det var ham, som ved sin modstand gav disse fester en plads i vor historie, som de uden den aldrig vilde have fået.[1]) Det gælder imidlertid her, som i de fleste tilfælde, hvor Karl Johan begik et misgreb, at det ikke var nogen personlig uvilje, som bestemte ham til de forholdsregler, han traf; han vilde selv altid ramme det bedste, og når han derved tog fejl, var grunden kun at søge i den fejlagtige opfatning,

---

må det vel have været orlogsbriggen „*Kiel*“, som allerede var solgt flere år før denne tid, og hvis navn let kunde forvanskes til „Kjell.“ — Ombord på de svenske skibe, som afsejlede til Amerika, var også flere norske søofficerer, som fulgte med helt over.

[1]) De her og i det følgende meddelte oplysninger om festligholdelsen af 17 Maj i årene fra 1824—1827 ere væsentlig hentede fra L. Daaes Bidrag til Christiania Byes Historie, LIV—LIX, (Morgenbladet for 1871, no. 118, B — 152) samt fra tidens aviser. Jvfr. Vogts Optegnelser, s. 100 flg. og 136.

som han havde dannet sig, og hvorfra det kunde være ham vanskeligt at rive sig løs. Man bør derhos overhovedet ikke forundre sig over, at han kunde tage fejl, men alene over, at han ikke oftere gjorde det; intet vidner bedre om hans eminente begavelse end den sikkerhed, hvormed han i regelen fandt sig tilrette i de for ham aldeles nye forhold, hvortil han blev kaldet som den skandinaviske halvøs styrer.

Når man vil forstå den udprægede uvilje, hvormed Karl Johan i tyve-årene betragtede syttende Majfesterne, må man først erindre, at han i det hele ikke var nogen ynder af de stadig tilbagevendende nationale fester, og at han oprindelig heller ikke var synderlig stemt for at fejre fjerde November. Således skrev han allerede 26 Oktober 1821, altså på en tid, da ingen drømte om at anvende syttende Maj til oppositionelle demonstrationer, til grev Sandels: „*Dersom De vil give en super eller et lidet bal den fjerde, på foreningsdagen, er deri ikke noget galt; men vi ville ikke mere højtideligholde denne dag i Stockholm, ligesom man heller ikke på teatret vil spille det stykke, som kaldes „Foreningen“. Venskabet og den gode forståelse imellem de to folk hviler på en altfor fast grundvold, til at vi længere bør mindes tiden for stansningen af en uenighed, som aldrig burde have fundet sted. En forsoning mellem brødre, som behøver at fejres hvert år, efterlader altid nogen tvivl om sin oprigtighed og varighed, og ligesom vi kunne være overbeviste om, at de tvende folk mere og mere ville lære at indse de fordele, som følge af deres nære forening, kunne vi ligeledes håbe, at denne forening vil blive grundfæstet alene ved tidens løb, uden at det er nødvendigt at opfriske erindringen om en forsoning, mod hvilken man ikke kan vende sine blikke uden tillige at mindes den lange uenighed, som gik forud for denne epoke. Det er på denne måde, vi her betragte fjerde Novembers-festen, og jeg beder Dem tale*

i samme ånd." Først senere, da man i Norge fremdrog den syttende Maj, som grundlovsdag, var det, Karl Johan bestræbte sig for at få fjerde November erkendt og fejret som sådan.

Når Karl Johan i almindelighed havde en sådan opfatning af de nationale festdage, er det ganske rimeligt, at han fremfor alt måtte have imod en fest, der mindede ham om begivenheder, som han fra sit standpunkt helst vilde seet borte, og om en medbejler, som han ikke rigtig kunde glemme. I de første år efter foreningen, var der ingen anledning for ham til at vredes over denne fest, da den ikke synes at være fejret på noget sted udenfor Trondhjem. Først i 1824, da grundloven havde været i kraft i ti år, blev der tale om en almindelig festligholdelse af syttende Maj, hvilket kongen imidlertid højst unødig så, uagtet såvel vicekongen, som grev Sandels anså en sådan fejring for at være såvel berettiget, som politisk uskadelig. Da Stortinget blev underrettet om denne kongens stemning, opgav dets medlemmer sin hensigt at fejre dagen ved en festlig sammenkomst, ligesom en påtænkt større fest i klubben „Enigheden" blev indstillet, især ved general-prokurørens bestræbelser. Derimod lykkedes det ikke at forhindre studenternes fest på „Sorgenfri", og heller ikke det selskab af embedsmænd og borgere, som i dagens anledning samledes på „Punschebollen". Karl Johan blev meget vred, da han fik underretning om disse fester, og skal endog have tænkt på at afsætte et par militære, som havde været med på det sidstnævnte sted, eller lade dem bøde ved at negtes forfremmelse, men lod sig dog denne gang snart formilde.

I 1825 fejredes frihedsdagen i Kristiania kun ved mindre private sammenkomster og ved flagning fra skibene på havnen — „efter vor høje principals, den offentlige menings parolbefaling", som det heder i „Pa-

trouillens" opskruede sprog. Anderledes var det derimod i 1826, da der 17 Maj holdtes fester såvel i hovedstaden, som i flere af landets øvrige, større eller mindre byer. I Kristiania, Drøbak, Soon, Drammen, Laurvik, Frederiksværn, Porsgrund, Bergen[1]) og Trondhjem fejredes dagen ved offentlige eller private sammenkomster, under almindelig jubel og glæde, som dog ofte i de bombastiske festberetninger tager sig noget komisk ud, navnlig i beretningen fra Porsgrund, hvor man først fyrede lystelig fra „Konstitutions-åsen" og derpå om eftermiddagen fornøjede sig på „Unionshøjen" med smørrebrød, akvavit og øl.

Denne gang havde Karl Johan allerede i nogen tid forud været vidende om, at der gjordes anstalter til at fejre 17 Maj, og havde i den anledning gentagne gange udtalt sig for grev Sandels om, at han blot antog, det var nogle brushoveder, som havde fået det hele i stand, og at alle embedsmænd vilde have den takt, endog uden opfordring at afholde sig fra deltagelse. Imidlertid vakte en artikel i „Morgenbladet" for 18 April hans opmærksomhed i forøget grad, og for at gendrive denne tilstillede han endog grev Sandels en del bemærkninger, som det blev denne pålagt at meddele statsrådets medlemmer, biskopen, professorerne og stiftamtmanden, forat enhver af dem kunde udbrede dem videre i sin kreds. I disse udtalte kongen den samme opfatning, som han havde havt tidligere, at det kun var lidet magtpåliggende at spørge efter

[1]) I Bergen havde en ingeniør-løjtnant om natten afstedkommet en del gadeuordener udenfor stiftamtmandens og biskopens huse, i hvilken anledning han blev beordret til Vardøhus for at udarbejde planer over fæstningen. Da han imidlertid skaffede lægeattest for, at denne rejse vilde være skadelig for hans sundhed, blev han i det sted beordret til Frederiksten for at bistå ved genopførelsen af de ved branden ødelagte bygninger.

en dag, når man stedse havde for øje de heldige resultater af begivenhederne i 1814 — og ialfald var det ikke nogen dag i Maj, men enten 14 Januar eller 4 November, man måtte betragte som den dag, der grundlagde Norges lykke; dernæst påstod han, at selve intimationen til den gældende grundlov udtrykkelig erklærede, at denne var vedtaget *i stedet for* Ejdsvoldsgrundloven, og at det følgelig var den fjerde November, der var Norges rette grundlovsdag. Således kom han til det resultat, at om man endelig vilde fejre en årsdag, da fik man vælge en af disse dage, men uden at han for øvrigt vilde indlade sig på at anbefale nogen festligholdelse. Derom var hans anskuelse — såvidt det kan sees — fremdeles uforandret. Grev Sandels fulgte kongens ønske og underrettede statsråderne og de øvrige autoriteter om kongens opfatning af 17 Majfesten, hvilken de fandt ganske rigtig.

Disse bemærkninger gjorde imidlertid ikke den tilsigtede virkning, uden forsåvidt de i Kristiania boende embedsmænd holdt sig udenfor festen, og 17 Maj 1826 blev, som vi have seet, almindelig fejret. Uagtet grev Sandels i sine rapporter søgte at indskrænke dagens festligholdelse til det mindst muelige, kunde han dog ikke undlade i overensstemmelse med sine ordres at indberette til kongen, hvad der var forefaldet; men han søgte tillige at gøre, hvad han kunde for at formilde det ubehagelige indtryk, ved at betone den hengivenhed for kongen og hans familie, som overalt var lagt for dagen, og som netop ved denne leilighed fremtrådte på en smuk måde i anledning af kronprinsessens nedkomst (3 Maj) med en søn (kong Karl XV), hvis fødsel havde glædet kongen overordentlig. Ligeledes søgte han siden efter bedste evne at modarbejde det indtryk, kongen kunde få af de overdrevne beretninger om festen, som fremkom i enkelte svenske blade.

På denne måde kom heller ikke 17 Maj 1826 til at medføre ubehageligheder for deltagerne i de forskellige festligheder. Men kongens misfornøjelse havde dog fået ny næring, medens på samme tid begejstringen for denne dag var betydelig forøget, måske allermest, fordi man var bleven bekendt med de forsøg, som kongen havde gjort på underhånden at få dagens festligholdelse forpurret. Da kongen ikke vilde opgive sin modstand mod dagens festligholdelse, og folket på den anden side kun blev mere ivrigt for denne, var der således allerede nu opsamlet adskilligt stof til gensidig misfornøjelse, som end mere blev forøget ved de påfølgende begivenheder, som indtraf under det femte ordentlige Storting.

Dette Storting, som samledes i Februar 1827, talte i alt ni og sytti repræsentanter, af hvilke ikke mindre end 42 var eller havde været embedsmænd, medens af de øvrige flertallet bestod af større brugsherrer, købmænd, „proprietærer“ o. desl. og kun 18 kunde henregnes til den egentlige gårdbrugerstand, derimellem Ole Svanø, Teis Lundegård og Ole Håkenstad. Mellem de repræsentanter, som havde været medlemmer af rigsforsamlingen på Ejdsvold eller af foregående Storting, genfandt man denne gang foruden de nævnte bønder, bl. a. grev Wedel, statsråderne Rosenkrantz og Krohg, Jakob Aall, assessor Hornemann, amtmand Collett (der døde under Stortingets samvære), presterne Schultz og Schytte, konsul Meltzer, amtmand Heidmann m. fl. Mellem de nye repræsentanter kunne nævnes de to professorer Stenbuch og Hersleb, af hvilke den første havde deltaget i den literære fejde om grundlovs-forslagene i 1824, men fornemlig artilleri-kaptejn Herman Foss, repræsentant for Bergens by og residerende kapellan Hans Riddervold fra Frederikstad,

som begge senere i en række af år hørte til Stortingets mest bekendte medlemmer og flere år efter kaldtes til at tage sæde i kongens råd.

Uagtet Stortinget således var sammensat på en sådan måde, at under andre forhold og i et andet land dets majoritet vilde være betragtet som afgjort ministeriel, viste det sig dog snart, at der var liden grund for kongen til at være tilfreds med disse valg. Den embedsmands-opposition, der allerede tidligere flere gange havde gjort sig gældende i den norske nationalforsamling, var nu kommen til sin fulde magt og var beredt på at bruge den; idet forsamlingens flerhed optog det konservative oppositions-program fra 1824, lod den sig heller ikke nøje med at indtage den tilbageholdne stilling, som forrige Storting, men optrådte meget snart med ligefremme angreb på den udøvende magt for at indskrænke området af dennes myndighed. Udsigterne for en antagelse af de nye grundlovs-forslag måtte under disse forhold blive endnu slettere end i 1824, navnlig når der toges hensyn til de deri forekommende udfald mod embedsstanden.

Dette vidste Karl Johan; for om muligt at vinde mere stemning for disse forslag og tillige ved sin personlige nærværelse virke beroligende på oppositionen, indfandt han sig derfor midt om vinteren i Kristiania, hvor han 12 Februar åbnede Stortingets forhandlinger, noget, som aldrig tidligere var skeet.[1]) Han holdt derved selv trontalen i sit modersmål og lod så statsministeren oplæse den i norsk oversættelse. Han omtalte deri grundlovs-forslagene på en meget forsigtig måde, og ytrede, at hvis Stortinget endnu ikke fandt, at den rette tid til at foretage disse forandringer var kommen, så var han ialfald overbevist om, at det vilde erkende

[1]) Storth. Forhandl. 1827, Febr. 54—86.

gyldigheden af de grunde, som havde bevæget ham til at fremsætte sine forslag. Under sit fortsatte ophold i Kristiania måtte han imidlertid snart få yderligere vished for, hvordan opinionen virkelig stillede sig til hans grundlovs-forslag, ligesom det neppe heller har manglet på opfordringer fra grev Sandels og statsråderne til at opgive dem. Han bestemte sig da også, efterat nogen tid var gået, for at tage dem tilbage, og benyttede som påskud, at han var kommen til den erkendelse, at de i formel henseende vare mindre godt affattede, da flere forslag vare slåede sammen i en enkelt proposition, men udtalte derhos sin agtelse for folkets og dets repræsentanters overbevisning. Samtidig fremsatte han til behandling af Stortinget i 1830 tre nye propositioner om forandringer af grundloven,[1]) en om det absolute veto i almindelighed med de deraf følgende forandringer, en om veto ved fremmedes naturalisation og en om vicekongens ophold udenfor riget, forat derved „repræsentationens medlemmer, bekendte med deres medborgeres synsmåde, kunne afgive en bestemt mening om enhver genstand i særdeleshed.“

Denne meddelelse fra kongens side blev af Stortinget besvaret med en adresse, hvori det takkede ham for den opmærksomhed, han deri havde vist „den almindelige mening og den frimodigen udtalte overbevisning.“ Men den erkendtlighed, som det således havde udtalt, strakte sig ikke videre end til ord, og forsåvidt kongen ved dette skridt havde håbet at stanse den oppositionelle stemning, da havde han aldeles forregnet sig. Stortinget var på sin side bestemt på ikke at give efter, og da kongen tiltrods for sine første imødekommende skridt, netop nu var meget pirrelig,

---

[1]) Storth. Forhandl. 1827, Marts, 72—89.

lod et brud mellem begge statsmagter sig vanskelig forebygge, da der var stof nok, som kunde foranledige et sammenstød.

Først var der Bodø-sagen, hvorom der nu forelå en vidtløftig aktmæssig beretning. Det er i det foregående (s. 270) fortalt, hvorledes det forsøg, som gjordes på at få statsråderne Collett og Fasting sat under rigsret, mislykkedes. Derimod vedtog Odelstinget på samme tid at henstille til det samlede Storting, om det ikke efter det nu passerede vilde være hensigtsmæssigt at erhverve den norske statsminister umiddelbar indflydelse på behandlingen af de udenrigske anliggender og skaffe Norge en særskilt diplomatisk repræsentation i udlandet. Stortinget gik vistnok ikke fuldstændig ind på denne tanke, men besluttede dog i sit møde 16 Juli, at man i den adresse, som skulde tilstilles kongen i anledning af de med udlandet afsluttede traktater, også skulde fremsætte ønske om „at forskaffe den norske statsminister umiddelbar deltagelse i rigets udenlandske anliggender.“ Dermed var Bodø-sagen bragt i nær forbindelse med et andet tvistepunkt, som på samme tid var opstået mellem kongen og Stortinget, nemlig spørgsmålet om Stortingets ret til at granske de traktater, som kongen afsluttede med fremmede magter.[1])

I Februar havde Karl Johan gennem statssekretariatet ladet Stortinget tilstille de forskellige traktater, som vare afsluttede efter det foregående Stortings opløsning, i hvilken anledning der blev nedsat en speciel komitté, som derom skulde afgive indstilling. Dette skede nogle dage, forinden kongen 17 Marts forlod Kristiania; men det synes desuagtet, som om han først efter sin tilbagekomst til Stockholm er bleven opmærk-

[1]) Storth. Forhandl. 1827, Juli I, 178 flg. II, 37—182.

som på denne beslutning, der af ham betragtedes som et indgreb i kongemagtens prærogativer, hvortil netop hørte retten til at afslutte traktater.[1]) Foreløbig tilbageholdt han dog sin uvilje herover, indtil han så, hvad resultatet blev af Stortingets forhandlinger om disse. Hermed trak det imidlertid længe ud, da vedkommende komittés indstilling først 27 Juli kom under behandling.[2]) Det da af komittéen fremlagte udkast til en adresse var på en måde meget imødekommende og anerkendende, idet det både bestemt erkendte kongens ret til at afslutte traktater og derhos ligesom til undskyldning forklarede, at en granskning af disse var en pligt for Stortinget, da det ikke på anden måde kunde lære at kende kongens bestræbelser for Norges vel. Dette var imidlertid kun en indledning for det ønske, som derefter blev udtalt, at kongen for fremtiden vilde give „den norske statsminister og de øvrige konstitutionelle rådgivere, samt andre med Norges tarv bekendte og i øvrigt dertil duelige mænd" adgang til at øve indflydelse på diplomatiske sagers

---

[1]) Storth. Forhandl. 1827, Febr. 100, Marts 133 flg. og Juni 316. Af kongens brev til grev Sandels af 22 Apr. 1827: „*J'ai lu avec étonnement, que le Storthing avait nommé un comité pour examiner les traités conclus arec plusieurs puissances étrangères. Le § 26 de la constitution règle les attributions du Roi; ainsi toutes les observations, que pourra faire le Storthing, deviennent surabondantes et inconstitutionelles, lorsque je ne lui demande pas de l'argent, par suite de ces traités. — — — Je présume, que le comité et l'assemblée n'auront d'autres voeux à exprimer que des remer cimens pour les avantages qu'on a obtenu. — — — Disposé comme je dois l'être à identifier la législation avec tous les actes du gouvernement et à inspirer en sa faveur la considération et le respect, je ne puis cependant pas tolérer d'usurpation quelconque de sa part sur l'autorité, déjà assez limitée de la puissance exécutive. Je Vous prie de tenir ce langage à Messieurs les membres du conseil et aux hommes éclairés de l'assemblée.*"

[2]) Storth. Forhandl. 1827, Juli, I, 549—552.

behandling og afgørelse. Denne adresse blev også enstemmig vedtaget af Stortinget og derpå tilstillet kongen.

Hvad Stortinget således havde benyttet anledningen til at forlange, var en fra norsk side aldeles naturlig begæring og vilde under andre forhold sandsynligvis uden videre være bleven tilstået af kongen; øjeblikket var imidlertid meget uheldigt valgt, især da kongen allerede på forhånd var fortørnet over, at Stortinget havde indblandet sig i et ham alene vedkommende spørgsmål. Derfor blev også hans svar en meget bestemt afvisning, som ovenikøbet tildels formuleredes i stødende udtryk, der vise, at han for øjeblikket var lidet gunstig mod de stadig fra norsk side fremsatte fordringer, der ikke ledsagedes af en tilsvarende imødekommen på andre punkter.[1]) Efter den holdning, som Stortinget i det hele indtog, kunde det således ikke vente, at kongen skulde vise sig alene eftergivende på sin side.

Stortingets stærkt oppositionelle stemning trådte bl. a. også for dagen under behandlingen af budgettet, hvor det således under påskud af den trykkede finansielle stilling negtede alle bevillinger til fortsættelsen af den påbegyndte slotsbygning, den af kongen foreslåede apanage for prins Karl, nedsatte statholderens gage ved indtrædende ledighed fra 16,000 spd. til 12,000 og statsministerens til 8000 spd. og Norges tilskud til minister-kassen fra 40,000 spd. til 25,000, samt desuden foretog forskellige indskrænkninger i militær-budgettet. I det hele benyttedes enhver an-

---

[1]) Morgenbladet for 1871, no. 57 A. Når forfatteren af den i dette blad indtagne artikel om Bodø-sagen, antyder, at man i denne resolution nærmest må se et udtryk for grev Engestrøms sindelag mod Norge, da må han have overseet, at denne allerede havde taget afsked i 1824 og var død i 1826.

ledning til oppositionelle demonstrationer, hvortil fornemlig protokol-komittéens indstilling leverede rigt stof. I denne var der således ført anke over, at regeringen ikke havde protesteret, da kongen havde sat sig ud over sidste Stortings beslutning om at nedsætte statholderens og statsministerens gager, og således havde givet ham ret i hans påstand om, at Stortinget ikke ensidig kunde forandre en allerede revideret gage. Fremdeles havde komittéen fundet grund til dadel mod regeringen i den måde, hvorpå sidste Stortings beslutning om de civile embedsmænds gagering var omgået ved at bevilge extraordinære gratifikationer, ligesom den også fandt det grundlovsstridigt, at Stortingets beslutninger om gager og pensioner vare forelagte kongen til approbation, og at de pensioner, som vare bevilgede uden forslag fra kongen, ikke vare udbetalte. Desuden gjorde komittéen sine bemærkninger ved de forskellige overskridelser, som havde fundet sted i budgettet, bl. a. ved anskaffelsen af de to første dampskibe (for omtrent 170,000 spd.) og ved forskellige provisoriske anordninger, som antoges at være i strid med grundloven eller andre tidligere sanktionerede love. På grundlag af disse ankeposter foresloges derefter at sætte statsråderne Collett, Diriks, Vogt og Treschow under tiltale for rigsret for enten at have foranlediget de nævnte beslutninger eller undladt at protestere derimod.[1]) Denne indstilling bifaldtes af Odelstinget, forsåvidt den angik statsråd Collett, hvem det mod otte stemmer besluttedes at sætte under tiltale, fordi han ikke havde protesteret mod tre provisoriske anordninger, som antoges at være stridende mod grundloven, fordi de af Stortinget bevilgede pensioner ikke vare udbetalte, og fordi der var foretaget

---

[1]) Storth. Forhandl. 1827. Juli II. 740—805.

forskellige udbetalinger dels imod, dels udover det bevilgede budget.[1])

Odelstinget var her kommet ind på princip-spørgsmål, hvor dets mening var stik modsat Karl Johans, og som en følge deraf måtte det være forberedt på, at dets beslutning vilde vække hans uvilje. Hertil kom der endnu en anden omstændighed, idet kongen i denne sidste beslutning tillige så et forsøg på at komme „en af landets værdigste borgere“ tillivs og få et af regeringens medlemmer dømt efter en tilfældig fortolkning af lovens ånd, og på et sådant angreb var der efter hans mening kun et svar, nemlig at lade Stortinget opløse, og det ovenikøbet på en måde, som kunde overbevise alle om, hvordan han betragtede dets optræden. Dette skede også, idet grev Sandels 13 August kl. 12½ indfandt sig i Stortingssalen, alene ledsaget af statsråderne, men uden det sædvanlige følge af civile og militære auktoriteter og uden videre ceremonier erklærede forhandlingerne for afsluttede. Grev Sandels frabad sig derhos den sædvanlige komplimentation; men dertil tog Stortinget intet hensyn og sendte efter opløsningen en deputation i dette øjemed til regeringen.[2])

Nogen trontale blev ikke oplæst, hvorimod statsråd Collett oplæste den bemyndigelse, som kongen havde givet statholderen til at opløse Stortinget. I

---

[1]) Storth. Forhandl. 1827, Juli II, 806—818.

[2]) Karl Johans brev af 7 Aug. 1827 til Collett er trykt i A. Colletts bog om Familien Collett, s. 133 flg. En afskrift af dette brev blev samme dag tilstillet grev Sandels, ledsaget af en skrivelse, hvori kongen siger, at dette indeholdt hans opfatning *au sujet de l'attaque, plus que déplacé que l'Odelsthing vient de diriger contre un de ses plus dignes concitoyens.* Jvfr. Morgenbladet for 1871, no. 146, A. (L. Daaes Bidrag til Christiania Byes Historie LXIII.)

det sted havde Karl Johan valgt en anden fremgangsmåde til at meddele forsamlingen sine anskuelser om dens optræden ved nemlig at lade den tilstille gennem statssekretariatet en række skrivelser med oplysning om, hvilke af de fattede beslutninger han havde sanktioneret, og hvilke ikke.[1]) Det fremgik deraf, at kongen og regeringen ikke havde forandret sine anskuelser i de punkter, hvorom der var strid, — at Karl Johan var lige så bestemt på ikke at give efter, som Stortinget, og at han ansâ dette for at have overskredet sin konstitutionelle bemyndigelse. Forsamlingen blev således opløst, uden at der var opnået nogen afgørelse på den princip-strid, som var opstået mellem begge statsmagter. Under disse forhold var der også kun udrettet såre lidet på det femte ordentlige Storting. De vigtigste resultater af dettes arbejde var loven om almueskolerne på landet, den nye brændevinslov og den tidligere som provisorisk forordning udkomne mellemrigslov.

Efter Stortingets opløsning sammentrådte rigsretten,[2]) som afsagde sin dom 29 Oktober 1827. Ved denne blev statsråd Collett aldeles frifunden, forsåvidt han var anklaget for at have negtet at udbetale pensioner, som vare bevilgede af Stortinget, og med hensyn til udfærdigelsen af de provisoriske anordninger, medens sagen for den tredie posts vedkommende afvistes, som for tidlig anlagt, forinden regnskaberne vare reviderede og deciderede. Hvorvidt der også under denne rigsrets-sag har været ført lignende forhandinger mellem statholderen og rettens medlemmer, som

---

[1]) Storth. Forhandl. 1827, August 92—109. Grev Sandels's rapport til kongen af 13 Aug. 1827.

[2]) Actions- og Defensions-Indlæg samt Dom i Rigsrets-Sagen mod Statsraad Collett (Kristiania 1827.) Statsraad Jonas Collett, Biographi ved Thorvald Boeck (Kristiania 1870) s. 17—19 og Vogts Optegnelser, s. 109 flg.

under de to foregående sager, er ubekendt; imidlertid havde dog Karl Johan allerede i den første tid, hvori rigsretten var samlet, tænkt på at forelægge anklagedekretet for de første norske og svenske jurister og indhente deres betænkning. „Jeg vil da," skrev han 21 August til grev Sandels, „kunne se, om anklagen er overensstemmende med grundloven, eller om ikke denne samme lov giver mig midler i hænde til at forhindre dette tribunal fra at fortsætte sin undersøgelse." Sandsynligvis er han aldrig kommen videre end til den blotte tanke. Senere, da han i September var bleven underrettet om, at Collett betragtede sin sag med megen tillidsfuldhed, udtalte han sig for grev Sandels, som om denne burde advare ham mod at være altfor sikker på udfaldet, da man også måtte tage hensyn til de en gang vakte politiske lidenskaber. Videre har han ikke ytret sig om denne sag i sine breve til grev Sandels.

Når forholdet mellem kongen og Stortinget var så spændt, som det var under disse omstændigheder, var det efter Karl Johans opfatning af syttende Maj-spørgsmålet aldeles uundgåeligt, at også denne fest måtte forøge den gensidige spænding. Dagen blev derfor allerede fra Stortingets begyndelse imødeseet med megen ængstelighed. Grev Sandels, der anså kongens modstand i dette punkt for aldeles ugrundet, havde foresat sig at benytte anledningen under hans ophold i Kristiania til at bede ham dermed afstå herfra, men kom ikke til førend samme dag, kongen reiste, da han ledsagede ham det første skifte. Karl Johan gav et svar, hvilket statholderen opfattede som et samtykke, hvorfor han også meddelte Stortingets medlemmer, at kongen ikke længere havde noget imod, at man fejrede syttende Maj. Følgen heraf blev en almindelig festligholdelse af dagen. Stortinget holdt en stor festmiddag i sit

forsamlings-lokale, studenter-samfundet og flere andre selskaber havde festlige sammenkomster, og om aftenen opførtes i det nyopbyggede Strømbergske teater en festforestilling for fuldt hus. Da kongen blev underrettet herom, blev han højlig opbragt og vilde ikke vedgå, at han havde givet det samtykke, som grev Sandels fremdeles mente, han virkelig havde erholdt.[1]) Som en følge heraf blev det ikke alene Normændene og Stortinget, over hvem hans vrede gik ud, men også grev Sandels, om hvem han nu begyndte at tro, at han manglede den nødvendige kraft, og at han var bleven tilbøjelig til at holde med Normændene.

I virkeligheden var også grev Sandels i de år, hvori han havde opholdt sig i Norge og der havde levet sig ind i forholdene, kommen til at befinde sig meget vel her i landet, ligesom han også i den senere tid stadig havde vundet forøget anerkendelse og var bleven meget populær. Dette benyttedes imidlertid nu af hans fiender blandt kongens omgivelser til at fremstille ham, som en, der ikke længere passede for sin post, hvorfor også alt, som kunde anvendes til at nedsætte ham, nu blev trukket frem.[2]) Da imidlertid Karl Johan lige til det sidste havde sat stor pris på grev Sandels, og selv efter begivenhederne 17 Maj oftere udtalte sin tillid for ham, er det tvivlsomt, hvorvidt den således fremkaldte misstemning vilde være bleven af lang varighed, hvis ikke andre omstændigheder vare komne til, som tilsyneladende havde bestyrket kongen i den en gang vakte mistanke om, at statholderen ikke længer røgtede sit hverv med den fornødne kraft. Dette var intet andet end den i sig

---

[1]) I Karl Johans breve til grev Sandels fra 1827 omtales 17 Maj aldeles ikke.

[2]) Vogts Optegnelser, s. 101 flg.

selv aldeles betydningsløse skandale, som forefaldt i teatret i Kristiania ved en festforestilling den fjerde November 1827.[1])

Det stykke, som blev opført, var et elendigt, såkaldet „divertissement“, betitlet *„Fredsfesten“* eller *„Foreningen“*, der var sammenskrevet af teatrets entreprenør og direktør, Strømberg og først skal have gået over scenen i Gøteborg 1819, hvor det allerede da skulde være udpebet. Da stykkets slethed var almindelig bekendt, vakte det megen uvilje mellem byens teatersøgende publikum, at det skulde opføres ved en festforestilling, så meget mere, som det var skrevet på en blanding af begge sprog, der ikke kunde tage sig godt ud på skuepladsen. Det var heller ikke nogen hemmelighed, at der var dem, som agtede at udpibe „divertissementet“, hvorfor også politimesteren, O. E. Gjerdrum anmodede Strømberg om at vælge et andet stykke, hvilket han virkelig lovede. Imidlertid forandrede han senere denne bestemmelse og lod „Fredsfesten“ avertere efter at have foretaget en del vilkårlige forandringer, samt pålagt samtlige skuespillere at tale „godt Norsk“.

Hvis han derved havde tænkt at gøre en god forretning, gik unegtelig hans håb i opfyldelse, idet huset på festaftenen var aldeles overfyldt; antallet af de tilskuere, der for det meste havde samlet sig i forventning om de af rygtet bebudede spektakler, angives noget forskelligt, mellem 700 og 900. Umiddelbart efterat tæppet var gået op, og en norsk bonde

---

[1]) L. Daaes Bidrag til Christiania Byes Historie, LVII, (Morgenbladet for 1871, no. 139 A.,) Vogts Optegnelser, s. 97—99 og Hellstenius, XI, s. 266 flg. Dette teater var det i 1835 nedbrændte, der lå på hjørnet af Akersgaden og den efter det opkaldte „Teatergade“ i nærheden af den senere opførte Trefoldighedskirke.

var trådt ind på scenen, begyndte pibningen, som fortsattes den hele aften, uagtet piberne vare ganske få, i højden en femten personer, og uagtet den øvrige del af publikum stadig søgte at overdøve dem ved klap og bravoråb. Ved forestillingens slutning istemte derimod alle det „hurra for kongen og tvillingriget", som blev udbragt fra skuepladsen, ligesom for at vise, at det ikke var nogen uvilje mod Sverige, der havde fremkaldt disse demonstrationer, men alene det opførte stykkes æstetiske jammerlighed. Imidlertid lader det sig vel ikke negte, at også politiske hensyn derved have gjort sig gældende, og at de unge mennesker, som havde foranlediget denne skandale, ikke alene optrådte som den gode smags forkæmpere. Men fordi man kunde underlægge deres ubesindighed et politisk motiv, var det lige uberettiget i det forefaldne at se et udtryk for en almindelig uvilje mod foreningen og broderriget, da snarere den iver, hvormed tilskuernes flertal havde optrådt mod piberne, måtte være et bevis for det modsatte. Desuagtet blev spektaklet fremstillet på denne måde, idet statholderens svenske privatsekretær, Ewerløf på egen hånd indberettede sagen til Stockholm, og derved fremkaldte et voldsomt opstyr.

Spektaklet i teatret forefaldt en Søndag, og den følgende dag skulde grev Sandels sende sin sædvanlige rapport til kongen, i hvilken han ikke med et ord omtalte pibningen. Denne taushed forekom kongen højst påfaldende, da han samtidig gennem privatsekretæren modtog underretninger, som vistnok malede sagen i meget overdrevne farver, og i den pirrelige sindsstemning, hvori han på denne tid befandt sig — ikke alene på grund af de norske forhold — forestillede han sig den selv endnu værre. I sin første opblussende vrede afsendte han en kurer til Kristiania for at forlange nærmere oplysninger fra regeringen om

det forefaldne, og denne efterfulgtes snart af flere; han stod øjensynlig i den tro, at det forefaldne var højst betænkeligt, og at der måtte optrædes med kraft, ligesom han gav grev Sandels's mangel på energi skylden for, at det var kommet til sådanne optrin, der i hans øjne vare meget forargelige.

Medens dette foregik i Stockholm, havde grev Sandels 7 November forladt Kristiania for at tilbringe vinteren i Sverige, hvortil han allerede i August havde fået permission i meget anerkendende og nådige udtryk; grunden til, at han ikke tidligere var afrejst, var den, at kongen havde ønsket hans nærværelse i Kristiania, sålænge rigsretten var samlet. Undervejs mødte han det ene ilbud efter det andet, der overbragte kongens befalinger til statsråd Collett, som nu var regeringens første medlem, og i Kristinehamn modtog han selv ordre til at forklare grunden til sin taushed. I en værdig og bestemt tone svarede han, at han ikke havde anseet denne sag for at være af sådan vigtighed, at den var værdig kongens opmærksomhed. For øvrigt var han rolig som altid ellers, uagtet han måtte forstå, at kongens vrede over det forefaldne for en væsentlig del var rettet mod ham, og lod sig ikke af, hvad han hørte, bevæge til at forandre sin en gang lagte rejseplan, hvorfor det tog nogen tid, inden han nåede Stockholm. Ved sin første audiens hos kongen, blev han af denne tiltalt meget hårdt; men da han havde forklaret sammenhængen med teater-historien, formildedes kongens tone. Imidlertid bebrejdede han ham fremdeles hans taushed og blev fast ved sin en gang fattede beslutning at besætte statholderposten med en anden.[1])

---

[1]) Karl Johan må den gang efter al sandsynlighed have modtaget statsråd Colletts rapport om teater-spektaklerne og således have vidst besked om den rette sammenhæng.

Grev Sandels indgav derefter sin ansøgning om afsked, som blev ham tilstået i statsråd 26 November 1827 og tiltrods for de omstændigheder, hvorunder dette foregik, i de mest anerkendende og smigrende udtryk. Det i ansøgningen anførte påskud, om svagelig helbred, var for øvrigt ganske berettiget, da grev Sandels allerede tidligere af denne grund havde været betænkt på at søge afsked, ligesom det var af helbredshensyn, han nu havde fået permission. Til hans eftermand udnævntes få dage senere „foreningens ældste ven," grev Balthasar Bogislaus von Platen. Omtrent på samme tid afgik statsminister Sommerhielm ved døden, uden at der foreløbig blev udnævnt nogen efterfølger; først i Juli 1828 blev dette embede overdraget til statsråd Løvenskiold, der nu siden 1816 havde levet som privatmand på Fossum ved Skien.

De udtryk, hvori kongen, da han tilstod grev Sandels sin afsked, omtalte sin tilfredshed med den duelighed, nidkærhed og virksomhed, hvormed han havde forvaltet de ham betroede embeder, ligesom med den omhu for at fremme det norske folks vel, som han stedse havde lagt for dagen, og hvorved han i så høj grad havde erhvervet sig denne nations erkendtlighed, vare vel beføjede. Ti grev Sandels havde i sin vanskelige post så godt som altid opført sig på den mest udmærkede måde og stedse vidst at forene det dobbelte hensyn til sin stilling, som kongens repræsentant og regeringens formand. At der også i hans tid forefaldt enkelte ting, hvorpå der kan gøres grundede udsættelser, kan ikke i væsentlig grad forandre denne dom, da sådant både indtraf sjelden og i regelen kun skrev sig fra en urigtig opfatning af forholdet, som ikke kunde undgåes. Grev Sandels opfattede med rigtig takt sin stilling — foruden at være kongens repræsentant i Norge — væsentlig som en

mæglende, og på samme tid, som han med kraft ledede regeringen i overensstemmelse med kongens ønsker, anså han det også altid for sin pligt at fjærne alt, som kunde fremkalde misforståelse, for derigennem at forene konge og folk, den norske og den svenske nation.

I de første år af hans statholderskab syntes det også, som om denne opgave skulde lykkes for ham, idet der efter krisen i 1821 på begge sider indtrådte en forsonlig stemning; men denne blev, som en følge af gensidige fejlgreb ikke af lang varighed, og da grev Sandels pludselig kaldtes bort fra sin post, var spændingen mellem statsmagterne atter i stadigt tiltagende. Den måde, hvorpå den nye statholder blev udnævnt, bidrog også sit til at forøge den uvilje mod foreningen eller rettere mod de formodede amalgamations-planer, som nu atter var i færd med at bryde frem, og som i de påfølgende år vandt forøget kraft. Hvis overhovedet i denne tid nogen skulde kunne have øvet en beroligende og forsonende indflydelse, måtte det have været grev Sandels; sandsynligvis vilde dog heller ikke han have formået at overvinde alle de vanskeligheder, hvormed han da vilde fået at kæmpe. Derfor var det for ham personlig det heldigste at blive kaldt bort netop i dette øjeblik, idet han nu forlod Norge med opinionen for sig, medens hans efterfølger i samme grad fik den imod sig. Grev Platen var derimod at beklage, fordi han skulde blive Norges statholder under omstændigheder, som disse; han, som altid havde været vort lands og foreningens bedste ven, havde fortjent at kunne virke her under gunstigere forhold. Der forestod nu et par år, fulde af uro, spænding og mistillid, i hvilke Norge gennemgik en ny krise, der havde sine farer ligesåvel, som den i 1821, kun at disse nu truede fra en anden kant.

Bilag.

1. Uddrag af grev Sandels's rapport til kongen af 10 Maj 1821.

L'affaire concernant l'abolition de la noblesse fut rapportée le 7 au Lagthing; mais comme les discours prononcés à ce sujet dans l'Odelsthing, n'étoient pas joints aux autres documens y rélatifs, le président Sibbern proposa différer jusques hier les déliberations là-dessus, ce qui fut aussi résolu après beaucoup de remontrances de la part de Mrs. Young et Flor.

Hier l'affaire fut enfin débattue en présence de tous les membres du Lagthing, excepté Mr. Nansen, qui est malade depuis 8 jours et près de la mort. Mrs. Hoel, Young, Flor, Lysholm, Bendtz opinèrent pour l'adoption de la résolution de l'Odelsthing: les paysans Aasved, Qvam, Aaset et Lundesgaard firent des déclarations analogues. Le sergent Spjeldnæs se conforma aux sentimens énoncés par Mr. Hoel, dont les expressions, ainsi que celles de Mrs. Flor et Young étoient les plus véhémentes et emphatiques. De l'autre côté, Mrs. Aschehoug, Krohg, Elieson, Tank, Sibbern, Falsen et Arntzen parlèrent en faveur de la proposition de V. M. et Mr. Tønder accéda à ce qu'avait dit Mr. Aschehoug sur cette matiére. Son discours se distinguoit non moins par le bon sens qui l'avoit dicté, que par la dignité du langage et de l'élocution de l'auteur. Mr. Krohg traita le sujet comme jurisconsulte et comme homme d'état avec plus de latitude et de pénétration. Le Byskriver Falsen fit allusion à l'inutilité des assemblées nationales, si les membres ne se réunissoient pour prendre leurs résolutions d'aprés les éclaircissemens donnés et reçus respectivement, mais pour énoncer, sans égard aux circonstances, l'avis, dont ils avoient été, avant d'entendre débattre l'affaire. Il rappela enfin à leur considération l'exemple récent du sort de Naples et de Piemont. Mais en vain. Les 10 représentans, qui s'étoient déja prononcés pour l'abolition immédiate de la noblesse, y persistèrent et l'emportèrent, en allant aux voix, sur eux de l'opinion contraire, qui n'étoient que 8. Aprés cette décision préablable on prit celle de réitérer tout-à-fait le projet de loi adopté par deux Storthings antérieurs.

Ce matin la question de la liquidation avec le Dannemarc fut rapportée. Mrs. Bøckmann et Gram observèrent qu'ils regardoient comme indispensables les renseignemens autrefois désirés par le co-

mité; mais auxquels il avoit depuis renoncé, concernant l'autorisation, qu'avoit eue le Sécrétaire d'état Holst de faire mention du million de Francfort, de l'île de St. Barthélemy et de certaines sommes, prévenant de la Finlande, comme ressources employables à satisfaire en partie les prétentions du Dannemarc. Mr. Flor accéda à cette opinion et ajouta, qu'on devoit aussi demander copie du traité, en vertu duquel la Poméranie fut vendue à la Prusse en faveur de la Suède. Mrs. les frères Falsen et Knudssøn représentèrent à l'assemblée, que tous les éclaircissemens, nécessaires au sujet de cette autorisation, se trouvaient parmi les actes, déjà reçus, et qu'ils ne pouvoient au reste être d'aucun intérêt pour l'assemblée, si elle convenoit avec le comité, que la Norvége devoit reconnoître sa dette au Dannemarc, sans réclamer, que la Suède s'en chargeât d'une partie. En allant aux voix, l'opinion que ces renseignemens devoient être pris préliminairement prévalut, et Mr. Hoel, appuyé par Mr. Sebbelow, proposa que le Sécrétaire d'état Holst, devoit comparoître en personne devant le Storthing. Le président Falsen, son frère et Mr. Heidmann en représentèrent non moins l'inutilité, que la perte de temps, qui s'ensuivroit à cause de l'absence de Mr. Holst en mission à Stockholm. 37 voix se déclarèrent pour son rappel, et 37 s'y opposèrent; mais comme celle du président étoit des dernières, elles l'emportèrent sur les autres. Les membres du comité, ayant pour la plupart, persisté à nier le besoin de renseignemens ultérieurs, et ayant fait lire à cet effet une dépêche du Comte d'Engestrøm à Mr. Holst, touchant le million de Francfort, Mr. Flor, soutenu par Mrs. Gram et Deinboll, proposa qu'un nouveau comité fut nommé directement par le Storthing, pour indiquer quels étoient les éclaircissemens, qu'on devoit demander. Ce projet passa aussi, et Mrs. Gram, Flor, Bøckmann, Deinboll et Pløen en furent les membres. — — — — — — — — — — — — — —

2. Uddrag af grev Sandels's rapport til kongen af 30 Maj 1821.

Le 24, le comité nommé au sujet des éclaircissemens à demander concernant la dette au Dannemarc fit enfin au Storthing un rapport préliminaire, portant que le président devoit demander au Conseil:

a) une copie vérifiée du traité entre la Suède et la Prusse, dont il est fait mention dans la déclaration du Comte de Løwenhielm du 7 Juin 1815;
b) des copies vérifiées de toutes les transactions, qui ont eu lieu avec les puissances étrangères au sujet de la réunion entre la Norvége et la Suède, depuis la convention de Moss, le Storthing de 1814 et l'adoption du Rigs Act;
c) Une copie vérifiée de ce qui aura été résolu à la diète de 1817,

par rapport à l'île de St. Barthélemy et aux créances de la Suède en Finlande, pour en liquider une partie des sommes, qui reviendront, au Dannemarc.

Cette affaire fut discutée le 26, et l'Amtmand Falsen ouvrit les débats, en exposant à l'assemblée, que ces renseignemens étoient de nature à ne pas être demandés, et qu'ils étoient au reste inutiles, pourquoi il proposa à l'assemblée d'y renoncer entièrement. Mais si elle n'étoit pas de cet avis, il s'étoit procuré l'ouvrage diplomatique de Martens, où le traité avec la Prusse étoit imprimé, et il en avoit fait un extrait traduit, à l'usage de ceux qui voudroient en profiter. Mrs. Bøckmann, Gram, Deinboll et Flor, tous membres du comité, parlèrent dans un sens contraire. Enfin l'extrait de Falsen fut lu. — Gram déclara, que si le comité avoit connu ce traité, il n'en auroit probablement pas demandé copie; proposa que le livre, où il se trouvoit, fut remis au comité, et que l'affaire fut en attendant ajournée. Les autres membres du comité s'y conformèrent. Mr. Heidmann fixa l'attention de l'assemblée à ce que le traité de Vienne se rapportoit à celui de Kiel, et qu'elle reconnoîtroit celui-ci en même temps, qu'elle voudroit baser ses résolutions sur celui-là. Or la Poméranie n'avoit jamais appartenu à la Norvége, et le Storthing n'étoit pas ainsi en droit de demander à aucun titre la communication d'un traité, qui regardoit seulement la Suède. Le Byskriver Falsen prononça un beau discours, où il représenta à l'assemblée nationale, combien tout délai ultérieur de la décision de cette affaire seroit dangereux et nuisible. La disproportion de force entre les deux royaumes unis devoit, dit-il, faire toujours craindre à la Norvége d'être changée en province de la Suède, si elle ne remplissoit pas réligieusement ses obligations, et qu'elle ne cherchât pas dans l'affection de son souverain un appui de sa liberté, qui lui manqueroit d'ailleurs. Déjà elle avoit sappé le fondement de cet appui par sa résolution au sujet de la noblesse: le dernier message du Roi du 12 Avril l'indiquoit et démontroit à l'assemblée de la manière la plus évidente l'urgence de terminer enfin cette affaire importante. Mr. Tank parla beaucoup pour convaincre le Storthing du danger de prolonger des délais, qui porteroient le caractère de tergiversation. Mrs. Bull, Arntzen, Tonning et le foged Landmark opinèrent aussi contre tout ajournement ultérieur. Mr. Deinboll étoit le plus véhément de l'opposition, et il en vint à des personnalités amères entre lui et l'amtmand Falsen. On vota et 39 décidèrent contre 33, que le renvoi au comité, proposé par Gram n'auroit pas lieu, et ensuite par 50 voix contre 22, que la communication du traité susmentionné ne seroit pas requise par le Storthing.

Quant au 2d point du projet du comité, Mr. Flor insista surtout à ce que le Storthing devoit chercher des informations, si la constitution de Norvége étoit expressement reconnue par d'autres puissances. Mr. Krohg expliqua amplement à l'assemblée, que les traités conclus avec la Russie et les états unis d'Amérique, ainsi que la convention faite avec le Dannemarc, sous la médiation de l'Angleterre, involvoient la reconnoisance de l'indépendance de la Norvége par toutes ces puissances, et que demander une déclaration plus directe ou des renseignemens s'il en existoit une, seroit une mesure très-hazardeuse et la moins applicable dans les circonstances actuelles. Le président Knudssøn ayant tiré de ce discours la conclusion concise, qu'on ne sauroit reconnoître plutôt sa dépendance qu'en demandant à d'autres, si l'on étoit indépendant, 50 voix résolurent contre 23, que la 2de proposition du comité seroit également rejetée.

Le 3me concernant les secours, que la Suèede donneroit à la Norvége pour payer sa dette, le fut aussi après bien des discussions; et l'on convint enfin contre 11 voix, qu'il ne falloit pas plus d'éclaircissemens, pour décider définitivement la liquidation avec le Dannemarc, et que cela se feroit dans une séance prochaine, qui fut fixée à celle d'hier.

Elle commença par les exceptions et les projets les plus absurdes, par lesquels Mrs. Flor, Young et Sebbelow cherchèrent à faire différer encore plus longtemps la décision de la question principale. Le dernier proposa, que le Storthing demanderoit l'avis du tribunal suprême, si la nation Norvégienne devoit payer la dette au Dannemarc ou non. Cette proposition et d'autres également inconsiderées ayant été rejetées, on en vint au rapport du comité. Mais la lecture des documens ayant pris toute la matinéee, les discussions n'eurent lieu qu'aprés diner. Mrs. Tank, Grüner, Bull, Tønder, les deux frères Landmark, Arntzen, Seip, Payken, Bøckmann, Aall, Aars, Heidmann, Oxholm, le Byskriver Falsen et Knudssøn parlèrent pour le payement de la dette. L'amtmand Falsen se distingua devant les autres, par l'exposé le plus clair et le plus détaillé de toutes les circonstances de çette affaire. Son discours dura plus d'une heure et fit beaucoup d'effet, comme on vit ensuite à la votation. Mr. Sibbern prit à tâche de prouver par la comptabilité d'état et par les justificatives du budget l'exagération de ceux qui prétendent, qu' une misère générale et la dissolution de l'état resulteroient du payement des 3 millions, et Mr. Elieson énonça de même ses raisons pour la conviction, que la Norvége pourroit honorer ses obligations sans se ruiner.

Mrs. Hoel et Pløen, les paysans Bolstad, Aasved et Øvren, Mrs.

Young, Stenersen, Grønnerup, Flor, Holst et Rosenkilde opinèrent contre le payement. Le dernier, qui avoit déjà osé faire le 24 des observations malavisées sur le message de V. M. du 12 Avril et de projeter d'y répondre d'une manière inadmissible, eut la témérité de proposer, à l'instar des nos. 113—114 de la feuille nationale, qu'on prendroit l'empereur de Russie pour arbitre de l'obligation du peuple Norvégien d'honorer la convention du 1 Septembre 1819. Mr. Flor qui avoit d'abord voulu, qu'on différât les débats sur la liquidation même, jusqu' à ce qu'on eut résolu, selon la proposition antérieure de Rosenkilde, quelle réponse on devoit faire au dit message de V. M. se permit d'en faire le commentaire, avec une effronterie qui obligea le président de lui lire le § 5 de la constitution sur l'inviolabilité de la personne du Roi et de réprimander son audace ainsi que celle de Mr. Rosenkilde. Les frères Falsen et Mr. Bøckmann y ayant aussi ajouté leur désapprobation particulière, on reprit la file des débats. Sur la proposition du Byskriver Falsen, de Tønder, Tank et d'autres on sépara la question de la reconnoisance de la dette de celle du mode de payement pour ne pas faire une condition expresse du souhait, que la solde des 3 million soit repartie sur l'espace de 30 ans, à compter de 1820. On vota par écrit sur la question, si la Norvége seule devoit se charger de la dette des 3 millions Rdl. de Bque de Hambourg, stipulés par la convention du 1 Septembre 1819? — 54 y répondirent qu'oui et 21 que non. Une liste des réprésentans des deux côtés se trouve très-humblement ci-jointe. La séance dura jusqu'à 1 heure et demi ce matin. L'opposition s'obstina à la faire continuer encore plus longtemps, et ce ne fut qu' aprés une résolution formelle, qu'elle fut ajournée à 9 heures. — — — —

3. Karl Johans udkast til en inkompetence-erklæring for rigsretten i den mod statsråd Fasting i 1821 anlagte sag.

Le Odelsthing ayant en date du . . . . . . traduit devant le Rigs Ret le conseiller d'état Fasting pour avoir cumulé les appointemens de deux différentes fonctions, celles de Conseiller d'état et de Commandeur de la marine, Nous avons pris ce point d'accusation en mûre délibération, et considérant:

que ni le pacte constitutionel, ni aucune loi émanée aprés la publication de ce pacte n'intredisent au gouvernement la faculté de réunir sur la tête d'une seule personne deux ou plusieurs fonctions différentes avec les appointemens y attachés;

que loin de-là le § 94 de la constitution porte, que les anciennes lois seront valides jusqu' à ce qu'un nouveau code sera publié;

que le § 23 de la constitution donne au Roi le droit de nommer seul, et sans en référer à l'assemblée legislative, aux différentes charges et fonctions de l'état;

que le Roi aurait pu nommer le Conseiller d'état Fasting ou tout autre, pour remplir, dans l'intervalle d'un Storthing à l'autre, les fonctions de Commandeur de la marine, en lui accordant à ce seul titre un appointement équivalent à ceux de Conseiller d'état et de Commandeur de la marine réunis;

considérant aussi que le Storthing par sa très-humble adresse du . . . . . ., dans laquelle il supplie Sa Majesté de vouloir à l'avenir ne plus réunir dans un même individu, les deux places de Conseiller d'état et de Commandeur de la marine, adresse, qui n'a pas été présentée comme projet de loi, mais en forme de très-humble pétition, a reconnu hautement, que le Roi seul a la faculté de décider sur cette question;

examinant enfin la réponse du Roi au Storthing, par laquelle Sa Majesté déclare, qu'Elle a jugé convenable pour le service de la marine de faire exercer les deux emplois, dont il s'agit, par une seule personne, et que Sa Majesté en userait de même dans toutes les occasions, où Elle le trouverait utile à l'état;

á ces causes le Rigs Ret déclare qu'il n'y-a pas matière d'accusation contre le Conseiller d'état Fasting, attendu qu'il n'a fait que se soumettre, comme il le devait, aux ordres que Sa Majesté lui avait donnés.

4. Karl Johans udkast til en inkompetence-erklæring for rigsretten i den mod grev Wedel i 1821 anlagte sag.

Le Odelsthing ayant décrété en date du . . . ., que le Conseiller d'état, Comte de Wedel Jarlsberg serait traduit devant le Rigs Ret pour avoir pris des mesures nuisibles aux intérêts du pays, en faisant exporter dans l'étranger des effets, appartenans à l'état, mesures par les quelles il a occasionné au trésor public une perte pécuniaire, Nous avons pris ce point d'accusation en mûre délibération,

Nous avons reconnu en premier lieu, qu'il n'existe dans le pacte fondamental du Royaume de Norvège aucune loi ni aucun paragraphe, qui fixent la responsabilité des Conseillers d'état, et que par conséqvent nous n'avons ni dans l'acte constitutionel ni dans la législation générale, aucune régle qui puisse guider notre jugement au sujet de la plainte portée contre le Comte de Wedel;

Nous avons considéré, que, cette responsabilité des Conseillers d'état n'étant pas précisée et le Odelsthing lui-même n'ayant par conséqvent

aucun point d'appui constitutionnel pour son accusation contre le Comte de Wedel, la dite fraction de l'assemblée nationale n'était pas compétente à le traduire devant le Rigs Ret pour un délit, dont il n'est pas fait mention dans la constitution;

Nous avons encore considéré, que le § 13 de la constitution porte, que le Roi fera gouverner le Royaume, dans les cas, qu'il aura lui-même préscrits, par le Gouverneur et les membres du Conseil, qui gouverneront au nom du Roi et de sa part, d'après la loi fondamentale et les préceptes que le Roi leur aura donnés dans des instructions, que par conséqvent les membres du Conseil d'état n'ont à recevoir leurs instructions que du gouvernement seul, et que c'est au gouvernement à examiner, si quelqu' un de ces fonctionnaires a outrepassé ses instructions;

Nous avons finalement considéré, que la législation sur laquelle les tribunaux doivent s'appuyer pour baser leurs décisions, ne dit rien sur le cas, dont il s'agit, et que le souverain dont cette législation a émané, n'a précisé aucune punition ni n'a prévu même cas de cette nature, et qu'ainsi le gouvernement seul peut être accusateur, lorsqu'il ne s'agit pas de crime d'état; donc Nous avons cru, que cette affaire était du ressort des tribunaux ordinaires.

A ces causes Nous déclarons, que Nous ne pourrons pas prendre connaissance de la plainte portée contre le Comte de Wedel, que l'affaire n'est pas de nature à devoir être traitée par le Rigs Ret, et que, si le Gouvernement juge qu'il-y-a matière d'accusation de sa part, le dit Conseiller d'état devra être traduit devant les tribunaux ordinaires, par le Gouvernement, seul accusateur compétent.

Trykfejl og rettelser.

S. 25, l. 14 f. o. *dette*, læs: *statsrådet.*
„ 26, l. 9. f. o. *12 Oktober—21 November*, l.: *21 Oktober—12 November.*
„ 90, l. 14 f. n. *begyndte*, l.: *endte.*
„ 138, l. 4 f. o. efter *konventionen* er udeglemt notetegnet [1])
„ 220, l. 1 f. o. Holst blev først i 1825 chef for justits-departementet efter Diriks. Krog blev udnævnt til statsråd allerede 6 Juni 1822, altså længe, forinden han var vendt tilbage fra sin rejse med kronprinsen.
„ 238, l. 3 f. o. *udtaltes om*, l.: *udtalte som.*
„ 290, l. 9 f. n.: *heldigt*, l. *heldigst.*

LIBRARY OF CONGRESS
0 029 953 783 3